

HARTA CREATORULUI

Emilio Calderón

NICULESCU

EMILIO CALDERÓN

**HARTA
CREATORULUI**

Traducere din limba spaniolă și note de
ALEXANDRA OPREA

EDITURA NICULESCU 2008

Adevăratului José María Hurtado de Mendoza, fiindcă mi-a împrumutat numele lui și cunoștințele despre arhitectura fascistă. Lui María Jesús Blasco, de la care am aflat de cimitirul protestant din Roma fi despre „Liberty”. Și, de asemenea, fantomei Beatricei Cenci, care, într-o noapte călduroasă de iunie, mi-a șoptit la ureche această poveste, în biroul numărul 18 al Academiei Spaniole din Roma.

„Pe de-o parte, există oameni care își închipuie că ei fac Istoria și, pe de alta, este viața, care dă ascultare altei istorii.”

Wolfgang Rieberman

PARTEA ÎNTÂI

1

Când am citit în ziare, în acea zi de octombrie a anului 1952, că prințul Junio Valerio Cima Vivarini a murit decapitat pe ghețarul Schleigeiss, situat la poalele muntelui Hochfeiler, într-o trecătoare îndepărtată din Alpii austrieci, am simțit, în același timp, ușurare și neliniște. Ușurare, fiindcă, pentru mine, moartea lui însemna sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, deși Europa încerca deja de câțiva ani să se reconstruiască; neliniște, deoarece la ultima discuție pe care Junio a avut-o cu Montse, soția mea, cândva prin luna martie a anului 1950, i-a mărturisit că în cazul unei morți violente urma să primim anumite documente de la el, împreună cu instrucțiunile corespunzătoare. Și când Montse l-a întrebat despre ce documente vorbește, Junio s-a limitat la a-i răspunde că este vorba de un secret pe care nu-l poate divulga, „gândindu-se la propria noastră siguranță”. Având în vedere faptul că războiul luase sfârșit de mai bine de șapte ani și că Junio fusese un partizan entuziast al Celui de-al Treilea Reich, ultimul lucru pe care îl doream era să ne trezim implicați în problemele lui. Pe lângă neplăcerile de ordin personal pe care ni le putea aduce, moartea lui Junio avusese un răsunet puternic în presă, nu doar fiindcă era vorba de un personaj controversat, ci fiindcă un alt bărbat, un anume Emmanuel Werba, murise cu câteva luni înainte în același loc și în aceleași împrejurări. Așadar, decapitățile lui Junio și a domnului Werba reînviaseră legenda conform căreia naziștii ascund tot felul de comori în Alpii bavarezi, într-o cantitate suficientă pentru a pune pe picioare cel de-al Patrulea Reich. Acele comori ar fi, se pare, păzite de membrii unui corp de elită al SS, adepți fideli ai ideilor ezoterice ale Reichsführer-ului, Heinrich Himmler.

Pe lângă numele lui Junio și cel al domnului Werba, mai trebuie adăugate cele ale alpiștilor Helmut Mayer și Ludwig

Pichler, ale căror cadavre mutilate fuseseră găsite în aceeași regiune. După cum relatau ziarele, într-o mină din Alt Aussee se descoperise o galerie subterană plină cu opere de artă provenite din Europa: 6577 de picturi, 230 de acuarele și desene, 954 de gravuri și schițe, 137 de sculpturi, 78 de piese de mobilier, 122 de tapiserii și 1500 de cutii pline cu cărți. Erau semnate de frații Van Eyck, de Vermeer, Brueghel, Rembrandt, Halls, Rubens, Tiziano, Tintoretto și mulți alți maeștri ai picturii universale. În plus, în localitatea Redl-Zif, un soldat american găsisese ascunse în cufere și hambare bijuterii, aur și șase sute de milioane de lire sterline false, cu care germanii intenționau să provoace un colaps economic în Marea Britanie, în cazul în care războiul s-ar mai fi prelungit. Planul, botezat „Operațiunea Bernhard”, fusese conceput de comandantul SS, Alfred Naujocks, fiind aprobat de Hitler însuși. În luna iulie a anului 1944, naziștii aveau pregătite patru sute de mii de bancnote false pe care plănuiau să le arunce din calele avioanelor deasupra teritoriului britanic. O măsură care ar fi provocat o inevitabilă depreciere a lirei sterline și, în consecință, un haos în economia britanică. Evenimentele imprevizibile care au urmat (la momentul respectiv, din cauza bătăliei de la Luftwaffe, nu își puteau folosi niciunul dintre avioane în alt scop decât cel al apărării spațiului aerian german) au frânat operațiunea, iar banii au fost ascunși în Austria, unde li s-a pierdut urma. Astfel că moartea lui Junio și cea a domnului Werba puteau fi interpretate ca un avertisment pentru cei care ar fi fost tentați să caute comorile naziste încă nedescoperite.

După ce am terminat de citit ziarele, am început să îmi amintesc cu claritate fapte petrecute cu cincisprezece ani în urmă.

2

Totul a început la sfârșitul lunii septembrie a anului 1937, după ce don José Olarra, în calitate de secretar al Academiei Spaniole de Istorie, Arheologie și Arte Frumoase din Roma, a decis să scoată la licitație un tablou al pictorului Moreno Carbonero, cu scopul de a strânge fonduri pentru Frontul

Național. Tabloul a fost adjudecat de un politician german care locuia la Milano.

Cam în aceeași perioadă se împlinea deja un an de când izbucnise Războiul Civil Spaniol, iar viața la Roma se complica tot mai mult pe zi ce trecea, încă din primul moment, ambasadorul Spaniei acreditat la Quirinal⁽¹⁾ se declarase de partea răzvrătiților.

Directorul Academiei, numit în timpul Republicii, fusese concediat pe neașteptate, iar secretarul rămăsese persoana cu cea mai înaltă funcție din instituție. Faptul că o călătorie de la Roma până în Spania era foarte periculoasă constituia un bun pretext pentru a ne fi prelungite bursele nouă, celor patru bursieri care locuiam atunci în pensiune, în clădirea Academiei. José Ignacio Hervada, José Muñoz Molleda și Enrique Pérez Comendador, împreună ni soția, Magdalena Lerroux împărtășeau ideile Frontului Național; eu, în schimb, nu eram partizanul niciuneia dintre tabere. Așadar, în compania lui Olarra, a familiei lui și a majordomului casei, un italian pe nume Cesare Fontana, am petrecut primele luni ale conflictului.

Din cauza lipsei de informații credibile și ca să profite de poziția topografică privilegiată a Academiei, ce încununa Monte Āureo, ambasada a hotărât, la sfârșitul anului 1936, să instaleze o stație de radiotelegrafie pe una dintre terase, unde lucrau trei tehnicieni, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru.

La începutul anului, au sosit la Academie cincisprezece familii catalane care fugiseră din Barcelona deoarece conspiraseră cu răzvrătiții; burghezi care se temeau de represaliile autorităților republicane și ale hoardelor anarhiste. Așa se face că, în februarie 1937, în Academia Spaniolă din Roma, locuiam laolaltă mai mult de cincizeci de persoane: bursieri, îngrijitori, militari și „refugiați” (numele li-l dăduse Olarra însuși, folosindu-l atunci când făcea referire la exilații catalani în rapoartele pe care i le cerea ambasada Spaniei). Evident că lipsa de resurse materiale s-a accentuat și, încă înainte de sfârșitul iernii, frigul și foamea aveau să ne dea târcoale.

Odată ce secretarul Olarra a deschis drumul licitațiilor, noi,

bursierii, sprijiniți de majoritatea „refugiaților”, ne-am gândit la posibilitatea vânzării câtorva bunuri din casă, ceea ce urma să ne asigure bani lichizi. Chiar și secretarul Olarra, în fața lipsurilor mari pe care le suportam, a trebuit să închidă ochii, prefăcându-se că nu vede. La început, ne-am limitat la a vinde tot felul de piese de mobilier, însă după aceea ne-am dat seama că lemnul ar putea fi folosit drept combustibil când ne va încolți frigul, și atunci ne-am îndreptat atenția asupra cărților. Dacă exista un lucru de valoare în Academie, acesta era biblioteca, dotată cu numeroase exemplare datând din perioada fondării ei, undeva prin anul 1881, dar și volume mai vechi, moștenite de la călugării care au locuit în clădire începând cu secolul al XVI-lea. Cum Magdalena Lerroux, soția bursierului Pérez Comendador, cunoștea o *antica libreria* pe Via dell’Anima, ne-am hotărât să alegem câteva exemplare și să ne încercăm norocul.

Însărcinată cu selecția a fost Montserrat, o tânără „refugiată” care decisese să pună ordine în bibliotecă fără să i-o ceară nimeni, doar ca să-și ocupe timpul. Îmbrăcată mereu cu o fustă largă de pânză albă și purtând pe cap un batic de aceeași culoare, Montserrat, Montse, părea mai degrabă o infirmieră decât o bibliotecară. În anumite momente, comportamentul ei era asemănător cu cel al unei novice, fiindcă vorbea puțin și cu reținere, mai ales când erau persoane mai în vârstă prin preajmă. După mai multe săptămâni, Montse mi-a mărturisit că atât vestimentația, cât și atitudinea ei erau creația tatălui său, pentru a putea trece neobservată. Însă pe Montse o dădeau de gol frumoseii ei ochi verzi, pielea albă ca marmura de Carrara, părul lung, neasemuit de mătăsos, silueta zveltă și mersul cadențat și elegant. O frumusețe pe care nicio deghizare nu o putea ascunde și care îi lăsa pe bărbați fără cuvinte.

Pérez Comendador a tras la sorți care dintre bursieri urma să o însoțească pe „refugiată” până la librărie ca să negocieze o înțelegere avantajoasă.

— Tu ai fost ales, José María, spuse.

Orice activitate care întrerupea rutina aceea care, în cazul nostru, se reducea la a fi atenți în permanență la știrile sosite din Spania prin intermediul radiotelegrafului, era binevenită,

așa că nu m-am opus. În plus, trebuia să recunosc faptul că Montse mă atrăsese încă din prima zi, poate fiindcă vedeam în frumusețea ei o formă de salvare, o oportunitate de a mă elibera de gândurile legate de război.

— Și câți bani trebuie să cer? am întrebat, având în vedere ignoranța mea în chestiunile de ordin financiar.

— Dublul a ceea ce îți vor oferi, ca să poți ajunge la o sumă intermediară între ceea ce vei cere și ceea ce ți se va oferi, spuse Pérez Comendador, pe care viața de om însurat îl făcuse atent la cifre.

Ca orice școlar îndrăgostit care are posibilitatea să se plimbe în compania ființei iubite, am luat cărțile, iar Montse a luat inițiativa. Am coborât prin grădina răcoroasă și luxuriantă a Academiei și am ieșit în Via Garibaldi pe „poarta interzisă”, numită așa deoarece poliția lui Mussolini dăduse ordin să fie închisă din cauza, pare-se, a anarhiștilor și a femeilor de moravuri ușoare, care o foloseau ca să intre și să iasă în timpul nopții. Presupușii anarhiști nu erau alții decât bursierii, majoritatea pictori și sculptori, iar faimoasele femei de moravuri ușoare, modelele lor. Până când ordinul avea să fie pus în aplicare, continuam să folosim acea poartă, mult mai accesibilă decât cea care dădea în strada San Pietro din Montorio, care, fiind așezată în pantă, era mult prea greu de străbătut.

Odată aflați sub cerul liber, soarele ne-a amintit că este încă vară, o vară caniculară și umedă, ca toate verile la Roma. Doar prezența unor nori gri deasupra colinelor Albani anunța iminenta venire a toamnei. Pânza albă a veșmintelor lui Montse m-a dus cu gândul la un înger, iar legănatul șoldurilor ei, la un demon. Cred că tocmai acest amănunt, descoperirea faptului că modul ei de a se comporta înăuntrul Academiei nu era altceva decât o înșelătorie calculată, a fost cel care mi-a atras atenția. Mai mult, îndrăznesc să afirm că dragostea pe care am ajuns s-o simt mai târziu pentru ea s-a născut tot în acele momente.

— Știi să ajungi? m-a întrebat pe un ton ce trăda faptul că lăsase orice urmă de pudoare în interiorul zidurilor Academiei.

— Da, nu-ți face griji.

— Pavajul ăsta e imposibil, spuse, referindu-se la caldarâmul

care acoperea aproape toate străzile din Roma.

În acel moment mi-am dat seama că Montse se încălțase cu pantofi cu toc cui, de parcă ar fi ieșit la dans cu iubitul.

— Cu tocurile astea, riști să-ți scrântești glezna, am comentat eu.

— M-am gândit că îmi conferă un aer mai serios și oficial, iar tatăl meu spune că în afaceri cel mai mult contează seriozitatea și atitudinea oficială.

La fel ca în viața de zi cu zi, m-am gândit, aducându-mi aminte de veșnic austerul și severul domn Fábregas, tatăl lui Montse, proprietar al unei fabrici de textile din Sabadell, șocat de ceea ce se întâmplase în Barcelona. Purta întotdeauna cu el un articol decupat dintr-un ziar, scris de un ziarist britanic pe nume George Orwell, om cu idei de stânga, născut al Frontului Popular, care spusese că a intra în Barcelona era o încercare asemănătoare cu a debarca pe un continent diferit, unde aveai senzația că straturile sociale bogate dispăruseră, că adresaera într-o conversație cu pronumele de politețe „dumneavoastră” dispăruse, de asemenea, iar pălăria și cravata erau considerate simboluri fasciste. Dacă cineva îl întreba care erau motivele exilului său, domnul Fábregas apela la articolul vechi pe care îl citea răspicat, cu voce tare. Și în cazul în care cineva l-ar fi acuzat pe Franco de faptul că a încălcat sistemul legal în vigoare, domnul Fábregas arăta un alt articol, de data aceasta din ziarul independent catalan *La Nació*, scris pe 9 iunie 1934, în care subliniase următorul paragraf: „Noi nu am dorit niciodată să încheiem un pact cu stalul spaniol, fiindcă ne jignește mirosul de țigan”; după care adăuga: „Astfel este profețit războiul. Acesta este răspunsul lui Franco la întrebarea legată de motivele pentru care a decis să rupă alianța: jucătorii erau neloiali și ascundeau apucături josnice.” Acum, de la depărtare, se îndeletnicea cu strângerea de fonduri pentru eliberarea Cataloniei de sub jugul anarhiei bolșevice, așa cum o numea el.

— Îți place Roma? am întrebat-o ca să sparg gheața.

— Clădirile îmi plac mai mult decât cele din Barcelona; în schimb, prefer străzile din Barcelona. Străzile din Roma sunt ca cele din cartierul chinezesc, presărate însă cu palate. Și ce

palate! Dar ție, îți place la Roma?

— Am de gând să îmi petrec toată viața aici, am răspuns pe un ton categoric.

Deși era o idee care îmi încolțise în minte în urmă cu mai multe luni, era prima dată când o spuneam cu voce tare.

— Ca bursier al Academiei? întrebă Montse.

— Nu, până când războiul va lua sfârșit, o să termin și studiile la Academie. Mă gândesc să încep un curs de arhitectură.

Era curios, dar Valle-Inclán^[2], în calitate de director al Academiei, fusese cel care mă invitase aici ca să studiez arhitectura fascistă, în ideea de a aplica ceva din ea în Republica noastră. Între timp, el murise în Galiția natală, iar Republica era pe punctul de a se năruî precum un castel de cărți de joc prost construit. Din cauza obiectului meu de studiu, secretarul Olarra nu mă suspecta, cel puțin nu fățiș, având în vedere că printre sarcinile lui se regăsea informarea ambasadei despre acele persoane ale căror idei politice sau comportament păreau dubioase.

— De ce nu vrei să te întorci în Spania? Eu vreau să mă întorc la Barcelona. În plus, după ce se va termina războiul, Spania va avea nevoie de arhitecți.

Montse avea dreptate. Dacă va câștiga războiul, Franco va avea nevoie de arhitecți care să cunoască bine arhitectura fascistă. Dar era o mare diferență între nevoile lui Franco și voința mea.

— Nu am familie, așa că nu mă așteaptă nimeni în Spania, am recunoscut eu.

Montse m-a scrutat cu o privire care dădea de înțeles că vrea să știe mai multe.

— Părinții mei au murit, la fel și bunicii. Și nu am frați sau surori.

— Trebuie să ai vreun unchi, vreun verișor... Orice om are verișori.

Unchi și verișori, am, este adevărat, dar locuiau în Santander și nu i-am vizitat niciodată. Pe unchii mei i-am văzut de câteva ori la Madrid, când au venit ca să discute despre moștenirea

lăsată de bunicii mei. Însă lucrurile s-au încurcat și relația dintre părinții și unchii mei s-a deteriorat. Cât despre verișori, sunt niște străini pentru mine...

— Familia este o țară în miniatură, iar în ea e loc și pentru trădători, spuse Montse suspinând.

De data aceasta, a fost rândul meu să o privesc uimit.

— Așa spune tatăl meu. Unchiul Jaime este roșu⁽³⁾. Ne e interzis să-i pronunțăm numele, a adăugat Montse.

— Dar tu tocmai l-ai rostit, am remarcat eu.

— Fiindcă nu vreau ca tatăl și unchiul meu să sfârșească precum Cain și Abel.

Am fost pe punctul de a o întreba pe care din ei îl consideră Cain și pe care, Abel, dar până la urmă am renunțat de teamă să nu provoc o discuție despre care nu știam unde va duce. Dacă învășasem ceva în ultimele luni, era că pe timp de război cuvintele provoacă de multe ori neînțelegeri și chiar acte de violență.

— De fapt, tatăl tău are dreptate. Țările sunt asemenea familiilor. Odată ce membrii lor își declară război, singurul lucru care îi mai interesează este ca ansamblul de forțe să le fie favorabil, fără să mai țină seama de răul pe care îl provoacă, am adăugat.

Am traversat Tibrul pe Podul Sisto, acoperindu-ne nasul cu mâna pentru a nu inspira miasma grea și putredă ce emana din apă. Râul părea o cicatrice purulentă pe fața orașului. Cineva pictase o zvastică pe unul din capetele podului, o secure într-un mănunchi de lînă, care era semnul distinctiv al consulilor și al lectorilor Romei antice și pe care Mussolini îl adoptase și îl transformase în simbolul mișcării sale.

În Piața Navona, în dreptul Fontanei dei Fiumi, Montse mi-a povestit legenda legată de fântâna cea mai cunoscută a lui Bernini.

— Se spune că cei doi coloși reprezentând Nilul și Rio de la Plata își întorc capetele ca să nu fie nevoiți să vadă biserica Sant'Agnese in Agone a lui Borromini, rivalitatea dintre cei doi artiști fiind de notorietate.

— Toată lumea știe această poveste, însă este falsă, am spus

eu. Fântâna a fost construită înaintea bisericii. Statuia care simbolizează Nilul are fața acoperită, fiindcă în acea perioadă nu se cunoștea încă locul din care izvorăște. Roma abundă în legende al căror unic scop este acela de a conferi o mai mare grandoare istoriei sale. Ca și cum bătrânul oraș s-ar îndoi de frumusețea sa și recurge la legende, folosindu-le drept hrană pentru supraviețuire și ca metodă de reîntinerire.

Ajunși la librărie, o încăpere mică și vetustă plină de etajere cu cărți vechi de anticariat și cu gravuri din faimoasa serie *Vedute di Roma* a lui Piranesi, ne-a întâmpinat un bărbat de vreo cincizeci de ani, durduliu, cu față mare și rotundă, obraji de un roșu aprins, ochi bulbucați și injectați, nas coroiat și buze cărnoase.

— Mă numesc Marcello Tasso, se prezintă. Presupun că veniți din partea soției lui Pérez Comendador. Vă așteptam.

Sub tejghea avea o masă de lemn incrustat, pe care se odihnea o carte veche deschisă la întâmplare și câteva obiecte metalice, care semănau cu niște instrumente medicale. Vederea lor ne-a surprins atât de tare, încât domnul Tasso s-a simțit dator să ne dea o explicație:

— Nu doar le cumpăr și le vând, ci mă mai ocup și de restaurarea lor, a spus el. Mulți clienți mă numesc doctorul cărților din Roma, iar asta mă umple de mândrie. Mă gândesc la posibilitatea de a deschide un muzeu al cărților maltratate, ca să demonstrez că cea mai mare amenințare pentru ele nu o reprezintă insectele, focul, lumina soarelui, umiditatea sau trecerea timpului, ci omul. Ceea ce este fără îndoială paradoxal, având în vedere că tocmai omul este creatorul lor. Este echivalent cu a spune că cel mai mare dușman al omului este Dumnezeu, Creatorul său... Deși este posibil ca lui Dumnezeu să-I pese de oameni în aceeași măsură în care oamenilor le pasă de cărți... însă vom șede mult mai comod în biroul meu. Urmați-mă, vă rog.

Și, până să-mi dau seama, domnul Tasso îmi luase deja cărțile pe care le aveam în brațe, semn clar că ele erau apanajul lui.

Nu știu de ce, dar mirosul de hârtie mucegăită și roasă de molii din anticariat, precum și entuziasmul proprietarului lui,

m-au făcut să mă simt în siguranță. Era ca o întoarcere în timp, în anii de dinainte de război, ca și cum am fi intrat într-o lume unde nu era loc pentru confruntări. Însă, când am intrat în birou, am fost trezit la realitate de colecția de gravuri atârinate pe pereți. Era seria intitulată *Carceri d'invenzione* (*Cărcerile creației*), șaisprezece gravuri semnate de Piranesi^[4] însuși, realizate în 1762, în care autorul recrea o arhitectură ireală, alcătuită din coridoare și scări ce conduceau spre o lume subterană și angoasantă, poate chiar spre Infern. O lucrare concepută în plin Secol al Luminilor, în care predominau umbrele și clarobscurul. Pe una din gravuri am citit o frază a istoricului Titus Livius, care făcea referire la Ancus Marcius, primul rege care a construit o carceră în Roma:

Ad terrores increscentis audacie^[5]

— Îți plac „cărcerile” lui Piranesi? mă întrebă domnul Tasso, văzând că privirea îmi fusese atrasă de acele stampe.

— Nu prea. Mi se par cam sumbre, am răspuns.

— Așa este. În cărcerile lui Piranesi regăsim tot ceea ce înlănțuie ființele umane: frica și chinul de a ne conștientiza condiția de muritori; enormitatea spațiului ce ne evocă propria noastră micime; omul transformat în Sisif, conștient de faptul că lupta cu viața este pierdută... Dar, vă rog, faceți-vă comozi.

Dar fiindcă cele două fotolii pentru oaspeți erau ocupate de teancuri de cărți, a trebuit să rămânem în picioare.

— Doriți ceva de băut? ne întrebă.

Montse și cu mine am clătinat din cap, deși amândoi aveam gura uscată din cauza plimbării și a emoției momentului pe care îl trăiam.

— Să vedem ce mi-ați adus.

Domnul Tasso a analizat marfa cu maximum de atenție, însă cu grija cuiva care știe ce ține în mână. Dintr-o privire a verificat copertele, indexurile, calitatea hârtiei și cât de bine era legat fiecare dintre exemplare.

— De unde aveți cartea aceasta? întrebă în cele din urmă, în timp ce ne arăta una dintre cărți, încruntând din sprâncene.

— Toate provin din biblioteca Academiei Spaniole, răspunse Montse într-o italiană atât de corectă, încât am rămas uimit.

Domnul Tasso făcu o pauză de câteva secunde înainte de a adăuga:

— Este o carte foarte valoroasă. Ați auzit de Pierus Valerianus?

Montse și cu mine am clătinat din cap în semn că nu.

— A fost Protonotarul Apostolic⁽⁶⁾ al Papei Clement al VII-lea. Este autorul unei cărți intitulată *Hieroglifele sau un tratat despre literele sfinte ale egiptenilor și ale altor popoare*. A fost tipărită prima dată în 1556, în Basilea și era compusă din cincizeci și opt de capitole. Valerianus a fost unul dintre primii scriitori care au încercat să descifreze semnificația hieroglifelor egiptene, insistând asupra simbolisticii animale. Un demers dificil, cu siguranță, deoarece Contrareforma⁽⁷⁾ era la apogeu.

— Și ce legătură are? întrebă Montse.

— Exemplarul pe care mi l-ați adus face parte din acea primă ediție, cea din 1556.

— Așadar, vă interesează, după cum am presupus.

Domnul Tasso a schițat un zâmbet larg, lăsând să se vadă o limbă de un roșu aprins.

— Să spunem că am un cumpărător pentru această carte, cineva dispus să plătească o sumă considerabilă.

— Și restul? am întreat, pregătit să încep negocierea.

— Pe restul le cumpăr eu. Acum, că Spania este în război, a crescut interesul pentru literatura spaniolă printre cititorii italieni. Cât despre Valerianus, reveniți mâine la aceeași oră.

După ce am încheiat afacerea și cu banii în mână, am recuperat valoroasa carte și ne-am pregătit de plecare.

— Ar fi mai bine să lăsați cartea aici, printre celelalte. Voi avea grijă de ea, spuse domnul Tasso.

L-am privit cu neîncredere pe anticar, însă mi-am dat seama că avea dreptate. La urma urmei, anticariatul lui avea să fie în același loc și în ziua următoare, la fel ca în ultimii treizeci de ani.

— De acord, dar dați-mi o chitanță pentru ea. Și promiteți-mi

că în cazul în care cartea este furată sau pățește ceva în timp ce se află în custodia dumneavoastră, vom primi o recompensă substanțială.

Eu însumi am rămas surprins de abilitățile mele de comerciant, mai ales când domnul Tasso a luat un stilou și o bucată de hârtie, cu intenția de a-mi îndeplini cererea.

— Spune-mi numele tău.

— José María Hurtado de Mendoza.

Când Montse și cu mine am ieșit în stradă, eram plini de mândrie și satisfacție. Aveam buzunarele doldora de bani și așteptam să primim mulți alții a doua zi. Nemaivorbând de cărțile rămase în Academie. Cu puțin noroc, aveam să petrecem iarna ce se apropia la căldură și bine hrăniți. Ceea ce însă niciunul dintre noi nu își imagina era cât de mult aveau să se schimbe viețile noastre.

3

Pe la miezul nopții, insomnia m-a smuls din pat.

M-am hotărât să urc pe terasă, ca să aflu ultimele vești sosite din Spania. Desigur, informațiile erau trecute deja prin sita cenzurii. Secretarul Olarra, în calitate de comisar politic, avea grijă să ne transmită toate informațiile legate de victoriile trupelor răsculate, în timp ce critica vehement ideea de Republică și își exprima disprețul față de comportamentul soldaților ce luptau în numele ei și pe care îi numea disprețuitor „șleahță fără chip”.

Rubiños, cel mai tânăr dintre radiotelegrafiști, stătea de veghe cu căștile pe urechi și cu ochii închiși. În mâna dreaptă avea un creion, iar în cea stângă, un carnețel în care trebuia să noteze știrile venite din Peninsula. Judecând după poziția lui, părea că moțâie, aflându-se pe punctul de a cădea în brațele lui Morfeu.

— Vreo veste? l-am întrebat.

Rubiños a sărit de pe scaun ca un iepure surprins de vânător dormind. Părul lui blond, cu fire subțiri și tocite, era tot ciufulit în creștetul capului, în timp ce ochii lui albaștri încercau să mă localizeze.

— Nimic deosebit, domnule bursier, în afară de faptul că roșii continuă să omoare preoți, obligându-i să înghită crucifixe și rosarii. Unei călugărițe i-au tăiat sânii și i-au abandonat cadavrul pe plaja din Sitges; și în Madrid îi aruncă pe preoți în cușca cu lei de la grădina zoologică, așa cum făceau vechii romani cu creștinii...

Rubiños era unul dintre acei tineri care spuneau totul fără rețineri și cărora le plăcea să insiste asupra amănuntelor scabroase, ca și cum cruzimea inamicului i-ar fi servit pentru a-și reafirma propriile convingeri.

— Nu e nevoie să intri atât de mult în detalii, Rubiños.

— Vreți o țigară? mi-a oferit el. E tutun italian de contrabandă. Mai prost decât cel pe care îl fumam în Galiția natală. Tatăl meu spune că la război ai nevoie de două brațe, două picioare, mult curaj, tutun și cafea de calitate. Când tutunul și cafeaua nu sunt bune, soldaților le scade moralul.

Era interesant că Rubiños vorbea ca și cum frontul s-ar fi aflat de cealaltă parte a Tibrului și nu la două mii de kilometri distanță. Eu, în schimb, eram incapabil să trăiesc războiul la persoana întâi.

— Nu fumez, mulțumesc.

— E adevărat că ați vândut jumătate de duzină de cărți la un preț bun? m-a întrebat.

O boare de aer cald și umed, amestecat cu aroma dulceagă a tutunului lui Rubiños și-a croit drum până în plămânii mei.

— Mai mult sau mai puțin, am răspuns laconic.

— Tatăl meu spune mereu că lucrurile cele mai valoroase sunt cele care par a nu avea nicio valoare. Cărțile, de exemplu.

Mi-am adus aminte de Montse. Mi-am închipuit-o dormind, ascunzându-și frumusețea sub cearșafurile ponosite ale Academiei. Sau poate că nici în privința asta nu își asculta tatăl. Poate că dormea expunându-și picioarele sau brațele, cu așternuturile abia acoperindu-i pieptul. Dintr-odată m-a inundat dorința de a o îmbrățișa, de a o poseda, de a o face a mea. Mi s-a zbârlit până și părul, ca și cum i-aș fi văzut trupul în fața ochilor. Senzația a durat doar o clipă, dar m-a înnebunit atât de tare, încât mi s-a făcut rușine.

— Tatăl tău are dreptate. Dacă oamenii ar citi mai mult, situația ar fi alta, am adăugat.

Rubiños m-a privit cu o expresie ce dădea clar de înțeles că nu știe ce să înțeleagă din cuvintele mele.

— Acum trebuie să fiu atent la radiotelegraf, vă rog să mă scuzați, domnule bursier, a concluzionat Rubiños.

Toate încercările mele de a-i explica lui Rubiños că termenul de bursier nu avea legătură cu niciun fel de rang militar sau academic fuseseră în van. În această privință, era la fel de ceremonios ca toți locuitorii Romei, care se adresau tuturor cu „domnule doctor”, „domnule inginer”, „domnule profesor” sau chiar „domnule comandant”, în funcție de profesia fiecăruia.

M-am apropiat de balustradă ca să admir priveliștea. Orașul era cufundat într-un somn liniștit și întunecat, întrerupt doar de zgomotul vreunui motor îndepărtat și de lumina slabă a vreunor faruri. Când ochii mi s-au obișnuit cu întunericul, în fața mea a răsărit un infinit de cupole și turnuri. Am început să le enumăr de la dreapta la stânga, așa cum obișnuiam să fac de fiecare dată când urcam pe terasă: Santi Bonifacio e Alesio, Santa Sabina, Santa Maria în Cosmedin, Palatinul, San Giovanni în Laterano, Il Vittoriano, Il Gesù, Sant'Andrea della Valle, Il Pantheon, Sant'Ivo alla Sapienza, Trinità dei Monti, Villa Medici, încheind cu San Pietro. Nicio altă priveliște a Romei nu se compara cu cea de pe terasa Academiei Spaniole. Stendhal însuși scrisese că era un loc unic în lume. Aveai senzația că privești orașul de pe un nor, de deasupra locuitorilor, a clădirilor și chiar a istoriei înseși. În zilele cu cer senin se întrezăreau colinele Albani și Castelul Gandolfo, reședința de vară a papilor, în spatele profilului delicat și maiestuos al orașului. Cupolele sclipeau în lumina soarelui, iar abanosul caldarâmurilor se metamorfoza într-o lumină albă, lăptoasă. În schimb, în zilele cu furtună, norii cerneau un vâl cenușiu deasupra cetății; uneori era doar o ceață slabă ce mângâia delicat cupolele și turnurile, iar orașul căpăta un aspect eteric, ireal. Însă oricât de frumoasă ar fi fost priveliștea și oricum ar fi fost ziua, ceea ce nu se putea vedea nicăieri era visul lui Mussolini, adică o nouă Romă, un oraș vast, organizat și puternic, așa cum fusese în timpul primului imperiu

al lui Augustus. Mussolini le dăduse ordin arhitecților, experților în urbanism și arheologilor să „elibereze trunchiul marelui stejar (Roma) de tot ceea ce îl ascundea, de tot ceea ce crescuse în jurul lui de-a lungul secolelor de decadentă”. Era adevărat că centrul istoric se decongestionase prin deschiderea bulevardelor Via dei Fori Imperiali, Via della Consolazione, Via del Teatro Marcello și Corso del Rinascimento și că erau în lucru proiecte interesante precum Palazzo Littorio sau translatarea mausoleului lui Augustus, lucrarea arhitectului Antonio Muñoz, însă mai era un drum lung de parcurs până când Roma avea să capete înfățișarea unui oraș modern.

Întorcându-mă pe călcâie, gata să mă îndrept spre camera mea, am dat peste o altă figură spectrală și impunătoare, cea a secretarului Olarra; un om lugubru și ermetic precum o lespede de mormânt. M-a privit fix, în tăcere.

— Ce faci aici sus? m-a întrebat când s-a văzut descoperit.

Olarra suspecta pe oricine urca pe terasa unde era instalat radiotelegraful, de teamă să nu se infiltreze spioni ai Republicii. În plus, folosea un limbaj pompos pentru a-și intimida interlocutorii, deoarece, în realitate, nu avea încredere în nimeni. Acest Olarra neîncrezător și apărător vehement al abstruselor teorii morale, sociale și politice ale fascismului nu mai semăna aproape deloc cu acel Olarra care cu doi ani și jumătate în urmă lucrase cot la cot cu Valle-Inclán, pe când Republica nu era încă decât un proiect frumos, „copila frumoasă a spaniolilor”, după cum a numit-o Salvador de Madariaga.

— Nu puteam să dorm, am răspuns.

— Persoanele care dorm prost sunt vinovate de anumite lucruri.

— Nu sunt vinovat de nimic, i-am răspuns.

— Atunci, poate că ai ceva pe conștiință, a insistat el.

Pentru Olarra, singura atitudine permisă era cea triumfalistă, deoarece doar afișând un optimism debordant se putea îndeplini scopul, acela de a reinstaura în Spania ordinea și morala tradiționalistă.

A fi rezervat sau taciturn era semn ale slăbiciune, de lipsă de încredere în obiectivul final. În realitate, ardoarea războinică pe

care o emana Olarra nu era altceva decât lipsă de măsură, ca și cum entuziasmul exagerat ar fi fost modalitatea supremă de susținere a ideilor sale. Și, de fapt, așa și era. Pentru că el era mai puternic decât ideile lui.

— Îmi era cald, am recunoscut.

— De mâine vine toamna, așa că în curând vor începe ploile și vor scădea temperaturile. Și vestea cea mai bună dintre toate este că anul acesta nu vom avea iarnă. După trei sau patru săptămâni, va veni primăvara. Franco înghite Peninsula bucată cu bucată. Asturia este pe punctul să cadă și când se va întâmpla acest lucru, frontul nordic va fi în mâinile trupelor naționale. Iar fără industria grea și fără armamentul din Nord, Republica este pierdută. Următorul pas ar fi să prindem în clești Madridul cu armata lui Queipo de Llano. Cred că a sosit timpul să te pui serios pe studiat, deoarece curând, foarte curând, patria va avea nevoie de serviciile noastre.

Uneori mă întrebam de unde învățase Olarra să vorbească în modul acesta demagogic și lipsit de conținut, dar era suficient să privesc în jur ca să înțeleg că nu era altceva decât un fiu demn al vremurilor pe care le trăiam. Era suficient să arunci o privire asupra vestibulelor, holurilor și birourilor, rezultate ale arhitecturii maiestuoase încurajate de Mussolini, ca să îți dai seama că pentru a le umple era nevoie să folosești o retorică grandilocventă, pe un ton ridicat.

— În orice caz, chiar dacă nu vom mai avea iarnă, cred că ar trebui să continuăm vânzarea cărților, pentru a ne asigura o cantitate minimă de resurse, am sugerat eu, având în vedere că presa italiană susținea că cele trei bătălii date până în acel moment în apropierea Madridului îi provocaseră mari pagube inamicului. Se pare că romanele spaniole sunt la modă în Italia.

— Mulțumită cruciadei noastre. Dumnezeu să îl aibă în pază pe Comandantul Suprem! Dumnezeu să-l binecuvânteze pe Duce! Acum întoarce-te în pat și ai grijă să nu le sperii pe doamne.

— Dar dumneavoastră nu dormiți? l-am întrebat.

— Eu, să dorm? Cu tot ceea ce se întâmplă? Sunt căpitanul unui vapor ce navighează pe timp de furtună, așa că nici gând să

pot dormi. În plus, de parcă nu aş avea destule griji, mai lucrez şi la traducerea în spaniolă a regulilor de catalogare ale Bibliotecii Vaticanului, care în acest moment sunt o adevărată harababură.

Licenţiat *cum laude* al Şcolii de Biblioteconomie a Vaticanului, secretarul Olarra îşi dedica timpul compilării tratatelor existente într-un singur text în castiliană, care să fie folosit pentru a cataloga imensele colecţii ale Bibliotecii Apostolice a Vaticanului. O activitate minuţioasă, care îi ocupase ultimii ani şi care, paradoxal, îl făcuseră să neglijeze catalogarea bibliotecii Academiei. Dar acum, când Olarra se baza pe ajutorul lui Montse, lucrurile începuseră să se îndrepte.

4

Montse a pornit la drum fără să ştie că urmează să îşi întâlnească destinul. În clipa în care a pus piciorul pe strada Via Garibaldi, a redevenit tână plină de viaţă şi dezinhibată din ajun. Mi-am dat seama că se dăduse cu mai mult parfum decât de obicei şi m-am gândit că poate o făcuse gândindu-se la mine. Un semn clar că începuse să mă intereseze. Apoi a început să-mi vorbească cu un entuziasm din ce în ce mai mare, căruia încercam să-i răspund pe măsură, întrebând-o despre viaţa ei din Barcelona şi despre planurile de viitor, până când mi-a spus brusc:

— După ce iei banii, să mi-i dai să îi ascund.

Văzându-mi expresia uimită, s-a simţit obligată să adauge:

— Mi-am luat o poşetă pentru asta.

— Adică nu ai încredere în mine? am întrebat-o.

— Să vedem, te consideri artist sau intelectual?

Dacă Montse avea o calitate care să o diferenţieze de restul oamenilor, aceasta era capacitatea ei de a aborda orice subiect cu o naturaleţe absolută, spunând lucrurilor pe nume, fără să îşi piardă zâmbetul sau buna dispoziţie. Cuvintele nu o speriau, iar acest lucru îi dădea întotdeauna un avantaj asupra interlocutorului.

— De ce mă întrebi?

— Răspunde, te rog, a insistat.

Evident că niciodată nu-mi trecuse prin cap un răspuns la o întrebare atât de ambiguă și subiectivă ca aceasta.

— Artist? am răspuns nesigur.

— Se spune că artiștii sunt un antitalent când vine vorba de afaceri, a afirmat pe un ton categoric.

— Și ce ai fi spus dacă aș fi ales cealaltă variantă? am întrebat-o împins de curiozitate.

— Același lucru. Și intelectualii sunt niște nepricepuți în ceea ce privește chestiunile financiare.

M-a surprins aplombul discursului ei, siguranța de sine ce se datora legăturilor strânse pe care familia ei le avea cu lumea afacerilor. Probabil că de la tatăl ei auzise discursul acesta burghez care clasifica oamenii în funcție de caracterul practic al activităților pe care le desfășurau.

— Mi-e teamă că același lucru se poate spune și despre tinerele de douăzeci de ani din burghezia catalană, am răspuns eu.

— Pe 11 ianuarie împlinesc douăzeci și unu și de la vârsta de optsprezece ani sunt asistenta tatălui meu. Am învățat stenografie, știu ce este acela un bilanț contabil, știu să completez un formular de import-export de bunuri de consum, știu ce e bine și ce e rău și vorbesc cinci limbi străine: engleză, franceză, italiană, catalană și castiliană.

Patosul ei m-a lăsat fără cuvinte.

— În '31, când s-a proclamat Republica, tatăl meu, unchiul Ernesto și mătușa Olga au hotărât să-i facă viața imposibilă unchiului Jaime, al cărui nume nu avem voie să îl pronunțăm, deoarece trecuse de partea Frontului Popular și era implicat în nu știu ce încurcături politico-financiare, a adăugat. După o dură confruntare legală ce a durat mai mult de doi ani și jumătate, au reușit să îl excludă din afacerea familială, lăsându-l pe unchiul meu într-o sărăcie lucie. Astfel s-a văzut nevoit să vândă un ceas de aur moștenit de la bunicul, pentru a putea supraviețui. La numai o jumătate de oră după ce a încheiat târgul, doi necunoscuți i-au dat o mamă de bătaie și i-au furat banii, la doar trei sute de metri distanță de magazinul de

bijuterii. A fost la un pas de moarte. Eu am fost singura care l-a vizitat la spital, în secret.

Ascultând povestirea lui Montse, se putea presupune că autorii bății fuseseră tatăl și unchiul ei, nu bijutierul, însă am preferat să nu spun nimic.

— Domnul Tasso nu pare tipul ăsta de om, am zis.

— Tu, pentru orice eventualitate, dă-mi banii imediat ce îi primești, de preferință fără să te vadă.

La ușa anticariatului era parcată o mașină italienească, asemănătoare celei pe care Valle-Inclán o abandonase în San Pietro în Montorio înainte de a se întoarce în Spania, cu un număr de înmatriculare compus din niște litere și cifre: O.S.M.M. 60. Un șofer moțâia înăuntru cu o caschetă pe față. Am presupus că era o mașină oficială.

— Cumpărătorul nostru? Judecând după mașină, trebuie să fie cineva înstărit, a sugerat Montse.

Cumpărătorul în cauză era un tânăr slab, de vreo treizeci de ani, un metru optzeci și cinci înălțime, ten măsliniu, trăsături regulate, bărbie proeminentă, despăcată în mijloc, ochi închiși la culoare, privire vivace și insolentă și păr negru și mătăsos, lipit de pielea capului. Era îmbrăcat cu o cămașă neagră și pantaloni gri, uniforma fasciștilor italieni, și răspândea din belșug un miros de parfum scump.

— Vi-l prezint pe prințul Junio Valerio Cima Vivarini. Este un paleograf renumit, foarte interesat de cartea voastră, a intervenit domnul Tasso.

Domnul Tasso ni l-ar fi putut prezenta la fel de bine ca pe un măcelar cu vocație. În realitate, mai mult decât un prinț cu sânge albastru, părea un membru al *principi*, forța de șoc pe care fasciștii o foloseau pentru a înăbuși grevele și orice alt tip de manifestație antifascistă. Deși putea la fel de bine să treacă drept un *bullo di quartiere*, adică un fante de cartier, personaj tipic violent, întâlnit în comediile romane, care se caracterizează prin faptul că preferă să piardă un prieten, decât să nu răspundă unei provocări.

— *Piacere*, se prezentă tânărul, în timp ce își lovi zgomotos călcâiele unul de celălalt, în cel mai pur stil teuton.

Era scena cea mai ridicolă la care asistasem în viața mea. Un prinț paleograf, partizan al fascismului, salutând marțial într-un anticariat plin de cărți vechi și prăfuite. Mussolini avea dreptate când spunea că „viața este alcătuită din gesturi”.

— *Piacere*, a repetat Montse, în timp ce își scotea baticul care îi acoperea capul.

După tonul vocii ei, mi-am dat seama că o pierdusem, că niciodată nu aş fi putut concura împotriva fascinației exercitate de acel personaj ce părea proaspăt desprins dintr-o operetă italiană. Pe de altă parte, știam că este relativ ușor să impresionezi pe cineva într-o singură clipă. Problema cu adevărat dificilă este să păstrezi aprinsă flacăra pentru mult timp, fără ca imaginea pe care celălalt o are despre tine să se deterioreze. Iar Junio nu părea genul de bărbat care să i se dedice unei femei (trebuia să se ocupe de atât de multe lucruri, atât de variate, încât îi lipsea constanța necesară oricărei relații). Au trecut luni, ani chiar, până când am reușit amândoi să completăm harta personalității lui Junio, o ființă atât de complexă, încât ajungea să pară simplă. Cel mai crud, dar și cel mai milos bărbat; cel mai intolerant și în același timp, cel mai înțelegător; cel mai mândru și cel mai umil; cel mai puternic și cel mai vulnerabil. La fel ca Montse, trăia într-o permanentă impostură, în funcție de mediul în care era nevoit să se desfășoare, un gen de disimulare care l-a determinat, până la urmă, să își dezvolte mai multe personalități. Acum, datorită compasiunii pe care mă simt obligat să o nutresc față de el, având în vedere circumstanțele morții sale, aş spune că a fost o victimă a epocii lui. Un nebun care a venit pe lume exact în momentul în care Europa o luase razna.

Adevărul este că deși Junio mi-a răpit-o pe Montse la început, lumea periculoasă și inaccesibilă care îl înconjură pe prietenul nostru mi-a înapoiat-o puțin câte puțin. Din pricina faptului că eu eram legătura dintre Junio și ea, a sfârșit prin a mă accepta. A trebuit doar să aștept. Dar să nu anticipăm, fiindcă Montse nu s-a întors la mine dintr-odată, ci ca după un naufragiu, când marea capricioasă înapoiază uscatului rămășițele, după o îndelungată rătăcire cunoscută doar de curenții marini.

— Cartea valorează cel puțin șapte mii de lire, dar sunt dispus să ofer până la cinsprezece mii, a spus Junio.

Deznădejdea provocată de comportamentul lui Montse s-a adâncit când tânărul a demontat sfatul lui Pérez Comendador de a cere dublul a ceea ce mi se oferea pentru a putea apoi să reduc pretențiile la jumătate.

— Nu înțeleg. Dacă valorează șapte mii, de ce să plățiți cinsprezece? Este absurd.

Montse mi-a aruncat o privire feroce, dezaprobatore, fiind, poate, convinsă că ea era cauza acelui gest exagerat de generozitate.

— Să spunem că banii nu sunt o problemă pentru mine, a răspuns destul de infatuat.

— Atunci, de ce să nu plățiți șaisprezece mii sau, și mai bine, șaptesprezece mii? am sugerat.

— Bine, vă ofer șaptesprezece mii de lire, a acceptat.

Pentru moment, am avut senzația că discuția nu avea alt sens decât acela de ne înfrunta orgoliile.

— Afacerea este încheiată, am zis eu, acceptând suma.

— Uitați de comisionul meu, a intervenit domnul Tasso, care până în acel moment rămăsese în expectativă.

— La cât se ridică? a întrebat prințul, mult mai experimentat decât mine în arta negocierii.

— O mie de lire de fiecare.

— Mi se pare o sumă corectă.

Apoi ambii m-au privit, așteptând să mă pronunț.

— Și mie la fel, am răspuns în cele din urmă.

Am interpretat aceea negociere ca pe o victorie asupra lui Junio și ca pe o formă de a mă reabilita în ochii lui Montse, fără să îmi imaginez că Junio ne cumpărase și pe noi odată cu cartea. Dar atunci era mult prea devreme și noi eram mult prea naivi ca să ne dăm seama de asta.

Am profitat de un moment de neatenție ca să îi dau banii lui Montse, așa cum dorise. Deși, în realitate, am făcut-o ca să o pun la încercare.

— Nu, păstrează-i tu, mi-a șoptit.

— Și dacă vom fi atacați, ca unchiul tău Jaime? i-am amintit.

— Cine să ne atace, un prinț cu șofer, un Robin Hood fascist?

În cuvintele lui Montse se ascundea ceva mai mult decât o simplă doză de ironie. Organismul ei pusese în mișcare toate mecanismele care fac o persoană să aibă încredere fără rezerve într-o alta, fără niciun alt motiv decât simpla atracție fizică. Ceea ce mi s-a părut foarte nedrept, fiindcă nu eram eu obiectul acelei încrederi. Dar pe atunci Montse era mult prea tânără și în Roma erau la fel de mulți prinți detronați, câte pisici maidaneze. Lucru pe care l-am descoperit abia odată cu trecerea anilor.

5

Cele șaisprezece mii de lire l-au impresionat pe secretarul Olarra, care, după ce i-a numărat de două ori, a exclamat:

— Ducele îi dă lunar șase mii de lire lui José Antonio Primo de Rivera pentru susținerea trupelor! Și voi ați reușit să vindeți o carte cu șaisprezece mii! Categorie, lumea a luat-o razna!

Ceilalți erau ocupați să comenteze un incident care o avusese drept protagonistă pe doña Julia, una dintre „refugiatele” cele mai respectate, grație talentului său culinar. Se, pare că biata femeie primise vizita fantomei Academiei în timp ce își făcea siesta. Tocmai se așezase să se odihnească puțin, ca în fiecare după-amiază, când, dintr-odată, a simțit că, de sub saltea, o îmbrățișează niște mâini de femeie, lungi și transparente. Când a văzut că forța brațelor o împiedică să se ridice din pat, a închis ochii și a spus un *Tatăl nostru*, care, se pare, este soluția într-o astfel de situație. Fantoma a dispărut și doña Julia a ieșit țipând din cameră, stăpânită de o teamă egalată doar de dorința de a povesti experiența trăită.

Pentru studenții care locuiau în pensiune, povestea fantomei nu era nouă; dimpotrivă, făcea parte din legendele Academiei. Conform unora, era spiritul răătăcitor al Beatricei Cenci, o patriciană moartă pe eșafod, acuzată că își asasinase tatăl care o abuza sexual și al cărei trup fusese îngropat în biserica vecină, San Pietro în Montorio. Capul a fost păstrat într-o urnă de argint, dar a dispărut după o vreme, iar când trupele franceze au intrat în Roma, în 1798, spectrul defunctei s-a revoltat și acum

bântuia prin camerele Academiei, reclamând ceea ce i se furase. Alții susțineau sus și tare că fantoma era spiritul unuia dintre călugării ce locuiseră în clădire în perioada în care funcționase ca mănăstire franciscană. Oricare dintre variante ar fi fost adevărată, „refugiații” fuseseră avertizați de existența fantomei imediat ce pusese rădăcina în Roma și de faptul că era o chestiune de timp până când avea să le joace o farsă.

După ce am îndurat mai bine de o oră povestirea detaliilor incidentului și părerile fiecăruia (cineva a propus chiar să chemăm un preot ca să exorcizăm Academia), m-am hotărât să fac o plimbare pe Trastevere, pentru a-mi pune ordine în gânduri. Eram cuprins de un straniu sentiment de melancolie și neliniște și, deși îmi era greu să recunosc, în sinea mea eram conștient că această stare era direct legată de Montse. Îmi dădeam seama că este ceva ciudat în modul ei de a gândi, că este mult mai matură decât celelalte fete de aceeași vârstă și chiar decât mine, care eram cu șapte ani mai mare. Era mereu dornică să se bucure de fiecare clipă ca și cum ar fi fost ultima și, din același motiv, era extrem de exigentă cu ea însăși și cu ceilalți. Simpla apariție a lui Junio mă făcuse să înțeleg un lucru: chiar dacă până la urmă ar fi ajuns să fie a mea, niciodată nu aș fi putut-o avea în întregime. Acesta era felul ei de a fi, libertatea era o caracteristică intrinsecă a firii ei și nimic și nimeni, nici măcar dragostea cea mai profundă nu ar fi putut-o schimba. A încerca acest lucru era echivalent cu a închide o pasăre într-o colivie. Junio, așadar, nu a reprezentat doar o amenințare, ci și piatra de încercare care mi-a permis să cunosc adevărata fire a lui Montse. De fapt, relația mea cu ea nu ar fi fost posibilă fără el, cel puțin nu în forma aceea. Da, poate că am fi reușit să avem o relație temporară, să trăim o idilă adolescentină, dar în niciun caz lucrurile nu s-ar fi încheiat cu rămânerea ei la Roma la sfârșitul războiului civil și renunțarea inclusiv la familia ei. Dar, după cum spuneam, în acel moment simțeam nevoia să fug din Academie, crezând că așa voi putea să-mi las în urmă temerile.

Am hotărât să cobor treptele ce uneau San Pietro în Montorio cu Via Goffredo Mameli. Apoi am luat-o pe Via Bertani, am traversat Piazza Cosimato, am continuat pe Via Natale del

Grande, am luat-o la stânga pe San Francesco a Ripa și, fără să fi planificat asta în prealabil, m-am trezit în fața vitrinei de la Frontoni, o veche cafenea pe care o cunoșteam atât de bine. Am intrat și am cerut un *cappuccino freddo*. Don Enrico, proprietarul, mi-a povestit pentru a nu știu câta oară că numele popularei cafele vine de la călugării capucini, cu care se aseamăna din pricina amestecului de alb și maro. Nu avea nicio importanță pentru el faptul că frecventam acea cafenea de aproape doi ani, de fiecare dată când ceream un *cappuccino*, îmi povestea scurta istorioară.

Timp de trei sferturi de oră am șezut în tăcere, adâncit în propriile gânduri, sub privirea mesianică a Duceului, prezent în local grație unui afiș de propagandă de dimensiuni gigantice, până când Enrico m-a smuls din meditație:

— Un domn m-a rugat să vă dau acest bilețel la cinci minute după plecarea lui.

Când am ridicat privirea, am fost șocat să constat cât de mult semăna don Enrico cu Mussolini. Părea că toți italienii căzuseră de acord să semene cu liderul lor, un fenomen mimetic extraordinar, comparabil doar cu cel dintre stăpân și câine.

— Un domn? am întrebat surprins.

— Străin, ca dumneavoastră.

— Un client fidel?

— Nu, nu l-am mai văzut niciodată pe aici. Avea înfățișarea unui... bărbat din nord, a adăugat, în timp ce cu mâna dreaptă schița în aer un cârlig.

— A unui bărbat din nord?

— Știți, păr blond, ochi de culoare deschisă și ten pistruiat. Dacă ne-am fi aflat în Sicilia, aș fi zis că era un urmaș al normanzilor, dar fiindcă nu suntem acolo, spun că era chiar un normand. Și unde trăiesc normanzii? În nord.

Logica implacabilă a lui don Enrico m-a lăsat fără argumente, moment în care a profitat să-mi dea un bilețel împăturit în două. Am ezitat câteva secunde înainte de a mă încumeta să-l citesc. Spunea:

Dacă vrei să afli mai multe despre O.S.M.M. 60, vino în

cimitirul protestant, la ora cinci. La mormântul lui John Keats. Ia și fata cu tine.

Poate că aș fi considerat mesajul o glumă proastă, dacă nu ar fi făcut referire la numărul de pe plăcuța de înmatriculare a mașinii lui Junio, un amănunt care îmi atrăsese atenția de la bun-început.

Nu aveam idee cine putea fi autorul misteriosului bilețel și nici din ce motiv mi-l trimisese, însă demonstra că mai exista o persoană care știa de afacerea pe care tocmai o încheiaserăm cu prințul. Dacă acest amănunt era destul de surprinzător prin însăși natura sa, la fel era și faptul că autorul anonim considera de la sine înțeles că eu și Montse eram interesați să cunoaștem fața ascunsă a lui Junio, cu atât mai mult cu cât, cel puțin în ceea ce mă privea, nu aveam nici cea mai mică intenție în a stabili o relație de lungă durată cu el. Ce ne interesa pe noi cine era acel prinț de mucava și care îi erau păcatele? M-am gândit că părea stratagema unui cumpărător frustrat, care dorea să obțină cartea cu orice preț.

Pe când începeam obositorul urcuș spre Academie, întâi pe Trastevere și apoi pe Monte Aureo, nu bănuiam că sunt urmărit și că viețile noastre sunt pe punctul de a intra într-o neașteptată *capovolgimento*⁽⁸⁾ care avea să ne oblige să intrăm în serviciul unei cauze, să ne transformăm din urmăriți, în urmăritori, să ne cenzurăm cuvintele și că această stare de fapt avea să se prelungească până la intrarea trupelor aliate în Roma, șapte ani mai târziu.

6

La Academie era un *totum revolutum*. Odată terminată povestea cu fantoma, vestea celor șaisprezece mii de lire se răspândise ca vântul și ca gândul, provocând o mică manifestație în fața biroului secretarului Olarra, care nu mai avusese altă soluție decât să se lipsească de o parte din bani pentru ca doamnele să poată cumpăra în sfârșit carne, după multe săptămâni în care aceasta lipsise cu desăvârșire. După ce

s-a supus la vot, s-a hotărât în unanimitate să se cumpere *trippa*⁽⁹⁾ pentru a pregăti o mâncare specific madrilenă. Nici măcar acea decizie banală nu a scăpat de influența situației politice în care ne aflam, deoarece pregătirea unui fel tipic madrilen simboliza iminenta cădere a capitalei Spaniei în mâinile trupelor naționaliste.

— Lasă-i cu aroganța lor, vor vedea ei când Franco o să cucerească Madridul! a exclamat domnul Fábregas, care se transformase deja în secundul de bord al secretarului Olarra.

Am găsit-o pe Montse în bibliotecă. Într-adevăr, renunțase la batic și acum purta părul strâns cu o bentiță.

— De ce nu ești jos cu celelalte femei? am întrebat-o.

— Pentru că nu sunt sclava niciunui bărbat, mi-a răspuns fără ocolișuri. Verific volumele din bibliotecă, poate mai există vreunul despre Egipt sau despre paleografie.

— Ca să i-l vinzi prințului Cima Vivarini?

Nu m-am putut abține să nu pun întrebarea pe un ton oarecum tendențios, deoarece abnegația ei trezea în mine gelozie, supărare și dorința de a protesta.

— Ne-a plătit șaisprezece mii de lire pe o carte. Poate că e interesat să mai achiziționeze câte ceva din... fondurile noastre.

Era clar că Montse nu era sclava niciunui bărbat, dar asta nu fiindcă nu și-ar fi dorit.

— Cred că ar trebui să citești asta, i-am spus, întinzându-i biletul.

După ce l-a citit, m-a întrebat:

— Ce înseamnă asta?

— Nu știu. Beam o cafea la Frontoni, când proprietarul mi l-a dat, urmând instrucțiunile unui necunoscut cu aspectul unui... bărbat din nord. Este numărul de înmatriculare al mașinii amicului tău. Cred că este vorba de cineva care nu vrea să accepte faptul că prințul a cumpărat cartea scrisă de Pierus Valerianus și acum vrea să ne convingă să anulăm înțelegerea.

Montse a ignorat îndrăzneala mea de a sugera existența unei prietenii între ea și Junio. Dar, la acel moment, eu trăsesem deja concluzia că cei doi își aparțineau unul celuilalt, deși nu se văzuseră decât o singură dată.

— Dacă este așa cum spui tu, de ce nu a venit el în persoană la tine? De ce nu a vorbit cu tine direct? Și de ce ne-a chemat într-un cimitir, în fața unui mormânt anume?

— Nu am nici cea mai mică idee. Probabil că cimitirul este mare și de aceea trebuia indicat un loc anume. Poate că bărbatul misterios este englez, ca și Keats.

— Ia și fata cu tine, a repetat cu voce tare.

— Ce crezi că ar trebui să facem? am întrebat-o.

Acum, cred că faptul că am lăsat-o pe ea să hotărască a fost un act de lașitate, mai ales dacă mă gândesc la consecințele pe care acest lucru le-a avut asupra vieților noastre, când, de fapt, voiam să știu până unde era dispusă să meargă și dacă bănuielele mele în legătură cu ceea ce simțea pentru Junio erau adevărate.

— Dacă tatăl meu află că am intrat într-un cimitir protestant, mă omoară. Dar, pe de altă parte, poate că acest bărbat are ceva important să ne spună, a tras concluzia Montse.

— Și ce o să născocim ca să putem ieși împreună fără ca tatăl tău să bănuiască ceva? am întrebat-o.

— Nimic mai ușor, mi-a răspuns și mi-a arătat un teanc de cărți.

— Poate o să reușim să-l înșelăm pe tatăl tău, dar mă îndoiesc că o să ne iasă și cu Olarra. A primit instrucțiuni de la ambasadă să ne supravegheze pe toți. Cunoscut doi sau trei bursieri care sunt anchetați din pricina informațiilor date de el. Este posibil ca cel puțin unul dintre ei să sfârșească în închisoare sau în fața plutonului de execuție din cauza lui. Mai mult ca sigur că o să dea ordin să fim urmăriți până la anticariat, am obiectat eu.

— În cazul acesta, vom merge întâi la anticariatul domnului Tasso și apoi la cimitir. Îi lășăm un nou pachet de cărți și îi vom spune că dorim o nouă întâlnire cu prințul, că dorim să viziteze Academia și să arunce o privire prin bibliotecă, poate mai găsește și alte cărți care să îl intereseze. Olarra nu va avea motive să fie suspicios.

M-a surprins viclenia lui Montse, ca și hotărârea ei de a provoca o nouă întâlnire cu Junio.

Vocea doamnei Julia ne-a anunțat că cina este gata, punând

punct conversației noastre.

Mâncarea tipic madrilenă a provocat un entuziasm fără precedent în rândul comesenilor. S-a ciocnit pentru Franco, pentru Mussolini, Hitler și pentru împăratul Japoniei, cei patru călăreți ai Apocalipsei care aveau să elibereze lumea din ghearele comunismului. La final, Olarra a pus să cânte gramofonul Academiei și, pe ritmurile unui marș militar, mai multe perechi au ieșit la dans, inclusiv Miguelito și Marianita, doi copii de zece și, respectiv, nouă ani. Deși scena era la fel de stridentă ca muzica, au existat și accese de nostalgie și chiar câteva lacrimi, vărsate în momentul în care Pérez Comendador și soția lui, Magdalena Lerroux, au anunțat că vor pleca într-o lungă călătorie prin Grecia.

— De fapt, Pérez Comendador vrea să dispară. Nu cred că este momentul cel mai potrivit pentru a pleca într-o vacanță, l-am auzit pe domnul Fábregas spunându-i secretarului Olarra.

— Dacă există cineva în casa asta mai presus de orice îndoială, acela este Pérez Comendador. El singur i-a ținut piept lui Valle-Inclán când acesta a vrut să transforme Academia într-un cuib de anarhiști și revoluționari. Și te asigur că să îl înfrunți pe don Ramón, al cărui caracter era mai dificil decât al diavolului însuși, nu era o sarcină ușoară. În plus, este protejatul domnului duce de Infantado, așa că poate să meargă oriunde are chef. Și să nu uităm că plecarea cuplului Pérez Comendador înseamnă două guri mai puțin de hrănit, a replicat secretarul Olarra.

— Când voi pleca de aici, o voi face numai pentru a omorî roșii, a adăugat domnul Fábregas.

— Dumneavoastră veți părăsi această casă numai după terminarea războiului. Dacă voiăți să omorâți roșii, trebuia să fi rămas în Barcelona, a replicat secretarul Olarra.

După ce s-au retras toți în camerele lor, am urcat din nou pe terasă. L-am găsit pe Rubiños la fel ca în noaptea anterioară: clătina din cap ca o barcă ce încerca să înfrunte marea agitată a somnului. Sosirea mea a coincis cu zgomotul telegrafului.

— Mașinărie blestemată! a exclamat recăpătându-și ținuta.

Deși Rubiños încerca să adopte o atitudine marțială,

înfățișarea lui nu era cea a unui soldat, ci, mai degrabă, cea a unui școlar fără aptitudini războinice.

M-am îndreptat direct spre balustradă. De data aceasta nu am mai admirat niciun turn și nicio cupolă, ci am căutat cu privirea piramida lui Caio Cestio, monumentul funerar în jurul căruia se construise cimitirul protestant din Roma. Era vorba de un mausoleu în formă de piramidă, construit din ordinul pretorului și tribunului cu același nume, mort în anul 12 î.C., care, pe vremuri, fusese izvor de inspirație pentru pictori și poeți romantici, pe când Porta San Paolo și Testaccio nu fuseseră încă înghițite de oraș. Cunoșteam bine zona, deoarece în fața piramidei se afla noul sediu al poștei, lucrarea arhitecților Adalberto Libera și De Renzi, fiind un simbol marcant al arhitecturii raționaliste italiene, dar niciodată nu îmi trecuse prin cap să vizitez cimitirul vecin.

O ploaie fină, însoțită de o briză răcoroasă și o ceață groasă vesteau sosirea toamnei, iar orașul părea să se dezintegreze sub ochii mei.

7

Roma s-a trezit de dimineață, acoperită de o pătură de frunze uscate, ce răspândeau un puternic miros de fermentație, un miros asemănător cu cel al unui fruct trecut din copt. Aveai senzația că vara luase sfârșit de o eternitate și că o singură noapte fusese de ajuns pentru a schimba înfățișarea orașului ce se cernise în nuanțe de ocru, maro și galben. Schimbarea bruscă de anotimp m-a făcut să mă gândesc că nimic nu se întâmplă așa cum ne așteptăm, că tocmai încrederea pe care o avem că lucrurile se vor întâmpla așa cum ne dorim face ca realitatea să ne ia pe nepregătite. Așa se întâmplase și cu războiul, mocrnise o lungă perioadă de timp și, cu toate acestea, nimeni nu fusese în stare să împiedice izbucnirea lui. Cu toții au crezut că era departe, nimeni nu a crezut că va izbucni cu adevărat, la fel cum eu fusesem convins de faptul că toamna avea să întârzie, în ciuda calendarului.

Stabilisem cu Montse să ne întâlnim în claustru după micul

dejun; am urcat în biroul secretarului pentru a-i împărtăși planurile noastre de a-l invita pe faimosul cumpărător să viziteze Academia. Faptul că îl descriesem pe Junio ca pe un tânăr membru al „cămășilor negre”, membru al nobilimii italiene și, în plus, renumit paleograf a facilitat lucrurile, deoarece nimic nu îi făcea mai mare plăcere lui Olarra decât să se amestece cu conducătorii partidului fascist. Cred că, în realitate, își dorea ca cineva să îl prezinte Ducei, personaj față de care nutrea o admirație fără limite.

— Și cum zici că se numește prințul? a întrebat secretarul.

— Junio Valerio Cima Vivarini, am răspuns.

L-am lăsat pe Olarra să savureze acel nume în culmea plăcerii, ca și cum ar fi fost o delicată pentru papilele lui gustative.

— Acum secretarul îi va spune tatei povestea cu prințul italian și vom fi liberi, zise Montse.

După prânz am pornit înspre anticariatul domnului Tasso, ducând cu noi jumătate de duzină de volume despre aventurile lui Don Quijote, tot ceea ce găsiserăm pe rafturile bibliotecii. Montse era foarte agitată, atât pentru că plănuise o stratagemă ireproșabilă, cât și la gândul misterioasei întâlniri din cimitir. Avea să îl revadă pe Junio, dacă acesta va accepta invitația noastră, iar până atunci va ști mai multe despre el, grație acelei întâlniri secrete. Putea, oare, să ceară mai mult? Cât despre mine, cred că începusem să-mi accept rolul de complice, în așteptarea limpezirii definitive a situației.

— Dacă nu vine muntele la Mahomed, atunci se duce Mahomed la munte. Mi se pare o idee extraordinară și mi-ar plăcea să dau curs invitației voastre, asta dacă nu aveți nimic împotrivă, a răspuns domnul Tasso propunerii noastre.

Prima parte a planului funcționase ca unsă.

După aceea, am luat tramvaiul spre Testaccio. O zdruncinătură a aruncat-o pe Montse în brațele mele. Mi-am dorit ca viețile noastre să fie pline de zdruncinături ca aceea. A trebuit să fac un efort ca să nu transform acea ciocnire întâmplătoare într-o îmbrățișare premeditată, dar din fericire mi-am dat seama la timp că nu erau nici locul, nici momentul

pentru demonstrații de afecțiune. Am coborât în stația din fața clădirii Poștei.

— O clădire urâtă pentru o lume urâtă, a spus Montse, indiferentă la ceea ce reprezenta acel stil de arhitectură.

Am străbătut Via Caio Cestio, dându-i ocol zidului cimitirului, până când am dat de o poartă închisă. Pe o plăcuță scria: CIMITERO ACATTOLICO DI TESTACCIO. PER ENTRARE BASTA SUONARE LA CAMPANA.

Odată intrați în cimitir, am fost surprinși să descoperim privestea cea mai frumoasă din Roma. Douăzeci sau douăzeci și cinci de mii de metri pătrați presărați cu pietre de mormânt lucrate cu măiestrie, mausolee monumentale, azalee, hortensii, iriși, leandri, glicine, măslini, dafini și rodii, toate la adăpostul zidului Aurelia și a piramidei lui Caio Cestio. Un loc de o frumusețe copleșitoare. Câteva luni mai târziu, când împrejurările m-au determinat să studiez opera poetică a lui Keats și a lui Shelley, am înțeles de ce acesta din urmă scria în *Adonais*, elegia dedicată prietenului său Keats, că un om s-ar putea îndrăgosti de moarte dacă ar ști că va fi îngropat într-un loc atât de frumos.

— Mormântul lui John Keats? l-am întrebat pe paznic.

— Mormintele lui Percy Shelley și August Goethe, înainte; cel al lui John Keats, la stânga, iar cel al lui Antonio Gramsci, la dreapta, a turuit acesta mecanic.

Montse m-a luat de braț, cu teamă și respect, și am apucat-o în direcția indicată. Dintr-odată, peisajul pestriț s-a transformat într-o grădină englezească, cu gazonul tuns scurt și cu arbori seculari cu trunchiuri groase și coroane bogate, printre care erau presărate morminte izolate. Cel al lui Keats era ultimul, fiind situat la baza piramidei. Pe lespede nu era trecut numele său, ci doar un epitaf care spunea:

*HERE LIES ONE WHOSE NAME
WAS WRIT ÎN WATER⁽¹⁰⁾*

Fiindcă Montse susținea că știe engleză, am întrebat-o:

— Ce înseamnă?

— „Aici odihnește cel al cărui nume a fost scris în apă”, a tradus ea.

— Poetic, am observat eu.

— Este mormântul unui poet.

După nici cinci minute, s-a apropiat de noi un bărbat de vârstă mijlocie, care se potrivea perfect cu descrierea făcută de don Enrico: ochi verzi-albăstrui, păr roșcat, piele albă și fața plină de pistru.

— Văd că ați primit mesajul. Numele meu este Smith, John Smith, a spus într-o italiană cu un puternic accent britanic.

— Ea este Montserrat Fábregas, iar eu mă numesc José María Hurtado de Mendoza.

Am dat mâna.

— Îmi imaginez că vă întrebați de ce v-am făcut să veniți până aici, dar este greu de explicat în câteva cuvinte, așa că, dacă îmi permiteți, vă voi spune o poveste lungă.

Smith sau care o fi fost numele lui adevărat a tăcut așteptând permisiunea noastră.

— Continuați, a intervenit Montse.

— Voi împărți povestea în trei capitole, care, deși disparate în timp, sunt legate între ele, după cum vă veți convinge mai târziu, a adăugat.

— Dacă nu vreți să ne pierdem răbdarea, spuneți odată ce aveți de spus, am zis eu.

— Acesta este mormântul lui John Keats, unul dintre cei mai importanți poeți ai Angliei, și-a început el povestea. Iar celălalt, de lângă el, adăpostește rămășițele celui care i-a fost alături până la moarte, pictorul Joseph Severn. Au ajuns la Roma împreună, în septembrie 1820. Severn pornise în călătorie după ce câștigase o medalie de aur din partea Academiei Regale; Keats, în schimb, venea în Italia în căutarea unei clime mai blânde, pentru că suferea de tuberculoză. Cei doi prieteni, care, de fapt, se cunoscuseră cu numai trei zile înainte, pe vaporul care îi aducea din Anglia, s-au instalat într-un mic apartament, la numărul 26, în Piața Spaniei. Sănătatea lui Keats nu s-a ameliorat; dimpotrivă, s-a deteriorat într-atât de mult încât, la începutul anului 1821, Severn a început să caute un loc potrivit

pentru a-și îngropa prietenul. Acel loc este chiar cel pe care îl admirați în clipa aceasta. Desigur, pe atunci cimitirul nu era nici îngrădit, nici îngrijit, iar caprele pășteau iarba printre morminte, păzite de păstori. Cu toate acestea, locul era plin de margarete, narcise, zambile și violete sălbatice. Keats a fost atât de entuziasmat de descrierea făcută de Severn, încât l-a obligat să se întoarcă de mai multe ori. Cu ocazia uneia dintre aceste vizite, Severn a intrat în vorbă cu un păstor. Acesta i-a mărturisit că descoperise un document ciudat îngropat într-un cufăr, la baza piramidei lui Caio Cestio. Era vorba despre un papirus egiptean, pe care Severn l-a cumpărat pentru a i-l duce lui Keats, fiindcă acesta avea nevoie de lucruri care să îi distragă atenția și să îl facă să uite de boală. Keats a primit cadoul cu entuziasm și nu a întârziat să îi povestească despre descoperirea lui medicului său, doctorul Clark, care imediat i-a transmis vestea consulului britanic la Roma. Mai mult ca sigur că papirusul lui Keats a reprezentat știrea zilei în locuri precum Antico Caffè Greco, unde se întâlneau intelectualii străini, și că vestea existenței lui a ajuns la urechile vreunui membru al curiei Vaticanului. Keats credea că papirusul conține cheia descoperirii comorii vreunui faraon sau ceva asemănător. Din păcate, poetul a decedat la data de 23 februarie a aceluiași an. Dar povestea nu se termină aici. Mă urmăriți?

— Continuați, am intervenit.

— Keats era pentru Biserica Catolică un protestant, iar în 1821 se credea că boala lui putea provoca o epidemie, de aceea s-a ordonat arderea tuturor lucrurilor care se aflau în apartament: mobile, haine, cărți, hârtii etc. Astăzi credem că, de fapt, Vaticanul era interesat să pună mâna pe papirusul dăruit de Severn.

— Din ce motiv? a întrebat Montse.

— Deoarece se presupunea că papirusul conține o hartă, așa-numita Hartă a Creatorului.

— Și ce se presupune că reprezenta acea hartă? a intervenit din nou Montse.

Smith a ezitat câteva secunde înainte de a răspunde:

— Asta depinde de credința fiecăruia. Se spune că respectiva

hartă ar fi fost creată de Dumnezeu însuși și că în ea ar fi ascunse indiciile necesare dezlegării misterului întregii lumi, pornind încă de la originile sale.

— Este imposibil să existe așa ceva, am obiectat eu.

— Ar fi mai bine să trecem la capitolul al doilea, a spus, trecând peste comentariul meu. Probabil că vă întrebați cum de a ajuns harta să fie îngropată la baza piramidei lui Caio Cestio. Ați auzit de Germanicus, generalul roman? A fost unul dintre oamenii cei mai importanți ai epocii sale. Fiul lui Druso, fratele împăratului Tiberiu, a fost adoptat de către acesta la moartea tatălui său. Cu toate acestea, Tiberiu vedea în Germanicus un puternic rival, pe care poporul și armata îl adorau. În anul 17 al erei noastre, sub pretextul încheierii păcii cu parții, a fost trimis în Antiohia. Însă Germanicus nu era doar soldat, ci și un bărbat sensibil, care scria și recita poezii, așa că s-a hotărât să plece într-o călătorie în Egipt, fără permisiunea lui Tiberiu. A ajuns în țara de pe Nil în primăvara anului 19 și a rămas acolo până toamna. Timp de șase luni, Germanicus a intrat în contact cu nenumărate secte păstrătoare ale culturii și înțelepciunii vechilor egipteni. Așa a reușit să obțină Harta Creatorului.

— Și de unde se presupune că aveau egiptenii harta? a întrebat Montse.

— Harta ajunsese în Egipt în timpul ocupației persane, cu cinci secole înainte. Problema este că Germanicus a fost otrăvit la întoarcerea în Antiohia de către un oarecare Pison, din ordinul lui Tiberiu. Astfel, harta a ajuns la Roma, împreună cu obiectele personale ale lui Germanicus. Nu se cunoaște motivul pentru care cineva a hotărât să o ascundă, dar este băttor la ochi faptul că a așezat-o într-o construcție tipic egipteană, cum este piramida lui Caio Cestio.

— Așadar, harta a călătorit din Persia în Egipt, de la Germanicus a trecut în mâinile unui necunoscut, care a ascuns-o la baza piramidei lui Caio Cestio, apoi a fost găsită de un păstor care i-a vândut-o lui Severn și în cele din urmă a fost confiscată de Vatican după moartea lui John Keats, a recapitulat Montse.

— Așa este. Mai lipsește însă capitolul al treilea, cel mai

important dintre toate și motivul pentru care vă aflați acum aici. În 1918, un nobil german pe nume Rudolf von Sebottendorff a pus bazele unei organizații oculte numite Thule, fondate pe bazele Ordinului German, o organizație ce reunea mai multe asociații cu orientare naționalistă. Numele Thule fusese ales în amintirea regatului legendar cu același nume, un fel de Atlantidă nordică ce a servit drept sursă de inspirație și pentru Richard Wagner, printre alții. Von Sebottendorff trăise un timp la Cairo, ajungând să facă parte din loja Ritului Memfis; așa a aflat de existența Hărții Creatorului. Un an mai târziu, Anton Drexler, alt membru al Thule, a fondat la München Partidul Muncitoresc German, care, în realitate, nu era nimic altceva decât brațul politic al lui Thule. Adolf Hitler, care în acel moment era agent al departamentului politic al armatei bavareze, după ce a asistat la o ședință, s-a înscris în partid. Câteva luni mai târziu a ajuns la conducerea organizației, care și-a schimbat ulterior numele în Partidul Muncitoresc Național Socialist German, adică partidul nazist pe care îl cunoaștem astăzi. Ascensiunea la putere a lui Hitler a facilitat infiltrarea membrilor societății Thule în toate organismele guvernamentale. Obiectivul acestora era consolidarea ideii că dovezile științifice confirmă calitățile superioare ale rasei ariene. Aici apare o figură-cheie, Karl Haushoffer, profesor de geopolitică, orientalist și membru al Thule, care a dezvoltat ideea de „sânge și pământ”, conform căreia supremația unei rase depinde de cucerirea a ceea ce el numea *Lebensraum*, „spațiul vital”. Adică, pentru o națiune, spațiul nu reprezintă doar un instrument al puterii, ci însăși puterea. Pentru a veni în sprijinul teoriilor lui Haushoffer, Thule a creat Deutsche Ahnenerbe (Organizația Germană a Moștenirii Ancestrale), un fel de societate care se ocupa cu studiul istoriei străvechi a spiritului, dotată cu un departament de lingvistică și un altul dedicat cercetării tradițiilor și simbolurilor culturii populare, și al cărei scop era strângerea de probe care să susțină supremația rasei ariene și dreptul său ancestral de a ocupa teritorii de dincolo de frontierele sale. Ideile lui Haushoffer au fost imediat împărtășite de Hermann Göring, care a afirmat în public interesul

Germaniei de a controla Austria și Cehoslovacia și dorința ca puterile occidentale să le lase mână liberă pentru a acționa în Europa de Est. În plus, știm că în lunile următoare numărul de departamente din interiorul Ahnenerbe a crescut: s-a înființat unul dedicat studiului arheologiei germanice și altul specializat în ezoterism. Naziștii sunt convinși că în lume există o mulțime de „obiecte sacre”, capabile să le confere puteri nelimitate celor care le posedă. Harta Creatorului ar fi unul dintre aceste presupuse obiecte magice.

— Vreți să spuneți că naziștii sunt pe urmele acestei hărți? am întrebat, punându-mă în rolul de avocat al diavolului.

— Îți voi răspunde chiar cu o frază a lui John Keats: „Fanaticii creează un vis, pe care îl transformă în paradisul sectei lor.” Nu numai că doresc Harta Creatorului, ci vor să pună mâna și pe Chivotul Legii, pe Sfântul Graal și pe Sfânta Lance, printre altele. Naziștii cred în geomanție^(u) și sunt convinși de existența unei geografii sacre; ei consideră că nicio țară din lume nu ar fi rezultatul întâmplător al unor evenimente seculare haotice, din contră, cred că în spatele fiecărui teritoriu se ascunde un plan divin. Harta Creatorului le-ar fi de folos pentru a descifra acest plan.

— Nu înțeleg cum, spuse Montse.

— Vei vedea, de-a lungul istoriei au existat nenumărați munți considerați căminul zeilor. De exemplu, muntele Olimp pentru greci; munții Sinai și Horeb pentru iudei; Kanchenjunga pentru budiștii tibetani; munții Meru și Kalias pentru hinduși. După geomanți, acești munți sacri erau, în realitate, centre de energie care canalizau forțele cosmice prin intermediul unei serii de Linii Ley sau Sfinte, trasate pe toată suprafața Pământului. Templele, mănăstirile și alte construcții sacre ar fi, deci, puncte de confluență ale acestor forțe telurice, capabile să exercite o influență decisivă asupra psihicului națiunilor. Iar cine domină psihicul unei țări, poate controla fără probleme puterea politică. Astfel s-ar explica marele succes pe care l-au avut religiile în toate colțurile lumii. Pe Harta Creatorului se regăsesc toate aceste linii purtătoare de energii ascunse.

Ideea existenței unei hărți cu astfel de caracteristici mi se

părea absurdă, așa cum începea să-mi pară și prezența noastră acolo, așa că am spus:

— Sunt arhitect și vă asigur că nimeni nu a putut demonstra vreodată că locul în care este ridicată o clădire îi poate influența pe locuitorii ei.

— Chinezii numesc acest lucru *feng-shui*, a răspuns Smith.

— Toate superstițiile au un nume. În plus, ce ne privește pe noi acest lucru?

— Cartea lui Pierus Valerianus este singura din lume în care se face referire la Harta Creatorului, într-unul din appendicele sale. De fapt, ediția din 1556, așa cum o cunoaștem noi astăzi, nu corespunde cu prima. A existat o ediție anterioară, publicată în aceeași perioadă, care a fost retrasă tocmai fiindcă făcea referire la existența Hărții Creatorului. Această ediție *princeps* a fost arsă din ordinul Bisericii. Dar așa cum se întâmplă de obicei, nu toate exemplarele acestei „ediții speciale” au fost distruse. Întotdeauna s-a crezut că trei sau patru volume au supraviețuit focului, dar nimeni nu știe unde sunt. Cartea voastră este una din ele.

— Și acum credeți că prințul Cima Vivarini vrea să o vândă naziștilor, am tras eu concluzia.

Pentru prima dată, Smith a lăsat să îi scape un surâs.

— Nu cred, sunt sigur. Prințul Cima Vivarini este omul societății Thule la Roma. Deși tatăl lui este venețian, mama sa, o aristocrată austriacă, are legături strânse cu nobilimea germană. Curios este că, în ciuda originii sale, posedă un pașaport al Ordinului Suveran Militar de Malta, țara cea mai mică din lume.

— Vă referiți la insula Malta? a intervenit Montse.

— Cavalerii Ordinului Suveran de Malta au pierdut insula în primul sfert al secolului trecut. Atunci s-au stabilit la Roma, unde au fondat o țară independentă al cărei teritoriu este Palazzo di Malta, situat pe Via dei Gondotti, la numărul 68, și Villa Malta, pe Aventino. În palat își are reședința Marele Maestru, acolo întrunindu-se și organele de conducere; în villa de pe Aventino își au sediul prioratul Ordinului și ambasadele de pe lângă Sfântul Scaun și Regatul Italiei. Ordinul are un guvern propriu, o magistratură independentă și relații bilaterale

cu numeroase țări, emite propriile pașapoarte, timbre, bate monede, ca orice stat suveran. Plăcuța de înmatriculare a mașinilor acestei țări este acronimul Ordinului Suveran Militar de Malta: O.S.M.M.

Montse și cu mine am schimbat priviri neîncrezătoare.

— Vorbiți serios? l-am întrebat pe Smith.

— Și mie mi-a fost greu să accept ideea la început, dar Roma este singurul oraș din lume care adăpostește trei țări diferite: Regatul Italiei, Vaticanul și Ordinul Suveran de Malta. Membrii săi aparțin înaltei aristocrații europene, fiind oameni politici și de afaceri, catolici fervenți. Grupul cel mai influent este format din familiile de Habsburg, de Hohenzollern și de Luxemburg, familiile cu cel mai pur sânge aristocratic german, aflate în strânsă legătură cu Sfântul Scaun. Teoretic, scopul acestui Ordin este acela de a asigura asistență umanitară celor nevoiași, prin finanțarea clinicilor, spitalelor, ambulanțelor, și să sprijine refugiații, însă, în realitate, servește drept punte de legătură între clasa politică și cea care deține puterea economică și Vatican. De aceea ne temem că acum, când Thule are în mâinile sale dovada existenței Hărții Creatorului, va încerca să o sustragă din Biblioteca Vaticanului.

— Încă nu ne-ați spus de ce ne povestiți toate acestea, i-am reamintit.

— Să spunem că am nevoie de ajutorul vostru, a recunoscut.

— Ce fel de ajutor? m-am interesat.

— Vreau să cultivați relația cu prințul Cima Vivarini și să încercați să aflați ce planuri are.

Toți cei care nu credeau în coincidențe ar fi avut acum dovada că acestea există. Invitându-l pe Junio să viziteze biblioteca Academiei, era ca și cum Montse ar fi anticipat propunerea lui Smith. Până în acel moment, a spiona era pentru mine sinonim cu a trage cu urechea la conversațiile altora și niciodată nu mi-a trecut prin cap că ar exista și alt fel de spionaj. Mă pregăteam să refuz oferta lui Smith în numele amândurora, când Montse mi-a luat-o înainte:

— Eu o voi face. Urâsc nașiștii de când au început să ardă cărți în 1933, a spus ea.

Nu aveam nicio îndoială că pentru Montse conversația fusese la fel de incitantă precum lectura unui roman de groază: cititorul simte și împarte teama împreună cu protagoniștii, fără să suporte consecințele.

— Nici măcar nu știm dacă spune adevărul; nu ne-a dat niciun motiv convingător care să ne determine să facem ce ne cere, am zis eu.

— Ai dreptate, a admis Smith. Dar pentru moment este spre binele vostru să știți doar că reprezintă, să spunem, un grup de persoane care luptă pentru salvarea democrației în Europa și că viețile multor oameni ar putea fi în pericol.

— Eu o voi face, a insistat Montse cu încăpățănare.

Cuvântul „democrație” era, mai mult ca sigur, unul tabu în familia Fábregas, iar Montse nici măcar nu știa cu adevărat ce înseamnă, așa că dacă era dispusă să se transforme în Mata-Hari, era din motive pur sentimentale. De fapt, am înțeles mai târziu că în spatele acelui impuls se ascundea un act de rebeliune.

— Ai idee în ce încurcătură ne putem băga dacă vom continua pe calea asta? Tu crezi că este vorba de un joc, dar Smith vrea să spionăm o persoană care poate fi... periculoasă, am spus într-o nouă încercare de a o face să se răzgândească.

— Prietenul tău are dreptate, a încuviințat Smith. Nu pot să neg că există posibilitatea ca viața să îți fie pusă în pericol, deși dacă vei fi prudentă, probabilitatea de a te găsi în astfel de situații este foarte redusă.

— Eu o voi face, a repetat Montse pentru a treia oară, ca pe un refren.

De data asta m-am simțit ca Iisus după ce Sfântul Petru s-a lepădat de el de trei ori. Nu înțelegeam încăpățănarea lui Montse, mă simțeam ofensat. Nici ea, nici eu nu aparțineam acelei lumi, noi eram oameni obișnuiți.

— Bine, a spus Smith în cele din urmă. După ce te vei întâlni cu prințul, mergi la pizzeria Pollarolo, pe Via di Ripetta, lângă Piazza del Popolo. Întreabă de Marco și spune-i numele tău de cod: Liberty. El îți va spune că cea mai bună pizza este „Margarita”. Tu îi vei răspunde că îți place cu o frunză de

busuioc. Mănâncă liniștită, plătește și apoi vino aici la cinci după-amiaza, ca astăzi. Să nu scrii nimic din ceea ce îți povestește prințul și să nu vorbești cu nimeni despre asta. Nici măcar cu José María.

Instrucțiunile lui Smith m-au făcut să înțeleg că acel joc stupid era, de fapt, serios, așa că am decis să intervin.

— Să iasă cu prințul pentru a obține informații, pot admite, dar să trebuiască apoi să străbată Roma ca să dea nume și mesaje secrete, mi se pare mult prea periculos. Ea se va ocupa de întâlnire, iar eu vă voi transmite ceea ce îmi povestește ea.

Trebuia să recunosc, și eu mă transformam într-un spion tot dintr-un motiv pur sentimental.

— Mi se pare o idee bună. Atunci tu vei fi cel care va trebui să îi dea lui Marco un nume de cod. Cum vrei să te numești?

— Mă voi numi... Trinidad, am spus.

Montse m-a privit, surprinsă mai mult de numele ales, decât de decizia de a mă implica.

— Trinidad?⁽¹²⁾ m-a întrebat ironic.

— Numele meu complet este José María Jaime Trinidad, am mărturisit eu.

— Atunci, Liberty, Trinidad, pe data viitoare, ne-a salutat Smith la despărțire.

Când silueta lui s-a pierdut în penumbră, Montse m-a privit surâzătoare, ca și cum ar fi așteptat de la mine un comentariu dezaprobat. Dar noaptea începuse să ne învâluie și singura mea grijă era să găsesc cât mai repede ieșirea.

8

Junio și-a anunțat sosirea la Academie pentru ora patru și jumătate după-amiaza. Cu douăzeci de minute înainte de ora convenită, secretarul Olarra, majordomul Fontana și reprezentantul „refugiaților”, domnul Fábregas, au format comitetul de primire, completat de soțiile lor și de noi doi, de Montse și de mine. După o controversă legată de modul în care trebuie tratat un prinț, au căzut de acord asupra faptului că, de vreme ce nu era vorba de un moștenitor cu sânge albastru, cel

mai bine era să îl numească simplu, Excelență. Astfel stăteau lucrurile când Junio și-a făcut apariția, escortat de anticarul Tasso și de șoferul său, un tânăr ungur voinic și arătos, pe nume Gábor. Olarra l-a întâmpinat pe prinț strigând: „Excelență! Să crezi! Să ascuți ordinele! Să lupți!” Judecând după expresia feței prințului, ai fi spus că i se potrivea perfect sloganul pe care îl avea brodat pe cămașa neagră, alături de emblema formată dintr-un craniu și un pumnal: „Chi se ne frega”, „Puțin ne pasă”, deoarece nu a dat semne că s-ar fi simțit nici impresionat, nici măgulit de o primire atât de extravagantă. Apoi, Olarra a recunoscut una dintre decorațiile de pe pieptul prințului.

— Această decorație este... această decorație este... a bălmăjit secretarul, nereușind să termine fraza.

— Crucea militară „San Fernando”. Am făcut parte din trupele lui Queipo de Llano pe frontul din Malaga, unde am fost rănit, a recunoscut Junio.

— Un erou! Un erou! a exclamat Olarra ca și cum s-ar fi aflat în fața unui miracol, și nu a unui om.

După prezentările protocolare, din care nu au lipsit sărutările și saluturile romane, a început vizita. Olarra, în rolul de Cicero, i-a povestit lui Junio istoria instituției de la origini până în zilele noastre, iar mie, în calitate de architect, mi-a revenit sarcina să îi arăt *Tempietto*-ul lui Bramante, fără îndoială lucrarea cea mai valoroasă a Academiei. Trebuie să recunosc, am încercat să profit de situație pentru a-i atrage atenția lui Montse, scoțând în evidență amplele mele cunoștințe despre clădire, deși entuziasmul meu exagerat nu a provocat tocmai admirația generală.

— Clădirea este ridicată în jurul încăperii circulare ce înconjoară orificiul deschis deasupra stâncii unde tradiția creștină susține că ar fi fost crucificat Sfântul Petru. Această încăpere este, la rândul său, înconjurată de un ansamblu de șaisprezece coloane dorice, care susțin un antablament cu frize triglife și metopice, încununat de o balustradă. Superpunerea cupolei cu lunetă peste celula circulară este inovația cea mai notabilă a ansamblului, am spus eu.

— José María, nu suntem la un curs la universitate, m-a

admonestat secretarul Olarra, gratulându-mă în același timp cu o privire dezaprobatore.

— Există vreun motiv pentru care construcția este circulară? s-a interesat prințul.

— Există, desigur. Are legătură cu vechile temple romane circulare, *tholos*, al căror scop nu era unul de ordin practic, ci spiritual. În timpul Renașterii, construcțiile circulare simbolizau forma Pământului și, în același timp, orașul ideal al lui Platon.

— Foarte interesant.

După aceea, Olarra a preluat din nou inițiativa, arătându-i și explicându-i prințului, cu lux de amănunte, seria de fresce pictate de Il Pomarancio⁽¹³⁾ în galeria inferioară a claustrului renascentist, ce reprezentau viața și opera Sfântului Francisc.

— Acum, mi-ar plăcea să cunosc locul de proveniență al cărții pe care am cumpărat-o. Vă asigur că este o raritate, adăugă prințul, dând de înțeles că vizita cu caracter informativ luase sfârșit.

— Este imposibil să știm când și cum a ajuns acea carte la Academie, dar, cel mai probabil, este una dintre moștenirile mănăstirii, a luat din nou cuvântul Olarra. În anii imediat următori creării Companiei lui Iisus, în 1541, s-au adăpostit aici numeroși călugări care mai târziu s-au alăturat ordinului, printre ei numărându-se și Sfântul Francisco Javier. Poate a adus-o vreun iezuit sau vreun franciscan. Cine poate ști? Mi-e rușine să recunosc, dar, până la sosirea domnișoarei Montserrat, biblioteca a fost lăsată în plata Domnului. Atât de mult, încât nici măcar eu nu știam că avem o asemenea carte. Dacă aș fi știut de existența ei și i-aș fi cunoscut importanța, nu aș fi permis să fie vândută.

— Lui Montse i-au plăcut întotdeauna cărțile, s-a amestecat domnul Fábregas. De mică a preferat să citească, decât să se joace cu prietenele ei. Și dacă o întrebai ce vrea să se facă atunci când o să fie mare, răspundea: bibliotecară, ca să pot citi toate cărțile din lume.

— Tată, te rog! a intervenit Montse jenată.

Ajunși în bibliotecă, ea a abandonat rolul de personaj secundar, pentru a se transforma în protagonistă. Și-a șters orice

expresie de pe chip și a început să vorbească pe un ton neutru și calm, demonstrând clar că este în elementul ei. O tactică ireproșabilă, menită atât să atragă atenția lui Junio, cât și să îl mulțumească pe tatăl ei. Când, după cinci minute, domnul Fábregas m-a luat de braț și mi-a spus că ar fi bine să o lăsăm pe Montse singură cu oaspeții pentru a le putea arăta în liniște biblioteca, am înțeles că acesta aproba relația dintre fiica lui și prinț. Înainte de a mă retrage, i-am privit pe amândoi și, deși în acel moment domnul Tasso luase cuvântul, iar Montse continua să pară indiferentă, mi-am dat seama că ceva ireversibil și decisiv se întâmplase între ei. A fost ca și cum aș fi înțeles că ființele umane sunt slabe, că, deși știa că acel prinț de basm ascundea o inimă de piatră, Montse se lăsa luată de val, incapabilă să facă diferența între vis și realitate. M-am temut chiar că o să uite până și angajamentul luat față de domnul Smith, adică rolul de Mata Hari. Același lucru se întâmpla și cu Junio, căruia nu părea să îi pese că Montse aparține unei clase sociale inferioare și că aspectul său fizic este cu mult diferit față de cel impus de canoanele estetice ale rasei ariene. Deși, nici el nu se încadra în ele. Însă una din regulile atracției dintre două persoane este tocmai puterea de a depăși orice prejudecată, într-o clară demonstrație a faptului că, la ora adevărului, ideologia este întotdeauna depășită de întâmplare.

Între timp, mi-am îndreptat atenția asupra șoferului prințului, care aștepta în claustru. Au trecut ani de atunci, însă continuu să îl văd în fața ochilor pe tânărul Gábor, desprins parcă din Batalionul Sacru al Tebei, ai cărui membri luptau în pereche și erau dispuși să își dea viața pentru camarazii lor. Auzisem că între ei existau strânse legături de ordin afectiv, inclusiv relații amoroase, și nu excludeam posibilitatea ca acesta să fi fost și cazul lui Junio și al lui Gábor. Niciodată nu am avut dovezi care să confirme bănuielile mele, nici măcar nu cred că Montse ar fi fost de acord cu mine (mi-ar fi spus că femeile au un simț special care le spune dacă un bărbat este heterosexual sau nu), însă legătura dintre Junio și Gábor a fost mereu mai mult decât o simplă camaraderie, între ei exista o loialitate fără limite, apărându-și unul altuia intimitatea. De fiecare dată când

unul dintre ei trebuia să vorbească despre celălalt, o făcea cu devotament, cu prudență maximă, interpunându-se pe post de scut. Asta mi s-a întâmplat mie, când, în acea după-amiază, am încercat să îi smulg lui Gábor informații despre preocupările prințului. S-a repliat, adoptând rolul de șofer umil care știe doar să meargă dintr-un loc în altul, iar când se opreau pe undeva, să aștepte fără să iasă în evidență. Era însă o umilință disimulată, prin atitudinea sa dându-mi de înțeles în modul cel mai politicos posibil că nu am dreptul să mă amestec în chestiuni care nu mă privesc.

Vizita a luat sfârșit cu două întâmplări fericite. Pe de o parte, atât Junio cât și domnul Tasso făcuseră o selecție de cărți pentru care erau dispuși să plătească alte șaisprezece mii de lire; pe de altă parte, prințul o invitase pe Montse la o gustare, în semn de recunoștință pentru amabilitatea ei. Deși domnului Fábregas i s-a părut prea pripită invitația, Olarra i-a amintit că prințul este un erou al Războiului Civil, lucru cu care nu se putea lăuda niciunui dintre spaniolii care locuiau în Academie, nici măcar el. Fără a mai menționa beneficiile pe care le puteau aduce încurajarea unei relații între Montse și un prinț membru al „cămășilor negre” și legăturile cu cele mai înalte sfere ale fascismului, pe care le putea stabili Academia. Trebuie să recunosc, am încercat din răspuțeri să particip la acea întâlnire, dar prezența domnului Tasso m-a lăsat fără loc în mașină.

— Mașinile italienești au cinci locuri, dar numai în cazuri de urgență. Nu ar fi elegant să obligăm o domnișoară să stea înghesuită între doi domni, a explicat Gábor.

După ce mi-am luat la revedere de la ei pe esplanada San Pietro în Montorio și după ce i-am făcut cu ochiul lui Montse, gest cu care voiam să îi reamintesc de complicitatea care ne lega din pricina misiunii care ne fusese încredințată, am căutat refugiu pe terasă.

L-am găsit pe Rubiños ascultând Radio Vatican. Părea revoltat de ceva ce auzise.

— Domnule bursier, dumneavoastră înțelegeți Biserica? m-a întrebat.

— Este imposibil să înțelegi Biserica, Rubiños, am răspuns.

— Asta zic și eu mereu, dar apoi mă întreb dacă acest mod de gândire este cel al unui bun fascist. Guillén susține că un fascist trebuie să aibă încredere oarbă în superiorii săi și în Biserică, deoarece pentru a putea duce un război trebuie mai întâi să crezi și apoi să îndeplinești ordinele.

Rubiños se referea la superiorul său direct, caporalul José Guillén, un soldat cu o puternică vocație religioasă și cu idei extravagante.

— Poate că nu ești fascist, te-ai gândit la asta?

Rubiños a ezitat câteva secunde înainte de a pune o nouă întrebare.

— Și dacă nu sunt fascist, atunci ce sunt?

— Cu toții suntem insignifianți în fața marilor catastrofe, Rubiños. În aceste clipe, niciunui dintre noi nu însemnăm nimic, suntem simpli supraviețuitori.

— Guillén mi-a mai spus că individualismul este cea mai mare plagă a societății noastre.

— Guillén are mintea plină de păsărele, de sloganuri politice pe care le repetă ca un papagal. Problema societății noastre nu este tipul de guvernare a Statului, ci lipsa de justiție și drepturi fundamentale.

— Halal „roșu” sunteți și dumneavoastră, domnule bursier. Dacă v-ar auzi Olarra, v-ar trage un glonț în cap. Nimic nu i-ar plăcea mai mult decât să execute pe cineva în grădina Academiei. Arde de dorința de a i se ivi o ocazie care să îi permită să trăiască războiul la persoana întâi.

— Și Olarra este insignifiant, am adăugat.

Rubiños mi-a zâmbit ironic, dând de înțeles că este de acord cu mine.

— Până la urmă, o să spuneți că nu înțeleg Biserica pentru că nu reușesc să înțeleg nici oamenii, a spus în cele din urmă.

Rubiños avea dreptate, nu era ușor să îi înțelegi pe oameni. Cel puțin, nu cât timp se declară veșnic nemulțumiți, cât timp nu își recapătă înțelepciunea.

M-am apropiat de balustradă și mi-am îndeplinit ritualul de numărare a turnurilor și cupolelor reliefate în depărtare sub un cer cenușiu, deși, de fapt, căutam locul unde Montse și Junio s-

ar fi putut afla, ca și cum acest lucru ar fi fost posibil. Însă nu era, deși curiozitatea mă făcea să mi-i imaginez în diferite locuri, în diferite posturi, bucurându-se de o fericire care îmi ardea măruntaiele. Apoi, cineva a strigat din senin de pe una dintre clădirile situate pe Via Goffredo Mameli, iar subconștientul meu a avut grijă să transforme acel strigăt aproape gutural într-un cântec armonios, al cărui refren repeta la nesfârșit: *Ah! Com'è bello essere innamorati!*^[14]

9

Montse s-a întors la ora cinei. Niciodată nu o văzusem atât de fericită. O fericire inconștientă, aproape infantilă, care o făcea să se comporte ca și cum ar fi trăit într-un vis fără sfârșit. În loc să vorbească, zâmbea tot timpul; în loc să meargă, părea că plutește. La început am pus comportamentul său pe seama emoției provocate de conștientizarea riscului care apare după ce pericolul a trecut, dar până la urmă a trebuit să accept că starea ei este oglindirea trăirilor launtrice. Întotdeauna m-am întrebat de ce fericirea are acest efect straniu asupra oamenilor. Parcă atunci când suntem fericiți, vrem să trăim mai repede, mai intens, când ar trebui să fie exact invers. Poate fiindcă suntem cu toții conștienți că fericirea este efemeră, că nu se poate păstra toată viața și că trebuie să ne bucurăm atunci când o întâlnim pe drum, dispusă să ne însoțească pentru un timp. Era evident că Montse o întâlnise în această după-amiază și acum, ca și cum fericirea ar fi fost un cal, îi dădea pîteni să meargă la galop. Pentru mine, în schimb, terenul pe care pășea Montse era unul nou, atât de nou, încât mă făcea să mă simt ciudat, neliniștit, ceea ce, până la urmă, mă determina și pe mine să iau parte la acea cursă frenetică în căutarea unei himere.

— Așadar, cum a fost? am întrebat-o.

Ochii îi străluceau ca niște licurici, o strălucire destinată exclusiv ademenirii perechii.

— A fost minunat, pentru că Junio este o persoană minunată. Am mâncat, însă, atât de mult, încât acum mi-e rușine, a răspuns.

Montse accepta oamenii așa cum erau ei, închidea ochii și uita de trecut, ca și cum acesta nici nu ar fi existat, dar mi se părea totuși exagerat să numești un fascist cu legături strânse cu nazismul „o ființă minunată”.

— Îmi imaginez, totuși, că ați și vorbit câte ceva, chiar dacă erai tot timpul cu gura plină.

— Bineînțeles că am avut ocazia și să vorbim despre diverse lucruri. Mi-a spus care sunt virtuțile fascismului: tenacitatea, stăpânirea de sine, curajul și îndrăzneala, fermitatea hotărârilor și fidelitatea fără limite față de jurământul făcut. Mi-a mai spus că libertatea nu trebuie să fie un scop, ci un instrument și, ca atare, trebuie controlată și dominată; și că într-o societate precum cea italiană este primordial să îți îndeplinești obligațiile înainte de a putea cere drepturi. Știai că Mussolini crede că tinerețea este un rău divin, de care ne vindecăm câte puțin în fiecare zi?

— Adevărul este că nu știu multe despre Mussolini, am recunoscut eu. Dar de fiecare dată când mă uit la portretul lui, la chipul împietrit și la sprâncenele încruntate, am senzația că mă aflu în fața unui bătauș de cartier.

— Desigur, prințul nu este de acord cu Ducele în toate privințele. Junio este un fascist cu păreri proprii. Este un bărbat cu o viziune modernă, deși patriot. Citește poezie, Byron și Leopardi, și îi place pictura abstractă. Și nu are iubită.

Dacă scopul lui Montse era să mă scoată din sărite, reușea.

După câteva secunde, a adăugat:

— Am avut ocazia să vorbim și despre faimoasa Hartă.

Gelozia mă făcea să adopt o atitudine de dezaprobare față de orice subiect pe care îl abordase cu Junio, așa că i-am răspuns fără să-mi ascund nemulțumirea:

— I-ai pomenit de Harta Creatorului?

— De ce? Nu ar fi trebuit? E ceea ce mi-a cerut domnul Smith, mi-a răspuns ea.

— Da, este adevărat, dar nu tu trebuia să abordezi tema, ci el. Dacă ai arătat prea mult interes față de subiect, este posibil să îi fi trezit bănuielile și să nu mai aibă încredere în tine.

— Ia să vedem, eu am fost cea care a găsit cartea pe care am

ales-o apoi pentru a fi vândută, deci era normal să o răsfoiesc, așa că de ce să nu vorbesc despre ea cu persoana care a cumpărat-o? În plus, nu am făcut referire la hartă folosind numele dat de Smith. Pur și simplu, am spus că în ultimul capitol al cărții se menționa existența unei hărți ciudate...

— Și cum a reacționat prințul? am întrebat-o.

— Absolut normal. Nu știu dacă Harta are sau nu vreo valoare, dar Junio nu pare să îi dea prea mare importanță. Mi-a spus că este vorba despre o legendă conform căreia Dumnezeu ar fi creat cu mâna Lui o hartă, pe care sunt reliefate principalele centre de putere ale lumii, continente scufundate, orașe subterane, în care trăiesc rase de oameni superiori. Ceva asemănător Tablelor Legii, dar referitoare la cartografia lumii. Mi-a mai spus și că i-a trimis cartea lui Heinrich Himmler, șeful SS, deoarece naziștii încearcă să găsească o dovadă care să demonstreze că „în timpul epocii de aur, zeii umblau printre oameni”. Acum așteaptă instrucțiuni din Germania.

— Ce înseamnă această frază?

— Este un aforism al lui Hesiod, care vorbește despre mitul continentului pierdut, despre un loc în care oamenii conviețuiau cu zeii. Se pare că naziștii ar fi convinși de faptul că ei sunt urmașii uneia dintre aceste civilizații fantastice. Prin urmare, ei cred că la Vatican se află nu numai Harta Creatorului, ci și un manuscris secret care povestește istoria Atlantidei, a Thule, tărâmul marilor strămoși. Popoarele ariene ar fi fost luate din această Atlantidă de către ultimul Om-Zeu sau Superom, după potop, și instalate în Europa și Asia, de la deșertul Gobi până la Himalaya. Acolo, pe culmile cele mai înalte ale Pământului, au fondat un Oracol al Soarelui, de unde au condus planeta, reîncarnându-se de atunci în liderii diferitelor popoare care au supraviețuit catastrofei.

Nu puteam nega că Montse își făcuse bine treaba, deși nu eram dispus să o recunosc.

— Adică toate calamitățile lumii noastre le sunt imputabile acestor ființe superioare. E suficient, însă, să te uiți la Hitler sau la adjunctul lui, Himmler, pentru a te convinge că sunt orice altceva, mai puțin ființe de rasă superioară. Sincer, nu înțeleg de

ce Smith își pierde timpul cu un astfel de subiect și, cu atât mai puțin, de ce ni-l irosește pe al nostru. Să crezi că Harta are puterea de a schimba lumea este lucrul cel mai stupid pe care l-am auzit vreodată.

La vremea aceea, nici nu îmi puteam imagina câtă dreptate aveam, deși mă înșelam într-o privință care mai târziu s-a dovedit a fi de maximă importanță: chiar dacă o hartă, o lance sau un potir nu pot schimba Istoria, o poate face în schimb fanatismul celor care cred în mesajele apocaliptice și mesianice care însoțesc majoritatea acestor obiecte. Astăzi înțeleg că naziștii voiau să folosească aceste talismane sacre pentru a justifica lipsa evidentă de empatie, de umanitate, tocmai prin așa-zisa căutare a unui nivel superior de conștiință. Ca și cum, pentru a se apropia de Dumnezeu, trebuiau să facă întâi un pact cu Diavolul, de parcă Dumnezeu și Diavolul ar fi fost unul și același.

— Mie mi se pare emoționant.

— Pur și simplu, îți place prințul, am răspuns eu.

În sfârșit, Montse s-a dat jos de pe calul fericirii.

— Iar pe tine, se pare că lucrul acesta te deranjează, a zis ea.

Ce puteam să spun, decât că avea dreptate? Însă nu era momentul pentru o confesiune care m-ar fi putut pune într-o poziție clar dezavantajată față de ea.

— Cred că ar trebui să punem punct acestei nebunii, înainte de a fi prea târziu. Niciunul dintre noi nu este spion. Măine mă voi întâlni cu Smith și îi voi spune că ne-am răzgândit, am spus întorcându-mă la subiectul principal al conversației noastre.

— Cred că este deja prea târziu. Am stabilit cu Junio să ne vedem peste două zile. Și acum să ne despărțim, înainte ca tatăl meu să intre la bănueli.

Voia, de fapt, să spună că nu dorea ca tatăl ei să creadă că încercam să intervin în relația ei cu Junio? Desigur, nu m-ar fi deranjat dacă i-aș fi lăsat această impresie domnului Fábregas. Dar supărarea mea era atât de mare în acel moment, încât nu voiam altceva decât să îi întorc lovitura. Acum, când îmi aduc aminte de toate acestea, cred că acel comentariu al lui Montse a fost catalizatorul schimbării mele de atitudine față de războiul

din Spania și față de situația din Europa. M-a făcut să înțeleg că nu mă lua în serios tocmai din cauza lipsei mele de interes față de vreo cauză și, în consecință, detesta atitudinea insipidă în care mă complăceam, încercând să rămân rece la tot ceea ce se întâmpla în lume. Ca și cum, dacă închideam ochii, problemele ar fi dispărut. Cel mai grav era însă faptul că nu exista nici măcar o scânteie în felul meu de a fi. Așa eram eu. Poate că în alte împrejurări, pe timp de pace, comportamentul meu nu ar fi atras atenția, dar în timp ce Spania se dezintegrează, iar Europa era la un pas de dezastru, era nevoie de bărbați ca Junio, ca Smith sau chiar ca însuși secretarul Olarra, oameni capabili să fie loiali unei cauze. Jumătățile de măsură și atitudinea reținută nu aveau nicio valoare, trebuia să i te dedici unei idei și să o duci până la capăt, asumându-ți totul, până la ultima consecință. Acesta era singurul mod de viață cât de cât demn în astfel de vremuri. Opusul era să accepți nedreptatea. Cred că în acel moment m-am hotărât să iau în serios angajamentul față de Smith, fiindcă, pentru a mă alătura cauzei lui, nu era nevoie să îmbrac o uniformă militară, nici să afișez bravură de fanfaron sau să țin discursuri la reuniuni ori în fața maselor. Trebuie să recunosc faptul că niciodată nu m-am simțit atras de ideile fasciste, însă, exceptând problema ideologică, respingerea mea categorică se datora și atitudinii mele individualiste, refuzului meu de a face parte dintr-o mulțime, faptului că întotdeauna simțisem o repulsie față de spiritul de turmă. Ceea ce nu știam, însă, era că hotărârea pe care tocmai o luasem avea să mă determine să dau dovadă de curaj și neînfricare mult mai devreme decât mi-aș fi imaginat.

10

Montse nu a coborât la micul dejun. Se părea că tușea și o durea în gât. Eu, în schimb, m-am gândit la posibilitatea ca prințul să o fi otrăvit în timpul mesei din ziua anterioară. Să îi fi administrat o otrăvă din acelea nedetectabile, ce omoară lent, ca dragostea.

— Imediat îi pregătesc o ceapă împotriva tusei și niște

rondele de roșii împotriva durerii de gât, s-a oferit doamna Julia.

— O ceapă și rondele de roșii? Pentru numele lui Dumnezeu, doamnă Julia, doar nu vreți să îmi transformați copila într-o salată? a intervenit doamna Montserrat, mama lui Montse, o femeie timidă și discretă, eclipsată de puternica personalitate a soțului ei.

— Te asigur, draga mea, că nu există un remediu mai bun pentru tuse decât să tai o ceapă pe jumătate și să o pui pe noptieră. Miasmele răspândite sunt miraculoase. Același lucru se întâmplă și cu cataplasma cu rondele de roșii pe gât, îți ia durerea cu mâna, a insistat doamna Julia.

— Îți ia durerea cu mâna? Nu mai vorbești prostii, scumpă doamnă. Remediile dumneavoastră sunt o insultă pentru știință. Nu uitați că, deși nu pare, din cauza circumstanțelor speciale în care trebuie să trăim, această casă continuă să fie o Academie unde nu este loc pentru superstiții, s-a amestecat secretarul Olarra.

— Există oare ceva mai științific decât mama natură? Pun pariu cu cine vreți că fata se va face bine până la ora cinei, a adăugat doamna Julia, după care a luat un cuțit și și-a făcut o mică tăietură la buricul unuia din degete.

— Pot să știu ce faceți? a admonestat-o Olarra.

— Vă voi demonstra care este adevărata știință. Acum este rândul dumneavoastră să vă faceți o tăietură ca a mea, a răspuns doamna Julia.

— Să mă tai la deget? Fără îndoială că v-ați pierdut mințile, doamnă Julia.

— Faceți-vă o mică tăietură și tamponați apoi cu puțin alcool și iod; eu, în schimb, voi pune pe rană zahăr praf. Mâine de dimineață rana dumneavoastră va fi în curs de cicatrizare, pe când a mea va fi vindecată complet. Dați-mi zahărul, doamnă Montserrat.

Mama lui Montse a ascultat-o și doamna Julia și-a vărsat o linguriță de zahăr pe rană, ca și cum ar fi fost o ceașcă de cafea.

— Acum înțeleg de ce doar dumneavoastră vi se arată fantoma, spuse secretarul Olarra.

— Ieri m-a vizitat iar în timpul siestei. A stat sprijinită de

pervazul ferestrei și m-a privit, ne-a asigurat doamna Julia.

— Asta înseamnă că are cap, a tras concluzia doamna Montserrat.

— Ca dumneavoastră și ca mine. Are părul șaten, niște ochi enormi, căprui, pleoape pline de vene albastrii și pielea palidă, aproape translucidă. Este o tânără foarte frumoasă, a răspuns doamna Julia.

— Același lucru se spunea și despre Beatrice Cenci, de aceea i-a făcut tatăl ei ce i-a făcut, a punctat doamna Montserrat.

— Și de aceea ea i-a făcut tatălui ei ce i-a făcut, a completat fraza doamna Julia.

— Un tată care își violează fiica merită să fie castrat, spuse categoric doamna Montserrat.

— Moartea se plătește cu moarte. I-am promis fantomei că în după-amiaza asta voi aprinde o lumânare pentru ea la biserica San Pietro în Montorio și că voi face tot posibilul pentru a descoperi unde este capul. La urma urmei, tot ceea ce dorește biata de ea este să îl recapete, pentru a se putea odihni în pace.

— Am auzit că un soldat francez l-a luat, a intervenit doamna Montserrat.

— Numele lui este Jean Maccuse. Dar, din ce mi-a povestit Beatrice însăși, nu și-a mai regăsit liniștea după acel furt oribil. Sau nu știți cum a murit acest Jean Maccuse?

— Habar n-am, doamnă Julia.

— A murit decapitat și capul i-a ajuns într-o urnă, în proprietatea unui sultan african. Știți doar ce se spune... cine scoate sabia, de sabia piere.

— Vorbiți serios?

— Pe cuvântul Beatricei Cenci, a răspuns doamna Julia pe un ton solemn.

Doamna Montserrat s-a închinat de două ori la rând.

— Vă rog, doamnelor, mai lipsește doar să strigați: Trăiască moartea! a exclamat Olarra.

— De fapt, copila suferă fiindcă s-a îndrăgostit de acel prinț. I-am luat temperatura și nu are febră. Are, în schimb, privirea pierdută și nu se oprește din suspinat, a observat domnul Fábregas, reluând subiectul bolii lui Montse.

— În această privință seamănă cu mine. Când m-am îndrăgostit de soțul meu, am zăcut în pat două sau trei zile. Mă lua cu palpații și leșin de fiecare dată când mă gândeam la el, a spus doamna Monteserrat pe un ton care lăsa să se înțeleagă că se referă la un bărbat absent, ca și cum acel bărbat și soțul ei nu ar fi fost una și aceeași persoană.

Încercam să diger comentariul domnului Fábregas, când am descoperit că mă fixa cu privirea. A fost suficientă o privire pentru a citi în ochii lui următorul mesaj adresat mie: „Băiete, va trebui să te mulțumești cu resturile.”

Profitând de pretextul bolii ei, am urcat în camera lui Montse. Camera, ca și restul Academiei, era înghețată și Montse dârdăia sub cearșafuri și sub câteva pături. Stătea sprijinită de niște perne cu puf de gâscă, iar pe umeri avea un șal al mamei sale, care îi dădea un aer de castitate. Se prefăcea că citește, dar, așa cum spusese și tatăl ei, părea obosită și privea țintă la un punct nedefinit de pe perete.

— Cum te simți? am întrebat-o.

— Tata mă asigură că războiul va lua sfârșit în câteva săptămâni; Junio, în schimb, spune că va dura ani. Cine crezi că are dreptate?

Comentariul lui Montse m-a convins că domnul Fábregas nu greșise diagnosticul: dragostea făcuse ravagii asupra stării sănătății ei. Însă am preferat să îmi păstrez opinia pentru mine.

— Tu cine vrei să aibă dreptate? am răspuns printr-o întrebare.

— Aș vrea ca războiul să se termine curând, chiar mâine dacă ar fi posibil, dar, în același timp, nu vreau să plec din Roma, a recunoscut ea.

— Zilele trecute spuneai că abia aștepti să te întorci la Barcelona, i-am amintit.

— Zilele trecute era altceva. Ai uitat că acum suntem spioni?

De fapt, ceea ce Montse voia să spună era: „Ai uitat că acum sunt îndrăgostită?”

— Cum aș putea să uit? Dar nici nu pot uita că Mata Hari a murit împușcată, acuzată de înaltă trădare. Îmi este teamă.

— Dacă prințul mă place, nu avem de ce să ne temem. Și o să

am eu grijă să îl fac să mă placă. Am vorbit cu tatăl meu și este de acord să îmi dea niște bani pentru a-mi reînnoi garderoba. Ai încredere în mine, totul va fi bine.

Cuvintele lui Montse mi-au provocat o durere sfâșietoare. Nu doream să mă transform în confidentul ei, în complicele păcatelor sale, dar se părea că acesta era rolul pe care mi-l atribuisese.

— Doar nu i-ai povestit tatălui tău despre noi?

Să pun accent pe forma de persoana întâi, plural a pronumelui era singura consolare rămasă în acel moment, singurul lucru care mă lega de ea.

— Liniștește-te, tatăl meu crede că încerc să îl prind în laț pe prinț și este de acord.

— Dar tu ce vrei? am întrebat-o încă o dată.

— Dacă reușim să salvăm omenirea, poate reușim să îl salvăm și pe prinț.

Montse nu se gândea că planul era să salvăm omenirea tocmai de prinț și de cei ca el, însă am preferat să tac pentru a nu înrăutăți lucrurile.

— Da, poate reușești să îl salvezi.

— Mama spune că o femeie poate obține orice vrea, chiar și lucruri imposibile. Există fasciști buni și răi, ca și via Domnului, iar Junio aparține primei categorii. El însuși mi-a spus că noblețea unui bărbat nu stă în numele de familie, oricât de prinț ar fi, ci în inima lui.

Faptul că Montse îl considera pe Junio bunul samaritean mă scotea din minți. După ani, când ne aduceam aminte de aceste discuții, cădeam de acord că în acele momente de confuzie visele erau singurele care ne luminau viața. Nu pot să îi reproșez lui Montse comportamentul ei, din moment ce eu însumi m-am agățat de ea ca de un vis. Într-o anumită măsură, aveam senzația că viața sfârșise prin a copia intriga unui roman în care noi eram protagoniștii și că din acest motiv ne era permis să ne comportăm ca atare. Acum, când copertele acestei cărți sunt închise de o lungă perioadă de timp, iar pe paginile ei începe să se așternă praful uitării, înțeleg că am fost victimele unei epoci și ale unei lumi dominate de călăi.

Am ajuns la cimitirul protestant cu câteva minute înainte de ora stabilită, după ce mai devreme îi spusese numele meu de cod chelnerului de la pizzeria Pollarolo și mâncasem o pizza „Margarita” cu o frunză de busuioc, simțindu-mă absolut stupid. Deoarece mi se interzisese să scriu ceea ce îmi spusese Montse cu o zi înainte, mi-am petrecut drumul cu tramvaiul de la Piazza del Popolo până la Testaccio repetând ca un școlar, deși mesajul se putea rezuma la faptul că Junio îi dăduse cartea șefului SS, Heinrich Himmler, care se ocupa cu strângerea de dovezi menite să demonstreze supremația rasei ariene. Cât despre planurile de sustragere a Hărții de la Vatican, Junio nu îi spusese nimic lui Montse, fie fiindcă acestea nu existau, fie pentru că prințul nu avea încă încredere completă în prințesa lui. Ceea ce era normal.

După ce poarta cimitirului s-a închis în urma mea, un fior rece mi-a străbătut șira spinării. Eram conștient că îmi lipseau îndemânarea și istețimea necesare pentru a fi un adevărat spion, dar nu eram capabil să fiu nici măcar un biet mesager. Ca să nu mai spun că posibilitatea ca viața să îmi fie pusă în pericol îmi provoca o frică paralizantă. Am continuat, însă, pentru Montse.

Am intrat pe poarta ce despărțea partea nouă a cimitirului de cea veche și am recunoscut silueta greoaie a lui Smith, care ședea pe o bancă de lemn, donația unei asociații engleze de prieteni ai poeziei, după cum se putea citi pe o plăcuță, așezată chiar în fața mormântului lui Keats. Spun greoaie, deoarece corpul îi era înclinat spre partea stângă, ca și cum ar fi căutat ceva pe jos. Este interesant cum subconștientul ne anunță atunci când detectează ceva anormal și cum, pe de altă parte, conștientul nostru întârzie în a înțelege ceea ce se întâmplă. Este ca și cum, în timp ce subconștientul păstrează instinctul animalic de supraviețuire, acesta s-a atrofiat în eul conștient, ca urmare a miilor de ani de civilizație. Brusc, instinctul adânc îngropat iese la suprafață, iar pericolul devine palpabil. Atunci, mușchii ni se contractă, iar mintea se pregătește pentru ceea ce urmează. În acele clipe am putea face orice, orice lucru care în

condiții normale ne-ar fi interzis. Știu că pare ciudat, dar am mirosit moartea lui Smith înainte ca restul simțurilor să o perceapă. Moartea își face simțită prezența printr-un miros acru, specific; o miasmă care transcende orice percepție senzorială. M-am apropiat prudent de el, ca și cum mi-ar fi fost teamă să nu îl trezesc dintr-un somn adânc. Avea însă o gaură în cap, între sprâncene, din care curgea un fir de sânge. Mi-a atras atenția faptul că sângele se scurgea înspre ochi, de unde continua să se prelingă, asemenea unor lacrimi. Deoarece nu mai văzusem în viața mea un cadavru, am continuat să îl privesc atent timp de câteva clipe, pentru a vedea dacă mai există în el vreo ultimă suflare de viață. Părea că mă privește cu ochii larg deschiși, cu interes, aproape ai aviditate, deși, în realitate, era privirea goală și absentă a morții. Odată ce am conștientizat situația în care mă aflu, m-am gândit la propria-mi siguranță, la faptul că asasinul putea să mă fi așteptat. Cu toate că acest gând aproape m-a paralizat, am reușit cu eforturi supraomenești să mă îndrept spre ieșire. Am găsit poarta încuiată, ceea ce mi-a sporit frica. Dintr-odată, eram un animal închis în cușcă. Și, precum o fiară care se simte încolțită, am strigat după paznic. Atunci, ca și cum ar fi fost vorba de o armată de morți vii, au început să apară niște bărbați dintre morminte. Jur că la început am avut impresia că sunt ființe de dincolo de mormânt, însă, pe măsură ce mă înconjurai, mi-am dat seama că sunt pe punctul de a fi arestat de membrii înfricoșătoarei OVRA, poliția politică a lui Mussolini, însărcinată cu reprimarea inamicilor regimului. M-am așezat în genunchi, nu știu dacă pentru a implora milă sau pentru a mă ruga, poate speriat că aveam să mor, moment în care am simțit cum cineva îmi pune o cagulă pe cap și mă leagă cu o sfoară. Apoi, m-au dus până la o mașină și m-au înghesuit în portbagaj.

— Încearcă să nu ții sau să faci gălăgie, altfel... O să dureze maximum șapte sau opt minute, a spus o voce de bărbat de afară.

Mi-am zis că atât îmi mai rămăsese de trăit: șapte sau opt minute. Deși, dacă intenția acelor bărbați era să mă omoare, atunci nu avea niciun sens să mă scoată din cimitir, asta doar

dacă nu aveau de gând să mă tortureze. Desigur, nici nu îmi trecea prin cap să opun rezistență; dimpotrivă, eram dispus să le spun tot, ca să îmi salvez viața. Apoi m-am gândit că Montse avusese, poate, aceeași soartă și că, mai mult ca sigur, urma să ne întâlnim în camera de tortură. Mi-am dorit din tot sufletul să se întâmple așa, nu doar pentru că având-o pe ea alături ar fi fost mult mai ușor să le explicăm răpitorilor că totul este o mare neînțelegere, că suntem doar niște tineri fără minte, ci și fiindcă în cazul în care nu am fi scăpat cu viață, aș fi putut cel puțin să o văd pentru ultima dată.

În momentul în care mașina s-a oprit și s-a deschis portbagajul, sfincterele mele au cedat.

— *Porca miseria!* Tipul ăsta a făcut pe el! a exclamat unul dintre bărbați.

Mirosul urât mi-a provocat greață.

— Calmați-vă! Nu o să vi se întâmple nimic, mi-a spus bărbatul care îmi vorbise mai devreme.

Era situația cea mai umilitoare din viața mea, așa că acum aș fi murit bucuros. Cu puțin noroc, poate îmi ceda inima în timpul interogatoriului.

— Mă sufoc, am reușit să balmăjesc.

— Căutați-i niște pantaloni curați, a ordonat bărbatul care părea să conducă operațiunea.

Două perechi de brațe m-au târât apoi până într-o cameră, unde mi-au dezlegat mâinile și mi-au scos cagula. Acolo am găsit o pereche de pantaloni curați și un lighean cu apă și săpun cu care să mă spăl.

Când ochii mi s-au obișnuit din nou cu lumina, am recunoscut figura unui bărbat bondoc, cu chipul brăzdat de o infinitate de riduri provocate de expunerea la soare, ochi negri ca tăciunile, trăsături meridionale și piele măslinie: un veritabil italian din sud.

— Deci dumneavoastră sunteți „Trinidad”. Dacă ați fi ajuns cu cinci minute mai devreme la cimitir, acum i-ați fi ținut companie lui Smith. Ați trecut pe lângă moarte, a spus el.

— Mă numesc José María Hurtado de Mendoza, l-am corectat, hotărât să nu recunosc nimic din ceea ce mi-ar fi spus.

— Dar numele dumneavoastră de cod este „Trinidad”. Liniștiți-vă, sunteți între prieteni, m-a asigurat.

— Aveți o viziune ciudată asupra ideii de prietenie, i-am reproșat.

— Misiunea noastră este să vă punem la adăpost și asta am făcut.

— Să mă protejați de cine?

— De cei care l-au ucis pe Smith.

— Și cine sunt aceștia? l-am întrebat.

— OVRA? Naziștii? Vaticanul? Cine poate ști? mi-a răspuns el.

— Îl uitați pe Cima Vivarini, i-am atras atenția.

Bărbatul a surâs înainte de a răspunde:

— Nu, vă asigur că nu uit de prințul Cima Vivarini.

— Cine sunteți dumneavoastră? l-am întrebat.

— Să spunem că mă numesc... John Smith.

— Smith este mort, i-am amintit eu.

— Aici cu toții ne numim... John Smith, a insistat bărbatul, indicându-i cu un gest larg și pe restul colegilor săi, deși aceștia dispăruseră discret din cameră.

— Cel puțin, John Smith avea înfățișare de John Smith, dumneavoastră însă... mi-a scăpat fără să vreau remarca.

— Aspectul fizic nu contează; important este că luptăm pentru eradicarea fascismului în Europa, a răspuns.

— Judecând după uniformele lor, aș fi jurat că fac parte din poliția secretă a lui Mussolini, am remarcat eu.

— Te încrezi în aparențe. Dacă te îmbraci la fel ca dușmanul, scapi de el. Și-am mai spus, suntem prieteni.

Oricum, oricine ar fi fost ei, eram dispus să le spun ceea ce voiau să audă.

— Ce vreți de la mine?

— Să ne transmiteți mesajul pe care îl aveai pentru Smith.

— Și apoi sunt liber?

— Nu te reține nimeni. Vorbește și vei putea pleca.

Exista și posibilitatea ca noul Smith să îmi tragă un glonț în cap în timp ce vorbeam, însă nu aveam altă ieșire.

— Prințul Cima Vivarini i-a dat cartea lui Heinrich Himmler.

Acum așteaptă ordine de la acesta. Pentru moment, nu există niciun plan de a fura Harta Creatorului.

— Altceva?

— Nemții mai caută și un manuscris despre Atlantida, o lucrare care vorbește despre o rasă superioară de oameni. Asta este tot.

— Ați văzut ce ușor a fost? Puteți pleca. A, era să uit! Pentru următoarea întâlnire, vom schimba procedura. Veți merge la pizzerie și Marco vă va spune locul și ora întâlnirii. După ceea ce s-a întâmplat astăzi, trebuie să ne luăm măsuri sporite de securitate. De fiecare dată când luați tramvaiul, să coborâți și să urcați de mai multe ori și să intrați numai în localuri aglomerate și cu multe uși. Niciodată să nu folosiți aceeași ușă pentru a intra și pentru a ieși.

— Credeți că, după ziua de astăzi, intenționez să mai continuu să mă joc de-a spionii?

— Atunci, nu îl mai considerați un joc, ci o muncă de pe urma căreia vor beneficia pe termen lung mulți oameni, mi-a sugerat el.

— Astea sunt vorbe goale. Voi vă omorâți pentru o hartă stupidă, dintr-o... superstiție. Voi sunteți cei care vă jucați, i-am reproșat.

— Ne este indiferent dacă Hitler și Himmler cred în proprietățile ezoterice ale unei hărți „stupide”, ca să vă citez; motivul nostru de îngrijorare este faptul că obținerea acestei hărți ar putea servi drept argument pentru declanșarea invadării țărilor învecinate cu Germania. Nu harta este periculoasă, ci teoria spațiului vital, ideea că Germania este suprapopulată și că are nevoie de teritorii noi.

— Adică, îmi cereți să mă sacrific pentru cineva care este deja mort? Dacă, cel puțin, Smith ar mai fi fost în viață...

— Mi-este clar că nu înțelegeți miza pusă în joc, a remarcat încă o dată Smith.

— Democrația? Nu mă faceți să râd. Ce a făcut democrația pentru săraci, în afară de faptul că le-a dat posibilitatea de a alege ce fel de sărăcie preferă? Da, știu că acum îmi veți spune că democrația este tipul de guvernare cel mai puțin rău, iar eu

vă voi răspunde că sunt de acord cu dumneavoastră, dar că prefer să rămân pe margine.

Noul Smith a primit ofensa fără ca zâmbetul să i se șteargă de pe buze. Mi s-a părut chiar că am zărit în ochii lui aceeași expresie ca cea a lui Montse, atunci când voia să mă facă să înțeleg că îmi lipsesc idealurile tocmai pentru că îmi este teamă ca nu cumva viața să mi se pară insuportabilă. De fapt, era o privire plină de compasiune, ca aceea destinată unui bolnav incurabil.

— Atunci, faceți-o pentru prietena dumneavoastră, a spus el.

— Și pentru ea acesta nu este decât un joc. Are impresia că este îndrăgostită de prinț și ar face orice ca să fie în preajma lui.

— Dumneavoastră ați spus-o, este îndrăgostită, iar din acest motiv nu va abandona misiunea care i-a fost încredințată. Va merge până la capăt, fiindcă niciun îndrăgostit nu abandonează în mijlocul cursei. Chiar și când lucrurile merg rău, îndrăgostitul crede că va avea o nouă șansă. Nu, prietena dumneavoastră nu va da înapoi.

— O va face când va afla că Smith a fost asasinat, poate chiar din ordinul prințului, am spus eu, dezvăluindu-mi asul din mânecă.

— Sunteți sigur? Puteți demonstra că prințul Cima Vivarini a fost cel care a dat ordin ca Smith să fie asasinat? Folosind această tactică veți reuși doar să o determinați pe amica dumneavoastră să aibă o părere proastă despre dumneavoastră, va crede că acționați sub impulsul geloziei.

Oare sentimentele mele pentru Montse erau atât de evidente, încât până și un necunoscut le putea ghici? Noul Smith avea dreptate. Cel mai bine era să nu îi spun nimic lui Montse. Nu aveam nicio dovadă că Junio avusese vreo legătură cu uciderea lui Smith. Mă încerca aceeași teamă ca atunci când mă trezisem închis în cimitir.

— Și dacă prințul se hotărăște să scape de ea? am întrebat.

— Nu o va face, pentru că, presupunând că este la curent cu ceea ce se întâmplă, o va folosi pe amica dumneavoastră pentru a obține informații sau, din contră, pentru a transmite informații false. Este o practică obișnuită între spioni.

— Spionul spionat. Și ce se va întâmpla cu ea atunci când nu îi va mai fi de folos prințului?

— O vom retrage din serviciul activ înainte de a se arde, aveți cuvântul meu. Vom ști să interpretăm semnele atunci când lucrurile vor începe să meargă rău. Suntem primii interesați ca nimeni să nu fie rănit. Nu dorim să atragem atenția.

Noul Smith vorbea cu convingere, sigur pe el; mie, în schimb, cuvintele lui îmi deschideau un hău fără fund în fața ochilor.

— Presupun că aveți același plan și pentru Smith și, cu toate acestea, l-au omorât chiar sub nasul vostru, am adăugat. Sincer, argumentele dumneavoastră nu mă conving.

— Cazul lui Smith este diferit. Problema este următoarea: fie că vă place sau nu, aveți o singură alternativă – să continuați colaborarea cu noi; altfel, amica dumneavoastră va trebui să meargă singură mai departe, iar șansele ca viața să îi fie pusă în pericol vor crește.

— Bine, voi continua să colaborez cu dumneavoastră, dar, în cazul în care lucrurile se vor deteriora, vreau să aveți pregătit un plan pentru a ne scoate din Roma.

La vremea aceea nu cunoșteam regulile de bază ale spionajului; prima, că nimeni nu îți mulțumește atunci când lucrurile merg bine; a doua, că nimeni nu te mai cunoaște când lucrurile încep să meargă rău.

— De acord. Dacă situația se complică, vă vom scoate din Roma. Acum, unul dintre oamenii mei vă va pune din nou cagula și vă va conduce până într-un loc sigur. E mai bine să nu știți unde ați fost. Înțelegeți, nu-i așa?

Nu am răspuns. Începusem să obosesc tot ridicând obiecțiuni, fără niciun rezultat. I-am lăsat să îmi pună cagula și să mă târască din nou până la portbagaj. O clipă, mi-am dorit ca Montse să fi fost acolo, să fi privit scena, pentru a-i putea reproșa că ea este singura vinovată de tot.

În cele din urmă am fost eliberat în dreptul porții Vilei Doria Pamphili, în Gianicolo, la cinci minute de mers de Academie. Privind spre Fontanone dell'Acqua Paola, m-am trezit brusc în fața unei priveliști a Romei la fel de sumbre ca starea mea de spirit. M-am gândit atunci la Smith și la ce ar crede despre el

însuși, dacă ar fi posibil ca un om trecut în lumea celor dreți să poată analiza cauzele propriei sale morți. Ar spune ceva precum: „A meritat, în ciuda a tot?” Ceea ce m-a condus la următoarea întrebare: Meritau toate astea cu adevărat efortul?

12

Ca în fiecare seară, Rubiños făcea de gardă, fumând pe ascuns. De data aceasta nu dormea, ci părea adâncit într-o meditație profundă. Apoi a ridicat din umeri, semn că nu reușește să priceapă lucrul care îl frământa. Apărea așa cum era în realitate: un biet idiot pierdut pe o terasă îndepărtată dintr-o țară străină. Este curios, dar Rubiños continuă să fie pentru mine modelul omului supus, tocmai fiindcă nu este conștient de faptul că este doar un servitor, o marionetă în mâinile unei forțe superioare, pentru care ființele umane sunt insignifiante. Uneori, acea forță supranaturală lua forma unui război provocat de interese malefice; alteori, lua forma unei catastrofe naturale. Victimele însă erau întotdeauna aceleași: oameni ca Rubiños. Dintr-un motiv care îmi scapă, atunci când mă gândesc la bombardamentele de la Durango, Guernica sau Madrid, de exemplu, uni imaginez oameni ca Rubiños masacrați între dărâmături. Nu reușesc să mi-i imaginez pe Olarra, pe domnul Fábregas, pe prințul Cima Vivarini sau pe Smith, însă pe Rubiños, da, poate pentru că aparținea acelei categorii de oameni care fac din servilism o calitate.

— Vreo veste din Spania? l-am întrebat.

Rubiños a strivit țigara cu talpa pantofului și a sărit de pe scaun.

— Dumneavoastră erați, domnule bursier! Ce sperietură mi-ați tras! Am crezut că este secretarul Olarra! Nicio veste care să depășească în însemnătate ceea ce s-a întâmplat în această după-amiază în Academie.

— Și ce s-a întâmplat?

— Un miracol. Doamna Julia a vindecat-o pe domnișoara Montse cu o ceapă și trei felii de roșie. Secretarul Olarra a protestat vehement, însă „refugiații” au interpretat întâmplarea

ca pe un semn de la Dumnezeu. Au zis că dacă o biată femeie lipsită de apărare a putut să vindece o boală doar cu o ceapă și o roșie, atunci câte nu va putea face Franco al nostru cu tunurile și cu avioanele pe care i le va trimite Mussolini? Ducele a anunțat asta public în această după-amiază, într-un discurs la radio.

— Înțeleg.

— Domnul Fábregas a strigat toată ziua sloganuri de tipul: „Să tremure Istoria, deoarece începând din acest moment va trebui să dea ochii cu Conducătorul nostru!” sau „Pentru Spania! Cine va vrea să o apere, va muri acoperit de glorie, iar cine o va trăda, nu va avea liniște nici în pământ sfânt, nu va avea parte nici de o cruce la căpătâi și nici de mâna unui fiu care să îi închidă ochii!” Apoi au plecat cu toții la slujbă pentru a-i mulțumi Ducei pentru ajutor.

După o scurtă pauză, a continuat:

— Știați că zahărul vindecă rănilor mai bine ca iodul?

— Da, Rubiños, am avut plăcerea să iau micul dejun cu doamna Julia astăzi.

— Atunci, dacă doamna Julia are dreptate, mâine voi încerca să îmi vindec cu zahăr pudră hemoroizii ăștia care mă omoară.

— Efectele leacurilor doamnei Julia sunt perfect explicabile prin legile naturii. Problema este că puține persoane cunosc cu adevărat aceste legi.

Rubiños s-a așezat la loc pe scaun, și-a aprins o altă țigară și a spus:

— E ceva care mă intrigă la dumneavoastră, domnule bursier. Îmi permiteți să vă pun o întrebare?

— Spune, Rubiños.

— Mi-ar plăcea să știu de ce urcați în fiecare seară pe terasă și admirați priveliștea ca un prostănac, pardon de expresie, domnule bursier.

— Rubiños, urc pe terasă, fiindcă de aici se poate vedea cea mai bună panoramă a orașului. Și fiindcă de aici se vede miraculoasa Cale Lactee. Ca să nu mai vorbesc de calitatea aerului, i-am răspuns, trăgând o gură de aer proaspăt în piept.

— Tocmai aici e problema, domnule bursier, chiar se vede orașul de pe terasă?

Cerculețele de fum alb urcau lent înspre capul lui Rubiños, iar timp de câteva clipe, până să se risipească, păreau haloul unui sfânt.

— Sigur că văd orașul, Rubiños, ce altceva aş putea să văd?

— Eu nu văd Roma, domnule bursier, a recunoscut radiotelegrafistul.

— Dar ce vezi, dacă nu sunt indiscret?

— Galiția, domnule bursier, văd Galiția natală. Văd turnurile catedralei din Santiago, zidurile din Lugo, piața Maña Pita, estuarul Ribadeo și insula Toja. Când mă apropii de balustradă, mă simt ca și cum m-aș afla pe balconul casei mele, nici urmă de Roma, însă, nimic.

— Rubiños, vezi toate acestea fiindcă privești prin ochii nostalgiei. Te asigur însă că orașul de la picioarele noastre este Roma.

Am întors capul spre orașul cufundat în beznă și am înțeles că, pentru cineva care nu îl cunoștea pe de rost, ca mine, profilul său putea părea ciudat. Problema lui Rubiños era că abia avusese ocazia să îl vadă pe timp de zi și de aceea nu era familiarizat cu el.

— Simt până și aroma mâncărilor specifice, a adăugat nostalgic.

— De cât timp ești la Roma? l-am întrebat.

— Săptămâna trecută s-au făcut zece luni.

— Și câte gărzi de noapte ai făcut?

— Atât de multe, încât mi s-a dereglat somnul.

— Atunci acesta este motivul apariției închipuirilor tale.

— Credeți?

— Persoanele care au o viață nocturnă intensă pierd simțul realității, fiindcă nu mai văd lucrurile în perspectivă. Lumea se transformă într-un zid de obscuritate, nemairămânându-le decât posibilitatea de a și-o imagina. Iar tu, fiindcă nu ai nicio amintire legată de oraș, având în vedere că ieși foarte rar din Academie, reînvii imagini și mirosuri familiare. Este ca și cum ai proiecta un film peste umbre.

— Da, da, asta este, văd un film, a aprobat Rubiños cu gura căscată.

Pentru a încheia în aceeași notă ziua aceea plină de fantasmе, l-am visat pe Smith. Stătea în fața mea. Cu spatele, în dreptul mormântului lui Keats. Repeta ca pe o litanie epitaful de pe piatra de mormânt: „Aici odihnește cel al cărui nume a fost scris în apă.” Apoi îl băteam pe umăr, pentru a-mi anunța prezența. Atunci când se întorcea spre mine și îmi arăta chipul, descopeream că nu are gură și, cu toate acestea, îi auzeam limpede vocea. „Sufletul meu este prea slab; pe el apasă / ca un vis neterminat, așteptarea morții / și fiecare întâmplare sau obiect este un fel de / decret divin ce anunță că sunt aproape / de sfârșitul meu, așa cum o acvilă rănită privește spre cer...”, recita un fragment dintr-un poem de Keats. „M-ați mințit, mi-ați spus că nu există niciun pericol și acum sunteți mort”, i-am reproșat. „Cu toții dorim să fim altfel decât suntem, cu toții ascundem în noi un suflet însetat de aventură, tocmai de aceea viața însăși se poate transforma într-un pericol”, a răspuns el. „Ce vreți să spuneți?” l-am întrebat. Smith mi-a zâmbit înainte de a adăuga: „Răspunsul la întrebarea ta este da, a meritat efortul. Și acum nu mai pierde timpul cu mine, întoarce-te la treburile tale.”

M-am trezit agitat și transpirat, ca și cum aș fi alergat, încercând să scap de acele imagini și speriat de ideea că acest coșmar avea să dureze mai mult decât moartea însăși.

13

Dar cea mai mare dezamăgire mi-a fost provocată de relația lui Montse cu prințul Cima Vivarini, ale căror întâlniri au devenit din ce în ce mai frecvente. În doar câteva săptămâni, Montse a dat spionajul pe cinematograful sonor, pe haine fine, cine la lumina lumânărilor și plimbări sub clar de lună prin orașul cel mai romantic din lume (străzile înguste ale Romei trădează dorința orașului de a apăra intimitatea locuitorilor săi). Astfel că nu mi-a mai rămas altă cale decât aceea de a citi pe chipul ei ceea ce i se întâmpla. Este surprinzător cât de multe ne poate spune o mișcare a ochilor sau a gurii despre starea sufletească a unei persoane. Chiar și când aceasta încearcă în

mod deliberat să își ascundă sentimentele. Acesta era cazul lui Montse, care evita prin orice metodă posibilă să dea vreun semn de neliniște, de nervozitate sau de entuziasm. Uneori, pur și simplu îi tremura bărbia, nările îi fremătau mai mult ca de obicei, ochii îi străluceau ca niște pietre prețioase, însă eu știam deja cum să interpretez aceste mici gesturi. Erau expresia vie a iubirii ei.

Aveam ocazia să o întâlnesc la micul dejun (la sugestia lui Junio, se înscrișese la un curs de catalogare, care se ținea la biblioteca din Palatul Corsini și care îi ocupa cea mai mare parte a timpului), moment de care profita ca să le împărtășească mamei ei și doamnei Julia progresele făcute în relația lor, chiar dacă o făcea inconștient sau voalat, în timp ce povestea subiectul vreunui film văzut cu o zi înainte împreună cu prințul. Îmi amintesc încă numele câtorva dintre aceste filme, din cauza sonorității lor melodramatice (erau de obicei melodrame). Unul din ele a fost *Sotto la croce del Sud*⁽¹⁵⁾, al regizorului Guido Brignone, al cărei poveste sublinia importanța experimentării a cât mai multor emoții noi, ce au drept rezultat îmbogățirea spirituală. Era evident faptul că Montse se afla într-un astfel de proces, când o persoană deschide ușa spre o lume nouă, fără să ia în considerare inconvenientele. Acele întâlniri erau pentru ea o probă de inițiere în viața de adult. Apoi conversația se concentra asupra hainelor pe care Montse trebuia să le poarte în seara respectivă. Domnul Fábregas se ținuse de cuvânt și garderoba lui Montse se îmbogățise cu patru sau cinci ținute, la care se adăugau costumele și rochiile pe care celelalte femei din Academie i le puneau la dispoziție. Sala de mese se umplea dintr-odată de cuvinte de neînțeles pentru mine: crăpătură, pliuri, falduri, decolteu, bieu, dantelă, cardigan, centură, colecție, copci, cusătură, tiv, manșetă, diftină și așa mai departe. Eu profitam de acel moment pentru a-i citi adevărul pe chip, fiindcă atunci începea să se relaxeze, să coboare garda, formulând răspunsuri la întrebările pe care, cu doar câteva clipe înainte, le adresase în liniște inimii ei.

Apoi căutam refugiu pe terasă. Urcam cu o jumătate de oră înainte de apus, când lumina soarelui scădea în intensitate,

acoperind orașul cu reflexe aurii, pentru ca o clipă mai târziu să dea naștere mai întâi unui curcubeu în tonuri sepia și apoi în nuanțe de violet, ca și cum sosirea nopții urma etapele unui proces de strangulare. Ziua se stingea deasupra orașului agonizant. Îmi plăcea să privesc felul în care Roma se destrăma sub ochii mei la fel ca un vis frumos și cum, odată redusă la vagi și fantomatice contururi, pupilele mele transformau peisajul în figuri onirice amenințătoare. Era ca și cum umbrele le dădeau viață clădirilor. Bisericele păreau că sar peste creneluri; distanțele dintre turnuri și cupole erau abolite de întuneric, formând o unică și gigantică fereastră de tenebre; impunătorul monument al lui Vittorio Emanuele lua forma unei înspăimântătoare fantome, iar colinele Aventin, Palatin și Capitoliu, superbe bijuterii pe timp de zi, se scufundau în orizontul de temple și ruine, ce părea sculptat în piatră. În acele clipe, mă gândeam că adevărata dramă a Romei nu era aceea de a fi Orașul Etern, ci tocmai condamnarea la viață veșnică. Scriitori precum Quevedo, Stendhal, Zola sau Rubén Darío îi deplânseseră decadența, fără să țină cont de faptul că blestemul Romei era acela de a trăi veșnic în vasta lume a amintirilor.

Această situație a durat până când, într-o zi, s-a întâmplat ceva care a demonstrat că pământul pe care călca Montse nu era chiar atât de solid pe cât credea ea. De fapt, mi-am dat seama că nu avea idee pe ce teren pășea.

Într-o după-amiază am găsit-o pe terasă, în compania lui Rubiños, care încerca să îi explice în termeni științifici cum se folosește un binoclu.

— Ce faceți? i-am întrebat.

— Domnișoara caută nu știu ce barcă ancorată lângă muntele acela, domnule bursier, a răspuns Rubiños.

— Încerc să găsesc Aventinul, însă mașinăria asta este o pacoste, spuse Montse în timp ce îi înapoia binoclul radiotelegrafistului.

— Povestiți-i despre barcă, domnișoară, fiindcă dacă există cineva care să știe tot ceea ce se vede din Roma de aici, atunci acesta este bursierul nostru, a adăugat Rubiños.

— Probabil că este doar o prostie. O poveste pe care mi-a

spus-o Junio.

— Ce poveste?

— În după-amiaza aceasta, după ce m-a invitat să bem o cafea, m-a întrebat dacă nu aş vrea să îl însoţesc până la Prioratul Ordinului de Malta, din Piazza dei Cavalieri di Malta. Se pare că trebuia să lase acolo nu ştiu ce documente, deoarece cavalerii Ordinului pregătesc o călătorie...

Până aici nu mi s-a părut nimic neobişnuit.

— Şi?

— Odată ajunşi în faţa porţii de la intrare, mi-a spus să mă uit pe gaura cheii...

— ... şi ai văzut cupola Catedralei Sfântul Petru, la capătul unei alei de chiparoşi, ca într-o carte poştală, am anticipat eu.

— De unde ştii?

— Deoarece toată lumea din Roma a privit măcar o dată prin acel *bucò*^[6]. Întregul ansamblu este opera lui Piranesi. De fapt, este singura lucrare a lui Piranesi în calitate de arhitect şi, dacă nu mă înşel, rămăşiţele sale pământeşti se odihnesc în mausoleul bisericii Santa Maria del Priorato, care face parte din acelaşi complex.

— Am rămas înmărmurită când am văzut-o, a recunoscut Montse.

— Asta a fost şi intenţia lui Piranesi. Scopul lui era să depăşească limitele distanţelor (sau poate ar fi mai corect să spun ale spaţiului) care separă Aventinul de bazilica San Pietro, prin intermediul unei iluzii optice, astfel că, privind prin gaura cheii, ai impresia că bazilica se află chiar în locul în care se termină grădina, nu la câţiva kilometri depărtare, i-am explicat eu.

Montse a cântărit timp de câteva clipe explicaţia mea. Apoi m-a întrebat:

— Şi ce poţi să îmi spui despre barcă?

— Despre ce barcă vorbeşti?

— Văd că toată Roma s-a uitat pe acea gaură a cheii, dar nimeni nu pare să fi auzit povestea bărcii. După ce vizita s-a terminat, Junio m-a asigurat că dealul pe care este situat Prioratul Ordinului de Malta este, în realitate, o gigantică barcă

pregătită pentru a porni în orice moment spre Pământul Sfânt. Și fiindcă i-am răspuns că așa ceva nu este posibil, m-a pus să îi promit că atunci când o să mă întorc la Academie, o să urc pe terasă ca să mă conving că latura sudică a colinei este tăiată în formă de V, pentru a servi de provă.

— O barcă are nevoie de mai mult decât o provă pentru a putea naviga, am încercat să îi explic.

— Știu. Ușa de intrare în vila cavalerilor Ordinului ar fi calea de acces în cala bărcii; grădinile labirintice ar fi hățișul de frânghii; gardurile vii care delimitează parcul ar reprezenta pereții ambarcațiunii, iar obeliscurile care decorează piața sunt catargele.

— Și tu ai crezut povestea asta?

— Este clar că ești mult prea cartezian, mi-a reproșat.

— Iar Junio este un vânzător de vise, am contracarat.

— Am reușit să localizez Aventinul, a intervenit Rubiños.

Montse i-a smuls binoclul, fără pic de delicatețe.

— Este incredibil, dar incinta chiar seamănă cu o barcă, a observat ea.

— Lasă-mă să văd, am spus.

Când am privit prin lentile, nu am văzut altceva decât niște clădiri presărate pe colina aventină și un peisaj format din arbori, copaci și grădini domestice.

— Da, seamănă cu o navă, dar nu pare că va naviga în această noapte. Poți să stai liniștită, nu cred că prințul va fugi cu barca asta până când marea nu va crește, asta cam peste vreo zece mii de ani, am luat-o eu peste picior.

— Ești foarte amuzant.

A intervenit și Rubiños.

— Mie îmi amintește de o abație galițiană. Una cu o structură zdravănă. Spun asta din pricina marmurei care abundă.

Mi-a luat mult timp să o conving pe Montse că în Roma conviețuiau mai multe orașe diferite (imperial, medieval, renescentist, baroc, neoclasic, cel al lui Mussolini, la care trebuia adăugată Roma de la suprafață și cea construită sub case, o Romă păcătoasă și o alta supusă, o Romă bogată și o alta săracă, o Romă vie și o alta ce fusese exhumată ca un cadavru) și că

unuia dintre ele îi plăcea pasiunea barocului pentru minciună și trucuri. Era Roma „Perspectivei” Palatului Spada, a falsei cupole a bisericii San Ignacio de Loyola, a muntelui Testaccio (îmbătat de miasmele amforelor de vin și de ulei depozitate în vechiul port al orașului), a piramidei lui Caio Cestio, a obeliscurilor egiptene, monumente neobișnuite pentru capitala creștinătății, și, în sfârșit, a jocurilor lui Piranesi.

Credeam că reușisem să o conving cu argumentele mele, când a intervenit Rubiños.

— Vedeți că nu sunt singurul care vede lucruri stranii de pe această terasă? a întrebat el. Și mai există și lucruri care, deși nu pot fi văzute, există. Vă voi da un exemplu. Într-o zi mă plimbam desculț pe o plajă din Galiția mea natală, când, dintr-odată, am simțit o înțepătură puternică în talpa piciorului drept. M-am oprit ca să văd dacă era vreun ciob de sticlă, dar nu am găsit nimic, așa că, îmboldit de durerea care devenea din ce în ce mai intensă, am început să caut în nisip. Am găsit atunci un pește îngropat, un cod sau ceva asemănător, oricum, o specie care rămâne de obicei pe fund atunci când vine refluxul, înzestrat cu un venin puternic în aripioarele dorsale și pectorale. Marea îngropase în nisipul de pe acea plajă un pește care nu se vedea. Poate că același lucru se întâmplă și cu barca domnișoarei.

Mi-am adus aminte de metafora bărcii care plutește împotriva curentului, folosită de secretarul Olarra cu referire la situația generală a Academiei și am ajuns la concluzia că, de fapt, noi eram cei care pluteau în derivă. Da, poate că aceasta era imaginea pe care cineva care privea Academia cu un binoclu de pe Aventino ar fi putut-o vedea: aceea a unui vapor înălțându-se spre cerul Romei.

14

Trei săptămâni mai târziu, Junio a invitat-o pe Montse să viziteze Biblioteca Vaticanului. Eu, temându-mă că ar fi putut profita de această ocazie pentru a fura Harta Creatorului, am cerut să îi însoțesc. Spre surprinderea mea, Junio nu s-a opus;

din contră, a trimis mașina să ne ia de la Academie.

Gábor ne-a întâmpinat cu un zâmbet care trăda atât de multă mulțumire de sine, încât m-a făcut să mă întreb dacă nu cumva era la curent cu ceea ce se întâmplase în cimitirul protestant. M-am gândit chiar că el ar putea fi autorul crimei. Da, acum vedeam totul limpede. Putea la fel de bine să conducă o mașină sau să omoare un om și probabil că ar fi fost la fel de doritor și în cazul în care ar fi trebuit să bată sau să tortureze pe cineva. El era însărcinat cu treburile murdare, în timp ce prințul fugea de responsabilitate citind poeziile lui Byron, pentru ca apoi, afișând o sensibilitate exacerbată, să susure la urechea vreunei dame, într-o cafenea la modă: „Aceasta este vârsta potrivită pentru folosirea noilor invenții menite să ucidă trupuri și să salveze suflete, mânați fiind numai de cele mai bune intenții.”

— Prințul ne așteaptă la intrarea în Biblioteca Vaticanului, ne-a informat Gábor.

Apoi am traversat Gianicolo de la un capăt la celălalt, piața Sfântul Petru și le-am dat ocol zidurilor leonine, până ne-am oprit în fața intrării Santa Anna.

— Intrați pe aleea aceasta și mergeți spre Via di Belvedere. Prințul vă așteaptă acolo, ne-a îndrumat șoferul.

Junio ne aștepta, într-adevăr, la intrarea Cortile di Belvedere, împreună cu un bărbat la gâtul căruia atârna un crucifix. Stăteau de vorbă foarte relaxați, ca și cum între ei ar fi existat o relație bazată pe o mare încredere. Eram sigur că imediat ce aveam să îi întâlnesc privirea prințului, îmi voi da seama în ce măsură este implicat în asasinatul lui Smith, ca și cum comiterea unei crime ar lăsa o urmă sau un semn vizibil pentru ceilalți, însă când acest lucru s-a întâmplat, nu am sesizat nimic deosebit. Junio părea același. Am înțeles atunci că moartea lui Smith mă afectase excesiv și că elucbrațiile mele își aveau originea în gelozia pe care o simțeam față de prinț.

— Montserrat, José María, acesta este părintele Giordano Sansovino. Giordano, aceștia sunt prietenii mei spanioli, ne-a prezentat Junio.

După ce ne-am strâns politicos mâinile, preotul a spus:

— Regret ceea ce se întâmplă în țara voastră, este ca o rană

deschisă în inima catolicismului.

Și s-a închinat.

Era un bărbat cu chip grav și scofâlcit, avea ochii adânciți în orbite și sprâncenele groase. Nu purta sutană și nici guler, însă costumele lui erau la fel de auster. Când mă gândesc la părintele Sansovino, nu pot uita cum, odată sfârșită vizita noastră, Junio mi-a mărturisit că amicul lui face parte din unitatea de contraspionaj a Vaticanului, fondată de cardinalul Merry del Val din ordinul lui Pius al X-lea la începutul secolului, și că făcuse parte din așa-numitul Russicum, un departament însărcinat cu formarea preoților care urmau să fie introduși clandestin în Uniunea Sovietică, pentru a îndeplini sarcini de spionaj. Mi-a spus totul cu naturălețe, ca și cum dezvăluirea acestui secret nu ar fi avut nicio importanță.

— Giordano și cu mine am fost colegi la Școala de Paleografie și Diplomatie fondată de Papa Leon al XIII-lea. În prezent, este unul dintre scriitorii Bibliotecii Vaticanului, așa că astăzi va fi gazda noastră, ne-a explicat Junio în continuare.

— Dar numai atât. Nu vreau să îmi petrec toată după-amiaza vorbind despre lucruri fanteziste, a punctat preotul.

— De o oră încerc să îl iscodesc pe prietenul meu în legătură cu locul în care țin ascunsă Harta Creatorului, harta despre care se vorbește în cartea cumpărată de la voi, dar refuză să scoată o vorbă, ne-a lămurit Junio.

Astăzi încă mă întreb ce urmărea prințul vorbind fără rețineri, expunându-și interlocutorul, dar și pe el însuși. Uneori cred că modul lui de a se purta era reflectarea stării de euforie în care trăiau în acea perioadă triumfătorii fasciști italieni. Nu degeaba, Statul Vatican își datora existența mișcării fasciste. Astfel că, în piața Sfântul Petru nu mai exista doar un singur Dumnezeu, acum erau nevoiți să îl venereze și pe Mussolini. Poate că din acest motiv Junio și ai lui se împăunau ca și cum ei ar fi fost adevărații proprietari, se simțeau ca zii în propriile lor temple, având dreptul să ceară tribut Sfântului Scaun. Gurile rele spuneau că, de fapt, prin semnarea Tratatului de la Letrán din 1929, prin care recunoscuse Vaticanul ca stat independent, Mussolini intenționase să îi țină închiși, sub supraveghere, pe

„gândacii negrii”, așa cum îi numeau în mod disprețuitor fasciștii pe membrii curiei papale.

— Și-am mai spus de o mie de ori că această hartă nu există, iar în cazul în care ar exista și s-ar afla aici, nici măcar nu ar fi catalogată, i-a răspuns părintele Sansovino.

— Poate că tocmai din cauza caracterului său secret, a insinuat Junio, fără să țină cont de dorința părintelui de a schimba subiectul.

— Nu are nicio legătură. Pur și simplu, fiindcă biblioteca cuprinde mai mult de un milion și jumătate de volume, o sută cincizeci de mii de manuscrise, tot atâtea hărți și șaiszeci de mii de cărți împărțite în vreo treizeci de fonduri. Din acestea, cunoaștem conținutul a doar aproximativ cinci mii, deși am început să le catalogăm din 1902. O persoană nu poate cataloga mai mult de zece pe an. Durează mult timp să le citești, să le verifici și să le sistematizezi conținutul, așa că va mai trece încă un secol până când vom putea ști ce ascunde cu adevărat Biblioteca Vaticanului. De fapt, în fiecare an are loc o descoperire, cartea a VI-a a *Republicii* lui Cicero, de exemplu; însă mă îndoiesc profund că într-o zi vom descoperi o hartă creată de... Dumnezeu. Asta ar fi...

Părintele Sansovino s-a închinat încă o dată.

— Dacă Dumnezeu i-a dat lui Moise Tablele Legii, nu văd de ce nu ar fi putut crea o hartă a lumii, a observat Junio.

— Pentru că nu există nicio menționare concretă a acestei hărți în documente.

— Ba da, există, ediția *princeps* a lui Pierus Valerianus o menționează, ca și pictorul Joseph Severn și poetul John Keats, în scrisorile lor.

— Te asigur că am citit scrisorile lui John Keats și în niciuna nu face referire la existența vreunei hărți.

— Keats nu știa ce are în mâini și nici Severn, de aceea, la moartea poetului, sub pretextul împiedicării răspândirii unei boli contagioase, Biserica a rechiziționat harta și a ars scrisorile în care se menționa existența papirusului cumpărat de Severn în cimitirul protestant. Este posibil să se afle în Arhiva Secretă.

O clipă, am avut impresia că îl aud vorbind pe Smith, nu pe

Junio.

— Fantezii! Arhiva Secretă a fost creată pentru a păstra documente oficiale, nu pentru a ascunde ceva.

— Toată lumea știe că și în interiorul Arhivei Secrete există o arhivă secretă. Mă întreb de ce nu ați făcut public nici măcar unul dintre documentele păstrate acolo.

— Poate că răspunsul se găsește în faptul că Vaticanul există ca stat de doar opt ani și jumătate. Un copil de opt ani are, oare, secrete de nemărturisit? Nu. Cel mult, mici și inocente păcate neînsemnate.

Junio a eliberat un hohot de râs ostentativ, înainte de a lansa un nou atac:

— Este adevărat că statul Vatican este tânăr, dar la fel de adevărat este faptul că Biserica există de mai mult de o mie nouă sute de ani și că supraviețuirea ei a depins în mare măsură de capacitatea sa de a controla informațiile generate de propria-i activitate și de cea a dușmanilor ei. Din acest punct de vedere, Vaticanul nu se deosebește de restul țărilor și, astfel, micuțul vostru stat s-a ridicat dintr-o gigantică, lugubră și obscură sutană, care vă permite să ascundeți tot ceea ce, din motive de conveniență, nu este recomandabil să fie privit în lumina conștiinței. Deci, dacă este să vă asemănați cu cineva, nu vă comparați cu o inocentă creatură de opt ani, ci cu diavolul însuși.

În acest moment, camaraderia făcuse loc unei atmosfere tensionate.

— Uneori am impresia că ești orice altceva decât o persoană dedicată studiului. Deși este clar că politica are mult de-a face cu atitudinea pe care ai adoptat-o. Știi foarte bine că majoritatea fondurilor păstrate în Arhiva Secretă nu poate fi expusă la lumina soarelui. Unele cărți sau pergamente nici măcar nu pot fi deschise, deoarece există riscul de a le pierde pentru totdeauna. Între a scoate un text la lumină și a-l expune la lumina soarelui este o mare diferență. Conștiința nu are nimic de-a face cu acest lucru.

— Tocmai de aceea este locul ideal pentru a ascunde un document „special”, așa cum este Harta Creatorului. Dacă tu nu

vrei să mă ajuți, va trebui să cauți sprijinul unui alt scriptor.

Deși Junio insinua că este dispus să mituiască un bibliotecar, acest lucru nu l-a făcut pe preot să își piardă răbdarea; dimpotrivă, a răspuns cu o amabilitate prefăcută:

— Cel mai bine ar fi să intrăm, altfel invitații tăi se vor plictisi de moarte.

— Mie mi se pare un subiect foarte interesant, a intervenit Montse.

— Nu este nimic, pe lângă comorile ascunse în spatele acestor ziduri. Urmați-mă, a adăugat preotul.

Poate că Junio, Montse sau însuși părintele Sansovino nu erau capabili să aprecieze acest lucru, însă cea dintâi comoară a acelei biblioteci era clădirea însăși, opera lui Domenico Fontana, arhitectul care pusese bazele Romei moderne. Am urcat scara ce împărțea curtea Belvedere de Pigna și, după ce am traversat mai multe culoare și încăperi care ne-au condus până în curtea Papagayos, am pătruns în vechiul palat al papei Nicolás al V-lea, sediul primei biblioteci a Vaticanului. Împărțită în patru săli ample de mărimi inegale, impresiona prin frescele bogate, opere ale lui Melozzo da Forlì, Antoniazio Romano, Domenico și Davide Ghirlandaio. De acolo ne-am continuat periplul înspre holul salonului lui Sixto al V-lea, unde ne-am delectat cu încântătoare pupitre incrustate, lucrările lui Giovannino de' Dolci, arhitectul Capelei Sixtine. Incrustațiile reprezentau dulapurile unei biblioteci antice, cu ușile întredeschise, iar în interior, cărți așezate orizontal, după cum era obiceiul vremii. Faptul că la acele pupitre stătuseră artiști de talia lui Rafael sau Bramante era lucrul cel mai emoționant. Următoarea destinație a fost galeria și salonul Sixtin propriu-zis, ce ocupa un spațiu uriaș, de peste șaiszeci de metri lungime și cincisprezece, lățime. Atrăgea atenția prin echilibrul dintre arhitectură și decorații, în ciuda caracterului său eminent manierist.

— În dulapurile de lemn pe care le vedeți aliniate pe lângă pereți, se păstrau inițial manuscrisele, însă în timpul lui Paolo al V-lea, la începutul secolului al XVII-lea, s-a crezut că ar fi mai bine să se păstreze documentele în același loc. Atunci a fost fondată ceea ce toată lumea cunoaște azi sub numele de Arhiva

Secretă, ne-a explicat părintele Sansovino. Desigur, acest lucru nu s-a făcut cu intenția de a ascunde ceva; pur și simplu, de-a lungul secolului al XVII-lea, au fost incorporate mai multe fonduri mari de carte, cum ar fi Biblioteca Palatină din Heidelberg, manuscrisele ducilor de Urbino și cele ale reginei Cristina de Suedia, ceea ce a condus la necesitatea folosirii unui spațiu mai generos.

Apoi am traversat mai multe încăperi cu bolte pline de fresce, care reprezentau, printre altele, înălțarea obeliscului în piața Sfântul Petru, de care se ocupase Fontana însuși. O lucrare care îi adusese arhitectului titlul de „Domnul cu obeliscul”. La final, ne-a condus în sălile de lectură. Prima și cea mai mare, numită Sala Leonină, în onoarea papei Leon al XIII-lea, cel care a modernizat biblioteca, avea la intrare o sculptură a pontifului și era formată din două încăperi cu câte două etaje fiecare, iar din una dintre ele se zărea impozanta cupolă a catedralei Sfântul Petru. De acolo, am trecut în Biblioteca Cicognara, dedicată cărților antice și celor de artă, am traversat cabinetul numismatic și ne-am încheiat periplul în Sala Manuscriselor, o încăpere de dimensiuni medii, plină cu mese lungi, cu pupitre și pereți de un alb imaculat, care îi confereau aspectul unui impecabil atelier de artizanat. O duzină de învățați cu ochi avizi, echipați cu lupe și mănuși, se îndeletniceau cu descifrarea a tot atâtea documente, sub privirea vigilentă a scriptorilor. Se auzea doar foșnetul paginilor care, ca niște gigantice aripi de fluturi, stârneau un nor fin de praf. Însă, dacă Sala Manuscriselor emana o frumusețe senină, nu mai puțin interesant era ceea ce ascundea Biblioteca în pânțele sale. Nu degeaba i se spunea „Biblioteca bibliotecilor”, după cum obișnuiau să o numească experții, cel mai mare centru de documentare istorică din lume. Între acei pereți era păstrat faimosul „Codice B”, *Biblia* dăruită de Constantin principalelor bazilici după convertirea sa la catolicism, în urma Conciliului de la Niceea, din anul 325; adăpostea manuscrise de Michelangelo și Petrarca, de Dante și Boccaccio; texte de Cicero; scrisorile Lucretiei Borgia către tatăl său, papa Alexandru al VI-lea; epistolele lui Henric al VIII-lea către Anne Boleyn⁽¹⁷⁾; misivele

împăratului Iustinian, ale lui Martin Luther; cărți arăbești, grecești, iudaice, latine, persane și un lung „și așa mai departe”.

— Cheile sub care se țin încuiate aceste comori sunt prudența, cumpătarea și înțelepciunea. Acum vreau să vă arăt cei doisprezece kilometri de rafturi noi, din oțel, pe care Sfântul Părinte le-a comandat recent, a spus părintele Sansovino.

— Doisprezece kilometri! a exclamat Montse.

— La care se adaugă cei treisprezece existenți deja, ceea ce înseamnă, în total, douăzeci și cinci de kilometri. În total, atât în Biblioteca Vaticanului, cât și în Arhiva Secretă, vorbim de vreo cincizeci de kilometri de rafturi. Și vă asigur că mai avem loc.

— Pius al XI-lea a fost bibliotecar înainte de a fi călugăr, a intervenit Junio, așa că într-o bună zi a trimis zece preoți experți în biblioteconomie la Washington, ca să învețe tehnicile de catalogare ale Bibliotecii Congresului Statelor Unite.

Mi-am adus aminte că secretarul Olarra tocmai traducea nu știu ce carte de reguli de catalogare ale Bibliotecii Vaticanului din limba lui Shakespeare, în castiliană.

— Însă este interzis să le atingeți, ne-a avertizat părintele Sansovino.

În timp ce ne învârteam prin acel labirint de rafturi pline de cărți, aveam senzația că ne adâncim într-o lume misterioasă și, în același timp, sinistă. Poate din cauza întunericului sau poate din cauza lipsei de aer proaspăt, însă foarte repede am început să simt aceeași senzație care m-a cuprins când am vizitat catacombele din San Calisto, pe Via Appia: toate coridoarele păreau la fel, toate rafturile, unite între ele în șiruri infinite, erau identice. Mirosea chiar și a umezeală. M-am gândit la cât de ciudat era să mă aflu acolo, mergând în urma părintelui Sansovino și a prințului Cima Vivarini, care acum pregătea o nouă strategie, considerând încheiată misiunea de recunoaștere.

— Coridorul acesta nu prezintă niciun interes! Aici sunt doar cărți! s-a plâns Junio.

— Și ce te aștepti să găsești într-o bibliotecă, dacă nu cărți? a întrebat părintele Sansovino.

— Secrete, Giordano, vrem secrete! a exclamat încă o dată

prințul.

— Acum vă voi arăta „clinica”, unul dintre locurile cele mai importante ale bibliotecii, s-a eschivat părintele. Deși nu pare, în afară de murdărie, rupturi, microbi, insecte și efectele restaurărilor anterioare, cea mai mare amenințare a cărților este umiditatea. Dacă umiditatea depășește 55 la sută, este rău, iar dacă temperatura este mai mică de 18°C și mai mare de 21°C, la fel. Așadar, putem trage concluzia că cel mai mare dușman al bibliotecii este biblioteca însăși.

Admiram mai multe tipuri de cerneală, diverse cleiuri, penițe de aur și un instrumentar variat folosit de specialiști în restaurare, când prințul spuse:

— Sunt dispus să îți ofer chiar și cincizeci de mii de lire pentru acea Hartă.

În prima clipă, am interpretat cuvintele lui Junio ca pe o nouă dovadă de îndrăzneală, însă după doar o secundă expresia de pe chipul lui m-a făcut să înțeleg că vorbește serios, că scopul lui este acela de a-l pune la încercare pe scriptor.

— Cred că aerul rarefiat din acest loc te-a amețit, a răspuns părintele Sansovino.

— Ai dreptate, poate că îmi pierd capul. Cresc oferta la jumătate de milion.

Desigur, oferta prințului friza absurdul.

— Bine, Junio, ai câștigat: ai reușit să mă aduci la capătul răbdării. Să ne întoarcem la suprafață, a răspuns preotul resemnat.

— Montse și José María sunt martori că am încercat să te conving cu binișorul. Ce se va întâmpla de acum încolo va fi numai din vina ta, l-a avertizat Junio.

— Oare aș fi mai puțin vinovat dacă m-aș lăsa „convins”, cum spui tu, de banii tăi? Însă asta nu se va întâmpla niciodată.

— Deși nu crezi, mi-ar plăcea să lucrăm împreună, cot la cot.

— Să lucrez cu tine ar fi același lucru cu a lucra pentru Mussolini sau, și mai rău, pentru stăpânul lui: Hitler. Eu ascult doar de Sfântul Părinte, păstorul Bisericii Domnului Nostru Iisus Hristos.

— Nu îți cer să îți întorci spatele lui Hristos; însă, la fel cum

există o putere cerească, există una terestră, mai apropiată și mai prozaică, ce se cere guvernată de o mână fermă. Gândește-te la ce fac comuniștii în Rusia și vei înțelege că Dumnezeu se află în același pericol de a fi exterminat, ca și civilizația noastră. Nu a spus Pius al XI-lea că mișcarea comunistă este una intrinsec perversă, deoarece atacă fundamentele umane, divine, raționale și naturale ale vieții înseși și că pentru a câștiga are nevoie să se afirme prin despotism, brutalitate, forță și temniță?

— Într-adevăr, acestea sunt cuvintele înaltului Pontif; însă te asigur că părerea pe care o are despre nazism nu este cu mult diferită. Nu, prietene, credința și, în consecință, Biserica nu sunt în pericol, contrar ideologiilor, deoarece, de fapt, politica este o goană după iluzii. Oare poate crede cineva că Cel de-al Treilea Reich va dura o mie de ani, așa cum afirmă conducătorii săi? Poți fi sigur că nu există nicio putere eternă în Istorie, în afară de puterea lui Dumnezeu, Creatorul tuturor puterilor. Eternitatea nu este un atribut al omului, nici măcar al sufletului omenesc. Și să nu crezi că aceste cuvinte sunt exprimate doar de mine. Sunt de mult timp scrise și însăși Istoria a demonstrat că sunt adevărate. Prin urmare, mă tem că te lași pradă exaltării politice care face ravagii prin lume, ca o modă. Însă așa cum în clipa aceasta simți euforia beției, atunci când efectele ei vor trece, te vei trezi din nou orbit de lumina realității.

— Este posibil să ai dreptate, însă nici Biserica nu va supraviețui încă o mie de ani, dacă regimul comunist își va extinde tentaculele prin Europa. Oferta mea rămâne valabilă, a insistat Junio.

Așa a luat sfârșit vizita noastră la Biblioteca Vaticanului, brusc, pe fondul confruntării dintre Junio și părintele Sansovino. Nu trebuia să fii un geniu pentru a înțelege că, deși diferențele dintre ei erau considerabile, se completeau unul pe celălalt. Ceva asemănător se întâmpla și cu Junio și Montse; sau cu Montse și cu mine. Aveam nevoie unii de alții, cu toții eram verigile aceluiași lanț, chiar dacă nevoile și interesele noastre erau diferite. După cum spunea poetul Hölderlin: „Unde se află pericolul, se găsește și salvarea”; așa că, în cele din urmă, contrariile se pot atrage, devenind chiar identice.

În ziua de 24 decembrie, la îndemnul secretarului Olarra, ne-am strâns cu toții în biserica Santa María de Montserrat, de pe Via di Monserrato, pentru a participa la slujba din Ajunul Crăciunului. Construită pe ruinele unui fost spital pentru pelerinii catalani, din ordinul papei Alexandru al VI-lea, biserica se transformase în locul de întâlnire al comunității spaniole din Roma, încă din secolul al XVII-lea. Nu exista nicio festivitate legată de Spania, care să nu aibă o extensie religioasă desfășurată în această biserică. Treptele de la intrarea în biserică serveau drept loc de conversație; acolo, cei care sosiseră recent din Spania povesteau ultimele întâmplări din peninsulă, iar cei care plecau, strângeau scrisori, mesaje și amintiri pe care trebuiau să le ducă rudelor și prietenilor. Mai era însă și centrul intrigilor și al bârfelor.

— Ce plăcere să vă văd, Excelență! Dar de ce stați aici, în frig? Intrați cu noi, vă rog, l-a salutat domnul Fábregas pe Junio.

Prințul, a cărui prezență la acea reuniune religioasă nu fusese anunțată, s-a eschivat cu un răspuns care i-a lăsat pe toți cu gura căscată:

— Vă mulțumesc, domnule Fábregas, dar îl aștept pe rege.

— Al Italiei? a întrebat domnul Fábregas, mirat și impresionat în același timp de faptul că Vittorio Emanuele al III-lea în persoană ar fi putut participa la slujba religioasă.

— Nu, îl aștept pe regele dumneavoastră, regele Spaniei.

Domnul Fábregas nu se gândise la faptul că, pentru un nobil, regii nu își pierd statutul, chiar dacă au fost nevoiți să fugă pe ușa dindărăt, așa cum se întâmplase cu Alfonso al XIII-lea.

— Ne vedem, atunci, la ieșire. Mi-ar face plăcere să îi strâng mâna Maiestății Sale, a adăugat domnul Fábregas pe un ton oarecum complice.

După cum îi povestise Junio lui Montse în aceeași seară, prezența sa acolo se datora unui ordin direct al Ducelui, căruia don Alfonso al XIII-lea îi ceruse ajutorul pentru a-și recupera tronul; deși Mussolini alesese să sprijine activitățile politice ale falangștilor, voia să continue să întrețină relații bune cu casa

regală spaniolă, pentru orice eventualitate, și cine era mai potrivit pentru a duce la bun sfârșit o astfel de sarcină, dacă nu un prinț, membru al „cămășilor negre”?

La cinci minute după ce biserica s-a umplut, a sosit și regele însoțit de regină, de copiii lor și de ziaristul César González-Ruano, care îl însoțea pe monarh în exil pentru a face un reportaj.

În timpul slujbei, pomenirea celor căzuți în luptă a durat mai mult decât misa în sine, prin urmare, aproape că nu am făcut altceva decât să ne rugăm. Ne-am rugat pentru cei șaisprezece episcopi executați, pentru cei șapte dispăruți, pentru cele cinci mii opt sute de călugărițe asasinate, pentru cei șase mii cinci sute de preoți masacrați și pentru miile de victime civile. În schimb, nimeni nu și-a amintit de preoții omorâți din ordinul lui Franco la Guipúzcoa și Vizcaya pentru ideile lor naționaliste și nici de victimele civile din cealaltă tabără. A mai lipsit doar să ne rugăm pentru ca acel fost rege cu chip trist de ceară, care stătea în primul rând, să recupereze tronul pe care îl pierduse prin sufragiu universal. Se pare însă că don Alfonso al XIII-lea avea moralul la pământ, din pricina singurelor sale preocupări, bridge-ul și femeile. În ceea ce privește jocul de cărți, era un ghinionist și stârnea mila celor care se vedeau obligați să îl jupoaie de bani; cât despre femei, însă, părerea unanimă era că Maiestatea Sa este un mare crai, având în vedere că lista amantelor sale din Spania era una interminabilă. Cu toate acestea, situația se schimbase de când sosise la Roma. Acum trebuia să se mulțumească doar cu dame pe care le aducea în camera de hotel în care locuia, fără a mai pune la socoteală halitoza de care suferea și care se agravase din cauza traumei provocate de exil, motiv pentru care doamnele începuseră să își piardă interesul pentru persoana lui. Așa încât, având în vedere faptul că un Bourbon fără femei nu era un Bourbon adevărat, după cum spusese cineva pe vremuri, regele se transformase mai întâi într-o fantomă, iar mai apoi într-un bufon, astfel că, atunci când un italian îi pronunța numele, o făcea bătând în același timp în lemn. Și în această privință, Junio se deosebea de toți ceilalți *connazionali* ai săi, din moment ce nu avea nicio rețineră

în a se așeza la stânga regelui, umăr lângă umăr, întinzându-i chiar mâna atunci când don Alfonso a îngenunchat pentru comuniune.

După ce s-a terminat slujba religioasă, am rămas la ușa bisericii împreună cu un grup de spanioli (printre care și familia Fábregas și secretarul Olarra), care doreau să îi ureze monarhului sărbători fericite. Și astăzi îmi aduc aminte ce i-a spus don Alfonso lui César González-Ruano la ieșire:

— Nu înțeleg cum de unora nu le place să locuiască în hoteluri. Sunt mult mai bune decât palatele regale.

A fost prima și ultima dată când l-am auzit pe don Alfonso, însă tonul straniu al vocii sale mi s-a părut foarte potrivit cu ceea ce Cavalerul Rătăcitor scrisese în jurnalul său despre viața nomadă pe care o ducea monarhul: „Sufletul său părea hotărât să se îndepărteze cât mai repede de un trecut care îl urmărea neîncetat...” De aproape, se putea vedea că pe chipul lui don Alfonso se întipărise fiecare dintre însușirile pe care cronicarii și istoricii i le atribuiseră: rege polemic, rege paradoxal, rege sperjur, rege felon, rege respins, rege calomniat, rege carlist și rege patriot. Eu nu știu care dintre ele se potrivea cel mai bine cu persoana și cu faptele sale, însă îmi era clar că deși don Alfonso părăsise Spania sub pretextul evitării unei băi de sânge, adevăratul motiv îl reprezenta faptul că îi lipsise sprijinul armatei, necesar pentru a provoca un masacru care i-ar fi permis să își păstreze tronul.

Câțiva ani mai târziu, atunci când César González-Ruano scria că „moartea poate însemna pierderea obiceiului de a trăi”, am fost sigur că acele cuvinte fuseseră scrise cu gândul la Alfonso al XIII-lea, care încă din acea perioadă, Crăciunul anului 1937, își pierduse pofta de viață, presimțind poate că avea să moară într-o cameră de hotel, oricât de confortabilă ar fi fost ea, și că rămășițele sale aveau să sfârșească îngropate în biserica din care tocmai ieșise, așa cum s-a și întâmplat.

Însă acea seară din Ajunul Crăciunului îmi mai rezerva o surpriză. În timp ce urcam împreună cu Rubiños pe Via Garibaldi, îndreptându-ne spre Academie, acesta mi-a spus:

— Domnule bursier, mă întorc în Spania.

— Ai reușit să obții permisiunea de a pleca acasă? Asta chiar că este o veste mare! Să fie într-un ceas bun! am exclamat.

— Nu merg acasă, ci pe front. M-am înscris voluntar.

— Voluntar, Rubiños? Am un amic în Spania care spune că voluntarii nu fac altceva decât să meargă la târfe, am adăugat.

— Aveați dreptate. Nu pot continua să trăiesc în această obscuritate.

— Eu nu am avut niciodată dreptate, în nicio privință, Rubiños. În plus, cine mă va mai face prostănac atunci când voi urca pe terasă ca să admir tâmp peisajul?

— Am un văr, preot în Barcelona. I-au găsit cadavrul cu o cruce înfipă în maxilar.

— Îmi pare rău.

— Mie îmi pare rău că sunt obligat să vă las în acest oraș de bigoți și tipi parfumați. Olarra a cenzurat informațiile, pentru a evita un scandal diplomatic, însă știu că mulți italieni trimiși în Spania au fost împinși pe front cu vârful baionetei, fiindcă făceau pe ei la simplul șuierat al unui glonț. Știți ce s-a întâmplat în Guadalajara? O să vă spun eu, dacă Olarra nu o face. După ce au fost învinse, trupele italiene au fugit în dezordine și poliția militară a trebuit să ia măsuri. Până la urmă, au reușit să îi strângă pe cei zece mii de italieni în tabăra de concentrare din Puerto de Santamaría, declarându-i pe trei mii dintre ei dezertori, iar alți două mii au fost declarați inapți și trimiși înapoi în Italia. În tot acest timp, noi, cei care eram cu adevărat dispuși să ne dăm viața pentru Spania, am fost obligați să ne bronzăm pe o terasă din Roma.

Rubiños și-a încheiat discursul, făcându-se că scuipă pe jos.

— Și tu ai face pe tine dacă ar trebui să lupți pentru o țară care nu este a ta. Bine, Rubiños, dacă vrei să împuști pe cineva, du-te, dar să nu îmi spui că eu am fost cel care ți-a băgat ideea asta în cap, fiindcă dacă ți s-ar întâmpla ceva, m-aș simți vinovat...

— Nu vă faceți griji, domnule bursier, dumneavoastră nu mi-ați băgat nicio idee în cap. Sunt un bărbat căruia îi place acțiunea, nu filosofia. Dacă vă consolează cu ceva, vă voi spune că și dumneavoastră îmi păreți un italian parfumat.

Disprețul lui Rubiños mi-a redat liniștea sufletească.

— Ca să vă convingeți că nu mă plâng din cauza unui moft, priviți tăietura pe care mi-a făcut-o bărbierul în această după-amiază, a continuat el. I-am spus omului să mă tundă la zero și să mă bărbierească bine, cât se poate de simplu, el, în schimb, a început să îmi maseze pielea capului, să îmi dea cu creme pe față, să mă parfumeze și să mă pudreze până mi s-a făcut greață. În final, pentru că eram atât de nervos, harș! – mi-a făcut o frumusețe de tăietură pe obraz.

— Asta se numește la Roma *fare bella figura*, adică să îți îmbunătățești aspectul. Bărbierul roman se consideră artist și se simte obligat să își înfrumusețeze clienții pe cât posibil.

— Dacă bărbierii spanioli s-ar dedica realizării unei *bella figura*, cum spuneți dumneavoastră, ar merge cu toții la închisoare pentru comportament deviant.

— Și dacă, odată ajuns în Spania, vei constata că îți este dor de Roma?

— Nici Romei nu îi va fi dor de mine, nici mie de ea. Relația pe care am păstrat-o mereu cu acest oraș a fost aceeași cu cea pe care am avut-o cu Marisiña, prima mea iubită: am privit, dar fără să pun mâna. Nu, nu plec îndrăgostit de Roma, așa că nu vă faceți griji pentru mine, mi-a răspuns Rubiños.

— Și când pleci? I-am întrebat.

— Mă imbarc la Ostia, mâine după-amiază. Vaporul merge la Málaga, unde mă voi alătura trupelor lui Queipo.

— Am înțeles.

Am parcurs restul pantei în liniște, fiecare fiind adâncit în propriile gânduri și apărându-se de rafalele de vânt ce păreau mici uragane. Odată ajunși pe Monte Áureo, o pală de aer rece m-a dus cu gândul la vântul de nebunie care biciuia lumea. Când ne-am recuperat suflul, ne-am îmbrățișat și ne-am urat mult noroc.

16

În ziua de 26 decembrie, Cesare Fontana, majordomul Academiei, m-a abordat cu privire la o chestiune încâlcită. Se

pare că Rubiños îi lăsase o carte pe care trebuia să mi-o dea cât mai discret (adică fără să știe secretarul Olarra), iar eu, după ce citeam scrisoarea ascunsă în interior, trebuia să i-o dau lui Montse, având în vedere că, de fapt, exemplarul aparținea bibliotecii Academiei.

Majordomul Academiei, un bărbat cu o privire rece și inexpressivă, deși înzestrat cu o oarecare agilitate fizică, folosea un limbaj pompos, pe care îl deprinsese de la secretarul Olarra. În realitate, era ochii și urechile secretarului în încălțita și prozaica lume a problemelor domestice, deși începuse să se folosească de funcția lui în scopuri personale, adoptând o atitudine demnă de un rege. Administrarea casei cădea în sarcina lui, așa că cine avea nevoie, de exemplu, de un bec în plus sau de un alt scaun la birou, trebuia să negocieze cu el. Cine nu se conforma, era răsplătit cu pedeapsa amânării. Astfel că a trata cu majordomul se transformase într-o afacere din care fiecare parte încerca să scoată avantaje cât mai mari.

— Ce vreți în schimbul discreției dumneavoastră? l-am întrebat fără ocolișuri.

— Având în vedere că este vorba de o carte interzisă, o să vă coste zece lire, a răspuns.

— Sunteți un pungaș, don Cesare. În Academie nu există cărți interzise, cel puțin nu din câte știu eu, am replicat.

— Vă înșelați. Multe dintre cărțile aflate sub acest acoperiș sunt din epoca republicană, iar în Spania lui Franco sunt interzise cărțile republicane.

— Franco încă nu a câștigat războiul, drept pentru care nicio carte nu a fost încă interzisă.

— Este adevărat, cum însă această instituție este de partea trupelor revoluționare, tot ceea ce miroase a republică deranjează. L-am auzit chiar pe secretarul Olarra spunând că intenționează să ardă pe rug toate cărțile roșiilor atunci când ne vom aștepta cel mai puțin.

Nu voiam să continui schimbul acela de replici cu majordomul, așa că am cedat șantajului fără alte obiecțiuni.

Așa-zisa carte interzisă nu era alta decât *Răscularea maselor* de don José Ortega y Gasset. Nu am putut să îmi reprim un

zâmbet.

Întrebarea era, însă, ce naiba putea să facă un tip comod și fără nicio aparentă înclinație filosofică, precum Rubiños, cu o astfel de carte. Am presupus că era ceva legat de Montse. Apoi am căutat scrisoarea de care îmi vorbise majordomul. Era un bilețel scris cu o caligrafie tremurată, ce părea asemenea unui șir de furnici în procesiune. Biletul spunea:

Domnule bursier, vă rog să îmi iertați comentariile făcute în prezența dumneavoastră, noaptea trecută. Dumneavoastră nu aveți nicio vină (mă refer la hotărârile mele) și nici măcar nu miroșiți excesiv a apă de colonie (deși am insinuat contrariul). De câteva luni încerc să îmi pun ordine în gânduri, pentru că, uneori nu înțeleg motivul pentru care fac anumite lucruri. Am încercat să găsesc o soluție ascultând Radio Vatican și discutând cu dumneavoastră, însă zumzetul gândurilor continua să existe în mine, la fel ca teniile care se hrănesc cu ceea ce mănâncă alții. Nu știu dacă am reușit să mă fac înțeles, deși în acest caz cele mai importante sunt faptele. Domnișoara Montse mi s-a părut întotdeauna un înger, nu am cunoscut în viața mea o persoană atât de bună sau care să știe atâtea despre cărți, așa că m-am gândit că ea ar putea să mă ajute. După ce i-am explicat situația, mi-a spus că problema mea este una de natură existențială (deși, ca să nu mă ia de prost, i-am ascuns faptul că eu nici măcar nu aveam habar ce însemna termenul „existențial” și, ca să fiu sincer, nici acum nu știu) și mi-a dat o carte. Într-adevăr, este cea din mâinile dumneavoastră. După cum m-a asigurat domnișoara Montse, autorul este un filosof foarte important, care a ajuns la concluzia „eu sunt eu și circumstanțele mele și dacă nu le salvez pe ele, mă salvez pe mine însumi”, ceea ce se pare că s-ar traduce prin faptul că suntem cu toții condiționați de lumea care ne înconjoară. Depart de mine gândul de a lua filosofia în râs, deoarece nu sunt capabil să o înțeleg, însă mi se pare totuși ciudat că un domn filosof a trebuit să scrie o carte întreagă pentru a spune o astfel de

afirmație de bun-simț. Nu fiindcă nu aș fi de acord cu acest raționament, ci fiindcă este vorba de un lucru pe care îl pricepe oricine imediat după ce vede pentru prima oară lumina zilei. Este adevărat că nu am reușit să trec de capitolul trei, însă a fost suficient pentru a trage o serie de concluzii. Prima: domnul Ortega y Gasset este de neînțeles, așa cum se întâmplă de obicei cu persoanele mult prea inteligente. Scrie într-o castiliană atât de corectă, încât pare o altă limbă. A doua: dacă nu îmi place viața actuală, este tocmai din cauza circumstanțelor în care o trăiesc. A treia: pentru a reuși să fu din nou eu însumi, circumstanțele trebuie să fie și ele altele. A patra: doar în acest caz voi putea fi eu însumi, iar circumstanțele, ele însele. Așadar, având drept scop împlinirea celor expuse mai sus, am considerat că este necesar să mă înscriu voluntar pentru a pleca pe front.

Trăiască Spania!

Soldat Rubiños

Postscriptum: Aveți grijă de domnișoara Montse, fiindcă am senzația că nici circumstanțele în care își trăiește dumneaei viața nu sunt cele mai potrivite. Barca aceea pe care o vede ancorată pe colina Aventin va eșua într-o zi.

După ce am terminat de citit, am căutat-o pe Montse pentru a îndeplini a doua rugămintă a lui Rubiños și, printre altele, i-am arătat biletul și i-am cerut o explicație.

— I-am recomandat această carte fiindcă Ortega este un umanist într-o lume dezumanizată și am crezut că era exact ceea ce îi trebuia lui Rubiños: căldură umană și înțelegere, a argumentat ea.

— Este posibil ca Ortega să fie așa cum spui tu, însă Rubiños este ca un cartuș pe țeava unui revolver îndreptat spre acea lume dezumanizată. Poate că ar fi trebuit să îi recomanzi să citească *Biblia*, am încercat eu să îi explic.

— Mi-a spus că după fiecare conversație cu tine, de fiecare dată când se suia pe terasă, i se părea că Roma este un pântec

deschis, cu intestinele la vedere. Asemăna labirintul încâlcit al străzilor din *centro storico* cu tuburile membranoase ale aceluia intestin răsucit, ale cărui sucuri gastrice se scurgeau încetișor spre clădiri, biserici și monumente. După el, orașul avea să fie în curând regurgitat și transformat în ruine, deoarece tot ceea ce este veșted și predispus putrefacției sfârșește prin a se descompune. Sincer, ar fi trebuit să îi recomand să se lase pe mâinile unui frenolog.

— Oricine se suie pe terasă pentru a contempla orașul noaptea poate vedea orice imagine, fie că ea există sau nu, am admis.

— Roma era pentru el mai rea decât o temniță, a spus Montse.

— Sper să nu ajungă niciodată și pentru tine, am zis eu.

— De ce ar ajunge?

— Deoarece ești convinsă că Aventinul este o barcă gata să iasă în larg în orice clipă. Și tu începi să vezi lucruri care nu există.

— Cu toții vedem lucruri care nu există decât pentru noi înșine. Și tocmai în aceste viziuni se găsește rădăcina a ceea ce numim speranță, a zis ea.

— Să păstrăm atunci speranța că Rubiños a făcut ceea ce trebuia.

Cum știam că prințul Cima Vivarini plecase în acea dimineață la Veneția, pentru a petrece câteva zile cu familia lui, și cum în ultimele săptămâni pierduse mult din terenul câștigat, am profitat de ocazie pentru a o invita pe Montse la masă.

— De dragul vremurilor de altădată, am insistat eu, văzând-o nehotărâtă.

— Accept cu condiția ca mai apoi să mă însoțești într-un anume loc. Însă nu mă întreba de ce. Este secret.

— De acord.

Am ales restaurantul „Alfredo”, unul dintre cele mai cunoscute din oraș. Poate fiindcă Montse se obișnuise deja să frecventeze acest tip de restaurante în compania lui Junio, nu mi-a reproșat îndrăzneala. Am comandat *zuppa all'ortolana*⁽¹⁸⁾ pentru a intra în atmosferă și apoi *fettucine all'Alfredo*⁽¹⁹⁾, un fel

de mâncare a cărei faimă traversase oceanul, grație cuplului de actori Douglas Fairbanks și Mary Pickford.

Am așteptat ca untul de pe *fettucine* să se amestece cu fâșiile de parmezan, desfătându-i papilele gustative, pentru ca apoi să îi spun:

— Mi-e dor de întâlnirile noastre. Ar trebui să mai luăm masa din când în când împreună.

— Junio ar putea deveni gelos, mi-a răspuns.

— Ceea ce i-ar stimula interesul pentru tine; și cu cât mai mare îi va fi devotamentul, cu atât mai mare îi va fi și încrederea. Iar dacă îi câștigi încrederea...

— Imaginea ta despre gelozie este cea a cuiva care nu a simțit-o niciodată, m-a întrerupt ea. Gelozia trezește suspiciuni.

— Și dacă ți-aș spune că mă macină gelozia? Acum, în această clipă, sunt gelos...

— În cazul acesta, ți-aș spune că ceea ce simți pentru persoana pe care crezi că o iubești nu este dragoste, fiindcă, dacă ar fi fost așa, ar fi trebuit să știi că gelozia îndeamnă la neîncredere, nu invers.

A trebuit să fac un efort uriaș pentru a mă stăpâni.

Am încheiat prânzul cu profiterol, pe care l-am mâncat în tăcere.

Mai târziu, Montse m-a rugat să o scuz câteva clipe, după care s-a ridicat și a dispărut pe o ușă despre care am crezut că era de serviciu. Când a revenit, era zâmbitoare și avea în brațe o geantă voluminoasă.

— Ce este asta? am întrebat-o surprins.

— Resturi pentru pisici, mi-a răspuns senină.

— Pentru pisici?

— Pentru pisicile din Roma. Îmi place să le duc din când în când mâncare.

Eram descumpănit, gândindu-mă că poate singurul motiv pentru care acceptase invitația mea era acela de a putea face rost de resturi de mâncare pentru pisicile maidaneze din Roma.

— Aduni resturile și atunci când ieși la masă cu Junio? am întrebat-o eu.

— Nu, cu el nu mă simt chiar în largul meu. Haide, să

mergem să hrănim pisicile. Mi-ai promis.

Uneori aveam senzația că Montse și cu mine suntem ca acei doi oameni bine-crescuți, care se hotărăsc să călătorească împreună prin lume, despre care vorbea Stendhal; fiecare dintre ei face tot posibilul pentru a-l mulțumi pe celălalt și pretinde că nu îl deranjează să își sacrifice micile plăceri cotidiene în favoarea celuilalt, pentru ca la sfârșitul călătoriei să constate că s-au incomodat reciproc, în permanență.

În Roma nu există ruine care să nu adăpostească pisici, ajungându-se chiar la situația în care deveniseră o adevărată pacoste pentru locuitorii orașului. Montse a ales Área Sacra di Largo Torre Argentina, o piață vastă, recent construită, sub care se descoperise unul dintre complexele arheologice cele mai importante din oraș și la al cărui adăpost trăiau o sută de pisici roșcate, albe, negre, gri și tigrate, care se plimbau nestingherite printre coloanele și pietrele distruse.

Când am ajuns acolo, după ce am traversat de la un capăt la celălalt Via del Corso, aproape că se înnoptase, iar Área Sacra se cufundase în întuneric, în aceste împrejurări, nu era chiar o nebunie să crezi că pisicile care trăiau acolo erau, de fapt, reîncarnările vechilor romani, care locuiseră acolo cu sute de ani în urmă: pretori, chestori, tribuni sau oameni din plebe, după cum asigurau superstițioșii, fiindcă exista ceva mistic în privirile acelea arzătoare și arogante.

— Știi de ce îmi plac mie pisicile? m-a întrebat Montse în timp ce răsturna conținutul genții pe locul în care Iulius Caesar căzuse înjunghiat.

— Nu.

— Fiindcă nu se supun ființei umane, deși viața lor depinde de om. Au învățat să primească atențiile și grija ființelor umane, pentru că cel mai bine trăiești tocmai pe spinarea lor.

— Desigur, este o virtute rar întâlnită, am admis eu.

— Se numește libertate, m-a corectat ea.

Nici ea, nici eu nu ne puteam însă imagina că va veni o zi în care pisicile din Roma vor fi sacrificate tocmai pentru a asigura supraviețuirea locuitorilor orașului. De fiecare dată când Montse și cu mine discutam despre acest lucru, ieșea la iveală latura ei

cea mai idealistă și spunea că spiritul pisicilor pe care romanii au fost nevoiți să le mănânce pentru a nu muri de foame a insuflat populației dorința de libertate și dârzenie în fața inamicului.

17

Anul 1938 a debutat cu mai multe întâmplări semnificative. Pe 11 ianuarie Montse a împlinit douăzeci și unu de ani; pe data de 31 a aceleiași luni, forțele aviatice ale lui Franco au bombardat Barcelona, provocând moartea a o sută cincizeci și cinci de persoane și rănirea a o sută optzeci, eveniment ce a fost sărbătorit printre „refugiați”; armata națională a cucerit orașul Teruel, care fusese ocupat de către trupele republicane; și, în ultimul rând, pe 14 martie, data zilei mele de naștere, Hitler a anunțat alipirea Austriei la Cel de-al Treilea Reich, confirmând temerile cele mai sumbre ale lui Smith. Deși acest eveniment a fost cel mai grav, mult mai îngrijorător a fost ceea ce s-a întâmplat o lună și câteva zile mai târziu, atunci când a fost anunțată vizita Führerului la Roma, pentru prima săptămână a lunii mai.

Cred că ne aflam în ziua de doi a aceleiași luni, când Cesare Fontana, majordomul Academiei, m-a anunțat că am un musafir. Era vorba despre părintele Sansovino. La început, am pus starea lui de agitație pe seama faptului că fusese nevoit să urce toate acele trepte de pe Via Garibaldi, însă imediat, am înțeles că motivul era altul. Fără să mă salute măcar, m-a întrebat pe un ton ce trăda îngrijorarea:

— Știi unde se află prietenul nostru, prințul?

Din câte știam eu, Junio îi spusese lui Montse că nu se vor mai putea vedea timp de două sau trei săptămâni, deoarece fusese numit membru în comitetul de primire a Führerului. În realitate, Junio fusese lăsat pe dinafară exact în momentul în care ar fi trebuit să se pună în valoare în cadrul aceluia „comitet”, după cum am aflat ulterior. Pe umerii săi a căzut sarcina negocierii cu Sfântul Părinte pentru organizarea unei întâlniri cu Hitler, ceea ce, printre altele, i-ar fi permis vizitarea Muzeelor

Vaticanului. Răspunsul lui Pius al XI-lea a fost categoric: „Dacă Hitler vrea să intre în statul Vaticanului, va trebui să își ceară în mod public scuze pentru persecuțiile suferite de Biserica Catolică în Germania.” Hitler nu a fost de acord, așa că, în ziua sosirii Führerului, Sfântul Părinte a afirmat că se simte mâhnit la vederea unei cruci care nu este a lui Hristos, referindu-se la svastică, și s-a retras la reședința sa de la Castelul Gandolfo, lăsând instrucțiuni ca Muzeele Vaticanului să rămână închise și ca *L'Osservatore Romano* să nu publice nici măcar un rând despre vizita cancelarului german. Conflictul dintre Pius al XI-lea și Führer a mai durat încă un an, până când primul a publicat *Mit brennender Sorge* (*Cu arzătoare îngrijorare*), în care reliefa caracterul păgân al nazismului și condamna rasismul și căreia Hitler i-a răspuns prin arestarea a o mie de preoți catolici germani de vază, dintre care trei sute au sfârșit în lagărul de concentrare (deși pe atunci încă se credea că este vorba de lagăre de muncă) de la Dachau.

Desigur, Junio nu putea să îl lase pe Hitler să se întoarcă la Berlin cu mâinile goale, așa că i-a pregătit o surpriză plăcută, care să compenseze afrontul adus de Suveranul Pontif. De fapt, întrebarea pe care părintele Sansovino mi-o pusese era direct legată de acea surpriză.

— Presupun că se ocupă cu fabricarea de stindarde și cu achiziționarea de canapele în care să se lăfăie Hitler, am răspuns sarcastic.

— Blestemat să fie! a exclamat.

— Pot să știu ce se întâmplă?

— Mă tem că Junio a pus în practică amenințarea și, ceea ce este și mai grav, acest lucru a fost făcut cu prețul vieții unui om.

Instinctiv m-am gândit la al doilea Smith, însă părintele Sansovino m-a lămurit imediat:

— Acum patru ore, ne-au comunicat moartea unuia dintre scriitori, care ar fi survenit după ce acesta a ieșit dintr-o *antica libreria*, cea pe care domnul Tasso o deține pe Via dell'Anima. Cineva l-a împușcat de mai multe ori.

De data aceasta, mi-am amintit de primul Smith.

— Și ce legătură are prințul cu moartea unui scriptor de-al

dumneavoastră? am întrebat eu.

În sinea mea, doream ca părintele Sansovino să îmi spună că Junio fusese văzut apăsând pe trăgaci, însă răspunsul lui a întrecut cu mult așteptările mele:

— Scriptorul furase Harta Creatorului, a zis el.

Am rămas perplex, fără cuvinte. M-am încruntat, așteptând ca preotul să confirme sau să dezmință ceea ce tocmai spusese, însă, până la urmă, eu am fost cel care a trebuit să ia cuvântul:

— Dumneavoastră ne-ați asigurat că acea hartă nu există.

A fost rândul părintelui Sansovino să se încrunte.

O clipă, m-am temut că sprâncenele lui groase ar putea să îi cadă de pe față.

— Și, într-o oarecare măsură, așa este. Harta există doar pe jumătate, a încercat el să se justifice.

— Ce vreți să spuneți?

— Este adevărat că Biserica a confiscat un papirus egiptean din casa poetului John Keats după moartea sa și că experții care l-au analizat au confirmat faptul că acesta conținea o hartă ciudată care, printre altele, demonstra sfericitatea Pământului. Cred, chiar, că apărea desenată cu precizie până și Antarctica, teritoriu care a fost descoperit abia în secolul al XIX-lea. Era scrisă cu caractere cuneiforme, iar din pricina vechimii sale și a faptului că era vorba de o hartă foarte elaborată pentru timpul său, experții au început să o numească „Harta Creatorului”. Evident că la fel de bine ar fi putut să o numească „Harta Anonimă”. Ideea este că, deși a fost botezată cu acest nume, nu înseamnă că autorul ei este însuși Dumnezeu. Din nefericire, a început să se deterioreze în mod serios după ce a trecut prin mai multe mâini, ajungând în situația în care, dacă cineva va încerca în zilele noastre să o desfacă, nu va reuși decât să o distrugă. Harta nu se poate deschide fără a se pierde informațiile pe care le conține, de aceea am spus că există doar pe jumătate.

— Și de ce sunteți așa de sigur că nu este opera lui Dumnezeu, după cum afirmă prințul? l-am întrebat.

— Motivele sunt mai multe. În primul rând, existența ei nu este pomenită în niciun text sacru, însă există un alt motiv care ni se pare de bun-simț: dacă Dumnezeu ar fi vrut să elaboreze o

hartă a Creației, să admitem de dragul argumentației, niciodată nu ar fi folosit un suport perisabil, așa cum este papirusul. Cele Zece Porunci nu au fost inscripționate în piatră? Vechii hitiți și babilonieni foloseau tăblițele de argilă, mult mai rezistente decât papirusul, așa că ar fi de-a dreptul absurd să crezi că Dumnezeu, în infailibilitatea Sa, ar face o asemenea greșală de începător.

Nu mi-a fost greu să găsesc o scăpare în explicația preotului:

— Există ceva care nu se potrivește în povestea dumneavoastră. Spuneți că Harta a fost botezată cu acest nume în secolul al XIX-lea, după ce i-a fost smulsă defunctului John Keats; cu toate acestea, cartea lui Pierus Valerianus făcea deja referire la Harta Creatorului cu două secole și jumătate înainte, am obiectat eu.

— Aveți dreptate, însă nu este nicio contradicție aici. Dacă experții au botezat-o cu acest nume, au făcut-o tocmai pentru că știau de existența cărții lui Valerianus. Însă ceea ce face Pierus Valerianus în opera sa este să preia o veche legendă egipteană. Nici el nu a ajuns să vadă Harta cu ochii lui.

Și, după ce s-a recules câteva secunde, a continuat:

— Problematika relicvelor este una extrem de complexă, în special în ceea ce privește stabilirea autenticității fiecărui obiect. Ca să îți faci o idee: în prezent, Sfântul Scaun a contabilizat existența a mai mult de șaiszeci de degete ale Sfântului Ioan Botezătorul. Se venerază trei prepuțuri ale Domnului Nostru Iisus Hristos în catedralele din Amberes, Hildesheim și Santiago de Compostela. Există tot atâtea cordoane ombilicale ale copilului Iisus în Santa Maria del Popolo, în San Martino și în Chalons. Prin lume sunt răspândite două sute de presupuse monede primite de Iuda în schimbul trădării, există chiar persoane care afirmă că posedă cadavrul lui Lazăr și până și la Vatican se păstrează linte și bucăți de pâine rămase de la Cina cea de Taină, împreună cu o sticlă ce conține un suspin al Sfântului Ioan, pe care un înger a lăsat-o într-o biserică de lângă orașul francez Blois. Dacă însă ne gândim că Domnul Nostru Iisus Hristos nu putea avea mai mult de un cordon ombilical și un prepuț, că Sfântul Ioan Botezătorul avea doar două mâini

care însumau zece degete și că Iuda a primit în schimbul trădării lui doar treizeci de arginți, ajungem la concluzia că la numărătoare ne ies relicve în plus, chiar prea multe, așa spune eu. Așa că să vorbim despre o hartă creată de Dumnezeu este aproape o... *boutade*...^[20]

— Înțeleg. Presupun că acum îl vor aresta pe prinț pentru asasinarea scriptorului.

— Mai degrabă l-ar aresta pe Sfântul Părinte, decât pe prințul Cima Vivarini. Pun pariu pe ce vrei că ziarele de mâine vor trata asasinarea fratelui nostru drept un atentat comis de forțele antifasciste și atee, al căror scop este destabilizarea regimului lui Mussolini.

— Dar poliția nu poate sta cu mâinile în sân...

— Poliția este coordonată de poliția politică, cea care, la rândul ei, este controlată tocmai de către oameni asemenea prințului, m-a întrerupt el. Junio a vrut să îmi plătească lovitura pe care i-am dat-o orgoliului său acum câteva luni.

— Să plătească lovitura?

— Nu ți-a povestit chiar zilele trecute că am fost spion în serviciul Vaticanului?

M-a surprins faptul că părintele era dispus să abordeze această chestiune.

— Mi-a spus în timp ce ieșeam din bibliotecă, am recunoscut eu.

— Nu se înșela. Am fost până de curând. Am făcut parte din Sodalitium Pianum, serviciul de contraspionaj al Vaticanului, subordonat Sfintei Alianțe. Misiunea mea consta în demascarea „cârțițelor” și Providența a făcut să o descopăr pe cea mai importantă dintre ele. Acum un an am detectat o scurgere de informații din interiorul Sfântului Scaun, așa că am inițiat o investigație discretă, până când l-am descoperit pe trădător. Era vorba de Monseniorul Enrico Pucci, care fusese recrutat de Arturo Bocchini, șeful poliției fasciste, cândva prin anul 1927. Numele de cod al lui Pucci era, după cum am aflat mai târziu, „Agentul 96”. Atunci mi-a venit ideea de a urzi un plan care să îl dea de gol pe Pucci. Am pus în circulație un document fals, conform căruia descoperisem că un oarecare Roberto Gianille

era agent al Marii Britanii și că transmisese informații delicate despre Regatul Italiei și statul Vatican. Când documentul a ajuns în mâinile Monseniorului Pucci, acesta l-a informat pe șeful poliției, Bocchini, care nu a ezitat să emită un ordin de urmărire a domnului Gianille. Problema era că Gianille nu exista, era invenția mea. Așa că toți membrii rețelei Pucci au putut fi demascați. Desigur, și poziția mea a fost compromisă, așa că de atunci mă ocup de alte chestiuni. Astfel, i-am lăsat pe fasciști fără informatori în sânul Vaticanului și acum vor să îmi întoarcă lovitura, furând Harta Creatorului chiar de sub nasul meu. Prin mituirea unui scriptor, au vrut să îmi transmită că nu au nevoie să creeze o rețea de spionaj pentru a obține ceea ce își doresc, iar prin asasinarea lui, să îmi arate că puterea, aici pe pământ, se află în mâinile lor.

— Sună descurajator, am spus.

— Așa și este. Mai ales fiindcă în spatele *vendettei* lui Junio se află mesajul pe care Mussolini vrea să i-l transmită Sfântului Părinte, acela că trebuie să se supună voinței statului laic. Ducele a mărturisit în cercurile sale cele mai intime că este dispus să „ia și pielea” de pe italieni și să îi întoarcă împotriva Bisericii, dacă Papa nu are de gând să își schimbe atitudinea față de Hitler și față de el. Afirmă categoric că Vaticanul este plin de mumii insensibile, iar credința este în pericol de a se stinge, fiindcă nimeni nu poate crede într-un Dumnezeu care are grijă de problemele noastre. Da, vremurile s-au schimbat și, acum, cine comite un delict împotriva Bisericii merită aplauzele statului.

— Așa că asasinarea scriptorului va rămâne nepedepsită.

— Probabil că atunci când forul diplomatic al Vaticanului va cere o investigație riguroasă, vor aresta un biet nevinovat pe care îl vor acuza de asasinat, nimic mai simplu. Mă vei ține la curent dacă vei avea vești despre prinț? Aș prefera să îl știu pe Junio supravegheat, pentru orice eventualitate.

Faptul că părintele Sansovino îmi cerea să mă transform în informatorul său m-a făcut să mă îndoiesc de intențiile lui. Îndoieli care s-au amplificat în ziua următoare, când niciun mijloc de comunicare orală sau scrisă, inclusiv Radio Vatican și

L'Osservatore Romano, nu au menționat asasinarea vreunui scriptor al Bibliotecii Vaticanului pe Via del'Anima. Trebuie să recunosc că acest lucru m-a intrigat o lungă perioadă de timp și că până în luna octombrie a acelui an nu am reușit să ghicesc ce urmărea părintele Sansovino atunci când mi-a transmis acea informație, niciodată confirmată oficial.

Vizita *in pompa magna* a lui Hitler la Roma s-ar putea rezuma prin comentariul unei fete italiene care, atunci când s-a văzut înconjurată din toate părțile de svastici, a exclamat: „Roma-i plină de păianjeni negri!” În realitate, aceasta a fost senzația pe care am avut-o cu toții, adulți și copii: ne-am simțit cotropiți de o armată de artropode în uniforme, care ne scoteau din ritmul cotidian cu nesfârșitele lor controale și verificări. Timp de o săptămână, orașul s-a transformat într-o scenă gigantică, decorată cu steaguri, tripoduri, fascii, torțe, acvile și insigne ale vechii Rome, iar *arengarii*, clădirile publice echipate cu tribune (de multe ori demontabile), de la care Mussolini se adresa populației, s-au înmulțit. Se organizau manifestații, parade și defilări militare, recepții și vizite turistice în onoarea cancelarului german. S-au spălat inclusiv fațadele vechilor palate, ca Hitler și alaiul său să aibă impresia că se află în capitala unei superputeri. Așa cum scria poetul roman Trilussa, într-o epigramă: *Roma de Traveitino / riffata de cartone / saluta l'imbianchino / suo prossimo padrone* („Roma de travertin / refăcută din carton / îl salută pe pictorul de duzină / viitorul său stăpân.”)

Eu am profitat de această împrejurare pentru a-i povesti lui Montse conversația mea cu părintele Sansovino. Nu voi uita niciodată expresia ei de îndoială, atunci când i-am spus că Junio își pusese în practică amenințarea de a mitui un scriptor, ordonând apoi ca acesta să fie executat imediat ce Harta Creatorului avea să intre în posesia lui. Mă gândeam că vestea avea să provoace un adevărat cutremur în conștiința ei, determinând-o să renunțe la continuarea misiunii de spionare a prințului. Și, într-adevăr, așa s-a întâmplat. Dar, de data aceasta, când am văzut-o că ezită, eu am fost cel care a îndemnat-o să continue, ca și cum comportamentul nostru ar fi fost supus acum unui destin universal, care ne obliga să trecem pe un plan secundar dorințele noastre personale.

Montse și Junio s-au întâlnit după două săptămâni în berăria

„Dreher”, un local frecventat de comunitatea germană din Roma. Prințul tocmai se întorsese de la castelul Wewelsburg, din Westfalia, unde se întâlnise cu Reichsführerul, adică cu Heinrich Himmler, după ce călătorise până în Germania cu trenul lui Hitler. În timpul călătoriei, Junio fusese condus până la *canozza*⁽²¹⁾ Führerului pentru a-i înmâna personal Harta Creatorului. După cum a povestit Montse, bucuria inițială a înalților demnitari naziști s-a transformat în decepție în momentul în care au constatat că Harta nu poate fi deschisă fără să sufere distrugeri ireparabile. Cu toate acestea, până când specialiștii germani aveau să găsească o soluție pentru a depăși acest inconvenient, Himmler le-a amintit celor de față că, lăsând la o parte celelalte aspecte, important este obiectul în sine. „Ceea ce contează în cazul unui obiect generator de putere este cine îl deține. Este ca și cum am dispune de o cheie care deschide toate porțile lumii”, a spus el. Hitler a încuviințat și le-a ordonat să ducă Harta la castelul Wewelsburg, centrul de cercetare al membrilor SS.

Închiriat de Himmler însuși în luna iulie a anului 1934 de la primăria din Büren și restaurat din fondurile Ministerului Agriculturii, castelul Wewelsburg urma să fie transformat, după dorința Reichsführerului, în ceea ce fusese Marienburg pentru cavalerii teutoni sau Camelotul pentru regele Arthur. Sarcina transformării castelului a căzut pe umerii magicianului Karl Maria Wiligut, un individ care pretindea că posedă o „memorie clarvăzătoare ancestrală”, ce îi permitea să își amintească fapte întâmplare cu mii de ani în urmă, și căruia, în 1924, i-a fost identificată o formă de schizofrenie complicată, cu halucinații megalomane și paranoice, boală din cauza căreia a trebuit să fie internat într-un spital psihiatric. Invitații erau aleși personal de Himmler și nu erau niciodată mai mulți de doisprezece, având în vedere că doisprezece fuseseră și cavalerii mesei rotunde, doisprezece fuseseră și apostolii și tot doisprezece fuseseră și tovarășii lui Carol cel Mare, fondatorul Primului Reich. Masa de stejar masiv care trona în mijlocul imensei săli de mese (avea 35x15 metri) era înconjurată de doisprezece fotolii tapițate cu piele de porc, fiecare având o plăcuță pe care era trecut numele

cavalerului SS căruia îi era destinat, împreună cu un scut. Există și o cameră dedicată lui Frederic I Barbarossa, care rămânea însă închisă și care era rezervată pentru Hitler. Alte camere le fuseseră dedicate lui Otto *cel Mare*, lui Filip *Leul*, lui Frederic Hohenstauffen, lui Filip de Suabia și altor iluștri prinți teutoni. Sub sala cea mare era o criptă cu douăsprezece nișe, cunoscută sub numele de „Sfera mortului”, în centrul căreia se deschidea o scobitură ce conținea o cupă de piatră, care servea drept piatră funerară. Cei doisprezece înalți demnitari aveau și propriile lor camere în castel. Etajul al doilea adăpostea Tribunalul Suprem al SS. În aripa sudică era amenajată reședința lui Himmler, care includea o sală dedicată colecției de arme a Reichsführerului și o bibliotecă în care se găseau douăsprezece mii de volume. Însă ceea ce i-a atras cu adevărat atenția lui Junio a fost un soare negru sculptat în podeaua sălii coloanelor, un simbol ce făcea referire la presupusa existență a unui mic astru în interiorul Pământului, al cărui nucleu era gol, conform anumitor teorii ezoterice, și care lumina civilizațiile superioare care trăiau acolo. Himmler era convins că atunci când va reuși să desfacă Harta Creatorului, va descoperi căile care duc la aceste târmuri îndepărtate. Iar odată ajuns acolo, dominația sa asupra lumii avea să fie absolută.

Faptul că Himmler putea să creadă în asemenea absurdități și că Junio se preta să le reproducă, mi-a provocat atât perplexitate, cât și teamă, deoarece nu mi-a fost greu să îmi imaginez până unde ar putea merge o persoană care crede orbește că Pământul este gol pe dinăuntru. Din nefericire, temerile mele s-au adeverit atunci când Himmler s-a erijat în apărătorul principal al „Soluției finale”, metoda prin care au fost exterminați milioane de evrei în Europa. Un plan diabolic pe care doar un dement ca el îl putea duce până la capăt, convins fiind că este reîncarnarea lui Henric I Păsărarul, cel ce a fondat în secolul al X-lea stirpea regală saxonă și care a renegat catolicismul, pentru a-l adora pe zeul păgân Wotan.

La sfârșit au discutat despre Gábor, după ce Montse l-a întrebat care este motivul absenței acestuia. Junio i-a răspuns plin de mândrie că șoferul lui, având în vedere înzestrările sale

fizice și genealogice, fusese ales de Himmler pentru a îndeplini misiunea de a procrea o rasă superioară. Cum Montse i-a cerut mai multe explicații, prințul i-a povestit că Gábor se află într-o casă a societății Lebensborn, pe care Himmler o crease pentru „a fabrica” așa numita *Herrenrasse*, rasa domnilor, folosind tehnici de reproducere selectivă. Sarcina lui consta în a copula cu diferite tinere selecționate cu grijă, astfel încât din aceste uniuni să rezulte o nouă rasă de ființe perfecte din punct de vedere genetic.

Am întrerupt povestirea lui Montse doar pentru a o întreba dacă îi menționase ceva lui Junio despre uciderea scriptorului.

— Lucrurile nu vor mai fi niciodată ca înainte, a răspuns.

Desigur, se referea la relația dintre ei doi.

— M-a asigurat că nu are nimic de-a face cu povestea aia nenorocită. A spus că Roma este plină de grupări antifasciste dispuse să se manifeste ori de câte ori au ocazia, că un preot cu buzunarele doldora de bani este o pradă ușoară și că prelatul însuși era singurul vinovat, pentru că luase mită. Moment în care i-am răspuns că era exact ceea ce părintele Sansovino ne avertizase că avea să răspundă.

— Și ce ți-a răspuns? m-am interesat.

— Mi-a spus că părintele Sansovino nu este de încredere. Evident că i-am cerut să fie mai explicit.

— Și?

Montse s-a recules câteva secunde înainte de a reproduce din memorie răspunsul lui Junio:

— „Nicio persoană care a fost la un moment dat implicată într-o misiune de spionaj nu va mai spune vreodată adevărul și numai adevărul. Și știi de ce? Fiindcă adevărul și minciuna sunt cele două fețe ale unei monede și oricine se ocupă cu spionajul știe că ambele au aceeași valoare”, mi-a spus el.

— Nici el nu este însă de încredere, am zis eu.

— Și-a scos până și inelul reprezentând sigiliul familiei pentru a-și pune în locul lui unul oribil, de argint, având gravat pe el un cadavru. Acesta a fost cadoul lui Himmler, un inel, a continuat Montse, fără a încerca să ascundă decepția provocată de acest amănunt.

Câțiva ani mai târziu, când Cel de-al Treilea Reich s-a prăbușit, am aflat că inelul în cauză era talismanul purtat de inițiații din trupele SS, în sânul cărora Junio fusese admis grație serviciilor prestate.

— Faptul că Junio și-a schimbat inelul nu înseamnă că a făcut același lucru și cu felul său de a se purta, am încercat eu să îi explic.

— Adică să înțeleg că încerci să îi găsești scuze? m-a chestionat ea.

— Dimpotrivă, tocmai încercam să îți spun că Junio continuă să fie cel dintotdeauna, deși și-a schimbat inelul. Este același de acum câteva săptămâni.

— Ba nu este. Niciun om care dă sigiliul de familie pe un inel cu un cadavru nu poate fi considerat în continuare același.

Dar Montse nu își dădea seama că, în realitate, ea era cea care se schimbase. Un simplu inel fusese de ajuns pentru a nu mai recunoaște persoana de care credea că este îndrăgostită. Era de ajuns să îi privești expresia feței pentru a înțelege că marii ei ochi verzi începuseră din nou să vadă lumina și că, ieșită din letargia iubirii și venindu-și în fire, inima ei se închisese ca un pumn. Era ca și cum, dintr-odată, ar fi descoperit secretele vieții adulte, acelea care ne învață că după ce ne-am pus încrederea în cineva, în momentul în care acel cineva ne înșală așteptările sau ne trădează, cel mai bine ar fi să ne luăm măsuri de precauție.

— Nu mai vreau să mă îndrăgostesc niciodată, a adăugat, ca și cum și-ar fi putut controla sentimentele.

Era clar că Montse avea orgoliul rănit și că era foarte supărată pe ea însăși, dar tocmai din acest motiv nu își dădea seama că victima închiderii ei în sine nu era Junio, ci eu. Singura mea vină era că mă îndrăgostisem de ea. Deși, conform regulilor care guvernează iubirea, delictele precum al meu primeau pedeapsa indiferenței. Așa că a trebuit să treacă mai multe luni, până când Montse a început să arate un oarecare interes față de persoana mea. Iar atunci când, în sfârșit, s-a întâmplat, a trebuit să facem eforturi pentru a găsi un teren comun, având în vedere că pasiunea pe care i-o ceream era la fel de stânjenitoare pentru ea, precum era pentru mine neclintirea ei în fața compromisului.

De fapt, comportamentul ei, în majoritatea cazurilor, era mai degrabă asemănător cu cel al unei somnambule (care repetă mecanic, cu ochii închiși, aceleași gesturi, același traseu), decât cu cel al unei femei îndrăgostite. Am încercat să găsesc o explicație și cred că am găsit-o în lungii și febrili ani de război care, precum o boală cronică, au sfârșit prin a șubrezi sănătatea sentimentală a lui Montse, lăsându-i în suflet sechelele unui existențialism care o făcea să se îndoiască de sensul vieții.

— Acum, însă, trebuie să pari mai îndrăgostită ca niciodată, i-am spus eu.

— Îndrăgostiții se despart atunci când unul dintre ei nu se mai simte atras de celălalt, mi-a răspuns ea.

Dincolo de încăpățânarea ei se simțeau dezamăgirea și tristețea.

— Și ce o să îi spun lui Smith, că nu îți mai place de prinț?

— Spune-i adevărul. Spune-i că este un criminal fără scrupule.

— Asta nu e o noutate pentru Smith.

Ceea ce nu știa Montse era că Smith, cel la care se referea ea, era la rândul său o altă victimă a lui Junio (cel puțin, așa credeam eu în acel moment). Cumva, în lumina ultimelor întâmplări, animozitatea mea față de prinț depășise sfera pur personală, acum eu eram cel care considera că este necesar să rămânem fermi pe poziții.

— Știu că niciodată nu ți-a plăcut lipsa mea de angajament, însă, dacă vei hotărî să nu îl mai vezi pe prinț, de data asta tu vei fi cea care își va trăda idealurile. Dacă vei alege să pui sentimentele mai presus de rațiune, mulți oameni ar putea suferi, am încercat să o conving.

Nici măcar eu nu aveam habar despre ce oameni este vorba, cred că era doar o figură de stil, însă la acea vreme începusem să am primele simptome ale infecției cu virusul numit idealism, o specie de boală care mă făcea să văd realitatea ca pe ceva insolit și chiar extravagant, în fața căreia trebuia să mă răzvrătesc. Nu puteam permite ca Junio să câștige partida. Deja nu mai era o chestiune de gelozie, ci una de principii.

— Problema este că mi-am pierdut încrederea în dragoste, a

încercat ea să se scuze din nou.

— Atunci, acționează fără încredere. Crezi oare că Junio crede în iubire? Nu, este mult prea ocupat să ordone asasinat, să comită furturi și să le facă pe plac naziștilor.

— Bine, îmi voi călca pe inimă, a acceptat în cele din urmă.

Dar Montse avea un temperament optimist și vesel, prin urmare, am presupus că el va ieși din nou la lumină în curând și că, în cel mai scurt timp, avea să redevină stăpână pe situație.

19

Mi-am dat întâlnire cu Smith în E42, orașul nou pe care Mussolini îl construia în sudul Romei pentru a găzdui Expoziția Universală care urma să aibă loc între 1941 și 1942, oraș care, după sfârșitul războiului, a primit numele de EUR. Era un proiect de dimensiuni colosale, în care erau implicați cei mai buni arhitecți ai momentului. Giovanni Guerrini, La Padula și Romano proiectaseră Palazzo della Civiltà del Lavoro, care, în cele din urmă, s-a transformat în simbolul acelei încercări eșuate de a recupera gloria vechii Rome în plin secol XX; Adalberto Libera fusese însărcinat cu realizarea clădirii Palazzo dei Ricevimenti e dei Congressi, în timp ce Minnucci conducea lucrările la Palazzo degli Uffici, clădire destinată a fi centrul lui E42. Mai erau mulți alți arhitecți care proiectau diferite alte lucrări, însă cu toții erau conștienți de faptul că nu era vorba doar despre realizarea unui ansamblu de edificii deosebite, care să uimească lumea, ci că ceea ce le cerea Ducele era să construiască o metaforă a superiorității ideologiei fasciste. Expoziția Universală de la Roma din 1942 nu a mai avut loc, iar clădirile orașului EUR nu au fost folosite nici măcar o dată în timpul dictaturii fasciste. Așadar, construcțiile ridicate au fost reflectarea fidelă a paradigmei fascismului italian: monumentalitate la exterior și vid la interior, neavând alt scop decât acela de a servi drept promotor eficace al propagandei puterii politice. Astăzi, când autoritățile vorbesc despre imprimarea unui nou stil proiectului, EUR este un exemplu limpede a ceea ce, în termeni de specialitate, se numește

„arhitectura autorității” sau „arhitectura efemeră”.

Însă în acea dimineață de sfârșit de mai a anului 1938, E42 era încă un copil mititel care, agățat de mâna statului, făcea primii săi pași și creștea înghițind biberoane întregi de ciment, răscolind cu excavatoarele tone de pământ și șlefuiind tot atâtea tone de marmură travertină. Sute de muncitori se întreceau în a simula vitalitatea și ordinea pe care li le cerea regimul, în timp ce tot atâția curioși băteau drumul până acolo în fiecare dimineață, pentru a aplauda progresele făcute sau, pur și simplu, pentru a întreba dacă în acea „a treia Romă” (pe care Mussolini o construia pentru popor), atât de îndepărtată în timp de prima (cea a Cezarilor) și atât de diferită de cea de-a doua (cea a Papilor), aveau să se construiască locuințe la prețuri bune. Șarlatanii însărcinați cu răspândirea propagandei regimului nu ezitau să răspundă: „Se vor construi apartamente cu vedere la mare.” Iar aceia care întrebaseră, reveneau mai târziu neîncredători, spunând că marea se afla la mai mult de zece kilometri distanță de E42, la care escrocul răspundea: „Acesta este secretul Ducei atotputernic. Însă o să vă spun doar că există planuri de extindere a Romei până la Marea Tireniană. Desigur, o să fiți de acord cu mine, când o să vă zic că un imperiu cum este cel care se construiește aici trebuie să aibă apartamente cu vedere la mare”; după care arăta spre pescărușii care pluteau pe cer. Chestiunea a devenit atât de serioasă, încât Mussolini a ordonat să se graveze pe fațada clădirii Palatului degli Uffici următoarea frază: „LA TERZA ROMA ȘI DILETARÁ SOPRA ALTRI COLLI LUNGO LE RIVE DEL HUME SACRO SINO ALLE SPIAGGE DEL TIRRENO.” („Cea de-a treia Romă se va întinde peste coline, de-a lungul malurilor râului sacru, până la litoralul Mării Tiriene”).

Mulțimea de muncitori, furnizori și curioși era atât de mare, încât m-am gândit că E42 este locul ideal pentru a mă întâlni cu al doilea Smith. Am presupus că, după moartea primului Smith, ar fi trebuit să merg la pizzerie și să aștept instrucțiuni de la Marco, însă a fost de ajuns să sugerez întâlnirea din E42, pentru ca propunerea să fie imediat acceptată.

Văzut în mijlocul celui câmp plin de muncitori și gură-cască

și suprapunând figura lui pe fundalul unui cer albastru, al doilea Smith avea aspectul unui antreprenor. Era îmbrăcat cu un palton din păr de cămilă și privea atent în jurul lui, ca și cum ar fi fost cu adevărat interesat de ceea ce vede. Când a ajuns în dreptul meu, mi-a făcut un semn cu ochiul, ca și cum s-ar fi așteptat să îi dau un plic cu bani, drept răsplată pentru cine știe ce escrocherie sau ceva similar.

— Ce s-a întâmplat? l-am întrebat.

— Se întâmplă mai multe lucruri, la care dintre ele vă referiți? mi-a răspuns, în timp ce își ridica gulerul paltonului, ca pentru a se apăra de un frig inexistent.

Ca o festă a subconștientului, mintea mea a asociat vacarmul provocat de bormașini și betoniere cu războiul care se ducea în Spania, ca și cum acel zgomot s-ar fi putut compara cu șuieratul gloanțelor sau bubuitul tunurilor.

— Prințul Cima Vivarini le-a dat Harta Creatorului nemților, am spus trecând direct la subiect. L-a mituit pe un scriptor al Bibliotecii Vaticanului, după care a ordonat asasinarea acestuia. Asta s-a întâmplat pe 2 mai, dar niciun ziar sau post de radio nu a pomenit despre asta în ziua următoare.

— Ce te așteptai să spună, având în vedere că Hitler avea prevăzut debutul vizitei în Italia chiar pentru ziua aceea?

— Dar cum rămâne cu *L'Osservatore Romano* și Radio Vatican?

— Mussolini nu i-ar fi permis Papei încă un scandal în timpul vizitei lui Hitler. Faptul că Pius al XI-lea a părăsit Roma ca să nu se întâlnească cu Hitler a fost picătura care a umplut paharul. Așa că dacă Pius al XI-lea are să îi facă vreo reclamație Ducei, o va face *sottovoce*, prin intermediul nunțiatului.

Explicația celui de-al doilea Smith, deși nu reușise să mă convingă întru totul, nu era lipsită de sens, așa că am hotărât să îmi continui expunerea:

— Se pare că nemții nu au reușit să deschidă Harta, fiindcă este foarte deteriorată. Hitler i-a ordonat lui Himmler să o ducă la castelul Wewelsburg, pentru a fi studiată. Reichsführerul, pe de altă parte, este convins că atunci când vor reuși să o deschidă, vor afla cheile care deschid porțile spre centrul

Pământului, de unde vor domina lumea.

Expresia feței celui de-al doilea Smith s-a întunecat la auzul acestei vești.

— Centrul Pământului? Ce naiba vor să facă nemții în centrul Pământului?

— De ce vă surprinde? Doar dumneavoastră ați fost cel care m-a pus la curent cu credințele ciudate ale Reichsführerului. Himmler este convins că interiorul planetei noastre este gol și că acolo trăiește o civilizație de oameni superiori. Harta Creatorului ar fi vehiculul care le-ar permite să ajungă la ei.

— Înțeleg.

— Mă tem, însă, că nu se mulțumește doar să creadă în ipoteza asta, am continuat. Au mai pus pe picioare și o rețea de „ferme de reproducere”, în care tineri și tinere ariene copulează nestingeriți în scopul procreării și al nașterii unei rase superioare. Himmler l-a recrutat printre alții și pe șoferul prințului, un maghiar pe nume Gábor.

— Lebensborn face parte din doctrina *Lebensraum* a profesorului Haushoffer, mi-a explicat al doilea Smith. Adică, pentru a ocupa spațiul vital, ai nevoie de o rasă demnă de magnitudinea proiectului, de aici rezultă extrema importanță de a avea un popor fecund, capabil să dea naștere unui număr mare de urmași sănătoși. Prin educarea copiilor în centre specializate de îndoctrinare, naștii nu urmăresc să creeze doar o rasă superioară, ci și una capabilă să fie loială ei înseși. Pentru Hitler, popoarele care renunță la conservarea purității rasei lor renunță, în același timp, la unitatea lor de suflet. A anticipat-o deja în cartea lui, *Mein Kampf*, unde a scris că un stat care, într-o epocă de contaminare a raselor, se consacră îmbunătățirii trăsăturilor rasiale se va transforma într-o zi în stăpânul lumii.

— Carevasăzică, în Germania, până și dragostea este supusă totalitarismului, am remarcat eu.

— Fac chiar și niște experimente prin care să reducă perioada de gestație la jumătate, ceea ce ar crește numărul de copii cărora le-ar putea da naștere o femeie în timpul vieții.

— Asta aduce deja a incubator.

— Membrii SS mai sunt, de asemenea, îndemnați să întrețină

relații sexuale în cimitire, pentru a facilita în felul acesta reîncarnarea vitejilor eroi germani. Revista germană *Das Swartze Korps* a publicat chiar o listă cu cimitirele cele mai potrivite în acest scop, a adăugat al doilea Smith.

Atunci, niciunul dintre noi nu își putea imagina că, odată declanșată invazia Europei de către nemți, proiectul Lebensborn avea să includă, printre activitățile sale principale, sechestrarea copiilor cu aspect arian – obligatoriu frumoși, sănătoși, bine proporționați, cu păr blond sau șaten deschis, ochi albaștri și fără strămoși evrei – din rândul națiunilor ocupate, copii care, după ce erau supuși unor amănunțite controale medicale și psihiatrice, erau educați în centre speciale sau erau dați spre adopție unor familii de rasă ariană. Numai în Polonia, au fost răpiți sau smulși din sânul familiilor lor două sute de mii de copii, dintre care doar patruzeci de mii au mai putut fi înapoiați la sfârșitul războiului, în Ucraina, numărul de copii s-a ridicat la ordinul câtorva mii, la fel și în țările baltice. Au existat copii Lebensborn și în țări ca Cehoslovacia, Norvegia sau Franța. Totul făcea parte dintr-un ambițios plan de incorporare în Cel de-al Treilea Reich a celor care, din motive rasiale, meritau să facă parte din el.

— Mai trebuie să vă spun ceva. Ați auzit de părintele Sansovino?

Smith a negat clătinând din cap, înainte de a întreba:

— Cine este?

— Este scriptor la Biblioteca Vaticanului. Prieten cu prințul Cima Vivarini. Se pare că a făcut parte din serviciul de contraspionaj al Vaticanului. Mi-a dat de înțeles că ar vrea să îmi dau informații despre activitățile prințului.

— Serios? Și ce ai de gând să faci?

— Nu am de gând să îi spun nimic, desigur.

— Poate că nu este o idee rea să păstrezi un canal deschis cu Vaticanul, a sugerat Smith.

— Ce vreți să spuneți?

— Este foarte simplu. Tu îl informezi despre activitățile prințului, așa cum faci și cu noi, apoi ne povestești ce îți spune preotul. *Quid pro Quo*.

— Și dacă părintele Sansovino este agent rus? A fost membru în Russicum, departamentul Sfintei Alianțe specializat în implantarea de spioni în Rusia. Poate fi agent dublu.

— Cred că există o singură metodă prin care putem afla. Ia legătura cu el, iar noi îl punem sub urmărire. Dacă apare ceva nou, te anunțăm.

Și astfel s-a adeverit proverbul care spune că un spion se vinde întotdeauna de două ori și chiar de trei, dacă este agent dublu. O situație care mi-a provocat nu puține probleme de conștiință, având în vedere dificultatea pe care o întâmpinam în încercarea de a descoperi adevărul, nu doar în cazul celorlalți, ci și în ceea ce mă privea.

20

Bătălia de pe râul Ebru ne-a ținut pe toți cu sufletul la gură de la sfârșitul lunii iulie, până la jumătatea lunii noiembrie a anului 1938. Terasa se transformase în comandamentul Academiei, în ciuda opoziției secretarului Olarra, care, până la urmă, nu a avut de ales și le-a permis „refugiaților” să se reunească în jurul radiotelegrafului, având în vedere că de rezultatul acelei lupte depindea viitorul Spaniei. Pe 25 iulie, ziua în care armata republicană a străpuns defensiva armatei lui Franco, doamna Julia a suferit o cădere nervoasă, de parcă temuții milițieni ai Frontului Popular tocmai ar fi traversat râul Tibru, aflat în vecinătate, și ar fi fost pe punctul de a ataca Academia. În total, optzeci de mii de soldați luaseră parte la operațiune, sprijiniți de optzeci de baterii de artilerie și avioane de luptă rusești „Polikarpov”, așa-numitele „muște” și „farfurii”. Ofensiva a fost atât de rapidă și de neașteptată, încât în La Fatarella, un general al trupelor naționale a fost capturat în chiloți, în timp ce dormea liniștit cu soția lui; în Gandesa, un soldat marocan s-a înecat într-un butoi de vin în care se ascunsese ca să nu fie prins de trupele republicane; iar în altă localitate din Terra Alta, preotul paroh a trebuit să întrerupă misa și să fugă cu coada între picioare din fața iminentei sosiri a armatei roșii. În ziua următoare, cea care s-a simțit rău a fost

doamna Montserrat, după ce a ascultat la radio descrierea pe care un purtător de cuvânt al trupelor naționale i-a făcut-o generalului republican Líster, pe care l-a prezentat ca pe o ființă demonică, cu pielea roșie din cauza alcoolului, cu incisivi ascuțiți, fiindcă se hrănea în fiecare dimineață cu carne de om și coadă de diavol, rezultate ale vieții dezorganizate și promiscue pe care o ducea. Însă, după succesul atacului inițial, armata națională a reușit să oprească ofensiva republicană, deschizând ecluzele unor baraje de pe lacurile artificiale din apropiere, care se aflau sub controlul lor. Moralul „refugiaților” a crescut la fel de mult și de repede precum nivelul apelor râului Ebru, în special atunci când au intrat în acțiune formațiile de voluntari franchiști Nuestra Señora de Montserrat, care aveau faimă de invincibili și ale căror acțiuni războinice erau sărbătorite. Adevărul este că, începând cu 14 august, când Líster a pierdut controlul asupra Sierrei Magdalena, iar sortii au început să încline în favoarea armatei lui Franco, doamnele Julia, Montserrat și restul femeilor au reînceput să vorbească despre farsele fantomei Beatricei Cenci (conform spuselor doamnei Julia, fantoma biete nefericite intenționa să apară pe 11 septembrie pe podul Sant'Angelo, în aceeași zi și în același loc în care fusese decapitată în anul Domnului 1599), despre căldura infernală a verilor romane și despre alte lucruri cotidiene, compatibile cu ardoarea războinică transmisă de crainicii radiofonici.

Pe 16 august, prințul s-a alăturat „șezătoarei” de după-amiază, când la radio se treceau în revistă știrile primite de pe front. Interesul său era provocat, se pare, de faptul că un văr de-al lui lupta pe front la Terra Alta, în Divizia Littorio. Vizita s-a repetat timp de șapte sau opt seri consecutiv și, cum căldura și umiditatea erau insuportabile chiar și după căderea nopții, aducea înghețată pentru doamne și *limoncello* și un baton de gheață pentru domni. Gábor se ocupa de spargerea gheții, aplicându-i o lovitură de pumn rapidă și violentă, în timp ce răceala acesteia se reflecta în ochii lui albaștri provocatori și reci. Odată comisă „asasinarea” gheții, se retrăgea discret, așteptând ordine de la șeful său.

Amețitoarea frumusețe a lui Montse contrasta cu motivul acelor ore de veghe. Însă luase deja hotărârea să îl facă să sufere pe prinț la fel de mult cât suferise și ea. Pentru a reuși acest lucru, a pus în practică un plan care consta în a-i atrage atenția lui Junio, punându-și în evidență calitățile și atributele sale feminine, lăsându-și părul liber, folosind un machiaj adecvat, făcându-și manichiura la saloane de frumusețe, purtând rochii vaporose ce îi lăsau umerii descoperiți, pantofi cu toc înalt și un parfum ce rivaliza cu cel al nopților de vară, toate acestea în timp ce se arăta interesată de orice altceva în afară de el. Dacă Junio îi vorbea, după un minut sau două începea să caște, ca și cum conversația ar fi plictisit-o, iar frumusețea ei ar fi fost în pericol să se ofilească. Dacă prințul se oferea să îi aducă o înghețată sau o limonadă, refuza oferta, pentru ca o clipă mai târziu să se ridice și să se servească singură, în concluzie, începuse să se comporte din nou precum tânăra bine-crescută, pe care domnul Fábregas o educase în așa fel încât să treacă neobservată, cu diferența că acum își etala trupul cu o cochetărie fățișă. Adică, exact contrariul a ceea ce se întâmplase până atunci, când Montse îl asculta pe Junio cu fascinația unei îndrăgostite incurabile, supuse voinței iubitului ei. Rezultatul a fost acela că interesul prințului a crescut direct proporțional cu indiferența lui Montse. Era ca și cum s-ar fi simțit vinovat, fără să știe însă care îi era păcatul și nu îndrăznea să întrebe, deoarece formularea unei întrebări însemna acceptarea implicită a unei vine. Așa că Junio nu a avut altă opțiune decât să accepte situația și să încerce să își îmbunătățească comportamentul, arătându-se mai afectuos și mai înțelegător.

Niciodată nu l-am mai văzut pe Junio atât de neajutorat, atât de diferit de omul în stare să pună la cale sau să comită o crimă. Se vedea că este confuz și nesigur, conștient poate de faptul că atitudinea capricioasă a lui Montse era îndreptățită. Pe de altă parte, acea experiență i-a folosit lui Montse ca să mai urce o treaptă pe scara ce face trecerea de la adolescență la maturitate. A devenit mai sofisticată și mai precaută, urmând exemplul unei lumi care era întotdeauna reflectarea alteia.

Într-una din acele seri, domnul Fábregas m-a tras de-o parte

pentru a mă întreba:

— Ai idee de-a ce se joacă fiica mea? O să sfârșească prin a pierde totul. Iar viața este astfel croită, încât nu îți poți permite să arunci un prinț la gunoi.

— Îi pune la încercare răbdarea și iubirea. Ca să mă fac mai bine înțeles, domnule Fábregas, Montse crede că relația lor trenează și consideră că este timpul ca prințul să facă un pas înainte.

Puține lucruri îmi făceau mai multă plăcere decât să îl iau peste picior pe domnul Fábregas, mai ales că el nu mă avea la inimă tocmai din cauza strânsei relații de prietenie dintre mine și fiica sa.

— Femeile nu își asumă riscuri, dacă nu văd un viitor în relațiilor lor sentimentale, din punctul acesta de vedere sunt ca niște oameni de afaceri cu fustă, reflectă domnul Fábregas, scoțând la iveală spiritul său de comerciant.

Pe 7 noiembrie, trupele naționale au ocupat Mora de Ebro; pe 13, au cucerit La Fatarella; iar pe 16, a avut loc replierea armatei republicane, fapt care a marcat sfârșitul Bătăliei de pe Ebru. În total, au fost șaisprezece zile de luptă, care au provocat moartea a mai mult de șaiszeci de mii de oameni. Conform statisticilor, care în cele mai multe cazuri servesc la tragerea concluziilor în urma unei bătălii, armata națională a ajuns să tragă treisprezece mii de focuri de tun într-o singură zi. Din acest motiv, generalul Rojo, principalul responsabil al armatei republicane, a declarat: „în bătălia de pe Ebru nu a fost vorba despre artă, ci despre pură pricepere în zdrobirea adversarului.”

— Anul acesta nu vom avea iarnă, prietene José María. În trei sau patru săptămâni, va sosi primăvara, a prezis din nou secretarul Olarra, la fel cum făcuse și cu un an înainte.

În ziua următoare, am primit vestea morții lui Rubiños, căzut la Ribarroja cu o săptămână în urmă. Se pare că o baterie antiaeriană lovide un avion al Republicii, care se prăbușise în spatele liniilor trupelor naționale, provocând moartea a patru soldați. Dintr-odată mi-am dat seama că nu îi cunoșteam nici măcar numele mic.

În acea noapte, când m-am apropiat de balustradă pentru a

contempla orașul, am văzut doar o imensă pată întunecată. Am înțeles atunci că, la fel cum i se întâmplase și lui Rubiños, imaginea Romei văzută de pe acea terasă nu este altceva decât proiecția unui vis.

21

În timp ce războiul din Spania continua pe frontul din Catalonia, Hitler își urma planurile. În septembrie 1938, a avut loc la München o conferință internațională. Cu această ocazie, atât Franța, cât și Anglia au acceptat ca Germania să își anexeze regiunea Sudetă, în speranța că va fi ultima pretenție teritorială a Celui de-al Treilea Reich.

La începutul lunii octombrie, Junio a trebuit să plece de urgență la Wewelsburg. Așa cum am aflat la întoarcerea lui, cei doi oameni de știință însărcinați cu găsirea unei metode prin care să desfacă Harta Creatorului fără ca aceasta să sufere daune muriseră după ce deschiseseră tubul în care se afla aceasta și încercaseră să analizeze papyrusul într-o cameră obscură. La autopsie s-a descoperit că muriseră ca urmare a inhalării unei cantități mari de antrax. La început, Himmler și oamenii lui au crezut că vechii egipteni, care foloseau toxine naturale pentru a-și elimina dușmanii sau pentru a se sinucide, impregnaseră documentul cu o astfel de substanță, pentru ca acesta să nu cadă în mâini nepotrivite, însă cum nici poetul Keats, nici pictorul Severn nu pățiseră nimic atunci când intraseră în contact cu Harta, în primul sfert al secolului al XIX-lea, au trebuit să elimine această ipoteză. Bănuielile lor s-au îndreptat atunci spre prințul Cima Vivarini, care a fost reținut la Wewelsburg sub acuzația că ar fi pus la cale un atentat împotriva Führerului și a înalților demnitari ai Celui de-al Treilea Reich, aflați în trenul care îi ducea înapoi în Germania. Lui Junio i-au fost îndeajuns câteva fraze, pentru a demonta acuzația: „Eu am fost cel care v-a recomandat să nu deschideți Harta în prezența Führerului. Dacă scopul meu ar fi fost comiterea unui atentat, ar fi fost suficient să permit cuiva să desfacă Harta, pentru ca toți cei care erau de față să inhaleze

praful de antrax”, a spus el. Cu toate acestea, a fost nevoit să se supună ordinului de a rămâne în carantină (așa a numit-o el) vreme de două săptămâni, timp în care viața i-a fost analizată cu meticulozitate. În toată această perioadă a rămas consemnat într-o stațiune din Wewelsburg, fiindu-i interzis să comunice cu exteriorul până la finalizarea anchetei. După ce prințul a fost absolvit de orice vină, Himmler a ajuns la concluzia că atentatul fusese opera Sfintei Alianțe, serviciul secret al Vaticanului. Prin impregnarea Hărții Creatorului cu o substanță toxică, atingeau două obiective: pe de o parte, Harta devenea, chiar dacă temporar, inutilizabilă; pe de altă parte, aveau ocazia să scape de Hitler, de Himmler sau chiar de amândoi, în același timp. Așa că scriptorul care îi vânduse harta lui Junio nu se lăsase cumpărat de banii acestuia, ci acționase urmând, probabil, ordinele Sfintei Alianțe.

Acest obstacol nu i-a determinat însă pe naziști să își schimbe planurile, așa că, după doar câteva zile, un tren blindat, escortat de ofițeri SS, a plecat de la Viena cu direcția Nürnberg, leagănul spiritual al nazismului, încărcat cu tezaurul Habsburgilor, care includea unul dintre obiectele râvnite atât de Hitler, cât și de Himmler: Sfânta Lance a lui Longinius sau Lancea Destinului.

Era vorba despre o bucată de fier de treizeci de centimetri lungime, care fusese despicată pe mijloc pentru a se introduce un cui – se presupunea că era unul dintre piroanele folosite la crucificarea lui Iisus Hristos –, susținut, la rândul lui, de un fir de aur. În plus, la baza ei erau incrustate două cruci realizate din același metal prețios. De fapt, nici măcar nu părea a fi o lance. Conform tradiției cavalerilor teutoni, aceasta era sulița cu care soldatul roman Gaius Cassius Longinius îl împunsese pe Iisus Hristos. Romanii aveau obiceiul să le zdrobească condamnaților încheieturile mâinilor și gleznele picioarelor, pentru a le grăbi moartea, ca un gest de compasiune; dar Longinius a ales să înfigă o suliță în coasta stângă a crucificatului, din a cărei rană au țâșnit apă și sânge. Ceea ce nu își imagina însă soldatul roman era faptul că astfel îndeplinise una dintre profețiile *Vechiului Testament*, care spunea că „oasele lui Hristos nu vor fi

rupte”. Desigur, un instrument folosit într-un asemenea scop se transformase într-un obiect extrem de prețuit, mai ales fiindcă i se atribuiau anumite puteri. Se spunea că Lancea Destinului ar fi fost descoperită în Antiohia. Printr-un miracol, în anul 1098, în timp ce cruciații luptau din răzputeri să apere piața asediată de sarazini. Câteva secole mai târziu, îi servise drept talisman lui Carol cel Mare, care o purtase cu el în toate cele patruzeci și șapte de campanii pe care le-a câștigat. Conform tradiției, Carol cel Mare a fost răpus în clipa în care i-a căzut lancea din mână. Un alt rege care a avut în posesie relicva a fost Henric I Păsărarul, același personaj a cărui reîncarnare se credea a fi Himmler. La fel și Federic I Barbarossa, care a folosit Lancea Destinului în beneficiul propriu, reușind să cucerească Italia și să-l oblige pe Papă să plece în exil. La fel ca și Carol cel Mare, Barbarossa a comis imprudența de a scăpa Lancea în timp ce traversa un râu în Sicilia, pierzându-și viața la puțin timp după aceea. Judecând după toate acestea, era normal ca Hitler să își dorească Lancea Habsburgilor, desigur, atâta timp cât era bine controlată. Încrederea oarbă pe care Führerul o avea în acest obiect era atât de mare, încât nici măcar nu luase în seamă un amănunt de o importanță capitală: Lancea Habsburgilor nu era un obiect unic. Mai existau încă trei astfel de Lănci la Vatican, Paris și Cracovia, fiecare provenind din surse diferite.

Abundența detaliilor, asociată cu o atitudine ciudat de afectuoasă arătată în timp ce povestea, a făcut-o pe Montse să creadă că Junio trecuse într-adevăr prin niște momente grele la Wewelsburg, de aici nevoia lui de a se destăinui. Era ca și cum experiența trăită în Germania îl făcuse să înțeleagă că viața este mult mai ușor de suportat pentru cineva capabil să simtă afecțiune față de alte persoane, iar acum se grăbea să devină un astfel de om. După părerea lui Montse, în discursul lui, în afară de cuvinte, mai exista ceva ce lupta să se exprime, să iasă la suprafață, ceva ce se bătea cap în cap cu adevărata esență a lui Junio (bărbat rece și fără aplecare spre sentimentalisme), făcându-l să pară o persoană contradictorie. Întotdeauna am susținut în fața lui Montse că schimbarea bruscă de comportament a lui Junio nu are nimic de-a face cu deseale lui

călătorii în Germania sau cu faptul că viața îi fusese pusă în pericol (nici eu, nici ea nu ne puteam închipui cum anume), ci că este doar o schimbare de strategie, al cărei scop era acela de a-i recâștiga încrederea. Nu, nu cred că se produsese o schimbare profundă în interiorul lui Junio, cel mult, juca un rol. Junio era o persoană locvace (de cele mai multe ori, chiar excesiv), însă asta nu însemna că este deschis cu ceilalți; dimpotrivă, dacă cineva analiza cu atenție ceea ce spunea, descoperea că nu îi place să stabilească legături prea strânse cu nimeni, fiindcă, în realitate, nu se baza decât pe el însuși. Se refugia în dialectică, la fel cum alții se refugiază în liniște. Însă erau doar vorbe goale, un mod de a arăta cât de multă încredere are în el însuși și în ideile pe care le susține. În spatele acelei bruște manifestări de afecțiune se ascundea interesul lui Junio de a continua să o folosească pe Montse pe post de interlocutoare, poate fiindcă știa cu ce ne ocupăm și dorea să ne manipuleze, urmărindu-și propriile scopuri. Din fericire pentru Montse, pericolul ca dragostea să îi joace o festă urâtă rămăsese deja în urmă, iar acum era mult mai prudentă.

În orice caz, temerile lui Junio legate de întoarcerea din Germania erau pe deplin justificate, după cum s-a demonstrat ulterior. În zorii zilei de 10 noiembrie a anului 1938, a avut loc *Kristallnacht*, adică Noaptea de Cristal^[22]. Un pogrom care a dus la smulgerea din mijlocul afacerilor și căminelor lor a mii de evrei, la incendierea cărților și a sinagogilor, la asasinarea a două sute de persoane și deportarea altor câtorva mii în lagărele de concentrare. Însă Noaptea de Cristal a fost doar vârful aisbergului. În zilele următoare, ministrul Göring a promulgat trei decrete prin care se arăta în mod clar care erau intențiile național-socialiștilor în privința „chestiunii evreiești”. Primul obliga comunitatea evreiască la plata unei despăgubiri de mii de milioane de mărci, transformând astfel victimele agresiunii în țapi ispășitori. Al doilea limita accesul evreilor la viața economică a Germaniei. Cel de-al treilea obliga companiile de asigurări să îi plătească statului contravaloarea daunelor provocate în timpul incidentelor, excluzându-i pe evrei de la orice posibilă compensație.

Era ora prânzului, în ziua de 10 noiembrie, când secretarul Olarra ne-a povestit despre ceea ce se întâmplase în Germania în noaptea anterioară. Încă mai țin minte întrebarea pusă de doamna Julia și răspunsul dat de secretar:

— Dar ce au făcut evreii de au trezit atâta furie din partea germanilor?

— Sunt vinovați de înfrângerea Germaniei în războiul din 1914; sunt responsabili pentru boomul economic de pe Wall Street, dar și pentru crahul care a urmat; apoi, mai sunt și instigatorii comuniști.

— Ați uitat să menționați faptul că evreii au fost cei care l-au dat pe Domnul Nostru Iisus Hristos pe mâna romanilor, a intervenit domnul Fábregas.

— Vedeți, deci, sunt responsabili până și pentru crucificarea Domnului.

Doamna Julia și-a făcut semnul crucii înainte de a adăuga:

— După cum sunt descriși, chiar că par răi.

— Toate acestea sunt niște tâmpenii. Încercați să găsiți o justificare morală pentru aceste atrocități, ceea ce vă transformă în complicii criminalilor, a intervenit Montse.

Reproșul ficei lui l-a lăsat fără cuvinte pe domnul Fábregas, care, la rândul său, a fost privit cu dezaprobare de către secretarul Olarra.

— Dar ce spui tu acolo, fetițo! Ce știi tu despre evrei!? Sunt răi, și punct! Și acum, du-te în camera ta, a răbufnit domnul Fábregas.

— Sunt majoră și nu am de gând să mă mișc de aici, a răspuns Montse.

Reacția lui Montse a provocat furia tatălui ei, care s-a aplecat cu intenția de a o pălmui. Din instinct, am sărit în fața lui și l-am prins de braț, înainte ca palma mâinii lui să atingă fața lui Montse.

— Dă-mi drumul, caraghiosule! mi-a strigat domnul Fábregas.

— Înainte de orice, țineți cont de faptul că dacă o veți lovi, va trebui apoi să aveți de-a face cu mine, i-am răspuns.

Mult mai târziu, când Montse și cu mine locuiam deja

împreună, aceasta mi-a mărturisit că gestul meu de a sări în apărarea ei a făcut ca din clipa aceea să nu mă mai vadă ca pe o ființă blândă și fricoasă.

— Ați auzit? Ați auzit, domnule Olarra? A amenințat că mă lovește, a spus domnul Fábregas, căutând complicitatea celor prezenți.

— Haideți, să ne calmăm! Tu, José María, dă-i drumul domnului Fábregas; iar dumneata, bunul meu domn, nu ridica mâna asupra fiicei tale. Să încercăm să conviețuim în pace.

Când domnul Fábregas a reușit să scape de mine, mi-a reproșat gestul deplasat:

— Vina este a ta, băiete, fiindcă i-ai băgat fetei în cap ideile astea bolșevice. Și toate astea, fiindcă nu poți suporta faptul că iese cu un prinț. Crezi că nu mi-am dat seama că îți curg balele când o privești? O să te denunț la ambasadă drept comunist. Voi face în așa fel încât să te deporteze în Spania și să te împuște.

— Vina este doar a ta, a sărit Montse în apărarea mea.

— A mea? Crezi oare că ne aflăm aici din cauza mea? Vinovați pentru situația noastră sunt bolșevicii precum amicul tău.

— Responsabil pentru faptul că a trebuit să fugim din Barcelona este Franco. El este cel care a întors armele împotriva Republicii. Și dacă acum, după douăzeci de ani, vrei să mă pălmuiști, este tot din vina lui Franco. Așa că, dacă îl vei denunța pe José María drept roșu, va trebui să mă denunți și pe mine.

Ultima replică a lui Montse i-a lăsat pe toți cu gura căscată. Însă eram sigur că domnul Fábregas se va reculege și va trece la contraatac, chiar mai violent, dacă așa ceva era posibil, așa că m-am întors spre Montse și i-am spus:

— Ar fi mai bine să plecăm de aici.

— Da, plecați și gândiți-vă serios la ceea ce tocmai s-a întâmplat aici. Iar când te întorci, José María, vreau să vii în biroul meu, a intervenit secretarul Olarra.

Datorită unui leșin simulat de doamna Montserrat, am putut să fugim fără să fim urmăriți de domnul Fábregas. Odată ajunși pe esplanada din San Pietro în Montorio, Montse mi-a spus:

— Te-ai comportat ca un cavaler în armură.

Deși îmi făcea un compliment, Montse era sigură pe ea, unul dintre galoanele care se câștigă odată cu maturitatea. Am înțeles atunci că niciodată nu avea să mai permită cuiva să o domine, fiind conștientă de faptul că prima datorie a oricărei persoane este aceea pe care o are față de ea însăși, de unde rezultă, la rândul său, obligația de a apăra principiile în care crede, fie și numai din instinct și impulsivitate.

— Cred că zilele mele în Academie sunt numărate, am spus eu.

— Regret că te-am băgat în încurcătura asta.

— Era doar o chestiune de timp până să se întâmple una ca asta.

— Ce ai de gând să faci?

— Mai am încă ceva bani din suma obținută în urma vânzării apartamentului moștenit de la părinții mei, așa că o să închiriez o cameră undeva și îmi voi căuta de lucru.

— Am o soluție: să-i cerem ajutorul lui Junio.

Deși în primul moment am primit propunerea lui Montse ca pe un anunț apocaliptic, tonul neutru și lipsit de entuziasm al vocii ei m-a făcut să înțeleg că singura ei intenție era aceea de a găsi o ieșire din situația în care mă aflu.

— Chiar dacă știm că are mâinile pătate de sânge?

— Încep să cred că, în ziua de azi, cu toții avem mâinile pătate de sânge. Ai auzit doar ce gândesc tatăl meu și secretarul Olarra despre evrei, și mă tem că nu sunt singurii. În plus, dacă războiul se va termina curând, după cum se pare, eu mă voi întoarce la Barcelona, dar ar fi bine ca unul dintre noi să continue relația cu Junio, pentru a-i putea transmite informațiile lui Smith.

Montse avea dreptate. Deși evitam să mă gândesc la plecarea ei, într-o zi avea să se întoarcă la Barcelona.

Brusc, mi-am dorit ca războiul să nu se sfârșească niciodată. Mai mult, când am început coborârea spre Trastévere, iar clădirea Academiei a dispărut după o cotitură a drumului, am visat o clipă la posibilitatea ca ea să nu mai apară niciodată, să nu fi existat niciodată și, drept urmare, ca niciunui dintre noi să

nu fim obligați să ne întoarcem acolo. Atunci, ca și cum mi-ar fi citit gândurile, Montse m-a luat de mână și a spus:

— Uneori mă simt ca într-o închisoare în Academie; însă atunci mă gândesc că dacă nu aș fi ajuns la Academie, nu te-aș fi cunoscut.

22

Ultima conversație pe care am avut-o cu secretarul Olarra a fost, de fapt, cea mai sinceră dintre toate. L-am găsit așezat în fotoliul de la biroul său, cu spatele la fereastră, lângă gramofonul care urla din toți rărunchii un marș militar. Cred că vibrațiile acelei muzici infernale îi insuflau vitalitate, servindu-i drept hrană pentru suflet. Însă oricât de fină ar fi fost urechea care o asculta, tot ceea ce reușea să surprindă din sunetele reproduse de acel aparat era un amalgam de voci stridente și neinteligibile, pe fond de trompete și tobe. A așteptat ultima notă și m-a întrebat:

— Te-ai mai calmat, José María?

— Să zicem.

— Ia loc, te rog.

M-am conformat, rămânând în expectativă.

— Ceea ce s-a întâmplat astăzi a fost foarte urât, mai ales fiindcă domnul Fábregas se încapățânează să formuleze un denunț la adresa ta, și-a început pledoaria secretarul Olarra. Desigur, eu i-am spus că există și alte soluții...

Începeam să mă simt precum condamnatul căruia i se oferă posibilitatea să își ia singur viața, pentru a nu fi nevoit să treacă prin supliciul unei execuții dezonorante, așa că am anticipat concluziile secretarului Olarra.

— Voi părăsi Academia chiar în seara aceasta, nu vă faceți griji.

— Cred că va fi mai bine așa. Însă, înainte să plec, mi-ar plăcea să avem o discuție pe care o amânăm de mult timp. Vreau să fiu sincer, José María: niciodată nu mi-ai plăcut. Știi de ce? Deoarece comportamentul tău a fost mereu cel al unei persoane neutre. Iar în vremurile pe care le trăim, nu există

nimic mai indecent decât neutralitatea, decât nehotărârea, decât indiferența, decât jumătățile de măsură. Acest lucru m-a preocupat atât de mult, încât i-am întrebat și pe colegii tăi, da, pe Hervada, pe Muñoz Molleda, pe Pérez Comendador și pe încă vreo câțiva ce părere au despre tine. Știi ce mi-au răspuns? Că ești o persoană rece și distantă, lipsită de manii, de pasiuni, de înflăcărare și, ceea ce este și mai grav, aparent lipsită de orice fel de preocupare. Și are oare ce să caute un astfel de om într-o lume în care țara lui se dezintegrează, victimă a unui război intern? Nu. Drept pentru care, curiozitatea mea în ceea ce te privește a crescut și mai mult. Le-am cerut atunci să îmi spună care sunt convingerile tale politice și să încerce să afle care a fost opțiunea ta la ultimele alegeri generale. Și în această privință răspunsurile lor au coincis: „Este un absenteist”, au spus; după toate acestea, toate semnalele de alarmă mi s-au aprins. Timp de mai multe săptămâni și chiar luni, ți-am ascultat cu atenție cuvintele, ți-am analizat gesturile, ți-am urmărit pașii, până când am ajuns la aceeași concluzie ca amicii tăi: ești un absenteist. Ceea ce m-a intrigat atunci, și continuă să o facă, a fost faptul că nu știu dacă ești un absenteist activ, adică un rebel, sau dacă, din contră, ești un absenteist incompetent, ca urmare a pasivității tale. Trebuie să știi totuși că, fie că aparține unui grup sau celuilalt, absenteistul este o ființă găunoasă, incapabilă să nutrească loialitate și, în consecință, lipsită de orice virtute.

— Poate că așa stăteau lucrurile, însă m-am schimbat, am răspuns eu.

— Te referi la incidentul din această dimineață?

— Mă refer la faptul că oamenii ca dumneavoastră sunt aceia care îi transformă în eroi pe cei lași, ca mine.

Olarra a scuturat dezaprobat din cap.

— Tu, erou? Nu mă face să râd, m-a luat el peste picior. Chiar crezi că dacă ai ridicat vocea și mâna asupra unui bărbat ca domnul Fábregas, te-ai transformat într-un erou? Poate pentru domnișoara Montserrat, însă pentru mine, nu.

— Întotdeauna m-am întrebat de ce vă este atât de greu să acceptați ideea că există oameni care nu sunt dispuși să accepte

regulile impuse de societate.

La numai o secundă după ce am pronunțat aceste cuvinte, mi-am dat seamă că tocmai am comis o greșeală gravă și că ar fi fost mai bine să fi tăcut decât să-i dau lui Olarra o nouă ocazie de a-mi face morală.

— Tocmai asta-i problema, trăim în societate și suntem constrânși de reguli care guvernează conviețuirea, așa că cine nu le respectă este exclus din sânul ei, a răspuns el. Instinctul de socializare este intrinsec naturii umane, așa că îmi este imposibil să cred că un individ ar putea trăi separat de lanțul nesfârșit de ființe care formează umanitatea în ansamblul ei. A spus-o Nietzsche, iar Ducele o repetă mereu. Lumea lui „fă ce vrei” nu există; singura lume posibilă este cea a lui „fa ce trebuie”. Nu, nu poți să pretinzi că explici societatea, plasându-te în afara ei. Însă nici măcar acesta nu este cazul tău. Știu că provii dintr-o familie destul de înstărită, că nu ai suferit niciun fel de privațiuni; în plus, ai absolvit *magna cum laudae* facultatea de arhitectură. Nu cred că ești tocmai arhetipul omului despre care se poate spune că trăiește la marginea societății. Nici măcar nu ești o persoană singuratică. Nu, problema ta este una de conștiință. Viața ta suferă din pricina lipsei de acțiune, îi lipsesc vigoarea și entuziasmul. Păcatul tău este fatalismul, împotriva căruia trebuie să reacționezi ferm. Pentru că – și ar trebui să știi asta, José María – unirea tuturor voințelor este cea care pregătește terenul pe care se va construi viitorul.

În mod curios, însă, în loc să fiu deranjat de cuvintele lui Olarra, eram surprins de ușurința cu care părea să găsească o explicație rațională pentru orice. Ca și cum ar fi fost pe deplin convins de ceea ce spune – o convingere care își avea rădăcinile în ideologia politică fascistă –, de capacitatea sa de a înțelege tot ceea ce era de neînțeles, prin simpla filosofie a contrapозиției.

— Ați terminat deja?

— Un ultim lucru înainte de a pleca: las-o în pace pe fiica domnului Fábregas. Părinții ei au impresia că importantului vostru amic, prințului, i s-au cam aprins călcâiele după ea. Eu, care nu m-am născut ieri, știu bine că un prinț italian nu s-ar

uita la o copilă burgheză din Barcelona, indiferent ce fabrică ar avea stimatul ei tată în Sabadell, în afară de cazul în care este interesat să obțină trofeul inocenței domnișoarei, iar apoi, la momentul adevărului, adio și n-am cuvinte. Iată care este înțelegerea pe care vreau să ți-o propun: tu îți iei gândul de la fiica soților Fábregas, iar eu am grijă să nu fii denunțat.

— Sper să nu vă supărați, dacă nu o să vă strâng mâna pentru a pecetlui acordul.

Olarra își ridică mâna dreaptă pentru a-mi arăta, în același timp, acordul și resemnarea lui, însă imediat a găsit modalitatea de a o ridica puțin, astfel încât să transforme gestul într-un salut roman.

— Îți doresc mult noroc, José María. O să ai nevoie, a încheiat în timp ce eu mă ridicam.

Montse mă aștepta rezemată de balustrada din claustru, lângă mica fântână al cărei clipocit accentua și mai mult liniștea din jur. Părea una dintre figurile pictate de Il Pomarancio pe lunetele care împodobeau pereții, personaje simple și ingenuie, aproape *naïfs*.

— Ce s-a întâmplat? m-a întrebat ea.

— Trebuie să plec.

— Am vorbit cu Junio. Mi-a spus că problema locului de muncă este deja rezolvată.

— Mă duc să-mi fac bagajele.

— Lasă-mă să te ajut. Măcar atâta pot face.

— Ar fi mai bine să nu fim văzuți împreună. Olarra m-a obligat să promit că nu o să te mai deranjez. Dacă nu îmi respect cuvântul, mă denunță la ambasadă.

— După ce o să te instalezi în noua casă, o să vin să te vizitez. Ne vom vedea în fiecare seară, pe ascuns. Ne vom continua relația.

Nu aveam niciun altfel de plan, decât acela de a părăsi Academia cât mai repede, și nici nu voiam să profit de situație, așa că nu am luat în seamă cuvintele lui Montse. Timpul urma să decidă dacă vom continua să ne vedem sau nu.

Când am ieșit pentru ultima oară pe ușa Academiei, nu am simțit niciun pic de nostalgie; dimpotrivă, mi-am promis că nu

voi mai pune niciodată piciorul acolo. În schimb, m-a surprins faptul că toate lucrurile mele au încăput în două valize de carton, în condițiile în care, cu trei ani în urmă, călătorisem de la Madrid la Roma cu trei valize și un mic rucsac. În ce moment mă despărțisem oare de acele valize și de conținutul lor? Dar ceea ce era și mai rău: lucrurile din acele valize de carton erau singurele mele bunuri.

23

Tocmai începusem să cobor pe Via Garibaldi, când am auzit în spatele meu zgomotul unui motor de mașină, care se estompa tot mai mult, pe măsură ce se apropia, până când s-a transformat într-un tors, în momentul în care a ajuns în dreptul meu.

— A fost chiar atât de grav? m-a întrebat o voce cunoscută de bărbat.

Era Junio. Ședea pe bancheta din spate a automobilului său italianesc, cu geamul deschis, în ciuda frigului de afară.

— Așa se pare, am răspuns eu, laconic.

— Ducele are o vorbă: *Molti nemici, molto onore*.

— Singurii mei inamici sunt secretarul Olarra și domnul Fábregas.

— Vrei să vorbesc cu Olarra? s-a oferit el.

— Nu, mulțumesc. Să spunem că pozițiile noastre sunt total opuse, ireconciliabile. Ar fi trebuit să plec de mult.

— Ar trebui să opui mai multă rezistență în fața inamicului, m-a sfătuit.

Începusem să mă satur ca toată lumea să îmi analizeze comportamentul, așa că i-am răspuns cu un aer de lehamite:

— Lasă-mă-n pace. Nu am chef de alte discursuri.

— Urcă. Te duc eu.

— Unde ai de gând să mă duci?

— Păi, văzându-te încărcat cu valizele alea, primul lucru pe care îl voi face va fi să îți caut o cameră în care să dormi. Știu locul potrivit. O casă aflată pe celălalt mal al râului, pe Via Giulia. Hai, urcă.

Nu știi dacă era din cauză că mă simțeam slăbit și speriat sau pur și simplu obosit, însă am sfârșit prin a accepta.

— De acord.

Gábor a accelerat până când a ajuns la câțiva metri în fața mea, apoi a frânat, a coborât din mașină și a deschis portbagajul. Știind cu ce se ocupase în ultima vreme, mi s-a părut că zăresc pe chipul lui expresia satisfăcută a armăsarului prin excelență.

Mirosul puternic de parfum care se simțea în mașină, m-a făcut să-mi aduc aminte de expresia lui Rubiños: „italieni parfumați”.

— Dacă te deranjează mirosul de colonie, deschide geamul, mi-a luat-o prințul înainte. Îmi dau tot timpul cu mai multă decât trebuie. Uneori cu atât de multă, încât aproape că mă asfixiez în propriul meu miros. Un prieten mi-a spus că o fac pentru a-mi acoperi conștiința murdară. Și are dreptate. Până și cineva ca mine are ceva de ascuns.

În acel moment, am fost pe punctul de a-i mărturisi că sunt la curent cu activitățile lui ilicite și că ar avea nevoie de mulți litri de colonie pentru a-și spăla conștiința, însă m-am abținut.

— Așa că, deși ne luptăm pentru aceeași femeie, ca un paradox al vieții, pentru a-i câștiga respectul, trebuie să te ajut. Sună nedrept, nu-i așa? a adăugat.

— Spune-i șoferului să oprească, am exclamat.

— Haide, nu o lua așa! Era o simplă glumă! s-a scuzat el.

După care m-a luat de braț și mi-a șoptit la ureche:

— *Montse prova grande affetto per te.* Vorbește tot timpul despre tine.

Timp de câteva clipe, cuvintele lui Junio mi-au servit drept alinare, însă imediat moralul meu s-a prăbușit din nou.

— Prostii, am răspuns eu.

— Crede-mă. Problema este că te-a avut întotdeauna prea aproape. Ați trăit atât de mult timp împreună... Aproape ca frații.

Mi-a fost teamă să nu spună că va renunța la Montse, că nu dorește să intervină între noi. Cum nu puteam permite acest lucru, am încercat să nu par prea interesat:

— Nici măcar nu sunt sigur că îmi place. În plus, când este cu mine, vorbește doar despre tine, am spus eu.

Răspunsul meu a părut să-i fie pe plac prințului, ca și cum comentariul meu i-ar fi înlăturat o bănuială.

— Înseamnă că vorbește despre amândoi, a adăugat el.

— Așa se pare.

— Vorbește despre amândoi, însă oare se poartă la fel cu amândoi? întrebă cu voce tare, cu privirea ținută în podeaua vehiculului.

— Ce vrei să spui?

— Nicio femeie nu tratează doi bărbați la fel, doar dacă nu o interesează niciunul.

— Desigur, există și această posibilitate.

— Femeile sunt o mare enigmă, nu crezi? Nu gândesc la fel ca noi. Și deși pare că trăim în aceeași lume, nu este adevărat. Ele dezaprobă tot ceea ce nouă ne place și iubesc ceea ce noi suntem incapabili să iubim. Pentru noi, primează instinctul; ele, în schimb, înainte de a face un pas, se gândesc la consecințele lui.

Junio vorbea apăsând cuvintele, ca și cum l-ar fi interesat cu adevărat subiectul.

— Probabil că ai dreptate, am spus.

— Știi ce îmi place cel mai mult la Montse?

— Nu.

— Faptul că, deși a trăit experiența războiului și a exilului, tot ceea ce știe despre viață, știe din cărți. Continuă să aibă mai multă încredere în cărți decât în experiența proprie, iar asta o transformă într-o ființă vulnerabilă. Crede că lucrurile prezentate în cărți sunt aplicabile în societate. De exemplu, crede că justiția trebuie să fie exact cum apare descrisă în codurile de legi. Ca și cum așa ceva ar fi posibil. Montse este genul acela de persoană care nu înțelege cum de există crime și furturi, având în vedere faptul că legea le interzice. Și toate acestea, fiindcă nu cunoaște natura umană. Este atât de încântătoare, încât ar merita să se transforme într-o prințesă din basme, deși, în vremurile pe care le trăim, nu cred să fie posibil.

Descrierea făcută de Junio lui Montse m-a pus pe gânduri.

Era evident că o apreciază mai mult decât dădea de înțeles la prima vedere. Sau, cel puțin, asta reieșea din ochii lui strălucitori și din zâmbetul pe care îl avea întipărit pe chip. M-am întrebat chiar dacă acele gesturi nu erau cumva un indiciu pentru adevăratele lui sentimente. Dar atunci de ce încercase, cu doar câteva minute în urmă, să o împingă în brațele mele?

— Spune-mi, ai fi dispus să te ocupi și de altceva până îți găsim de lucru într-un birou de arhitectură?

— Dacă este vorba de ceva decent, da.

— Sigur că este vorba de o slujbă decentă. Și ușoară. O să-ți dau mai multe detalii mai târziu.

Imediat ce am cotit dinspre Lungotevere di Tebaldi către Via Giulia, mașina a început să tremure din pricina pavajului. Am întors capul spre stânga și am zărit silueta Academiei, ale cărei turnuri păreau că levitează deasupra colinei Trastevere.

Tocmai trecuserăm pe sub podul care unea Palatul Farnese cu malul râului Tibru, când Gábor a întrebat:

— La ce număr pe via Giulia, domnule?

— La optzeci și cinci, a răspuns Junio.

Iar după ce a întors capul spre mine, a adăugat:

— Este vorba de casa în care a trăit Rafael de Sanzio sau, cel puțin, așa spune tradiția. Proprietara casei este o aristocrată romană scăpătată. Este o prietenă de familie. Închiriază camere persoanelor de încredere.

Trebuie să recunosc că eram surprins. Dacă ar fi fost să aleg o stradă și un loc în care să trăiesc, aș fi ales tocmai acel modest edificiu renașcentist de pe Via Giulia. De fiecare dată când ieșeam să mă plimb, sfârșeam prin a străbate de la un capăt la altul acea stradă frumoasă: porneam de la Fontana del Mascherone, una dintre cele mai frumoase din Roma, unde îmi scufundam mâinile în fântâna de granit, până când apa înghețată îmi întrerupea circulația sângelui; de acolo, dădeam o fugă până la poarta de fier a Palatului Farnese, de unde puteam admira grădina și reședința impunătoare; apoi treceam pe sub pasarela – pe care se cățăraseră rădăcinile adventine ale unei iedere – care unea clădirea cu malul râului Tibru; mă așezam pentru o clipă pe așa-numitele sofale de pe Via Giulia, adică o

înlănțuire de pietre care aparțineau Palatului de Justiție proiectat de Bramante pentru Papa Iulius al II-lea, lucrare rămasă neterminată la moartea pontifului; continuam apoi să mă plimb în linie dreaptă, până la monumentalul Palat Sacchetti, și îmi încheiam periplul în biserica San Giovanni ai Fiorentini.

Noua mea proprietăreasă era o doamnă singuratică, înaltă și subțire, cu ochi negri, profunzi și scrutători, cu un caracter aspru și o voce ascuțită, care şuiera precum o valvă prost închisă. Mai târziu am aflat că suferea de o afecțiune pulmonară, o boală legată de pleură. Femeia s-a prezentat drept doña Giovanna și mi-a spus că singura regulă a casei era aceea ca oaspeții să facă cât mai puțin zgomot posibil, nu doar din respect pentru intimitatea celorlalți, ci și fiindcă suferea de migrene puternice și, uneori, „simplu zgomot al unui ac cu gămălie căzând pe jos, mă poate omori”.

— José María este tăcut ca un mort, nu-i așa? a intervenit Junio.

Am încuviințat. Pentru o clipă mi-am dorit să fiu cu adevărat mort, departe de acea casă, de Roma. De lume.

— Îmi place să trăiesc singură, însă nu-mi pot permite, din motive economice. Probabil că v-a povestit deja prințul. Nu-mi place nici să locuiesc cu bărbați: de obicei sunt neîngrijiiți și dezordonați, prin urmare, sper că dumneata, atâta timp cât vei locui sub acoperișul acestei case, vei încerca să întreții curățenia corporală cu aceeași râvnă cu care un sfânt caută delirul mistic.

Metafora m-a lăsat fără cuvinte. M-am uitat la Junio și l-am întrebat din priviri ce naiba caut eu acolo.

— Doña Giovanna este o femeie serioasă, disciplinată, însă nu-i place să se amestece în viața chirișilor săi. O să-ți dea o cheie cu care o să poți intra și ieși după pofta inimii, a adăugat Junio, încercând să tempereze avântul proprietăresei.

La sfârșit, doamna a completat cu conștiinciozitate un amplu formular, după ce m-a bombardat cu întrebări.

— Le cere poliția, s-a scuzat ea.

Cât despre cameră, era la fel de austeră ca proprietăreasa: ușa era de geam mat; podeaua era acoperită cu o foaie subțire de

iută, pe care servitoarea o scutura în fiecare dimineață; la prânz, aceeași servitoare ardea câteva fire de lavandă care parfumau camera pentru tot restul zilei; așternuturile și prosoapele miroseau a camfor; pereții erau tapițați cu o pânză învechită de culoarea sulfului. Patul era de fier, iar scârțâitul lui se auzea mai tare ca șuieratul unei locomotive. Pe saltea era așezat un mangel, iar sub pat, o oală de noapte și un săculeț cu cărbuni. Fiecare chiriaș era responsabil cu golirea oalei de noapte și cu alimentarea mangelului cu cărbuni. Pe lângă acestea, camera mai era dotată cu o carafă și un lighean de porțelan. De la singura fereastră a camerei, ce dădea în curte, se putea zări o fâșie de cer scăldat în ultimele raze de soare ale zilei.

— Cum ți se pare? m-a întrebat Junio.

— Decadentă. Însă mă descurc eu.

— Acum să vorbim despre locul de muncă. Mâine vei merge la farmacia de pe Corso del Rinascimento, iar odată ajuns acolo vei întreba de farmacist, don Oreste, și îi vei spune că ai venit să iei comanda prințului Cima Vivarini, apoi o să duci ce îți dă pe Via dei Coronari, la numărul 23, etajul doi. Nu ai voie să discuți cu persoana care îți deschide ușa. Trebuie doar să îi înmânezi pachetul. Asta e tot, pentru moment.

— Țasta nu e loc de muncă! m-am plâns eu.

— Este, fiindcă vei fi plătit pentru asta.

— Mă plătești să îți fac comisioane?

— Nu. O să te plătesc fiindcă am nevoie de o persoană de încredere care să ducă acel pachet.

Știind ce pățiseră cei care intraseră în contact cu Harta Creatorului, nu am vrut să-mi asum riscuri, așa că am întrebat:

— Ce conține pachetul?

— Nu are importanță.

— Și dacă pachetul îmi cade pe jos, iar înăuntru este vreo substanță periculoasă? am obiectat eu.

— Nu ai de ce să te temi. Dacă scapi pachetul, nu vei fi în niciun pericol. Și acum, gata cu întrebările.

M-am gândit atunci că era mult prea riscant să lucrez pentru Smith, pentru părintele Sansovino și pentru prinț în același timp. Mai ales fiindcă a colabora cu Junio era același lucru cu a

colabora cu naziștii, cu tot cu pericolul pe care îl putea implica acest lucru. Dar nu era însă, în același timp, și o ocazie bună de a-i cunoaște primul planurile?

Până la urmă, am despachetat și mi-am așezat hainele în dulap. În sertarul noptierei am găsit o *Biblie* veche. Am deschis-o la întâmplare. În „Exodul” am citit: „Să nu răspândești zvonuri neadevărate. Să nu te unești cu cel rău ca să faci o mărturisire mincinoasă pentru el. Să nu te iei după mulțime ca să faci rău; și la judecată să nu mărturisești trecând de partea celor mulți, ca să abați dreptatea”. Am simțit o gheară în stomac. Mi-am adus aminte că nu mâncasem nimic de la micul dejun.

24

A doua zi de dimineată m-am trezit la fel cum mă culcasem: copleșit de îndoieli. Aveam impresia că nu mă aflu la Roma, ci într-un oraș străin, ceea ce mă făcea să nu mă simt în largul meu. În timpul nopții urinasem în oală, pentru a nu fi nevoit să folosesc baia, comună pentru toți chiriașii, iar acum trebuia să o golesc. Ideea de a mă expune în pijama în fața unor necunoscuți mă deranja foarte tare, așa că am așteptat mult timp înainte de a ieși din cameră, să mă spăl și să mă îmbrac.

Urmând sfatul lui Smith, i-am făcut o vizită părintelui Sansovino la Biblioteca Vaticanului. Îmi era teamă să nu fiu otrăvit și mă tot gândeam că Junio ar fi putut să se răzbune în felul acesta. Nu m-a primit.

Mi-a transmis doar un bilet printr-un scriptor, în care spunea: „Ne vedem la ora patru după-amiază în cripta bazei Santa Cecilia. În cazul în care nu vei putea fi prezent la această întâlnire, comunică-i celui care ți-a adus acest bilet.”

Cum aveam restul dimineții liber, m-am hotărât să duc cât mai repede la îndeplinire misiunea care îmi fusese încredințată de prinț. Am luat-o spre Borgo, am traversat Tibrul pe la Castel Sant'Angelo, am făcut stânga pentru a o lua pe Via dei Coronari și am mers până la numărul 23, adică până la imobilul unde trebuia să las pachetul pe care mi-l dădea farmacistul. Era o clădire comună, una ca atâtea altele din zona aceea. Mi-am

continuat apoi periplul până pe Corso del Rinascimento.

Farmacia era situată vis-à-vis de o librărie, așa că m-am oprit pentru a mă uita în vitrină înainte de a-mi lua inima în dinți și a intra. De fapt, am așteptat să se golească de clienți.

— *Che cosa desidera?*⁽²³⁾ m-a întrebat asistentul farmacistului, profitând că acesta din urmă îl lăsase pentru moment în fruntea afacerii.

— Îl caut pe don Oreste.

— *Un attimo*⁽²⁴⁾, a spus fără să-și ascundă decepția.

Asistentul a intrat în camera din spate a farmaciei. Un minut mai târziu, a apărut un bărbat de vârstă mijlocie, cu o constituție robustă, care părea mai degrabă atlet, decât farmacist, deși purta un halat alb, imaculat.

— Ați întrebat de mine?

— Am venit să iau comanda prințului Cima Vivarini, am răspuns eu.

— Vă așteptam, a spus, scoțând dintr-un buzunar al halatului un mic pachet învelit în hârtie, care nu avea mai mult de cinci centimetri lungime și doi și jumătate lățime. Pofțiți.

— Asta-i tot?

— Puneți-l în buzunarul jachetei, mi-a răspuns el.

Odată aflat iar în stradă, am fost tentat să deschid pachetul, însă m-am abținut de teamă să nu fiu descoperit. M-am îndreptat apoi din nou spre Via dei Coronari. Când am ajuns în fața casei, m-am oprit o clipă să o studiez. Voiam să mă sigur că nu mi se întinsese o cursă. Când m-am plictisit așteptând să se întâmple ceva, am intrat în clădire și am urcat până la etajul al doilea. Cum nu exista sonerie, am bătut la ușă cu buricele degetelor. Fiindcă nu a răspuns nimeni, am bătut încă o dată, cu mai multă putere. Un minut mai târziu, cineva a deschis vizorul, așa că am putut zări un ochi strălucitor de femeie, ale cărui gene fuseseră date din belșug cu rimei. Vizorul s-a închis, iar ușa s-a deschis atât cât femeia să poată scoate un braț și să întindă o palmă, în care am pus pachetul. Apoi brațul s-a retras ca un șarpe și ușa s-a închis la loc. Am auzit atunci, venind de undeva din apartament, vocea unui bărbat, repetând de mai multe ori aceeași frază într-o limbă străină, germană, poate. Mi s-a părut

că recunosc expresia *Mein Gott*⁽²⁵⁾. Asta a fost tot.

Un timp m-am plimbat fără nicio direcție prin Piazza Navona și pe Via del Governo Vecchio, până când m-am hotărât să mă refugiez într-o cafenea. Entuziasmul cu care pornisem se transformase între timp într-un fel de moleșeală, care m-a făcut să rămân mult timp așezat în fața unui *cappuccino*, căruia nu i-am dat nicio atenție. Nu reușeam să înțeleg ce se întâmplă și, cu atât mai puțin, ce putea conține pachetul de la farmacie. În acea casă trăia oare vreun german care, din motive necunoscute, era obligat să se ascundă? Era vorba de un bolnav? Și ce avea de-a face prințul cu toate acestea? Desigur, imediat ce mi se ivea ocazia, intenționeam să le împărtășesc experiența și dubiile mele atât lui Montse cât și celui de-al doilea Smith.

În cele din urmă, am mâncat ceva și am pornit spre Trastevere, mergând apoi pe malul râului, care părea o frânghie pământie, încercând să stranguleze orașul.

Înainte de a coborî în cripta bisericii Santa Cecilia, m-am oprit să admir statuia sfintei, opera lui Stefano Maderno. O *capolavoro*⁽²⁶⁾ de o frumusețe inegalabilă, care, conform tradiției, o reprezenta pe sfântă exact în poziția în care fusese găsită în mormântul său de către cardinalul Sfrondati, în timpul pontificatului lui Clement al VIII-lea. Avea capul într-o parte, înfășurat într-o eșarfă – să nu uităm că martira fusese decapitată –, și corpul alături, orientat cu fața înainte, dar ceea ce atrăgea cel mai mult atenția erau mâinile, cu trei degete întinse, făcând trimitere la Sfânta Treime. M-am gândit atunci că în Europa revenise vremea martirilor din cauza războiului din Spania și lui Hitler.

Când am început, în sfârșit, să cobor treptele care duceau la criptă, am fost surprins să descopăr ruinele unei *domus* datând din secolul al III-lea î.Hr., peste care fusese suprapusă o *insula* din secolul al II-lea d.Hr. Pentru o clipă, am avut senzația că mă afund într-una din acele gravuri ale lui Piranesi pe care le văzusem în biroul domnului Tasso. Am străbătut un coridor lung, luminat de mici ferestre ce dădeau înspre biserică, mărginit de mai multe nișe care răspândeau un miros rânced, neplăcut, într-una din ele am văzut șapte vase de ceramică,

folosite la vopsitul pânzelor, iar alta adăpostea un basorelief al Minervei, zeița protectoare a casei; într-o altă nișă am numărat cinci sarcofage romane de o frumusețe deosebită; într-o a patra, erau adăpostite coloane și resturi ale pavajului inițial. Mai la dreapta, adâncită în penumbră, se afla sala cu aburi, în care sfânta suferise timp de trei zile înainte de a fi decapitată. În fundul culoarului, care coincidea cu altarul bazilicii, era o nișă de dimensiuni mai mari, în stil neogotic, decorată cu o duzină de coloane pompoase, unde se odihneau urnele Sfintei Cecilia și ale soțului ei, San Valeriano. A fost ca și cum aș fi trecut dintr-o gravură de Piranesi, într-o operă de Richard Wagner. De grilajul care proteja încăperea fusese agățată o plăcuță pe care era inscripționată următoarea frază: OPERA LUI G.B. GIOVENALE DIN ORDINUL CARDINALULUI MARLANO RAMPOLLA DEL TINDARO. ANUL 1902.

Părintele Sansovino a ajuns cu întârziere și, la fel ca în ziua în care a urcat până la Academie pentru a se interesa de locul în care se afla Junio, respira cu greutate.

— Iartă-mă pentru întârziere, José María, însă am impresia că sunt urmărit de câteva zile, așa că m-am văzut nevoit să iau *Circolare Rossa*.

Preotul se referea la tramvaiul care circula prin suburbiile Romei. Am presupus că indivizii care îl urmăreau pe părintele Sansovino erau oamenii lui Smith, după cum ne fusese înțelegerea, așa că nu am dat nicio importanță acestei chestiuni.

— Așadar, ai mai primit vești de la prietenul nostru? m-a întrebat după ce și-a tras suflul.

— S-a întâmplat ceva îngrozitor, am început eu. Cei doi tehnicieni germani însărcinați cu deschiderea Hărții Creatorului au murit. Se pare că papirusul era infestat cu antrax.

Părintele Sansovino s-a schimbat la față.

— Oare când vom învăța noi, oamenii, că răspunsurile la problemele noastre nu se găsesc în întuneric? Când vom înțelege că provocând moartea cuiva nu reușim să ne liniștim temerile, ci dimpotrivă? Când vom fi capabili să descoperim că inamicul se află în noi și că tocmai cu el trebuie să luptăm din răspuțeri? Dumnezeu să aibă milă de noi toți! a încheiat

furtunos preotul.

— Junio crede că dumneavoastră sunteți responsabil de otrăvirea lor, am adăugat eu.

— Prințul se înșală, deși acum acest lucru nu are nicio importanță, a adăugat el. Ți aduci aminte de scriptorul care i-a vândut Harta Creatorului lui Junio? Într-unul din buzunarele lui am găsit o hârtie pe care desenase un octogon, scriind pe fiecare dintre laturi numele lui Iisus și următoarea propoziție: „Pregătit pentru îndurarea chinurilor, în numele lui Dumnezeu.” Este emblema unei vechi organizații catolice numite Círculo Octogonus. Întotdeauna în număr de opt, membrii săi erau fanatici, dispuși să apere cu orice preț religia catolică, făcând uz inclusiv de violență. Originile acestei secte trebuie căutate în vremea războaielor religioase care au avut loc în Franța la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea. Ai auzit de un călugăr pe nume Ravailac?

— Nu, am spus.

— L-a asasinat pe Henric al IV-lea de Bourbon, aplicându-i mai multe lovituri de pumnal, pe 14 mai 1610. Întotdeauna am crezut că Ravailac era membru al acestei sinistre organizații, care de-a lungul istoriei a apărut și a dispărut, în funcție de împrejurări, fără ca nimeni să poată demonstra existența ei și nici să-i identifice membrii. Ultima dată când cei „opt” au dat vreun semn de viață, a fost în epoca lui Napoleon. Evident, inamicii Bisericii au susținut întotdeauna ideea că Círculo Octogonus are strânse legături cu Sfânta Alianță. Însă te asigur că scriptorul asasinat nu avea nicio legătură cu serviciul de spionaj al Vaticanului.

— Vreți să spuneți că s-a infiltrat voluntar, știind că după ce va înmâna Harta avea să fie asasinat?

— Într-adevăr, scriptorul care a furat Harta știa că riscă să moară.

— Așadar acesta este motivul pentru care *L'Osservatore Romano* și Radio Vatican nu au menționat moartea acestuia. Să facă public acest lucru însemna să recunoască existența unei secte de asasini în sânul Bisericii, am reflectat cu voce tare.

— Vrem să tăiem răul din rădăcini. Nimic nu contrariază mai

mult Biserica decât să știe că numele său este folosit drept pretext de un grup de asasini, oricât de catolici și mânați de credință ar pretinde aceștia că sunt. Poziția Sanctității Sale în privința lui Hitler este bine cunoscută de toată lumea, însă asta nu înseamnă că Sfântul Părinte dorește și, cu atât mai puțin, instigă sau înlesnește comiterea de acte de violență care să atenteze la viața cancelarului german.

Nu i-am spus părintelui Sansovino, însă, după ce i-am ascultat povestea, am ajuns la concluzia că cei care vorbeau în numele lui Dumnezeu erau la fel de dificil de înțeles ca națiștii.

— Și ce o să se întâmple acum?

— Acum, când știm că în spatele vânzării Hărții Creatorului se ascunde un plan criminal, vom încerca cu și mai mult zel să descoperim dacă autorii sunt membri ai organizației Cîrculo Octogonus.

— Problema este că Junio nu știe de existența acestui cerc de fanatici și, după cum v-am mai spus, crede că dumneavoastră vă faceți vinovat de aceste crime. Este posibil să încerce să se răzbune.

— Sunt pregătit pentru îndurarea chinurilor, în numele lui Dumnezeu, mi-a răspuns, cu brațele deschise.

— Nu este acesta motto-ul organizației criminale despre care tocmai mi-ați vorbit? l-am întrebat perplex.

— La un moment dat, el se poate aplica oricărei persoane dispuse să se transforme în martir. Un preot trebuie să fie pregătit să se sacrifice în orice clipă, urmând exemplul Domnului Nostru Iisus Hristos, mi-a răspuns el.

Atunci am înțeles că alegerea criptei bazilicii Sfintei Cecilia nu fusese întâmplătoare, având în vedere că între acei pereți trăise și pătimize martira. Chemându-mă acolo, voia să-mi arate pe ce fel de arme se bazează Biserica în lupta cu inamicii săi: credință și rezistență; inteligență și hotărâre. Și convingerea că sângele martirilor nu este vărsat în zadar.

.

Am găsit-o pe Montse așteptându-mă la intrarea casei mele. Se plimba de la un capăt la altul al portalului, tremurând de frig, dar corpul ei emana o liniște căreia îi dusesem dorul. Timp de

câteva clipe, am avut senzația că se mișcă pe o scenă ale cărei margini erau delimitate de umbrele clădirii. La picioarele ei, o băltoacă reflecta ultimele raze ale soarelui care apunea. În clipa aceea m-am întrebat când plouase și pe unde îmi umblaseră gândurile, de nu observasem.

— De ce nu ai urcat? De ce nu m-ai așteptat sus? am întrebat-o cu o urmă de reproș.

— Am încercat, însă proprietărea mi-a spus că sunt interzise vizitele femeilor, după care mi-a trântit ușa în nas.

— Scorpia aia-i mai rea ca secretarul Olarra, m-am plâns eu.

— Asta e imposibil. Acum Olarra a început să mă suspecteze. Văd asta în privirea lui de oțel. A trebuit să stabilesc o întâlnire cu Junio, ca să nu mă urmărească. Am băut o cafea, după care Gábor m-a adus aici cu mașina. Peste o oră se întoarce să mă ducă înapoi la Academie. Mă tem că va trebui să restabilesc o relație mai apropiată cu prințul, dacă vreau să te mai văd.

Mi-am adus aminte de conversația cu Junio din ziua anterioară, când m-a întrebat dacă Montse ne tratează la fel pe amândoi.

— Văd că nu s-a schimbat nimic în Academie.

— Doña Julia a prezis că războiul va lua sfârșit până în aprilie, iar când Olarra a întrebat-o de ce nu recunoaște că lucrează pentru serviciile secrete ale guvernului de la Burgos, biata femeie a răspuns că sursa ei este fantoma Beatricei Cenci, care, după ce bântuise vreme de câteva secole prin încăperile Academiei Spaniole, începuse să fie interesată de problemele țării. Atunci Olarra a continuat gluma și a întrebat-o pe femeie dacă fantoma lui Cenci îi mai transmisese și altă știre de interes public. Răspunsul doamnei Julia a venit prompt: „Sfântul Părinte va muri la data de 10 februarie a anului viitor.” Îți poți imagina ce agitație s-a creat. Am impresia că s-au făcut până și pariuri. Tu ce părere ai?

— Eu nu cred nimic, îmi ajung problemele mele, m-am eschivat eu.

— Junio mi-a spus că o să lucrezi pentru el, cel puțin până reușește să-ți găsească ceva într-un birou de arhitectură.

— Vrea să mă folosească pe post de curier. În această

dimineată a trebuit să iau un pachet de la o farmacie și să îl duc la un apartament de pe Via dei Coronari. Mi s-a spus să nu pun întrebări, însă am impresia că în acea casă locuiește un german care a început să scoată exclamații de ușurare în momentul în care a primit pachetul. A exclamat de mai multe ori: „*Mein Gott!*”

— Poate că era un om bolnav, care îi mulțumea lui Dumnezeu pentru medicamentul primit.

— Și eu m-am gândit la același lucru, însă dacă este vorba de o persoană bolnavă, să zicem în stadiu grav sau terminal, nu se explică de ce nu se putea ocupa ajutorul farmacistului de această sarcină, ca să nu mai spun că ar fi putut-o face la fel de discret. Junio m-a asigurat că avea nevoie de cineva de încredere care să facă acest lucru și tocmai asta nu reușesc să înțeleg; dacă el se îndoiește de cineva, apoi eu sunt acela.

— Poate că și-a schimbat părerea, a sugerat Montse.

— Nu cred, cel puțin nu atâta timp cât este convins că vorbești despre mine mai mult decât este cazul.

— Asta ți-a spus?

— Nu-ți face griji, eu i-am răspuns că în fața mea nu faci altceva decât să vorbești despre el.

Montse a zâmbit condescent înainte de a spune:

— Pereche de prostănaci încrezuți. Nu mă inviți să beau ceva cald?

— Credeam că ai băut o cafea cu prințul.

— Așa este, însă în jumătatea de oră în care te-am așteptat în frig am înghețat de tot.

— Vrei să mă duc până sus să-ți aduc un palton?

— Prefer să mă îmbrățișezi, a izbucnit ea.

În clipa în care am strâns-o în brațe, am simțit cum corpul i se chircește fragil și slab, așa cum nu îl mai percepușem niciodată; cred că reacția ei nu era cauzată doar de frig; poate că atingerea mea îi stârnise simțurile. Mi-am odihnit obrazul drept pe obrazul ei stâng. Am simțit frigul din trupul ei, dar și docilitatea. Era clar că Montse hotărâse să mă lase pe mine să iau inițiativa. Atunci am condus-o încetișor într-o zonă scăldată deja în penumbră și i-am căutat gura cu buzele mele. Cred că

dragostea mea pentru ea a fost cea care m-a împins să fac acest pas, iar atracția pe care Montse o simțea pentru mine a convins-o să accepte gestul meu. A fost un sărut fără rețineri, în care ne-am abandonat amândoi, până când am rămas fără suflare și voință, ceea ce ne-a servit amândurora drept modalitate de defulare, deși cred că acest lucru a sfârșit prin a o speria. Lui Montse nu îi plăcea să pară vulnerabilă, să piardă controlul asupra propriilor sale fapte sau capacitatea de a acționa din voință proprie, deoarece, după părerea ei, „gesturile amoroase adorm conștiința, punând-o într-o poziție de inferioritate în fața realității”. Dar oare acel sărut pe care tocmai ni-l dăduserăm nu era o frântură de realitate? Eu, în schimb, mă simțeam ca și cum aș fi câștigat o mare bătălie.

— Acum putem merge să bem cafeaua aceea, am spus înfiorat, fie din pricina frigului, fie a emoției care pusese stăpânire pe mine.

Recunosc, mi-am dorit atunci ca undeva, în întunericul care își răspândea mantia peste oraș, să se ascundă prințul Cima Vivarini și să privească scena. Acum eram sigur: Montse vorbea despre amândoi, însă doar pe mine mă săruta.

25

Grație vizitelor zilnice ale lui Montse, am aflat că bucuria „refugiaților”, provocată de veștile bune sosite din Spania, se diminuase parțial din cauza sănătății șubrede a lui Pius al XI-lea, care se înrăutățise în luna noiembrie. După ce trecuse de începutul noului an, pe patru februarie, făcuse o criză cardiacă, agravată cinci zile mai târziu din pricina unei insuficiențe renale. În zorii zilei de zece februarie, a trecut la cele veșnice, îndeplinind profeția doănei Julia. În aceeași zi, Catalonia s-a predat.

Roma a trăit atunci zile de consternare și incertitudine, nu doar ca urmare a doliului după Sfântul Părinte, ci și fiindcă alegerea unui nou papă scotea la iveală intențiile marilor puteri europene de a așeza pe tronul Sfântului Petru o persoană pe placul lor. Timp de douăzeci de zile, Vaticanul a captat toate privirile. Până și activitățile prințului au trecut pe un plan secund. M-am întâlnit din nou cu cel de-al doilea Smith în E42,

Însă nici măcar nu mi-a dat ocazia să îi povestesc despre noua mea slujbă. Ca toată lumea din Roma, era îngrijorat de turnura pe care o luaseră evenimentele legate de alegerea noului Pontif, fiindcă auzise că nemții erau dispuși să pună în joc o importantă sumă de bani care să le garanteze alegerea candidatului lor și îmi cerea să-l iscodesc în privința aceasta pe părintele Sansovino. Însă în momentul în care am reușit să stabilesc o nouă întâlnire cu preotul, Eugenio Pacelli, fost nunțiu în Germania timp de doisprezece ani și fostul cardinal secretar de stat al lui Pius al XI-lea, fusese deja ales Papă.

Se pare că, după cum mi-a povestit părintele Sansovino ulterior, procedura de alegere a înaltului Pontif fusese plină de nereguli, care au pus la îndoială onoarea cardinalilor cu drept de vot și eficiența serviciilor secrete și a ambasadelor țărilor interesate ca persoana aleasă să fie partizana convingerilor politice ale unora sau altora. Pentru nord-americani, englezi și francezi, candidatul potrivit era Pacelli, deși un membru al curiei franceze îl prefera pe Maglione, vechi nunțiu la Paris, partizan al unor idei puternic antifasciste. Candidații Italiei și Germaniei, în schimb, erau cardinalii Mauricio Fossati, din Turín și Elia dalla Costa, din Florența. Pentru ca unul din cei doi să fie ales, naștii trimiseseră trei milioane de mărci în lingouri de aur unui anume Taras Borodajkewycz, un vienez născut din părinți ucraineni, agent al Unității pentru Chestiunile Bisericii, adică o subunitate a serviciului de spionaj al Celui de-al Treilea Reich.

Conform spuselor lui Borodajkewycz, care obținuse informațiile de la surse din sferele cele mai înalte ale curiei romane, această cantitate era de ajuns pentru cumpărarea voinței unui număr suficient de cardinali. Cu toate acestea, odată reuniți în conclave, cei șaiszeci și doi de membri ai colegiului cardinalilor cu drept de vot l-au ales Papă pe cardinalul Eugenio Pacelli, la al treilea scrutin. Erau orele cinci și douăzeci și cinci de minute după-amiaza, în ziua de 2 martie 1939.

Imediat după aceea, liderii naștii i-au cerut lui Borodajkewycz să înapoieze aurul. Dar spionul nu mai dădea

niciun semn de viață. Nici nu avea să o mai facă, având în vedere că după câteva zile cadavrul său a fost găsit atârând de grinda unui foișor din centrul unui parc roman.

S-a spus atunci că asasinii lui Taras Borodajkewycz erau agenți ai trupelor SS, care recuperaseră aurul înainte de a-l elimina. Deși a mai circulat o variantă, conform căreia Borodajkewycz fusese executat de un agent al Papei pe nume Nicolás Estorzi, un bărbat solid, cu piele măslinie și păr negru, de aproximativ treizeci de ani, originar din Veneția. Deoarece, conform serviciilor secrete italiene, Taras Borodajkewycz fusese văzut în ziua de 26 februarie în topitoriile din împrejurimile Romei, în compania unui bărbat înalt, voinic, cu ten măsliniu (descriere ce coincidea cu cea a lui Estorzi), s-a crezut că cei doi bărbați căutaseră o modalitate de a șterge de pe aurul nemților emblema Reichsbank. Următoarea pistă îl situa pe Borodajkewycz agățat de o grindă și pe Estorzi, într-o topitorie de pe insula Murano, lângă Veneția, unde a reușit să șteargă sigla germană și să aplice sigiliul Vaticanului pe fiecare lingou nou astfel rezultat. Destinația finală a aurului fusese cutia de valori a unei bănci elvețiene. Odată ajuns în acest punct al povestirii, părintele Sansovino a făcut un comentariu care m-a lăsat fără cuvinte.

— Nu trebuie să fii geniu ca să-ți dai seama că există numeroase asemănări între Nicolás Estorzi și prințul Cima Vivarini, a spus deodată.

— Ce vreți să spuneți?

— Estorzi are în jur de treizeci de ani, la fel ca prințul nostru, amândoi sunt din Veneția și amândoi sunt bine făcuți, înalți, cu ten măsliniu și păr închis la culoare.

— Vreți să insinuați că Estorzi și prințul Cima Vivarini ar fi una și aceeași persoană?

— Constat doar o serie de coincidențe.

— Dacă lucrurile stau așa, înseamnă că prințul este agent al Sfintei Alianțe, iar, în cazul acesta, dumneavoastră ar trebui să fiți la curent, am tras concluzia logică.

— Poate să fie, pur și simplu, o canalie fără scrupule care, dându-se drept agent al Sfintei Alianțe, a profitat de naivitatea

liderilor naziști pentru a le sustrage trei milioane de mărci.

— Prințul este un om bogat, am adăugat eu.

— Niciun om bogat nu se consideră suficient de bogat.

Și astăzi mă întreb unde au ajuns cele trei milioane de mărci în lingouri de aur, pe care naziștii le investiseră în alegerea noului Papă; în schimb, se știe că după alegerea cardinalului Pacelli – care, la doar patru zile după ce a ocupat scaunul papal, i-a trimis o scrisoare conciliatoare lui Hitler – dușmănia dintre statul Vatican și Germania Celui de-al Treilea Reich s-a mai domolit.

În aceeași lună, Hitler a ocupat Cehoslovacia, invadând Boemia și Moravia, a pus stăpânire pe Memel, în Lituania, și a revendicat drepturile Germaniei asupra așa-numitului Culoar Polonez și a orașului liber Danzig – teritorii pierdute în urma Primului Război Mondial devenind astfel limpede că politica sa de regroupare a tuturor populațiilor germane sub umbrela aceluiași stat era o realitate.

Între timp, activitățile desfășurate de Junio se derulau în același ritm și, în mod invariabil, în fiecare luni mă trimitea să iau același pachet, din aceeași farmacie și să îl duc la aceeași adresă. Germanul de pe Via dei Coronari nu a mai repetat cuvintele *Mein Gott*, însă l-am auzit vorbind în limba lui maternă cu soția sa, care îmi arăta de fiecare dată ochiul puternic fardat prin vizorul ușii și îmi întindea o mână serpuitoare.

Bineînțeles că, la fiecare dintre întâlnirile noastre săptămânale, încercam să mi-l imaginez pe Junio ca fiind Nicolás Estorzi, agentul Sfintei Alianțe care furase de la naziști trei milioane de mărci în lingouri de aur, însă respingeam imediat ideea, după ce mă convingeam că gesturile și faptele sale nu trădau niciun strop de teamă, iar de pe cămașa lui neagră nu dispăruse emblema cu sloganul acela care vorbea despre cât de puțină importanță avea moartea pentru el, atâta timp cât murea cu demnitate. Nu, Junio nu era Nicolás Estorzi.

Și Montse și-a respectat promisiunea de a mă vizita de fiecare dată când putea. În cele douăzeci de zile care s-au scurs de la moartea lui Pius al XI-lea, până la alegerea succesorului său, a

purtat doliu. Asta nu m-a împiedicat ca, din când în când, purtat de un val de dorință mai puternică decât propria-mi voință, să-i fur un sărut, în încercarea de a retrăi acea primă atingere a corpurilor noastre. Însă niciun sărut nu s-a putut compara cu primul și nici îmbrățișările nu au mai fost la fel de voluptoase. Montse nu opunea rezistență, se lăsa, să zicem, luată de val, deși mintea îi era departe, pregătind întoarcerea la Barcelona.

— Și doar am spus că nu o să mă mai îndrăgostesc, se scuza ea atunci când devenea conștientă de exasperarea mea.

Însă în spatele acelei indiferențe reci se ascundea durerea profundă cauzată de apropiata ei plecare. Cred că, de fapt, îmi admira decizia de a nu mă întoarce în Spania și simțea că plecând se trădează pe ea însăși, fiindcă Roma devenise orașul maturizării sale. Montse era conștientă de faptul că, la fel cum ea se schimbase pentru totdeauna, și Barcelona suferise o transformare profundă, ca urmare a războiului, motiv pentru care amândouă – da, vorbesc la plural, fiindcă privesc orașele ca pe niște entități vii – riscau să nu se mai recunoască una pe cealaltă. Așadar, lui Montse îi era teamă de reîntâlnirea cu trecutul, cu amintirile ei, cu străzile copilăriei, acum marcate de cicatricile războiului; de multe ori, procesul de catarsis sfârșește prin a ne arăta că nu mai aparținem unui loc, că tocmai acele elemente care îi dădeau sens vieții noastre au dispărut pentru totdeauna.

Avuseseră loc atât de multe evenimente importante, uneori petrecute concomitent, încât nici nu conștientizasem faptul că, după căderea Cataloniei, mai lipsea să cadă Madridul, pentru ca Războiul Civil să ia sfârșit. Ceea ce s-a și întâmplat, pe 28 martie, Franco punând astfel punct războiului pe întâi aprilie. „Refugiații” își strânseseră deja lucrurile și așteptau momentul prielnic ca să se imbarce din portul Civitavecchia cu direcția Barcelona.

Pentru noi au fost zile de neliniște, marcate de nesiguranța care pândea la fiecare pas, bântuiți de umbra ocaziilor pierdute și neîndrăznind să abordăm subiectul despărțirii. Am preferat să ne complăcem în această situație, gândindu-ne că era de

preferat ca momentul acela să ne ia pe amândoi prin surprindere, ca să nu avem timp să reacționăm.

Într-o dimineață de aprilie, după ce îmi transmisese prin proprietăreașă că mă așteaptă afară, Montse mi-a spus fără ocolișuri:

— Plec. Mă întorc la Barcelona.

— Când? am întrebat, neconștientizând încă ce anume va însemna acest lucru.

— Ne îmbarcăm în această după-amiază, la ora cinci.

— O să-mi scrii?

— Am suferi dacă am face asta, m-a asigurat ea.

— Voi suferi la fel de mult și dacă nu o vei face.

— Știu, însă va fi o suferință trecătoare, pe care timpul va avea grijă să o vindece. O să mă uiți; ne vom uita.

— Dar eu te iubesc! am exclamat în timp ce o strângeam cu putere de încheieturile mâinilor, într-o încercare zadarnică de a o reține.

— Dă-mi drumul, mă doare! a scâncit ea.

— Rămâi cu mine, te rog! am implorat-o.

— Este imposibil. Cel puțin pentru moment.

— Spune-mi, de ce ți-e frică?

— Nu mi-e frică de nimic. În ultima vreme s-au întâmplat multe și trebuie să-mi pun ordine în gânduri și sentimente, iar asta e un lucru pe care doar la Barcelona îl pot face.

— De ce doar la Barcelona? am întrebat-o.

— Fiindcă acolo este căminul meu, fiindcă cu toții avem un trecut, iar războiul m-a privat de al meu.

— Iar despre viitor, ce-mi spui?

— Nimic. Nimeni nu cunoaște viitorul.

Dintr-odată, am fost copleșit de senzația că distanța dintre noi crește, ca și cum Montse ar fi plecat cu adevărat, iar eu m-aș fi aflat pe mal, în port, privind-o cum se îndepărtează. Apoi, după ce m-a sărutat pe obraz, un sărut umed și rece ca briza mării, a adăugat:

— Prefer să ne despărțim aici. Ai grijă de tine, José María. Adio.

Mi-am coborât privirea pentru a încerca să pătrund sensul

cuvintelor ei, însă, după ce mi-am ridicat iar ochii, plecase.

În clipa aceea, m-a cuprins o senzație complet diferită, eu eram cel care se afla pe vapor, îngrețosat și având impresia că podeaua se mișcă sub picioarele mele, în timp ce Montse se depărta încet, încet pe Via Giulia. Și cel mai trist era că nu puteam face nimic să o opresc. Despărțirea noastră era ireversibilă. Nici dacă vaporul s-ar fi scufundat sau dacă ea s-ar fi aruncat în apă, reîntâlnirea noastră nu ar fi fost posibilă. Totul era iremediabil pierdut.

La ora două după-amiaza, deși eram încă înnebunit din cauza veștii primite, m-am postat la un capăt al Podului Sisto, de unde puteam vedea Academia. Probabil că Montse tocmai se pregătea să plece, dacă nu o făcuse deja. Evident că era imposibil să văd tocmai de acolo dacă cineva intra sau ieșea, însă asta nu conta. În realitate, încercam să salvez amintirile pe care le lăsase între acele ziduri, înainte ca timpul să le transforme în fantasme. Cu toate acestea, în sinea mea, păstram speranța că s-ar fi putut răzgândi și că ar fi putut apărea în orice moment la celălalt capăt al podului. Am rămas acolo nemișcat, până când *tramonto*^[27] a așternut asupra Romei tenebrele nopții, ca pe o pânză densă. Când, în sfârșit, m-am declarat învins, mi-am dat seama că plecarea lui Montse mă lasă la mila fantasmelor trecutului.

PARTEA A DOUA

1

Plecarea lui Montse mi-a confirmat un lucru la care mă gândisem în mai multe rânduri: că un oraș este, înainte de toate, o stare de spirit. De exemplu, a trebuit să mă trezesc orfan de prezența ei, ca să descopăr că pe Via Giulia nu există copaci. Știu că pare un amănunt lipsit de importanță, însă abia când m-am simțit gol și neprotejat din pricina absenței ei – pe care pe atunci o credeam definitivă –, am fost capabil să observ și goliciunea orașului. Cum spuneam, pe Via Giulia nu existaseră niciodată arbori, însă eu nu observasem – atunci când viața curge între malurile normalității, ni se pare că și anormalul face parte din ea. Cu toate acestea, este de ajuns o simplă schimbare a stării de spirit, ca să descoperim că anormalitatea are viața ei proprie și că obiectele și lucrurile care ne înconjoară nu sunt doar niște simple elemente decorative mai mult sau mai puțin vizibile, ci au și rolul de a ne consola. Vreau să spun că arhitectura este întotdeauna reprezentarea unui ideal global și că modul în care o privim este, de asemenea, dictat de anumite idealuri, deși în cazul meu era vorba de ceva intim. Percepția vizuală se confundă cu simțul vederii, care, la rândul lui, este strâns legat de celelalte simțuri, astfel încât orice variație emoțională ne poate determina să ne schimbăm percepția asupra a ceea ce ne înconjoară. Este adevărat că orașele pulsează, cum se spune, însă acest lucru se întâmplă datorită inimilor locuitorilor săi. Așa mi-a fost dat să descopăr o Romă diferită de cea pe care o cunoscusem până atunci. Așa mi-a fost dat să descopăr și o parte din mine pe care nu o cunoscusem până atunci. Era ca și cum egoul meu, acea oglindă în care se privește conștiința, s-ar fi destrămat în mii de bucățele.

În mai, luna în care a fost semnată noua alianță între Germania și Italia, am avut o conversație cu Junio, care m-a scos din letargie pentru câteva zile. După ce mi-a spus că, pentru

moment, munca mea de curier a luat sfârșit, mi-a mărturisit că situația din Germania se complicase din cauza unui spion al Vaticanului, pe care serviciile secrete naziste nu reușeau să-l prindă și care fusese implicat în acțiunea de otrăvire a Hărții Creatorului, un bărbat fără chip, ce stăpânea perfect limba germană și al cărui nume de cod era *el Mensajero*^[28]. Apoi, a adăugat:

— Deși, naziștii cred că adevăratul lui nume este Nicolás Estorzi. Sunt convinși că este membru al unei vechi grupări catolice numite „Assassini”, constituite ca reacție împotriva unei alte grupări de origine arabă, care comite asasinat în schimbul promisiunii ajungerii în paradis.

Oricine ar fi fost acest Nicolás Estorzi, m-a surprins faptul că Junio mai adăuga un nume la lista de organizații criminale născute în sânul Bisericii Catolice.

După ce m-am întâlnit din nou cu Smith în E42 pentru a-i reproduce cuvânt cu cuvânt conversația mea cu prințul Cima Vivarini și după ce am stabilit o nouă întâlnire cu părintele Sansovino în cripta bazilicii Santa Cecilia, mi-am pierdut din nou interesul pentru tot ceea ce mă înconjură, cochetând inclusiv cu ideea sinuciderii. Îmi aduc aminte că vreme de câteva săptămâni, în timp ce Junio încerca să-mi găsească un nou loc de muncă într-un birou de arhitectură, promisiune care nu reușea să se concretizeze, m-am dedicat lecturii biografiilor marilor personalități ale culturii care, dintr-un motiv sau altul, hotărâseră să își pună capăt zilelor. Furtunoasa și frustranta viață a lui Emilio Salgari^[29] s-a transformat în oglinda în care mă reflectam. Mi-a atras atenția viața lui tumultuoasă, iar fiul său, Nadir, scrisese că deși tatăl lui a triumfat în sălbăticie și pe mare, a cedat, în schimb, în fața nevoilor prozaice ale vieții civilizate, având în vedere că sărăcia i-a fost întotdeauna tovarășa cea mai fidelă, deși cărțile lui se vindeau în milioane de exemplare. Însă cel mai tare m-a impresionat sfârșitul lui tragic, decizia de a-și face harachiri cu un „kris”^[30] malaysian, într-o pensiune îndepărtată din Val de San Martino, în cordiliera Alpilor torinezi, la numai șase zile după ce își pierduse soția, pe actrița Aida Peruzzi. Până la urmă, m-am hotărât să nu urmez

exemplul lui Salgari, fie și pentru că, din câte știam, Montse era încă în viață.

La începutul lunii iulie, am primit vizita prințului. Mi-a spus că i se pare că sunt „foarte dărmămat”, „mai slab și cu ochii mai adânciți în orbite” decât îl avertizase doña Giovanna, proprietăreasa; m-a asigurat că este îngrijorat din pricina stării mele de sănătate – era adevărat că hrana mea de baza consta în *mozzarella di bufala*⁽³¹⁾ cu *pomodori pacchino*⁽³²⁾, puține paste, ceva *pecorino* și niște portocale roșii siciliene –, așa că mi-a propus să-l însoțesc în Bellagio, un orașel încântător de pe malul lacului Como, situat la câțiva kilometri de Milano și de frontiera cu Elveția.

Ideea de a-mi petrece o parte a verii în compania lui Junio nu mă încânta deloc, însă, după întoarcerea în Spania a „refugiaților” de la Academie, era singura persoană cu care mai țineam cât de cât legătura. Nu voi încerca să analizez dacă relația mea cu Junio era sau nu una de prietenie autentică (nu în van se spune că o prietenie se poate construi la fel de bine pe ranchiună, așa cum un zâmbet poate exprima la fel de bine și disprețul), din moment ce a fost întotdeauna presărată cu urcușuri și coborâșuri, însă faptul că știam că nu este o persoană de încredere mă liniștea și mă făcea să mă simt în siguranță, contrar așteptărilor. Pe de altă parte, eram convins că Junio este la curent cu activitățile mele și, cum din punctul meu de vedere, acești factori erau în favoarea relației noastre, am sfârșit prin a-i accepta invitația. Cum nu fusesem în stare să-mi fac harachiri cu un „kris” malaysian, cred că nutream speranța că-mi voi găsi sfârșitul eroic alături de prinț: fie pentru că avea să ordone asasinarea mea, fie pentru că aveam să mor lângă el, în brațele unuia dintre mulții dușmani pe care bănuiam că îi are.

2

Am parcurs drumul dintre Roma și Como în vagonul confortabil al unui tren cu destinația Lugano și ne-am instalat la Grand Hotel Serbelloni, o vilă veche, construită de familia Frizzoni în 1852. Junio și Gábor au ocupat două camere alăturate

(dacă nu mă înșală memoria, în acel moment am început să mă îndoiesc de preferințele sexuale ale prințului). Eu m-am instalat într-un apartament mare și luminos, cu vedere spre lac, în celălalt capăt al etajului. Camera era decorată cu mobilier francezesc, perdele groase de catifea, covoare persane vechi, *chandeliers* de sticlă de Murano, împodobite cu decorații. Niciodată nu fusesem înconjurat de atâta lux și, desigur, niciodată de atunci nu am re trăit acea experiență, așa că amintirea pe care o păstrez despre acele zile este comparabilă cu un vis frumos, care, la rândul său, s-a îndepărtat în timp, devenind cu atât mai dulce și de neuitat.

Pierzând șirul zilelor, timpul a părut că se transformă în ceva lichid și dens, precum apa lacului; aerul pur inunda fiecare colțșor; drumurile erau mărginite de garduri vii de care atârnav flori viu colorate, suspendate la capetele tulpinilor; în concluzie, viața căpătase acea relaxare de care se bucură mușchii în repaos după ce au depus un efort fizic intens. Fiindcă asta presupunea existența mea la Roma după plecarea lui Montse. Am ajuns chiar să invidiez modul de viață al locuitorilor, rezervați și încântători în egală măsură, mult mai reținuți în manifestările preferințelor politice decât italienii din alte regiuni, cei pe care îi cunoșteam eu. Cum spunea Junio: „Se comportă ca niște adevărați elvețieni.”

Trebuie să recunosc că în acele zile am ajuns să cred că paradisul există cu adevărat, ba mai mult, că este chiar acolo, pe pământ.

Aproape în fiecare dimineață organizam excursii la *campo*^[33], după cum se exprima Junio, ca și cum nu ne-am fi aflat, de fapt, chiar la țară. Restaurantul hotelului ne pregătea un coș cu mâncare și o sticlă de *prosecco*^[34], iar Gábor ne ducea cu mașina până la Punta Spartivento, istmul care despărțea lacul în trei ramuri: Lecco, la dreapta; Como, la stânga; și la mijloc, ramura nordică. În plus, de acolo aveam o splendidă panoramă, care cuprindea munții Terra Lariana, cei pe care îi descrisese și scriitorul Alessandro Manzoni în opera lui *I promessi sposi*^[35], vorbind despre culmile lor amenințătoare, veșnic acoperite de zăpadă. Alteori, vizitam vilele faimoase din împrejurimi, ale

căror proprietari îl primeau încântați pe Junio. Încă îmi aduc aminte numele de viță nobilă ale acelor amfitrioni, care și-au văzut casele invadate de curiozitatea noastră: Aldobrandini, Sforza, Gonzaga, Ruspoli, Borghese etc. Însă, de cele mai multe ori, Gábor se așeza la volan și parcurgea șoselele sinuoase, fără nicio destinație fixă. Într-o altă dimineață, am luat un *traghetto*⁽³⁶⁾ de la debarcademl din Bellagio și am străbătut apele până la Villa D'Este, care concura în splendoare cu hotelul Serbelloni. Byron, Rossini, Puccini, Verdi și Mark Twain făcuseră parte din clientela distinsă a acestui loc legendar. Asta ca să nu pomenim de lista de regi, prinți și magnați din lumea afacerilor, care transformau Villa D'Este într-o vitrină în care puteai să privești și să fii privit cu superioritatea morală a celui care se știe ales între aleși. Nu cred că am mai spus acest lucru până acum, însă Junio era genul de persoană căreia i-ar fi plăcut să posede darul omniprezenței, pentru a se putea afla în două locuri în același timp. Întotdeauna am asociat această nevoie a lui de a se afla în mai multe locuri deodată cu firea lui energică, ceea ce intra în contradicție cu rolul său de asasin. Dar acesta era Junio: o persoană plină de contradicții, un fel de Dr. Jekyll și Mr. Hyde, un pistolar care se emoționa citindu-l pe Lord Byron.

Însă aceasta nu a fost singura descoperire făcută în acele zile. Într-o dimineață, în timp ce luam micul dejun pe una dintre terasele cu vedere spre lac ale hotelului Serbelloni, Junio mi-a povestit despre copilăria lui (pe care el a numit-o itinerantă, din pricina numeroaselor călătorii și schimbări de locuințe și decor), despre familia lui (mult prea dezbinată din cauza banilor, care îi permitea fiecăruia dintre ei să facă ceea ce dorea), ba chiar și despre drumul pe care trebuise să-l parcurgă pentru a ajunge bărbatul care devenise. Mi-a vorbit despre contextul în care aderase la cauza fascistă, despre devotamentul pe care îl simțea față de doctrina național-socialistă a lui Hitler, percepend-o ca pe „o datorie de familie”, având în vedere legăturile existente între stirpea sa și conducătorii mișcării. S-a definit drept o persoană moderat religioasă, opunându-se extremismului de orice fel, fiindcă era, înainte de toate, un om practic. Junio era partizanul ideii conform căreia, Biserica trebuia să accepte în

mod natural anumite postulate ale laicismului. De exemplu, divorțul.

La fel cum statul laic se lăsase impregnat de valorile catolicismului.

Odată l-am întrebat de ce alesese Bellagio în loc de Veneția pentru a-și petrece vacanța. Mi-a răspuns:

— În primul rând, caracterul puternic al mamei mele inundă întreaga Veneție (imaginează-ți că este ca o a doua lagună) și apoi, tânăr fiind, am căpătat o anume proastă reputație, iar orice cavaler are obligația de a-și păstra intactă reputația proastă. Iar dacă ar vedea concetățenii mei în ce m-am transformat, nu ar mai vorbi despre mine, m-ar ignora cu desăvârșire. Și pe bună dreptate.

După o scurtă pauză, a adăugat:

— Veneția este singurul oraș din lume unde nu este nevoie să revii în mod constant, pentru că nu există nicio diferență între a-l vizita și a-l visa. Nici măcar nu este necesar să dormi, ca să visezi Veneția. Nu mă înțelege greșit, cine vorbește despre vise, include aici și capitolul coșmaruri.

— Eu nu am fost la Veneția, am recunoscut.

— Serios? Credeam că, până acum, toată lumea a ajuns s-o cunoască. Iar dacă nu s-a întâmplat încă acest lucru, toată lumea a auzit vorbindu-se măcar o dată despre ea. Spun asta fiindcă există multe locuri în lume despre care nu vorbește nimeni și, evident, pe care nimeni ne le va vizita. Probabil că ai auzit de mii de ori spunându-se că Veneția este orașul îndrăgostiților; cu toate acestea, eu cred contrariul: este orașul ideal pentru perechile care nu sunt îndrăgostite. Vrei să știi de ce?

— Desigur.

— Deoarece Veneția este doar un decor, ca o iubire superficială. O să-ți descriu succint ceea ce poți vedea în Veneția: palate vechi, în care doar locuitorii lor au acces, încoronate de mansarde abandonate, plante agățătoare și ferestre cu două arcade identice, care transformă totul într-o succesiune monotonă de canale, peisajul fiind completat de o umiditate care se confundă cu melancolia și de o legiune de

musculițe, care ne aduc aminte în permanență că bazele orașului sunt scufundate într-o lagună de apă putredă. Există două moduri de a privi o gondolă: ca pe o lebădă neagră sau ca pe un sicriu plutitor. Eu sunt adeptul celei de-a doua imagini. Cât despre valurile nesfârșite de inundații, despre bruma și frigul iernilor, o să-ți povestesc cu altă ocazie.

Într-o noapte călduroasă și înstelată, după ce băuserăm o sticlă de vin toscan cu aromă de piele tăbăcită și savoare de catifea, combinat cu rom vechi și suc de pere, m-a întrebat:

— Ți-a scris?

Deși nu vorbiserăm niciodată despre Montse de la plecarea ei, era evident că doar la ea se putea referi.

— Mie nu.

— Nici mie, însă cred că este un semn bun, a spus prințul.

— Ce vrei să spui? am întrebat curios.

— Că ne-ar scrie doar în cazul în care nu ar mai avea intenția să se întoarcă.

— Crezi?

— Da, sunt convins. Montse ne aparține.

Însă eu știam că dacă încercai să o înlănțui pe Montse, să o reduci la condiția de simplu obiect posedat, fie și numai în visele efemere a doi bărbați beți, era același lucru cu a încerca să prinzi și să păstrezi într-un buzunar una dintre stelele care luminau cerul acelei nopți.

3

La începutul lunii august, am început să lucrez în biroul unui arhitect pe nume Biagio Ramadori. Un bărbat complet lipsit de talent, însă foarte priceput la a stabili legături cu persoanele potrivite. Grație acestei ușurințe de a pătrunde în sferele înalte ale puterii politice, arhitectul Ramadori obținuse promisiunea că i se va încredința un proiect mare din cadrul E42. Însă, la data de 1 septembrie a anului 1939, Hitler a invadat Polonia, iar Franța și Anglia s-au văzut obligate să îi declare război Germaniei. Ceea ce până atunci constituise un avantaj când venea vorba de căpătat lucrări s-a întors acum împotriva

arhitectului Ramadori și, sub pretextul posibilei intrări în război a Italiei, i-a fost încredințată misiunea de a proiecta un buncăr pentru Palazzo degli Uffici, lucrare ce urma să fie realizată sub supravegherea arhitectului Gaetano Minnucci. Ramadori a calificat lucrarea drept o „firimitură” („având în vedere talentul meu și serviciile făcute regimului”, a spus) și, ca să-l sfideze pe Minnucci, care, culmea, era șeful Departamentului de Arhitectură al Ente (E42), m-a numit pe mine coordonatorul proiectului. Niciodată nu am reușit să aflu adevăratele cauze ale disputei dintre Ramadori și Minnucci (presupun că erau dintre cele mai banale, specifice ființelor umane: gelozia, invidia și mândria de a se crede mai bun decât celălalt), însă, pentru mine, această stare a lucrurilor a avut drept consecință plasarea mea sub o stea norocoasă și, aproape fără să-mi dau seama, m-am trezit lucrând pentru unul dintre cei mai buni arhitecți ai orașului. Este adevărat, activitatea mea se reducea la munca pe șantierul buncărului de sub Palazzo degli Uffici, însă rezultatul obținut, pe fondul tobelor de război ce răsunau din ce în ce mai puternic, a făcut să plouă cu lucrări peste biroul lui Minnucci care, concentrat fiind asupra giganticului proiect E42, m-a însărcinat pe mine cu proiectarea și execuția lor.

Pentru a realiza proiectul unui buncăr, trebuie avute în vedere câteva principii. Primul este că acest tip de construcție nu trebuie să se integreze în peisaj, ci să se apere de el. Al doilea: fiind o încăpere folosită doar în cazuri de urgență, a cărei utilitate depinde doar de capacitatea ei de a rezista în fața dezastrelor, acest gen de construcție abundă în spații generoase și în finisaje grosolane. Văzut dinăuntru, buncărul nu este altceva decât pânțelele unui mușuroi. Acesta este motivul pentru care proiectarea unui buncăr nu este visul niciunui arhitect.

Trebuie să recunosc, eu nu am avut niciun merit, deși sunt voci care susțin contrariul; pur și simplu, am studiat în profunzime tehnicile de apărare folosite de diferite armate, de la războiul din 1914, de la faimoasa linie Maginot (cea mai mare barieră defensivă construită vreodată, care număra 108 forturi principale, așezate la 15 kilometri distanță unul de altul, o

mulțime de alte forturi mai mici și peste 100 de kilometri de galerii, care se întindeau de-a lungul întregii frontiere franco-germane, și care ulterior s-a dovedit a fi un fiasco), până la fortificațiile belgiene, ajungând în cele din urmă la concluzia că proiectele buncărelor cehe erau realmente revoluționare și inovatoare. În mod tradițional, buncărele erau întotdeauna orientate spre linia de înaintare inamică. Astfel, artileria adversarului lovea în plin locul în care erau instalate armele defensive. Inginerii cehi rezolvaseră această problemă, construindu-și fortificațiile în spatele inamicului. Avantajele erau mai mult decât evidente, deoarece astfel, structura expusă cel mai mult focului inamic era partea cea mai puțin vulnerabilă a buncărului, în timp ce apărarea se făcea prin atacuri pe flancuri (ceea ce permitea, în plus, și contactul cu ariergarda trupelor atacatoare), nu frontal. Astfel dispuse, un buncăr îl apăra pe cel de alături și viceversa. În plus, toate buncărele comunicau între ele prin linii telefonice montate la mare adâncime și printr-o rețea subterană de coridoare, ce servea pentru deplasarea trupelor și a proviziilor. Așa că nu a trebuit să fac altceva decât să urmez exemplul cehilor și să aduc îmbunătățiri câtorva aspecte formale.

Junio a profitat de „faima” pe care o dobândisem într-un timp atât de scurt, pentru a mă recomanda companiei Hochtief, cea mai mare firmă de construcții din Germania, iar unul dintre directorii acesteia m-a intervievat la sediul Grand Hotel de Roma. Chiar dacă nu am ajuns la o înțelegere concretă, am căzut de acord asupra posibilității de a colabora în viitorul apropiat. Lucru care s-a întâmplat începând cu anul 1943 și despre care o să vorbesc cu altă ocazie.

Noul meu loc de muncă l-a mulțumit pe deplin pe al doilea Smith, căruia am început să-i furnizez nu numai informațiile obținute de la prinț, ci și rezultatele muncii mele în calitate de arhitect. Această evoluție spectaculoasă a carierei mele de spion m-a umplut de mândrie și m-a făcut să înțeleg ce înseamnă o muncă onorabilă. Smith, care întotdeauna îmi expusese cu sinceritate riscurile activităților mele de spionaj, m-a avertizat că, odată cu predarea primului plan, viața mea va fi în pericol,

existând riscul să fiu descoperit. Însă, în acel moment, eu luasem deja decizia de a nu întoarce spatele celui nou război, nefiind în joc doar destinul unei țări mici ca Spania, ci al lumii întregi.

Cred că procedând astfel, căutam supliciul. Pe de o parte, simțeam cum crește golul din jurul meu, ca și cum în fiecare zi ar mai fi dispărut o parte de lume. În realitate, nu lumea era cea care dispărea, ci interesul meu pentru ea. Pe de altă parte, viața mea se schimbase atât de mult în ultima vreme, încât acum aveam remușcări pentru că nu participasem mai activ la războiul din Spania, iar acest sentiment mă impulsiona să mă implic pe cât de mult posibil în războiul care tocmai începuse. Acum, când mă uit în urmă, am impresia că purtându-mă în modul acela căutam, de fapt, să fiu eliminat fizic, din moment ce îmi lipsea curajul de a o face cu mâna mea. Trebuie să recunosc că slujba de arhitect m-a ajutat să supraviețuiesc acelei nebunii, și imediat ce am început să primesc un salariu regulat, am început să caut un apartament în care să mă mut singur, departe de doña Giovanna și de maniile ei. Așadar, deși eram dispus să mor, mă preocupa, în același timp, găsirea unei noi locuințe, o situație fără îndoială paradoxală. Faptul că luam atât de în serios căutarea unui cămin demonstra că descurajarea mea nu era cauzată de pierderea chefului de viață, ci de faptul că pentru mine viața își pierduse orice bucurie. Plecarea lui Montse fusese hotărâtoare, iar faptul că absența ei se transformase în obișnuință a sfârșit prin a-mi răpi orice poftă de viață. Așa se face că nu eram cu adevărat viu atunci când am hotărât să mă mut într-o altă casă. Eram ca un autist care a pierdut orice contact cu realitatea. A fost nevoie să proiectez un buncăr, apoi un altul și un altul, pentru a mă regăsi. Am înțeles atunci că ceea ce făcusem eu avea o utilitate și că, lucrând douăsprezece sau treisprezece ore pe zi, și viața mea avea să dobândească una. Așa că munceam treisprezece ore și dormeam opt, drept pentru care îmi mai rămâneau doar trei ore de umplut cu ceva. Atunci am luat hotărârea să-mi caut o locuință, sarcină care avea menirea de a-mi ocupa cele trei ore rămase libere. După ce am vizitat o duzină de apartamente, am optat pentru închirierea

unei mansarde cu terasă pe Via dei Riari, o stradă liniștită ce pornea din Via della Lungara și se prelungea până la Gianicolo. De pe terasă vedeam Trastevere și Palazzo Famese, situat pe celălalt mal al Tibrului. Curând, la fel cum făcusem și în timpul șederii mele la Academie, am început să număr cupolele și turnurile aflate în raza mea vizuală: Il Gesù, San Carlo ai Cattinari, Sant'Andrea della Valle și Chiesa Nuova.

Este apartamentul în care locuiesc și în prezent cu Montse și cred că a sosit momentul să povestesc cum și în ce împrejurări s-a întors la mine.

4

Războiul a devorat anul 1940 cu aceeași aviditate cu care Germania înghițea națiunile, rând pe rând. În primele luni ale anului, Mussolini a ezitat în fața recomandării clasei politice italiene, inclusiv a regelui, de a i se alătura Germaniei. Refuzul lui Mussolini de a intra în război venea ca urmare a lipsurilor armatei italiene, de care el era perfect conștient, în ciuda faptului că serviciile de propagandă o prezentaseră ca pe una dintre cele mai vajnice și mai bine pregătite. În cele din urmă, când Ducele a fost sigur că înfrângerea Franței este iminentă, i-a declarat război atât acesteia, cât și Marii Britanii, mai mult de teamă ca Italia să nu fie invadată de naziști în cazul în care nu ar fi făcut acest pas, decât din convingerea că avea să obțină o victorie pe câmpul de luptă. Era 10 iunie 1940, iar în clipa aceea niciun italian nu se îndoia de triumful Germaniei la sfârșitul războiului.

Incapacitatea italienilor de a cucerii sudul Franței, țară a cărei armată fusese decimată de către nemți, s-a transformat în tiparul intervenției trupelor fasciste pe parcursul întregului conflict armat care a urmat. Conduse de prințul de Savoia, care se înconjurase de conți, duci, marchizi și lideri fasciști, trupele italiene abia au reușit să pună piciorul pe pământ francez, atât din cauza slăbiciunii demonstrate de conducătorii lor, cât și a unei linii de aprovizionare prost concepute. În doar o săptămână de luptă, armata italiană a pierdut șase sute de

soldați, alți două mii fiind răniți. Doar armistițiul încheiat între cele două națiuni a reușit să suspende ostilitățile. Însă, deși se presupunea că Italia este învingătoarea, tratatul de pace a fost semnat urmându-se recomandările Germaniei, cea care învinsese, de fapt, armata galică. Mussolini a revendicat Corsica, Avignon-ul, Valenza, Lyon-ul, Tunisia, Casablanca și alte regiuni de mai mică importanță. Hitler, sub pretextul că nu dorește să umilească Franța, mai ales că intenționa să se folosească de teritoriul francez pentru a ataca Anglia, i-a cedat Italiei doar o fâșie demilitarizată de cincizeci de kilometri de la frontiera italo-franceză și alta la frontiera libiano-tunisiană.

Eșecurile succesive ale armatei fasciste în Egiptul britanic și, mai târziu, în Grecia, i-au obligat pe germani să intervină în ajutorul ei, ceea ce a sfârșit prin a submina încrederea pe care mulți italieni o aveau în milițiile lor și în Duce.

Deși Junio nu și-a manifestat niciodată în mod deschis dezamăgirea, la începutul lunii octombrie a anului 1940 a intensificat legăturile cu trupele SS. În ziua de 15 a aceleiași luni, a călătorit din nou la Wewelsburg, unde trebuia să îl întâlnească pe Himmler. Se pare că era nevoit să călătorească împreună cu alaiul lui Hitler până la Hendaya, unde Führerul avea stabilită o întrevvedere cu Franco, apoi să continue voiajul până la Madrid și Barcelona, în calitate de însoțitor al Reichsführerului. Atunci mi-a povestit una din acele istorii care îi plăceau atât de mult celui de-al doilea Smith. Era vorba despre o istorioară ce făcea referire la o legendă catară, potrivit căreia Potirul lui Hristos ar fi fost ascuns între zidurile castelului Montsegur, în sudul Franței, cu puțin timp înainte ca fortăreața să cadă, în anul 1244. Montsegur era însă ridicat pe un bloc compact de piatră, ceea ce i-a făcut pe cercetătorii care năzuiau să găsească Sfântul Graal să creadă că acesta era ascuns în chiliile mănăstirii din Montserrat, situată de cealaltă parte a frontierei franco-spaniole. Așa se face că Himmler a hotărât să meargă la Montserrat, ca să cerceteze grotele secrete ale mănăstirii catalane. În afară de Junio, alaiul lui Himmler era format din douăzeci și cinci de persoane, între care se numărau Günter Alquen, directorul revistei *Das Schwarze Korps*, generalul Karl Wolf, șeful statului

major, și un personaj straniu, pe nume Otto Rahn. Spun straniu fiindcă acesta era expert în literatură medievală și civilizație catară, autorul unei cărți intitulată *Cruciada împotriva Graalului* și a unei lucrări originale, *Căderea lui Lucifer*, unul dintre textele preferate ale lui Himmler, care a cerut să fie legat în coperte din piele de vițel și distribuit celor două mii de înalți demnitari ai SS. Însă Rahn, care sfârșise prin a fi inclus în statul major al lui Himmler, avea o problemă, numele bunicii lui fiind Clara Hamburger, iar al străbunicului, Leo Cucer, nume comune în rândul evreilor din Europa Centrală, așa că a decis să le „elimine”, pentru a putea continua să presteze servicii SS-ului, sub o altă identitate. Astfel, Otto Rahn s-a transformat în Rudolph Rahn. Motivul pentru care insist asupra acestui personaj este acela că avea să fie numit ambasador al Germaniei la Roma în timpul ultimelor luni de ocupație.

Îmi amintesc că atunci când l-am întrebat pe Junio dacă intenționează să o caute pe Montse, mi-a răspuns:

— Nu, plec în căutarea Sfântului Graal. Însă dacă o văd, o să-i transmit că îți este dor de ea.

— O să faci asta pentru mine?

— Îți promit.

După ce a reflectat câteva secunde, a adăugat:

— Cred că lucrurile ar fi mult mai ușoare dacă oamenii, în loc să alerge în căutarea Sfântului Graal sau a altor relicve, s-ar mulțumi să descopere dragostea, nu crezi?

— Ce vrei să spui?

— Nimic important. Vreau doar să spun că uneori ne încapățânăm să căutăm ceva ce nu există și să respingem ceea ce se află la îndemâna noastră. Este ca și cum simplitatea (lucrurile simple, în general) nu ar fi de ajuns pentru a popula lumea dorințelor sau, mai bine spus, pentru a satisface nevoia de dorințe a ființei umane. Însă presupun că așa a fost dintotdeauna, altfel nu ar exista atâtea mituri și zeități. Hitler are impresia că a găsit soluția acestei probleme prin recuperarea conceptului de Om-Dumnezeu, un model de ființă superioară, ce reunește suma tuturor întrebărilor și răspunsurilor.

Într-o după-amiază urâtă de noiembrie (în timp ce eram cufundat într-o profundă melancolie), Junio a sunat la ușa casei mele. Tocmai se întorsese de la Barcelona și îmi aducea vești despre „prietena noastră”, ca să folosesc cuvintele lui. Era exuberant și, după părerea mea, mi-a vorbit despre Montse ca cineva care se achitase de o datorie față de trecut sau care fusese absolvit de un păcat.

— În mod categoric, Graalul nu este îngropat la Montserrat, în schimb, m-am întâlnit cu prietena noastră, mi-a povestit.

— Ai văzut-o? Unde? am întrebat eu.

— Mai întâi, oferă-mi ceva de băut.

— Pot să-ți ofer un lichior amăru. Este singura băutură alcoolică pe care o am în casă.

— Avera?

— Avera.

— De acord. M-am întâlnit cu ea la Hotelul Ritz. A fost o coincidență, fiindcă tocmai acolo au fost cazați membrii comitetului, care-l însoțeau pe Reichsführer.

— Poate că nu a fost o întâmplare, am sugerat eu. Sosirea lui Himmler la Barcelona trebuie să fi fost anunțată în ziarele locale, iar Montse cunoaște relația strânsă dintre tine și Reichsführer, așa că este posibil să se fi apropiat de Hotelul Ritz în speranța de a te întâlni.

— Este posibil. În orice caz, nu am reușit să mă întâlnesc cu ea în afara hotelului, fiindcă cineva a furat servieta lui Himmler din camera sa de hotel, așa că am intrat cu toții în alertă. Trebuia să fi văzut scandalul care s-a declanșat.

În clipa în care Junio mi-a făcut acea mărturisire, nu mi-a trecut prin cap că Montse s-ar fi putut afla în spatele aceluiași furt. Și, cu atât mai puțin, că peste cincisprezece zile voi ține servieta Reichsführer-ului în mâinile mele.

— Montse m-a întrebat de tine și i-am povestit că în prezent lucrezi ca arhitect în biroul domnului Minnuci. I-am mai spus și despre noua ta casă. A fost foarte fericită să audă că-ți merge bine. Mi-a cerut adresa ta ca să-ți scrie.

— Și ea, ce face? Cu ce se ocupă? am întrebat.

— A rupt legăturile cu tatăl ei și nu mai locuiește împreună cu familia. O dată pe lună se întâlnește cu mama ei la Ritz, iau o gustare împreună, iar doamna Montserrat îi dă o mică sumă de bani, cu care să poată supraviețui în mod decent până când o să-și găsească o slujbă bine plătită. Locuiește într-o pensiune și lucrează ca traducătoare pentru o editură. Am încercat s-o conving să se întoarcă la Roma. I-am spus că aici o să-i fie mai bine, că va fi mai în siguranță decât la Barcelona, în ciuda războiului. Înainte de a ne despărți, i-am dat un plic cu bani și un permis de intrare în Italia. Mi-a spus că se va gândi.

Acea conversație cu Junio m-a neliniștit și, în același timp, mi-a dat speranțe, având în vedere că în timpul care se scursese nu mai crezusem că o să mai am vreodată vești despre Montse. De fapt, în momentul acela, nici măcar nu mai știam dacă sunt cu adevărat îndrăgostit de ea sau, mai degrabă, de amintirea ei. Dacă aș fi putut, aș fi alergat în ajutorul ei, însă la dorința mea de a nu mă întoarce în Spania se mai adăuga acum și contractul de muncă pe care îl încheiasem cu arhitectul Minnucci. Ceea ce nu îmi puteam însă imagina era că exact în acel moment Montse se afla în portul din Barcelona, așteptând să se îmbarce cu direcția Roma.

5

Nu am înțeles de ce dorea Montse să îmi cunoască adresa (ea fusese de părere că ar fi mai bine să nu corespundăm), până când, într-o friguroasă și ploioasă dimineață de decembrie, a apărut la ușa mea. Prima impresie pe care am avut-o când am văzut-o prin vizor a fost aceea că tocmai ieșise din apă: avea părul ud, iar pe față i se prelingeau picături de ploaie. Nu era fardată și se apăra de frig cu un palton vechi, de lână, care scotea în evidență sărăcia lucie în care trăise. Cu toate acestea, frumusețea nu i se știrbise câtuși de puțin. Chipul îi era senin, iar ochii ei mari și verzi străluceau, reflectând verticalitate și bunătate. Uitându-te în ochii ei, te simțeai ca un marinar care, după o călătorie lungă și obositoare, descoperă la orizont lumina farului care îl va conduce spre port. Într-adevăr, îți

puteai regăsi liniștea doar uitându-te în acei ochi.

— Montse! Ce bucurie! am exclamat.

În loc de sărut, mi-a atins buzele cu degetele, ca și cum ar fi vrut să înăbușe orice eventuală obiecție venită din partea mea.

— Mai bine nu te sărut, fiindcă sunt udă learcă, s-a scuzat ea.

Timp de un an și jumătate mi-am imaginat reîntâlnirea noastră altfel, așa că vorbele ei mi-au produs o oarecare decepție. O clipă, am avut senzația că mă aflu în fața unei necunoscute, despre care nu știam nimic și căreia nu-i cunoșteam obiceiurile. Până când ochii ei m-au implorat să o ajut cumva să se încălzească.

— Intră și dă-ți jos paltonul. Mă duc să caut un prosop.

— Pot să rămân la tine până îmi găsesc o locuință? m-a rugat ea.

Nu pusese întrebarea pentru a ști ce are de făcut mai departe, ci pentru a mă pune la încercare, pentru a mă ispiti. De data aceasta ea era cea care dorea să se asigure că nu mă schimbasem.

— Desigur! Simte-te ca acasă.

Apoi, după ce a analizat totul în timp ce-și ștergea părul și fața, s-a îndreptat direct spre terasa a cărei podea era umedă din cauza șiroaielor căzute din cer.

— Deci aceasta este casa ta. Îmi place, a spus.

— Încă mai am multe lucruri de făcut. Nici măcar nu am avut timp să mă ocup așa cum trebuie de amenajarea interiorului.

Era adevărat, îmi împărțisem cu multă strictețe timpul și nu alocasem nici măcar un minut acestui lucru și nici vreunei alte activități casnice, de teamă ca orele moarte să nu sfârșească prin a mă târî din nou în depresie.

— Junio mi-a povestit că lucrezi ca arhitect și că proiectezi buncăre pentru Ministerul Italian al Apărării.

— Iar mie mi-a spus că lucrezi la o editură, ca traducătoare.

— Am renunțat. Munca era prost plătită, iar cărțile pe care le traduceam erau neinteresante. M-am hotărât să mă autoexilez.

Vorbea cu atâta naturaleză, încât am tras concluzia că nu era conștientă cu adevărat de tot ceea ce spunea.

— Să te autoexilezi?

— Am rupt definitiv legăturile cu familia mea, a adăugat.

— Nu-l suporti pe tatăl tău, înțeleg.

— Este vorba despre ceva mult mai grav. Ți-ai aduci aminte că ți-am povestit despre unchiul meu Jaime?

— Da, îmi amintesc că ai pomenit de el, am răspuns.

— După ce m-am întors la Barcelona, m-am hotărât să aflu ce s-a întâmplat cu el. Timp de mai bine de un an am crezut că a murit, însă, cam după vreo patru luni, am găsit acasă o scrisoare adresată tatălui meu și semnată de colonelul Antonio Vallejo Nájera, președintele Serviciilor Psihiatrice Militare ale lui Franco. Scrisoarea, plină de aluzii la rădăcinile psihofizice ale marxismului, făcea referire la un „pacient care vă interesează” și a cărui evoluție era nulă, ca urmare a „fanatismului politico-democratic-comunist al subiectului în cauză”. Intrigată de conținutul scrisorii, am vrut să descopăr cine este acel colonel. L-am găsit patru zile mai târziu, când, în vitrina unei librării de pe Paseo de Gracia, am văzut o carte intitulată *Nebunia pe timp de război. Psihopatologia Războiului Spaniol*, publicată la Valladolid, în 1939, al cărei autor era nimeni altul decât doctorul Antonio Vallejo Nájera. Ca să nu o lungesc prea mult, lucrarea apără ideea existenței unei legături strânse între marxism și inferioritatea mentală, precum și necesitatea de a-i elimina pe marxiști încă din copilărie, pentru a elibera societatea de această plagă teribilă. În acel moment, am început să bănuiesc cine era pacientul care „îl interesa” pe tatăl meu. După ce am tras-o de limbă pe mama, am reușit să aflu adevărul: unchiul meu Jaime era încă în viață, fusese prins la sfârșitul războiului și, pentru a-l salva de el însuși, tatăl meu îl „oferise” psihiatrului Vallejo Nájera pentru ca acesta să facă experiențe pe el și să încerce să-i smulgă „gena roșie”, care îi corupsese sufletul. Se pare că experimentul se desfășura în Lagărul de Concentrare de la Miranda de Ebro, sub supravegherea Gestapoului, interesat să cunoască rezultatele tuturor experimentelor pe care doctorul Vallejo Nájera le făcea pe pacienții săi. Și, din câte știu, unchiul se află în continuare acolo.

— Este o poveste groaznică, am încuviințat.

— De aceea am hotărât să mă răzbun.

— Să te răzbuni?

— Imediat ce am aflat de călătoria pe care Himmler intenționa să o facă la Barcelona, și că urma să se cazeze la Ritz, am conceput un plan. Acum douăzeci de ani, când unchiul meu Jaime a devenit independent din toate punctele de vedere, a făcut-o în compania și cu ajutorul unei domnișoare pe care i-a prezentat-o bunica mea. Acea femeie, care se numea Ana María, îl iubea pe unchiul meu ca pe un fiu, deși gurile rele au insinuat că între ei ar fi existat și alt fel de relații. Când unchiul meu s-a îndepărtat, din motive ideologice, de frații lui, iar lucrurile au început să-i meargă cu adevărat rău în plan financiar, Ana María și-a găsit un loc de muncă, pe post de intendentă la Hotel Ritz. Acolo lucrează și în prezent. Așa că m-am dus să o văd și i-am povestit ceea ce tocmai descoperisem, că unchiul meu este încă în viață și că este folosit drept cobai de către acel medic. Apoi am rugat-o să-mi dea o copie după cheia camerei unde urma să fie cazat Himmler și să-mi facă rost de o uniformă de menajeră, sub pretextul că printre documentele pe care le avea Himmler în servieta lui se găseau, poate, și unele referitoare la experimentele pe care doctorul Vallejo Nájera le făcea în Miranda de Ebro și în alte lagăre de concentrare. Planul meu, i-am spus, consta în a-i fura documentele, pentru ca apoi să le public în presa internațională, astfel încât Franco să-și vadă compromisă neutralitatea mult-dorită dacă nu elimina din rădăcini astfel de practici medicale. Ana María a acceptat să-mi facă rost de o copie a cheii și să-mi spună care ar fi momentul propice pentru a-mi duce la bun sfârșit misiunea. În aceste condiții, a fost floare la ureche să intru și să ies din camera lui Himmler.

— Însă tu nu știai ce fel de documente conține servieta lui Himmler, am spus eu.

— Așa este. Și fiindcă nu știu nici germană, continuu să nu cunosc conținutul acelor hârtii, cu excepția câtorva planuri ale tunelelor subterane ale mănăstirii Montserrat. Însă, cu siguranță, sunt niște documente importante. De aceea m-am gândit că ar fi mai bine ca ele să ajungă în mâinile lui Smith.

În acea clipă, Montse a scos o servietă din piele neagră dintr-una din valizele sale.

— Ai călătorit cu servieta lui Himmler după tine de la Barcelona până la Roma? am întrebat-o, nevenindu-mi să cred.

— Am ascuns-o printre lenjeria intimă. În plus, Junio mi-a dat un permis de liberă trecere, în cazul în care într-o zi m-aș fi hotărât să mă întorc la Roma. Nu a fost deloc greu.

Îndrăzneala lui Montse m-a lăsat mut de uimire. Capacitatea ei de a pune la cale un plan, de a comite un furt (pentru cine nu este obișnuit să fure, se poate spune că aceasta fusese o adevărată lovitură) și de a avea suficient sânge rece, cât să traverseze jumătate de Mediterană cu obiectul furat ascuns printre articolele de lenjerie intimă era demnă de admirație.

— Deci ai continuat să te joci de-a Mata Hari și în Barcelona.

— Ceea ce s-a întâmplat cu unchiul Jaime mi-a deschis ochii. M-am hotărât să lupt împotriva fascismului cu toate forțele mele, a spus ea, apăsând cuvintele.

— Și de ce nu din Barcelona? am întrebat-o eu.

— Fiindcă Franco are lucrurile sub control în Spania. Dar, dacă Hitler și Mussolini vor pierde războiul în Europa, Franco va rămâne fără aliați, izolat... Te mai întâlnești cu Smith?

— Da. La fiecare trei sau patru săptămâni.

— Îmi faci favoarea de a-i duce servieta asta?

Am luat servieta și am pus-o într-un dulap, fără să arunc nici măcar o privire asupra conținutului ei.

— Măine o să stabilesc o întâlnire cu el, am zis eu, acceptând cererea ei.

— Slavă Domnului. În timpul călătoriei nu m-am putut gândi la altceva decât la posibilitatea să... să nu mai fi fost același.

— Nici nu mai sunt același, să fii sigură. Îi transmit lui Smith planurile buncărelor pe care le proiectez. După el, aș putea fi acuzat de înaltă trădare.

Era prima dată când vorbeam cu cineva despre asta și, auzindu-mă trecând în revistă activitățile pe care le desfășuram, aveam senzația că mă refer la o altă persoană, fiindcă nu mă simțeam ca un trădător. Eu nu făceam altceva decât să mă las condus de conștiință și nu vedeam nimic rău în asta, doar

efectele benefice pe care le avea asupra spiritului meu.

— Asta înseamnă că ar putea să te execute, a remarcat Montse.

Nici măcar Smith nu îndrăznise să se exprime în termeni atât de clari.

— Și ce crezi că s-ar întâmpla cu tine dacă s-ar descoperi povestea cu servieta lui Himmler?

— Ne-ar împușca pe amândoi. Ar fi o glumă sinistră a destinului.

M-a neliniștit să o aud vorbind atât de trivial despre o chestiune extrem de delicată.

— Ideal ar fi să mori cu demnitate, cu sentimentul datoriei împlinite. Presupun că aceasta este consolarea care îi rămâne condamnatului la pedeapsa capitală. Nu mă deranjează să mă gândesc la moarte, însă nu sunt capabil să mă gândesc la cum și când voi muri. Nu mă interesează detaliile și, evident, nu știu cum mă voi purta în fața plutonului de execuție. Curajul meu este momentan pentru mine doar o noțiune abstractă și, desigur, nu mi-ar plăcea să fiu nevoit să-l pun la încercare.

— Mie mi se întâmplă exact contrariul. Sunt capabilă să mă imaginez în fața unui pluton de execuție, privindu-mi în ochi călăii, cu capul sus, însă nu-mi place să mă gândesc la moarte sau, mai bine spus, la ceea ce înseamnă ea cu adevărat. Uneori mi-am dorit să mor, ca de exemplu atunci când am aflat de unchiul meu, însă cred că acest lucru face mai degrabă parte din empatia pe care o simțim cu toții față de cei ce suferă. Dorința de a muri este cea care le dă unora forța de a continua să trăiască, pentru a lupta împotriva nedreptăților.

Cu discuțiile acestea morbide, aproape că nici nu am simțit când s-a făcut noapte; atunci mi-am dat seama că locuința mea are doar un dormitor cu un singur pat, așa că unul dintre noi trebuia să doarmă pe canapea.

Niciodată nu i-am mulțumit lui Montse pentru modul în care a rezolvat acea situație. Când a venit momentul să mergem la culcare, mi-a spus să mă bag în pat și să sting lumina, iar după ce și-a schimbat hainele în baie, s-a așezat lângă mine, cu naturalețea unei femei care doarme cu același bărbat de ani de

zile. Nu cred că am mai trăit niciodată o senzație de spaimă ca aceea, niciodată nu am fost atât de speriat, plămânii mi se blocaseră, iar mușchii îmi paralizaseră, devenind rigizi ca ai unui cadavru. Atât eram de tensionat. Într-un fel, mă simțeam ca o chitară în mâinile celui care o acordează. Totul, absolut tot ceea ce s-a întâmplat în acea noapte a fost opera lui Montse și întotdeauna am crezut că a marcat tiparul relației noastre viitoare. Niciodată nu am vorbit cu ea despre acest lucru, însă de fiecare dată când facem dragoste, am ciudata și neplăcuta senzație că se află în altă parte, într-o lume în care îmi este interzis să intru. Poate că un alt bărbat i-ar cere să se implice mai mult, însă egoismul meu mă împiedică să mă plâng, având în vedere că, de fapt, îmi ajunge să știu că Montse îmi aparține. Niciodată nu i-am cerut să-mi fie fidelă, printre alte motive, fiindcă nici nu aș fi știut cum să pun o astfel de problemă. În realitate, nici măcar nu mă preocupă gândul că ar fi putut să-mi fie infidelă, că ar putea să mă înșele cu cineva chiar acum sau în viitor, fiindcă, cunoscând-o așa cum o cunosc, știu că amantul ei, ca și mine, ar trebui să se mulțumească doar cu bucățica pe care este ea dispusă să i-o ofere, pentru că niciodată nu se va dăruia complet unui bărbat. Din acest punct de vedere, Montse este ca un bilet dintre acelea care se rup în bucăți și se împart între mai mulți prieteni care pleacă să locuiască pe continente diferite. Pentru a reconstitui biletul, trebuie să se reunească și fiecare dintre ei să aducă partea care i-a revenit.

Însă, după cum spuneam, în noaptea aceea nu s-a întâmplat nimic deosebit, dar s-a pecetluit pentru totdeauna relația noastră. Așa că, în loc să-mi refuze dragostea ei, Montse mi-a acordat privilegiul de a-i descoperi intimitatea, posibilitatea de a dormi cu ea, de a lua micul dejun împreună, amândoi așezați pe terasa casei noastre, privind înspre Gianicolo, de a lua prânzul și cina împreună, în timp ce lumea se dezintegra iremediabil în jurul nostru. Când privesc în urmă, mi se pare că relația noastră în acei ani a fost marcată de faptul că, în ciuda caracterelor noastre diferite, am știut să ne insuflăm unul celuilalt mult optimism, lucru la fel de rar în acele vremuri, ca și carnea sau articolele de import. Un exemplu clar pentru ceea ce vreau să

spun este faptul că ne-am căsătorit pe nepusă masă, câteva săptămâni mai târziu, ca să îi facem în ciudă războiului. Am fi putut să o facem după terminarea conflictului, însă, procedând astfel, am dobândit mai multă încredere în noi înșine, am început să credem că noi suntem cei care domină situația, nu războiul. De fapt, cred că optimismul continuă să fie și în prezent unul dintre pilonii relației noastre. Să spunem că este un capital pe care l-am acumulat în perioada anilor de război, care, chiar și în ziua de azi, ne asigură o rentă de vitalitate substanțială.

6

Tot entuziasmul provocat de căsătoria cu Montse a fost cel care m-a pregătit să accept faptul că nu vom avea niciodată copii. Îmi aduc aminte că în ziua în care am vorbit despre căsătorie mi-a spus că înainte de a lua vreo hotărâre trebuie să-mi povestească ceva. „Episodul cel mai trist din viața mea”, a adăugat. Apoi, afișând o seninătate extraordinară, mi-a povestit istoria unei tinere neexperimentate și pătimăse, care și-a pierdut capul după un tânăr cu câțiva ani mai mare ca ea, un tânăr de lume, înzestrat cu un fizic atractiv, nenumărate idealuri și un univers de experiențe care au impresionat-o. Astfel că tânăra i s-a dăruit trup și suflet timp de câteva săptămâni, suficient cât să rămână însărcinată. Însă fata știa că zilele tovarășului său în țară sunt numărate, fiind vorba despre un străin, și că păstrarea sarcinii ar fi însemnat dezonorarea ei și a familiei sale. Fără a mai pune la socoteală că poziția tânărului, a cărei activitate era deosebit de importantă pentru o anumită organizație politică, ar fi putut fi compromisă. Fiind exclusă posibilitatea de a-l urma pe bărbat în țara lui, s-a hotărât să nu-i spună nimic și să facă un avort. Femeia a apelat la unchiul ei, un om decis, cu idei liberale, care cunoștea persoanele potrivite pentru a rezolva o asemenea problemă. Deoarece fata trăia într-o țară în care fusese instaurată recent Republica, nu a întâmpinat probleme în a-și îndeplini dorința, fără să fie nevoită să dea prea multe explicații și fără ca acest lucru să-i afecteze prea mult

economiile. Din nefericire, în urma acestei intervenții, tânăra a rămas sterilă, considerând că aceasta era pedeapsa pe care i-o trimitea Dumnezeu pentru ceea ce făcuse. A avut nevoie de trei ani ca să își revină după acest episod, dar mai avea din când în când remușcări, cronicizate în timp. „De aceea îi sunt atât de recunoscătoare unchiului Jaime și de aceea nu voi avea niciodată copii”, a încheiat Montse.

Nici măcar invadarea Poloniei sau a Franței de către naziști nu m-au surprins atât de tare ca acea mărturisire. Dintr-o prejudecată ciudată, eu mi-o închipuisem virgină. Însă după ce mi-am revenit din șoc, am spus:

— Nu mă interesează. Războiul va lăsa lumea plină de copii orfani, așa că, dacă vrem să fim părinți, putem oricând adopta unul.

— Nu înțelegi, nu-i așa? Niciodată nu aș putea adopta un copil. De fiecare dată când i-aș privi chipul, mi-aș aduce aminte de celălalt fiu, pe care l-am smuls de bunăvoie din pântecul meu. Nu, nu vreau să am copii.

De foarte multe ori am fost tentat să-i cer să-mi vorbească despre acel tânăr care îi consumase întreaga pasiune, însă când venea clipa adevărului îmi pierdeam curajul. De fapt, îl consider pe acel tânăr visul pe bazele căruia Montse și-a construit a posteriori personalitatea. Iar fără intervenția lui, nici eu nu aș mai fi avut loc în viața ei. Și dacă uneori am fost gelos din cauza lui sau chiar l-am urât, a fost vorba de o gelozie nedefinită și de o ură cordială. Astfel am învățat să accept calitățile lui Montse și să-i uit defectele. Am citit undeva că în toate legăturile matrimoniale există dorința de a minți persoana cu care îți împărți viața, cel puțin asupra unui punct slab al caracterului tău, deoarece este imposibil să trăiești zi de zi alături de o ființă care îți aduce aminte de micile tale meschinării. Din această cauză există atâtea căsătorii nefericite. Suma defectelor atârână mult mai greu în balanță decât orice altă latură pozitivă a conviețuirii. Eu sunt perfect de acord că lucrurile stau așa, iar prin atitudinea mea am încercat să trec cu vederea, pe cât posibil, micile defecte ale lui Montse, dar nu sunt sigur că mariajul nostru a fost unul fericit.

Ceremonia a fost oficiată de părintele Sansovino, iar Junio și câțiva dintre colegii mei de muncă ne-au fost martori. Am ales să ne căsătorim religios pentru că ceremonia civilă ar fi însemnat să recunoaștem triumful statului fascist. Intrarea Italiei în război provocase acutizarea conflictului dintre Stat și Biserică. Deși noul papă încerca să mențină un echilibru demn de un acrobat (mai târziu, odată cu trecerea lunilor, Pius al XII-lea s-a transformat din echilibrist în marioneta naziștilor) între puterile aflate în conflict, o parte a Bisericii a refuzat să se lase coruptă și l-a denunțat pe Mussolini drept complice al atrocităților pe care germanii le comiteau în țările cucerite. Am profitat de discuțiile legate de nuntă pe care le-am avut cu părintele Sansovino, pentru a-i transmite ceea ce îmi povestise Junio despre expediția lui Himmler la Montserrat, în căutarea Sfântului Graal.

— Am aflat de călătoria Reichsführerului la Barcelona. Însă Potirul folosit la Cina cea de Taină se află la Valencia, iar aceasta este o informație publică, a afirmat cu convingere.

— Ce este însă cu toate acele legende atribuite catarilor? am întrebat.

— Exact asta sunt, niște legende și nimic mai mult. Graalul recunoscut de Biserică și-a făcut apariția în Huesca, înaintea invadării Peninsulei Iberice de către arabi. În anul 713, episcopul de Huesca, un anume Audaberto, a fugit din reședința episcopală, luând cu el Graalul, pe care l-a ascuns într-o peșteră din muntele Pano. Pe acel loc a fost construită ulterior mănăstirea San Juan de la Peña. Un document din 14 decembrie 1134 consemnează faptul că Potirul se afla în custodia acestui așezământ. Un alt document, din 29 septembrie 1399, arată că potirul a fost donat regelui Martin el Humano. Graalul a fost mutat atunci în palatul Aljafería din Zaragoza, pentru ca apoi să fie dus la capela Sfânta Ágata, în Barcelona. Acolo a rămas până la moartea lui Martín el Humano. Apoi, în timpul domniei lui Alfonso el Magnánimo, Graalul a fost mutat în catedrala din Valencia. Și, din 1437, nu a mai fost mutat de acolo. Aceasta este povestea oficială și, după cum vezi, catarii nu apar în ea.

— Atunci, ce a căutat Himmler la Montserrat?

— Nu am idee, însă știu că nici măcar nu a vizitat bazilica. Asta i-a determinat pe abații mănăstirii Montserrat să refuze să-l primească. Părintele Ripoll, care vorbea germană, a fost însărcinat să facă onorurile de gazdă. După spusele clericului, pe Himmler nu-l interesa mănăstirea, ci peisajul, spunând chiar că Montserrat sprijinise erezia catară, cu care naziștii aveau atâtea lucruri în comun.

— Nu sunt la curent cu ceea ce a însemnat această erezie, am recunoscut eu.

— Catarii, cunoscuți și sub numele de „oamenii buni”, nu credeau că Iisus ar fi murit în mâinile ostașilor romani, drept pentru care nu recunoșteau Sfânta Cruce. Recunoșteau doar cartea sacră a *Evangheliei după Ioan*, se îmbrăcau în tunici negre și parcurgeau tărâmul Languedoc doi câte doi, ajutându-i pe cei aflați la ananghie. Simțeau o repulsie totală față de tot ceea ce însemna bogăție materială și în foarte scurtă vreme au fost acceptați de toate straturile unei societăți care simțea nevoia să se identifice cu orice filosofie eliberatoare. Însă această mică mișcare locală a traversat granițele Franței, pentru a se instala în Germania, Italia și Spania, așa că Roma a decis să ia măsuri. Având în vedere că acești „oameni buni” credeau că Lucifer, pe care ei îl numeau Luzbel, este un binefăcător al omenirii, Papei Inocențiu al III-lea i-a fost foarte ușor să întreprindă o cruciadă împotriva lor. A început atunci o persecuție nemiloasă, care a dus la moartea a mii de persoane și a facilitat apariția faimoasei legende a catarilor care, înainte de a fi exterminați, au pus la adăpost comori nemaivăzute, printre care se numără și Graalul. Nu știu ce elemente comune a găsit Himmler între Graal și catari – doar dacă Graalul pe care îl recunoaște Biserica nu este același cu cel căutat de Reichsführer.

— La ce vă referiți?

— Unele legende păgâne vechi spun că Sfântul Graal nu ar fi Potirul folosit la Cina cea de Taină, ci o rocă sacră, capabilă să canalizeze energiile celeste. Poetul Wolfram von Eschenbach afirmă în opera lui, *Parsifal*, că Graalul este o rocă „de tipul cel mai pur”. Alții l-au numit „roca spiritului” sau „roca electrică”. Conform altor teorii, ar fi vorba despre o energie neutrală,

conservată de un grup de îngerii, cunoscuți sub numele de „Cei care se îndoiesc” și care s-au ținut în afara disputei dintre Dumnezeu și Diavol. Von Eschenbach, a cărui lucrare narează, se pare, fapte petrecute în timpul cruciadei împotriva catarilor, a scris despre acești îngerii: „Aceia care nu s-au aflat de nicio parte / Când Lucifer și Treimea s-au luptat. / Acei îngerii demni și nobili, / Ce au fost obligați să coboare pe pământ / Până la această piatră...”

— Așa că Himmler nu căuta Potirul lui Hristos la Montserrat, ci o sursă de energie.

— Este posibil. O energie neutrală, care poate fi folosită atât în slujba binelui, cât și a răului. Nici nu mai trebuie spus că în aceste două lumi antagonice rolul lui Heinrich Himmler este cel al lui Klingsor, magul rău, aflat în slujba forțelor întunericului, vechi cavaler renegat al Graalului.

— Presupun că Reichsführerul speră să descopere locul exact în care se află această piatră pe Harta Creatorului.

— Poate. Deși, ca să fiu sincer, remarc multe contradicții în povestea asta.

— Ce vreți să spuneți?

— Catarii respingeau bunurile materiale, iar inițiații erau chiar obligați să renunțe la ele. În plus, se opuneau adorației iconoclaste. Prin urmare, a crede că posedau o comoară și că au făcut tot posibilul pentru a o pune la adăpost este pur și simplu absurd, deoarece acest lucru ar fi fost împotriva principiilor lor. Mă tem că Himmler este ceea ce am putea numi un „cataroidiot”.

— Am înțeles.

Smith a fost cel care a lămurit puțin lucrurile, după ce a tradus documentele din servieta Reichsführerului. Planurile pe care Montse le văzuse erau, într-adevăr, ale catacombelor mănăstirii Montserrat, însă mai erau și altele, ale unor buncăre pe care armata lui Franco le construisese în orașul La Línea de la Concepción. Un total de patru sute nouăzeci și opt de fortificații de beton armat care, după cum reieșea din notele de subsol, urmau să fie folosite de o parte a armatei germane pentru cucerirea Gibraltarului. O operațiune care a fost botezată cu

numele de cod „Felix” și abandonată după întâlnirea dintre Franco și Hitler, de la Hendaya. În afară de aceste planuri, servieta lui Himmler mai conținea și documente care dovedeau colaborarea dintre poliția politică franchistă și SS. Reichsführerul purta cu el și un raport ciudat, care făcea referire la existența a treisprezece orașe subterane aflate în Anzi. Treisprezece orașe de piatră, iluminate artificial și legate între ele prin tuneluri, a căror capitală era orașul Akakor, care se întindea până dincolo de râul Purus, într-o vale adâncă, situată la frontiera dintre Brazilia și Peru. Acest regat subteran, ridicat din ordinul Marilor Maeștri în urmă cu mii de ani, dispunea de o plantă capabilă să înmoaie piatra. Această comoară era dorită de naziști cu orice preț.

Pentru mine, acele povești erau la fel de lipsite de miez ca Pământul lui Himmler, despre care Reichsführerul credea că, odată cucerit, îl va ajuta să schimbe lumea din temelii.

Acum, când mă gândesc la toate aceste lucruri, îmi dau seama că am reușit să supraviețuiesc numai datorită lui Montse. A fost ca și cum destinul m-ar fi premiat, permițându-mi să mă căsătoresc cu ea. Altfel, nu știu cum aș fi reușit să suport chinul dominației naziste, mai ales că mă consider o persoană rațională. Știu că al doilea Smith lua acele descoperiri foarte în serios; mie, în schimb, mi se păreau o pierdere de vreme, fiindcă în timp ce noi ne ocupam cu descifrarea numelui nu știu cărui oraș legendar din zona Amazonului, mașinăria de război germană continua să înainteze invincibilă. Pentru mine, urmărirea unor obiecte precum Harta Creatorului, Lancea Destinului sau Sfântul Graal nu avea niciun sens și aș fi preferat să fac parte dintr-o altfel de mișcare, mai activă, care să oprească înaintarea tancurilor Celui de-al Treilea Reich. Nu aș fi ezitat să bombardez buncărele pe care eu însumi le proiectam, a căror localizare o cunoștea și Smith, grație informațiilor pe care i le oferisem. Nu de puține ori m-am supărat pe el din cauza acelei atitudini pe care eu o consideram pasivă, însă de fiecare dată reducea la tăcere plângerile mele, recomandându-mi să nu mă impacientez, fiindcă armata aliată va ști să folosească la momentul potrivit informațiile pe care i le dădeam eu.

Altfel stăteau însă lucrurile cu Junio. Dacă am ceva să-i reproșez, în afară de ideologia pe care o adoptase și de comportamentul său criminal, este tocmai faptul că se lăsa condus de superstiții. La început am crezut că aceasta era o trăsătură a caracterului său, însă, odată cu trecerea timpului, am ajuns la concluzia că interesul lui pentru ezoteric nu era altceva decât un capriciu, una dintre acele plăceri ridicole pe care și le permit oamenii bogați – excluzând pasiunea sa pentru paleografie și politică, Junio nu lucrase nici măcar o zi în viața lui. Nu se ocupa nici de afacerile familiei, care erau administrate de o armată de avocați, agenți și contabili, însă, presupun că acesta era tipul de comportament pe care lumea îl aștepta de la un prinț care se bucura de privilegiul de a fi prieten cu regele Italiei.

Așa cum ni s-a întâmplat tuturor, războiul a scos la suprafață tot ce era mai bun în Junio, dar și tot ce era mai rău. Iar când ineficiența armatei italiene i-a dăruit încrederea sa de nezdruncinat în mișcarea fascistă, a căutat refugiu în ezoterism cu aceeași vehemență cu care alcoolicul își confundă beția cu realitatea. Erau rare întâlnirile în care să nu facă referire la vreuna dintre extravagantele misiuni pe care i le încredința Himmler: să găsească Ciocanul lui Wotan; să descopere adăpostul Regelui Lumii; să pună mâna pe Bastonul Puterii și câte și mai câte. Îmi amintesc de una dintre aceste misiuni, despre care ne-a povestit în timp ce luam cina în restaurantul Nino, pe Via Borgognona. După spusele lui Junio, Reichsführerul îi încredințase misiunea de a organiza o expediție în America Centrală, în căutarea a ceea ce el numea „Craniul destinului”. Se pare că, în ianuarie 1924, un explorator pe nume Fredrik A. Mitchell-Hedges descoperise un craniu sculptat în cristal de rocă printre ruinele unui complex arhitectural al civilizației maiase, pe care l-a botezat Lubaantum (ceea ce înseamnă „Orașul Pietrelor sau al Pilonilor Căzuți”), în zona Yucatánului, în Belize. Craniul, care cântărea cinci kilograme, fusese sculptat dintr-o singură bucată, iar perfecțiunea șlefuirii, finețea detaliilor (mandibula era articulată) și duritatea sa (ce atingea șapte unități din zece pe

scala Mohs) făceau din acest obiect o piesă unică și originală. Lipsa lui de cusur i-a făcut pe experți să afirme că putuse fi tăiat și șlefuit doar cu unelte precum diamantul sau corindonul și, dacă fusese realizat manual, așa cum se presupunea, artizanul sau artizanii avuseseră nevoie de mai mult de trei sute de ani pentru a finaliza opera. Însă asta nu era totul, populația kekchi, indigenii care trăiau în zonă susțineau că acele cranii, care aparținuseră preoților locali, erau folosite de obicei în ceremonii ezoterice, fiind surse de putere, capabile să vindece sau să omoare, Mitchell-Hedges nu a ezitat să afirme că ruinele și craniul aparțin continentului pierdut al Atlantidei.

— După cum vedeți, cum spunea Rilke, lumea noastră este o cortină de teatru, în spatele căreia se ascund secretele cele mai adânci.

Junio lua în serios acele misiuni, dar eu vedeam în interesul lui o încercare de evadare din realitate. Nu degeaba declinul fascismilor italieni era cu fiecare zi mai evident, ca și dezamăgirea populației, sătulă să facă sacrificii fără să primească nimic în schimb. Oricine își putea da seama că se întinsese mult prea tare coarda și că italienii începeau să descopere că în spatele privirii trufașe și războinice a Duceului – altădată simbol viu al fermității și securității drumului pe care avea să conducă țara spre cele mai înalte culmi din istoria ei – nu se găsește nimic altceva decât încăpățănare.

7

Anii 1941 și 1942 au fost ani grei. Sprijinul economic promis de Hitler nu a mai ajuns niciodată, iar condițiile de trai ale italienilor s-au deteriorat foarte mult, devenind insuportabile. Rata inflației s-a triplat, producția industrială s-a redus cu aproximativ treizeci și cinci la sută, iar visul glorios despre care tot vorbise Mussolini în anii de dinainte de război se transformase într-un coșmar.

Singurul oraș ce părea ocolit de război era Roma, care, fiind orașul-mamă al civilizației noastre, păstrătoarea comorilor sale, fusese ocolită de bombardamentele aviației forțelor aliate.

Desigur, din acest motiv, orașul atrăsese sute de mii de refugiați din toată Italia, care se adăpostiseră în case, pe scări și sub porți, iar, în consecință, lipsa de hrană se acutizase.

Între timp, eu am continuat să semăn cu buncăre nordul și sudul țării, din ordinul Ministerului Italian al Apărării, iar Montse a reușit să-și găsească un post de bibliotecară la Palatul Corsini, vecin cu casa noastră. Câștiga doar o sută de lire, însă muncea cu pasiune.

Pe la jumătatea anului 1942, am făcut un nou voiaj în compania lui Junio, de data aceasta din motive strict profesionale. Se pare că trupele Axei se temeau de invazia forțelor aliate dinspre sud, mai exact dinspre Sicilia, și doreau să verifice (și, dacă era cazul, să întărească) punctele de apărare de la Pantelleria, o mică *isola* aparținând teritoriului italian, situată la doar șaptezeci de kilometri de capul Mustafa, pe coasta Tunisiei și la o sută de kilometri de capul sicilian Granitola. Nu degeaba era Pantelleria poarta de intrare în Sicilia, la fel cum Sicilia era poarta de intrare în restul Peninsulei Italice. Insula fusese puternic fortificată înainte de război, după proiectul arhitectului Nervi, așa că, ajungând acolo, nu mi-a rămas decât să garantez că nu se poate face mai mult decât ceea ce fusese deja făcut.

Din moment ce pe insulă nu aveam unde să stăm, a trebuit să ne adăpostim într-un *dammuso*, o construcție tipică acelei zone, cu influențe arabe, care m-a surprins atât prin simplitate, cât și prin faptul că era foarte răcoroasă vara. În fiecare seară, după orele de serviciu, mergeam cu un jeep al armatei italiene până la Cala Tramontana pentru a privi apusul soarelui oglindit în marea cea mai frumoasă, în timp ce mistralul venit tocmai din Africa făcea vârtejuri de apă la picioarele noastre. Niciodată nu am mai văzut o mare care să semene atât de mult cu cerul. Și niciun cer al cărui albastru să se reflecte atât de puternic în mare.

La fel cum se întâmplase și în timpul vacanței noastre la lacul Como, Junio și cu mine am devenit mai apropiați. Îmi aduc aminte că într-o noapte, în timp ce luam cina la lumina lumânărilor (lumina electrică era interzisă în Pantelleria pe

timpul nopții, pentru a îngreuna eventualele bombardamente ale aviației forțelor aliate), un Junio abătut mi-a povestit cum trupele SS anihilaseră mai mult de trei sute de mii de cehi, ca reacție la asasinarea de către un grup de partizani a lui Reinhard Heydrich (fostul șef al Gestapoului, care fusese numit de către Hitler *Protector* al Celui de-al Treilea Reich, în Protectoratul Boemiei și Moraviei). Nu servise la nimic faptul că vinovații fuseseră identificați în Praga și că preferaseră să-și ia viața, decât să se lase prinși de soldații germani. Himmler a ordonat executarea întregii populații a unui sat numit Lidice. Iar când l-am întrebat de ce ordonase Reichsführerul să fie masacrați locuitorii aceluia satuc și nu ai altuia, mi-a răspuns:

— Fiindcă locuitorii satului Lidice au fost acuzați că îi adăpostiseră pe membrii rezistenței, care îl asasinaseră pe Heydrich. Himmler a ordonat să fie executați toți băieții trecuți de șaisprezece ani, femeile să fie deportate în lagărul de concentrare de la Ravensbrück, iar copiii au fost trimiși la Berlin, pentru a fi selectați și apoi germanizați. După care, un grup de prizonieri evrei a săpat gropile în care au fost îngropați morții, casele au fost arse și pământul arat, ștergând astfel, literalmente, localitatea Lidice de pe hartă.

Nu de mult am citit într-un ziar italian, care scria despre tragedia de la Lidice, că doar o sută patruzeci și trei de femei au reușit să supraviețuiască războiului, în timp ce, din cei nouăzeci și opt de copii duși în Germania, doar unsprezece fuseseră considerați apți pentru a fi germanizați și încredințați familiilor oficialilor SS. Încă șaisprezece au apărut după terminarea războiului. Restul au pierit în camerele de gazare din lagărul de concentrare de la Chelmo.

După ce și-a terminat povestirea, Junio a ieșit din *dammuso*^[37] și, sub un cer înstelat, a spus despre Reichsführer:

— Regulamentul războaielor terestre, stabilit prin Convenția de la Haga, în 1907, prevede doar pedepsirea celor ce comit fapte de violență împotriva trupelor de ocupație. Omul ăsta este complet nebun. Și, cu siguranță, Germania nu va câștiga războiul asasinând civili nevinovați.

A fost prima și ultima oară când l-am auzit pe Junio rostind

deschis o plângere la adresa modului de acțiune al germanilor. Am profitat de momentul acesta de slăbiciune pentru a-l întreba despre zvonurile care circulau prin Roma, conform cărora evreii din toată Europa ocupată erau transportați în lagărele de concentrare cu scopul de a fi exterminați. Răspunsul lui Junio a fost elocvent:

— În curând, toată Europa se va transforma într-un mare lagăr de concentrare și într-un cimitir gigantic.

Acea călătorie ne-a apropiat foarte mult. Faptul că îmi pusesem talentul de arhitect în slujba armatei italiene mă transforma, în ochii prințului, în parte activă a ei. Nu știu dacă mă mai bănuia sau nu că desfășor activități de spionaj, însă nu s-a trădat nicio clipă. Am spus deja că Junio era o persoană practică și că la jumătatea anului 1942 nu mai avea nicio îndoială asupra faptului că acel război avea să se încheie cu înfrângerea Italiei și, în cele din urmă, cu eșecul fascismului. De fapt, acel voiaj ne-a convins pe amândoi că Italia era învinsă înainte chiar de a purta vreo luptă pe teritoriul ei. Și, într-adevăr, chiar așa era, fiindcă, pe lângă faptul că mizeria pusese stăpânire pe toată țara cu virulența devastatoare a unei tumori maligne, poporul italian își pierduse încrederea în liderii săi.

Prăbușirea lui Mussolini era o chestiune de timp, iar prin februarie 1943 poziția lui a început să fie serios compromisă. Chiar subsecretarul său pe probleme externe, Bastianini, îl sfătuia să rupă orice legătură cu Hitler și să facă pace cu aliații. O lună mai târziu, au izbucnit revoltele în fabrica Fiat din Milano, ai cărei angajați au sfârșit prin a intra în grevă. Au cerut plata indemnizațiilor întârziate pentru victimele bombardamentelor forțelor aliate. Greva s-a extins și în celelalte ramuri ale industriei din nordul țării, iar situația politico-socială a devenit insuportabilă. Însă nu sosise încă ceea ce era mai rău.

•

Ziua de 18 iulie a anului 1943 a fost una dintre cele mai călduroase din acea vară, așa că Junio a apărut la noi acasă, pentru a ne invita să mergem împreună pe plaja din Santa Severa. Avea un coș cu gustări și vin, hamace și scaune împletite, prosoape pentru toată lumea și, desigur, o mașină cu șofer. Nu

am putut refuza.

Ziua a fost, până la urmă, una dintre cele mai plăcute. Am făcut baie, ne-am bronzat și am mâncat la adăpostul unui pin stufos, a cărui umbră atrăsese mai multe familii care, la fel ca noi, profitaseră de caniculă pentru a părăsi orașul și a se bucura de câteva ore de relaxare. Văzându-ne acolo, tolăniți în hamace sau așezați pe scaunele de răchită, fără nicio altă preocupare decât aceea de a lăsa letargia estivală să cearnă lent peste noi picături de sudoare, aveai impresia că Roma este un oraș scăldat în pace și că nici ea și nici locuitorii săi nu participă la războiul care se purta în celelalte capitale ale Europei. După prânz, Montse s-a transformat din nou într-o Afrodită și, după multe salturi în apă, și-a pus o cămașă de in și a plecat să se plimbe pe plajă, adunând sidef, scoici și melci. Până și Gábor a profitat de acea stare de relaxare generală ca să-și scoată cămașa și să facă exerciții de gimnastică, lucru care nu i-a lăsat indiferenți pe copii, impresionați de masa lui musculară. Nici Junio, nici eu nu ne-am îndurat să părăsim acea umbrelă uriașă care era coroana pinului la baza căruia ne adăpostiserăm, de unde puteam admira plaja scăldată de o mare de smarald și unde puteam respira o briză revigorantă, cu o puternică aromă de sare. Niciunui dintre noi nu își imagina că era calmul dinaintea furtunii și că destinul orașului avea să se schimbe pentru totdeauna.

A doua zi, în jurul orei unsprezece și un sfert dimineața, au sunat alarmele care anunțau sosirea avioanelor inamice, ceea ce se întâmpla frecvent, însă, cum de obicei ne ocoleau, nu am crezut că avem de ce să ne îngrijorăm. Dar, în ziua aceea, bombardamentele forțelor aeriene nord-americane nu ne-au mai cruțat și un nor de bombe a întunecat cerul, care a început să tremure și să ardă sub acea furtună de foc și distrugere. Consecințele aceluia bombardament au fost: o mie cinci sute de morți, șase mii de răniți, zece mii de case distruse și patruzeci de mii de oameni rămași pe drumuri. Cartierele cele mai afectate au fost Prenestino, Tiburtino, Tuscolano și San Lorenzo, iar alimentarea cu apă, gaz și curent electric a fost întreruptă timp de câteva săptămâni. Roma a devenit din *città aperta*^[38],

città colpita⁽³⁹⁾.

În aceeași zi, la o sută de kilometri de Roma, la Feltre, Mussolini s-a întâlnit cu Hitler. Chestiunea cea mai importantă despre care ar fi trebuit să se discute era tocmai imposibilitatea Italiei de a continua războiul alături de Germania. În timpul reuniunii, Mussolini a primit vestea bombardării Romei, dar nu a fost capabil să-i transmită lui Hitler cererile lui. I s-a făcut rău și a amuțit.

În dimineața următoare, pe una dintre clădirile afectate de bombardamente, se putea citi următorul mesaj: *Meio l'americani su'lla capoccia che Mussolini tra i coioni*. „Mai bine cu americanii pe cap decât cu Mussolini între picioare.”

Regele Vittorio Emanuele al III-lea, sprijinit de înaltul Consiliu Fascist, a ales să-l îndepărteze pe Mussolini, să rupă pactul cu Germania și să negocieze pacea cu aliații.

În doar câteva ore, Roma a încetat să mai fie capitala fascismului italian, transformându-se în capitala mondială a antifascismului. Iar când știrea destituirii Ducei s-a propagat, grație radioului, orașul s-a luminat brusc și oamenii au ieșit pe străzi, strigând: *Abasso Mussolini! Evviva Garibaldi!* Au fost aprinse focuri pentru a se arde orice obiect sau simbol al fascismului, ajungându-se până la a incendia redacția ziarului *Il Tevere*, una dintre gazetele aservite regimului. O mulțime de oameni și-a dat întâlnire în Piazza Venezia și o alta în piața San Pietro, pentru a-l mulțumi Domnului și pentru a aclama pacea.

Trebuie să recunosc că și eu cu Montse am ieșit în stradă pentru a sărbători căderea lui Mussolini.

Însă cu armata aliată aflată în Sicilia, pe punctul de a traversa trecătoarea Messina, germanii nu își puteau permite să abandoneze Italia, astfel că Hitler a ordonat să se opună rezistență invaziei, dispunând o serie de linii defensive în jurul Romei și ocupând capitala.

În zilele de 10 și 11 septembrie, s-au dat lupte între contingentul italian (format în mare parte din civili sau soldați în rezervă), care apăra Roma, și trupele germane, care au cucerit orașul puțin câte puțin, până când au preluat controlul.

Chiar în ziua de 11, după-amiaza, nemții au împânzit orașul

cu afișe pe care era scris următorul edict:

**COMANDANTUL ȘEF AL ARMATEI GERMANE DE SUD
PROCLAMĂ:**

Teritoriul italian controlat de trupele germane este declarat teritoriu aflat în război. Se va supune în totalitate legii marțiale germane.

Delictele comise împotriva forțelor armate germane vor fi judecate în conformitate cu legea marțială germană.

Sunt interzise grevele, care vor fi pedepsite de către un tribunal marțial.

Organizatorii de greve, sabotorii și instigatorii vor fi judecați și executați după un proces sumar.

Am hotărât menținerea legii și ordinii și sprijinirea autorităților italiene competente prin toate mijloacele necesare, pentru a asigura bunăstarea populației.

Muncitorii italieni care vor desfășura de bunăvoie munci dificile în folosul trupelor germane vor primi un contract de muncă în conformitate cu standardele germane, precum și salarii germane.

Miniștrii italieni și autoritățile judiciare își vor păstra posturile.

Transportul feroviar, mijloacele de comunicare și serviciile poștale vor începe să funcționeze imediat.

Până la noi ordine, este interzisă corespondența privată. Conversațiile telefonice, care trebuie reduse la minimum, vor fi strict supravegheate.

Autoritățile și organizațiile civile vor răspunde în fața mea pentru păstrarea ordinii publice. Li se va permite să-și exercite activitatea doar dacă vor coopera în mod exemplar cu autoritățile germane, pentru a preveni orice acțiune de sabotaj și de rezistență pasivă.

Roma, 11 septembrie 1943

Mareșalul Kesselring

În acea seară, Hitler li s-a adresat italienilor prin intermediul radioului de la cartierul său general din Rastenburg, în Prusia Orientală. S-a felicitat pentru cucerirea Romei și a promis că Italia va plăti foarte scump trădarea ei, precum și izgonirea „ilustrului său fiu”, referindu-se la Duce.

Doar o zi mai târziu, Mussolini a fost salvat din locul în care era ținut prizonier, în stațiunea Gran Sasso, de către un parașutist temerar pe nume Otto Skorzeny, fiind obligat să proclame Republica Socialistă Italiană, cu capitala la Salò, o mică localitate din apropierea lacului Garda, care nu era un bastion nazist.

•

Persoanele care au beneficiat cel mai mult de pe urma acestor schimbări au fost maiorul Herbert Kappler, căruia i-a revenit onoarea de a descoperi locul în care era ascuns Mussolini, motiv pentru care a fost decorat cu Crucea de Fier și înaintat în grad de locotenent-colonel, și ajutorul său, un tânăr pe nume Erich Priebke, înaintat în grad de căpitan. Astfel, Kappler a devenit comandantul trupelor SS și omul de încredere al lui Himmler la Roma. În aceeași zi, Reichsführerul l-a sunat pe Junio pentru a-i cere să-l sprijine pe Kappler în dificila sarcină care îi revenea.

Primul ordin pe care noul locotenent-colonel l-a primit de la Himmler a fost arestarea și deportarea tuturor evreilor din capitală. Însă, cum Kappler cunoștea îndeaproape societatea italiană, a considerat că o astfel de măsură ar fi adus mai multe inconveniente decât beneficii pentru trupele ocupante, fără a mai ține cont de faptul că nu dispunea de suficiente efective pentru a duce la capăt o astfel de acțiune, drept pentru care a vrut să avertizeze comunitatea iudaică prin intermediul lui Junio și al ambasadorului german pe lângă Sfântul Scaun, baronul Ernst von Weizsäcker. Date fiind calmul aparent al situației și lunga perioadă în care conviețuiseră cu trupele germane, liderii evreilor din Roma au considerat exagerate comentariile prințului Cima Vivarini și pe cele ale lui Von Weizsäcker. Nu l-au ascultat nici măcar pe unul dintre rabinii lor, Israel Zolli, care le-a propus să închidă sinagogile, să-și retragă

fondurile din bănci și să disperseze comunitatea evreiască în case și în mănăstiri creștine, convins fiind că planurile diabolice ale naziștilor sunt adevărate. În timp ce Kappler susținea teoria folosirii comunității iudaice pentru obținerea unor informații despre „conspirația” evreiască internațională, Himmler continua să insiste asupra necesității aplicării unei „soluții finale”. După ce s-a întâlnit cu mareșalul Kesserling la cartierul general al Wehrmacht-ului din Frascati, Kappler și-a schimbat strategia și a cerut comunității iudaice să predea cincizeci de kilograme de aur în termen de douăzeci și patru de ore, dacă vrea să evite deportarea unui număr nedeterminat de membri ai săi. Ceea ce Kappler și Kesserling urmăreau prin această măsură era salvarea evreilor din Roma, pe care doreau să-i folosească apoi ca mână de lucru ieftină, la fel cum se întâmplase și în Tunisia. Următoarea mișcare a lui Kappler a fost de a pune captura obținută într-o cutie și de a o trimite la Berlin, la biroul generalului Kaltenbrunner, cu scopul ca banii să fie folosiți pentru regenerarea fondurilor sărăcite ale serviciului de spionaj al SS, însă, în replică, Himmler i l-a trimis pe căpitanul Theodor Dannecker, același personaj care se ocupase și de persecuția evreilor din Paris. Mesajul era clar: Kappler și alți distinși membri ai conducerii naziste din Roma dăduseră dovadă de un comportament eretic și confuz, refuzând să pună în aplicare ordinele înaltei conduceri, iar acest lucru era inacceptabil. Dannecker s-a prezentat la Roma în fruntea unui detașament al unității Waffen SS, compuse din patruzeci și cinci de bărbați, printre care ofițeri, subofițeri și soldați. După ce s-a întâlnit cu Kappler, i-a cerut întăriri și lista nominală a evreilor din Roma. Pogromul a fost fixat pentru zorii zilei de 16 octombrie. Deși toamna fusese una excesiv de călduroasă, operațiunea s-a desfășurat pe o ploaie torențială. Numai în ghetou au fost închiși mai mult de o mie de evrei, transportați apoi în camioane de la Portico d’Ottavia până la Collegio Militare, clădire amplasată pe unul din malurile Tibrului, la cinci sute de metri distanță de Vatican. Următoarea destinație a prizonierilor a fost Auschwitz, de unde s-au mai întors doar o femeie și cincisprezece bărbați. Când a aflat ce se petrece, Pius al XII-lea

nu a avut altă alternativă decât să ridice dispozițiile canonice care le impuseseră mănăstirilor izolare totală de oraș, pentru ca evreii care încă nu fuseseră prinși să se poată refugia în ele.

Șocul inițial al populației Romei la vederea acestor barbarii s-a transformat în indignare odată cu trecerea orelor. După cum se temuse Kappler, măsurii de a ataca direct comunitatea evreiască din Roma i s-a răspuns prin inflamarea spiritului de rezistență al restului populației, iar, de atunci, sabotajele și atacurile îndreptate împotriva forțelor de ocupație s-au înmulțit.

Îmi aduc aminte că Montse a adus în dimineața următoare arestărilor un exemplar din ziarul clandestin *Italia Libera*, printre titlurile căruia se putea citi: PE PARCURSUL ÎNTREGII ZILE, GERMANII AU STRĂBĂTUT ROMA ÎN LUNG ȘI-N LAT, TRIMITÂND ITALIENI ÎN CREMATORIIILE DIN NORD.

Grație prieteniei lui Junio cu colonelul Eugen Dollmann, care era omul de legătură dintre ofițerii SS, fasciștii italieni, aristocrație și Vatican, am fost solicitat să lucrez cu germanii la construirea liniilor de apărare cu ajutorul cărora intenționau să frâneze avansarea trupelor aliate.

Singura probă pe care a trebuit s-o trec a fost un prânz în compania lui Junio și a lui Dollmann însuși. În timpul mesei, Dollmann a vorbit pe îndelete despre frumusețea femeilor italiene, despre cele o sută de moduri de a găti o langustă, despre cât de mult îi plăcea *tartufo nero* (a mâncat un preparat rusec, garnisit cu o cremă amară și caviar) și alte banalități legate de gusturile lui rafinate. A făcut un singur comentariu politic, și acela pentru a se lăuda cu puterea pe care o avea asupra mareșalului Kesselring, autoritatea militară supremă în Italia.

După cum ne-a povestit, Kesselring îi ceruse părerea despre reacția pe care avea să o aibă populația Romei în situația în care și-ar fi văzut orașul căzut în mâinile armatei germane.

— I-am spus că, de-a lungul istoriei lor, romanii au demonstrat întotdeauna că nu le place să se scoale nici dimineața, nici împotriva inamicului, iar lucrurile vor sta la fel și de data aceasta. L-am asigurat că se vor limita la a aștepta cu

măinile în sân, pentru a vedea în măinile cui urmează să cadă oraşul lor, în cele ale britanicilor şi ale nord-americanilor sau ale germanilor. Şi exact asta au făcut.

Dollmann uita de cei peste şase sute de romani care îşi sacrificaseră viaţa încercând să împiedice căderea oraşului în măinile naziştilor.

Apoi mi s-a adresat pentru prima oară:

— Prinţul îmi garantează că sunteţi un arhitect talentat. Dacă acceptaţi să lucraţi pentru noi, vă voi acorda privilegiul de a corespunda cu soţia dumneavoastră, în ciuda interdicţiei, mi-a spus el.

Am presupus că Junio era în spatele acelei permisiuni. Întotdeauna m-am întrebat din ce motiv a fost mereu atât de amabil cu noi, chiar şi când a fost sigur de activităţile secrete pe care le desfăşuram, iar singura explicaţie care îmi trece prin cap este aceea că ne considera inofensivi, dar cred că era şi îndrăgostit de Montse.

— Pot oare să refuz această propunere? am întrebat eu pentru a-l pune la încercare pe Dollmann.

— Sigur că aţi putea, însă m-aş vedea obligat să vă recomand pentru muncă silnică, mi-a răspuns fără să-şi ascundă cinismul.

Iar după ce şi-a terminat paharul de vin şi a schiţat un surâs, a adăugat pe un ton ironic:

— Ştiaţi că lui Kesselring i se spune „Alberto Zâmbăreţul”? Fiindcă i-a îngheţat zâmbetul şi i s-a terminat răbdarea. Se spune că avea nevoie de şaizeci de mii de muncitori pentru construcţia fortificaţiilor defensive din sud, dintre care şaisprezece mii patru sute trebuia să-i aducă din Roma, însă s-au prezentat doar trei sute cincisprezece voluntari. Albert s-a supărat atât de tare, încât a ridicat numărul la douăzeci şi cinci de mii de voluntari din Roma, care însă nu apăreau; atunci a dat ordin să fie luaţi pe sus din casele lor, din tramvaie sau din autobuze şi condamnaţi la muncă silnică.

— În dimineaţa asta am fost nevoit să asist la o astfel de vânătoare. Am luat tramvaiul de la Colosseum şi, cinci minute mai târziu, soldaţii SS au luat cu asalt vagonul şi ne-au obligat să coborâm. După ce au analizat actele fiecărui bărbat, au

reținut patru dintre ei, a intervenit Junio.

— Știți anecdota scornită de generalul Stahel? Spune așa: „Jumătate din populația Romei trăiește ascunsă în casele celeilalte jumătăți.” Este ca și cum pe toți bărbații Romei i-ar fi înghițit pământul. Însă ar trebui să țină cont de faptul că dacă dispar din casele lor pentru mult timp, până la urmă, noi, germanii, vom avea grijă să le luăm locul, inclusiv nevestele. Știți la ce mă refer...

Dollmann a izbucnit într-un râs grotesc și strident.

La final, în restaurant au intrat Mario, șoferul italian al lui Dollmann, și *Cuno*, paznicul lui alsacian, care a primit drept premiu resturile de mâncare, cu entuziasmul nobil caracteristic câinilor.

O descriere a caracterului lui Dollmann, realizată între lunile iulie și august 1945, când războiul se terminase, spunea despre el că era un bărbat mult prea vesel pentru a fi german, înzestrat cu o inteligență extraordinară. Se mai spunea că, deși vanitos și lipsit de principii, era atât de politicoș și hedonist, încât probabil că evitase să se scufunde în mocirla cruzimii și lașității multora dintre colegii săi.

Nu știi care sunt acuzațiile care i se aduc lui Dollmann, însă lăsa impresia că național-socialismul nu-l interesa ca gândire ideologică, ci ca metodă de a-și atinge scopurile, reduse, în esență, la a duce o viață de lux și risipă în apartamentul lui confortabil de pe Via Condotti. Din punct de vedere strict politic, nu am cunoscut niciun alt oficial german atât de străin de etica nazistă, astfel că până la sfârșitul prânzului fusesem acceptat, fără să fi fost nevoit să răspund la niciun fel de întrebare. Acum cred că acea întâlnire a fost un pretext pentru ca Dollmann să-și ofere un banchet în compania amicului său, prințul Cima Vivarini. Recomandarea lui Junio îi era de ajuns fiindcă, la urma urmei, îi era indiferent cine sunt eu.

•

Nu-mi amintesc să fi muncit vreodată mai mult și mai greu ca atunci, deoarece proiectul trebuia finalizat cât mai repede cu putință și presupunea unirea unor distanțe mari, iar diferențele topografice ale terenului pe care trebuia să construim (de la

culmile abrupte din La Mainarde, până la pantele line ale munților Aurunci) erau considerabile. Nu trebuie uitat că în acel moment aliații debarcaseră deja pe plajele din Salerno și împingeau Armata a Zecea germană spre nord, dincolo de râul Volturno, la doar patruzeci de kilometri depărtare de locul în care ne aflăm. Intenția lui Churchill era de a transforma cizma în călcâiul lui Ahile al armatei naziste, deschizând o breșă care să-l oblige pe Hitler să negligeze fronturile orientale și occidentale. Însă Kesselring era un os greu de ros și era hotărât să opună mai multă rezistență decât se aștepta toată lumea.

Linia Gustav – așa a fost numită linia principală de apărare a armatei germane – pornea din munții Abruzzo, traversa Monte Cassino și se întindea apoi de-a lungul râurilor Garigliano și Rapido, până la mare. În doar câteva zile, bătuți de ploitorențiale și într-un frig nemilos, a trebuit să construim linii de apărare, care includeau turele îngropate pentru tancuri, buncăre, cazemate, adăposturi pentru tunuri de optzeci și opt de milimetri, ca să nu mai spunem că trebuia să îndepărtăm vegetația și să semănăm câmpurile cu mine.

Atunci când nu trebuia să merg dintr-un loc în altul pentru a supraveghea stadiul lucrărilor, munceam în claustrai pe care îl desenase Bramante pentru abația din Monte Cassino. O operă realizată în 1595, care îmi amintea de perioada petrecută la Academia Spaniolă. De pe balcon, privind spre vest, te bucurai de o splendidă panoramă a văii râului Liri. Chiar și azi, când închid ochii, reușesc să revăd abația intactă, înainte ca bombele aviației aliate s-o transforme într-o ruină, iar valea râului Liri să se transforme într-un cimitir plin de soldați polonezi.

Însă nu munceam tot timpul din greu, mai găseam timp și pentru a-i scrie lui Montse. O sarcină ce-mi fusese impusă de al doilea Smith, din moment ce mă bucuram de privilegiul acordat de Dollmann, astfel că informațiile de pe front au ajuns în mâinile lui prin intermediul ei (în realitate, Montse se limita la a-i da scrisorile mele lui Marco, ospătarul de la pizzeria Pollarolo). Metoda de codificare era foarte simplă și consta în scrierea unei serii de fraze aparent inocente, care ascundeau, de fapt, informații militare. De exemplu, dacă scriam: „Priveliștea

de la abație este splendidă”, voiam să spun că nu se găsesc trupe germane în împrejurimi. În schimb, dacă scriam: „Mi-e dor de tine”, însemna că trupele naziste cuceriseră satele vecine. Unul dintre avantajele acestei forme de încifrare a mesajelor era acela că nu trebuia să porți cu tine o carte de coduri, punându-te astfel în pericolul pe care aceasta îl implica, fiind suficientă simpla lor memorare.

Deși scrisorile erau cenzurate de autoritățile militare naziste, niciunui dintre mesaje nu a ajuns să fie interceptat.

După ce mi-am terminat misiunea la Monte Cassino, am fost mutat pe linia Reinhard, situată la câțiva kilometri de linia Gustav, și, mai târziu, pe linia Senger-Riegel, cunoscută și sub numele de linia Hitler, care unea Pontecorvo, Aquino și Piedimonte San Germano. Apoi am fost trimis la o altă linie defensivă înainte de sosirea în capitală, însă nu am participat la construcția ei, fiindcă tocmai atunci am fost chemat la Berlin.

Durerea pe care am simțit-o în clipa aceea m-a lăsat fără suflare. Având în vedere că deportările se înmulțiseră în toată Italia, la fel și motivele pentru care cineva putea fi împușcat sau trimis într-un lagăr de concentrare, m-am temut de ceea ce era mai rău.

Cinci ore mai târziu mă aflu la numărul 155 de pe Via Tasso, cartierul general al Gestapoului la Roma, în compania lui Junio, a colonelului Eugen Dollmann și a unui căpitan al SS, un bărbat numit Ernst, a cărui misiune era să mă însoțească până în Germania. Se pare că sosise momentul să lucrez pentru firma de construcții Hochtief.

Fiind cu o palmă mai înalt ca Gábor și chiar și mai blond, Ernst părea ieșit dintr-unul din laboratoarele lui Himmler. Fusesse antrenat pentru a primi și îndeplini ordine și pot să afirm cu mâna pe inimă că nu am cunoscut niciun om mai zelos decât el. Dacă îi spuneam că trebuie să mă duc la baie, Ernst mă însoțea până la ușă și rămânea acolo până ieșeam. În timpul călătoriei pe care am făcut-o într-un modern Junker-52 cu cincisprezece locuri, mi-a mărturisit că face parte din Einsatzgruppen, adică echipele mobile de exterminare care acționaseră împotriva evreilor și ȝiganilor din Europa de Est. Cu

toate acestea, nu fusese capabil să suporte presiunea psihologică pe care o presupunea asasinarea unor oameni lipsiți de apărare, uneori femei și copii. Din acest motiv, fusese trimis la Roma, a cărei climă era propice vindecării tulburărilor lui spirituale. În acel moment, după ce trecuse un an, se simțea din nou pregătit să se întoarcă acasă, unde avea să continue lupta împotriva inamicului, chiar dacă o va face dintr-un birou. Iar când l-am întrebat cu ce se ocupa înainte de război, mi-a răspuns:

— Vindeam cârnați. Aveam o măcelărie în Dresda.

Datorită faptului că mi-a permis să-mi iau niște haine de acasă înainte de a pleca, am reușit să-mi iau la revedere de la Montse.

— Am fost chemat în Germania, într-o problemă de serviciu. Un ofițer german mă așteaptă jos, așa că nu am prea mult timp la dispoziție pentru explicații. Dacă vrei să iei legătura cu mine, vorbește cu Junio. El va ști ce să facă.

După o îmbrățișare pe care eu am simțit-o ca fiind ultima, mi-a spus:

— A murit părintele Sansovino, s-a sinucis.

Am simțit cum mi se întoarce stomacul pe dos.

Apoi, ca și cum aș fi descoperit o contradicție în cuvintele lui Montse, am spus:

— Nu se poate. Preoților le este interzisă sinuciderea.

— Se pare că Sansovino descoperise că părintele Robert Liebert, asistentul personal al Papei, era spion infiltrat de germani. Ca urmare, Kappler a ordonat să fie arestat. Junio mi-a povestit că atunci când preotul s-a văzut încolțit de membrii Gestapoului, a mușcat capsula de cianură pe care o purta întotdeauna la el.

— Va ajunge în iad. Cu toții vom ajunge acolo, am izbucnit eu, incapabil să ascund furia care mă cuprinsese.

Apoi am luat o bucată de hârtie și un creion și am schițat câteva desene ale liniilor Gustav, Reinhardt și Senger-Riegel, detaliind pozițiile pe care fuseseră amplasate dispozitivele de apărare naziste și făcând câteva notițe (referințe topografice cu cote și alte amănunte de acest fel), care să faciliteze găsirea lor.

— Stabilește o întâlnire cu Smith și dă-i planurile astea, am

adăugat. Locul de întâlnire cel mai sigur este cripta Santa Cecilia. Însă înainte de a face vreun pas, asigură-te că nu te urmărește nimeni. Dacă te prind, suntem amândoi pierduți.

— Stai liniștit, voi avea grijă.

— Încă ceva, acel Smith cu care te vei întâlni nu este cel pe care l-ai cunoscut în cimitirul protestant. Primul Smith a murit acum ceva timp, dar nu s-a ivit niciodată ocazia să-ți spun adevărul.

— În acest moment, adevărul nu mai are nicio importanță, nu ți se pare?

În timp ce coboram scările, m-am simțit copleșit de senzația că mă îndrept spre infern.

8

Au fost mai multe lucruri care mi-au atras atenția în momentul în care am aterizat pe aeroportul din Tempelhofer Feld. Primul a fost starea bună în care se găsea clădirea. Al doilea a fost simplitatea formalităților vamale, fiindcă se presupunea că oricine călătorea în Germania fusese investigat și catalogat în prealabil (în cazul meu, nu numai că fusesem chemat de cea mai mare firmă de construcții din Germania, însă contam și pe un raport semnat de Dollmann, în care vorbea despre aportul meu la construcția liniilor defensive din sudul Italiei). Al treilea a fost calmul ce plutea în aer, ca și cum războiul ar fi fost ceva secundar. Iar în ultimul rând, faptul că, după un scurt interogatoriu în biroul Gestapoului, mi-au dat tichetele de masă pentru o săptămână întreagă și un șofer care să mă ducă până în centrul orașului.

Berlinul era reflectarea perfectă a planului lui Hitler de a-și lăsa moștenirea inscripționată în „documente de piatră”. Pentru a reuși acest lucru, se baza pe unul dintre cei mai de seamă arhitecți ai Germaniei, Albert Speer. Lui i-a fost încredințată transformarea provincialului oraș Berlin în cosmopolita „Germania”, noua capitală a Germaniei, care avea să întrecă în frumusețe și măreție orașe precum Paris sau Viena. Proiectul, care trebuia finalizat în 1950, includea construcția unui bulevard

mai mare decât Champs d'Élysées, a unui arc imens de optzeci de metri înălțime și a unui palat de conferințe încoronat de o cupolă cu un diametru de cincizeci de metri. Materialul ales era piatra, având în vedere că edificiile erau menite să dăinuiască mii de ani, la fel ca Cel de-al Treilea Reich. Între timp, Speer s-a ocupat și de construcția unei Noi Cancelarii, o clădire de dimensiuni colosale, pe care a reușit s-o termine într-un an.

Îmi aduc aminte că primul lucru care mi-a trecut prin minte când admiram fastuoasele sedii ale guvernului de pe Wilhelmstrasse, a fost o frază a filosofului Arthur Moeller Van der Bruck: „Monumentalitatea produce același efect ca marile războaie, răsculări ale maselor sau nașterea națiunilor: eliberează, consolidează și, în aceeași măsură, oprimă și strivește destine.”

Măreția clădirilor era într-adevăr covârșitoare, având drept scop micșorarea prin comparație a omului, impresionându-l și intimidându-l. Era o arhitectură în care se evidențiau orizontalitatea și simetria, opulența și repetitivitatea. Însă, la fel cum se întâmpla cu arhitectura fascistă italiană, în spatele acelor edificii inexpressive, care te trimiteau cu gândul la niște fortărețe, nu se regăsea decât un imens vid.

Alt lucru care mi-a atras atenția a fost faptul că grădinile fuseseră înlocuite cu spații agricole, în care creșteau cartofi și legume, în loc de flori.

În toamna anului 1943, Berlinul era deja capitala unei națiuni învinse, deși propaganda susținea contrariul. De altfel, însăși prezența mea acolo o dovedea. Firma Hochtief solicitase serviciile mele pentru a ajuta la transformarea orașului într-un gigantic refugiu antiaerian, ceea ce intra în contradicție cu „Germania” lui Albert Speer.

Deși controalele destinate înăbușirii mișcărilor de dizidență în interiorul țării erau numeroase (de exemplu, gardienii de blocadă, a căror misiune era aceea de a supraveghea fiecare casă), era clar că o parte a populației nu simpatiza cu nazismul. După cum a semnalat un opozant al regimului, țara ducea în acele momente o viață dublă, iar pe lângă Germania steagurilor cu zvastici, a uniformelor și a coloanelor de soldați, propagată

până la saturație de radio și cinema, exista o altă Germanie, secretă, foarte diferită, omniprezentă într-un mod subtil, însă palpabil. Prin urmare, se putea afirma că Germania se aseamăna cu o tăbliță de scris sau cu o pictură recondiționată: dacă îndeparțezi suprafața vizibilă cu răbdare și atenție, descoperi dedesubt o inscripție sau un tablou complet diferit, care probabil că s-a deteriorat din cauza restaurării sau răzuirii, dar care este încă un tot armonios și coerent.

Au trecut nouă ani de atunci, dar încă îmi mai răsună în minte sunetul alarmelor care anunțau sosirea forțelor aeriene inamice și zgomotul asurzitor al bombelor care brăzdau cerul. La începutul lunii noiembrie, bombardamentele asupra Berlinului s-au intensificat. Primii au fost britanicii din Royal Air Force, ale căror incursiuni aveau întotdeauna loc noaptea. Mai târziu, au început să survoleze cerul Berlinului fortărețele zburătoare ale forțelor aeriene nord-americane, care preferau să-și lanseze încărcătura mortală în timpul zilei. Părea că orașul se transformase într-un imens crater, iar multe dintre străzile sale fuseseră transformate în simple cicatrici. Două treimi din clădiri se prăbușiseră sau deveniseră imposibil de locuit, iar cei care au putut, au fugit din oraș.

Însă noi, ceilalți, care nu am avut posibilitatea de a părăsi Berlinul, ne-am văzut obligați să ne petrecem o bună parte a zilelor și a nopților în una dintre stațiile de metrou, având în vedere că nouă, străinilor, ne era interzis accesul în refugiile antiaeriene, rezervate exclusiv reprezentanților rasei ariene.

Într-o noapte, în timp ce așteptam să înceteze bombardamentele forțelor RAF într-unul dintre tunelurile stației de metrou din Niederschöneweide, s-a apropiat de mine un soldat SS de origine spaniolă. Era fost membru al Diviziei Spaniole, pe numele lui Miguel Ezquerra, care alesese să rămână în Germania după destrămarea acesteia. Acum făcea parte din serviciul de spionaj german, iar naziștii îi încredințaseră misiunea de a recruta câți mai mulți spanioli cu care să formeze un regiment spaniol al SS. După cum mi-a povestit, reușise să recruteze mai mult de o sută, majoritatea muncitori care fuseseră trimiși de Franco în fabricile de armament și care acum

își văzuseră locurile de muncă distruse de bombe.

— Ce zici? Te înscrii? m-a întrebat el.

— Lucrez ca arhitect pentru compania Hochtief, m-am eschivat eu.

— Nu acum, în acest moment, ci mai târziu, când situația se va agrava.

În clipa aceea, o bombă a explodat la doar câțiva metri de locul în care ne aflam și asupra capetelor noastre a început să cadă o ploaie fină de praf.

— Blestemat fie Măcelarul Harris! Asta a căzut aproape, s-a plâns Ezquerra.

Sub acest nume era cunoscut mareșalul forțelor RAF, sir Arthur T. Harris, printre locuitorii Berlinului. Acesta își câștigase pe bună dreptate titulatura, ținând cont că de la el plecase ideea înlocuirii bombelor explozive ale bombardierelor britanice cu altele, incendiare, mult mai eficiente când venea vorba să scadă moralul populației civile și al muncitorilor din fabrici.

— Locuiesc la Roma, acolo unde mă așteaptă familia, am spus când calmul s-a reîntors în subteran.

Am folosit cuvântul „familie” pentru a conferi mai multă legitimitate dorinței mele de întoarcere acasă.

— După cum evoluează lucrurile, se prea poate să nu mai poți părăsi Berlinul.

Dacă exista ceva care să mă sperie mai tare decât bombardamentele sau posibilitatea de a fi rănit sau de a muri, era gândul că voi fi nevoit să rămân în Berlin până la sfârșitul războiului, departe de Montse.

— Dacă nu mă voi putea întoarce la Roma, înseamnă că războiul este pierdut pentru Germania, am spus eu pe un ton constator.

— În cazul acesta, mă găsești în barăcile firmei Motorenbau. Este foarte aproape de locul ăsta.

Am fost foarte surprins să constat că stații precum Niederschöneweide, Friedrichstrasse sau Anhalter erau luate cu asalt de bărbați ca Miguel Ezquerra, letoni, estoni, francezi, georgieni, turci, hinduși, chiar și englezi fasciști, dispuși să-și

dea viața pentru Cel de-al Treilea Reich.

Întâlnirile cu Ezquerra s-au repetat în timpul bombardamentelor intense care au avut loc între 22 și 26 noiembrie. Era însoțit de unul dintre subordonații săi, un bărbat cu privirea crucișă și un tic nervos al pleoapelor, pe nume Liborio, a cărui unică preocupare era aceea de a se plânge de foame, în condițiile în care lipsa hranei se acutizase. Dacă nu mă înșală memoria, pe 26, la aflarea veștii că bombele aliate distruseseră și incendiaseră Grădina Zoologică din Berlin, individul a afirmat:

— Dacă ne grăbim, poate dăm peste un crocodil sau peste vreun urs mort, cu care să ne umplem stomacul. E posibil chiar să fie deja fripți. Acesta este singurul avantaj al blestematelor ăstora de bombe incendiare, că lasă carnea animalelor gata pregătită, numai bună de mâncat.

— Vă place carnea de urs, domnule arhitect? m-a întrebat Ezquerra.

— Am mâncat deja, mulțumesc.

— A, da, desigur, voi, ăștia care locuiți în Unter den Linden sau Alexanderplatz, mâncați în fiecare zi, nu-i așa?

— Mănânc alimentele raționalizate, ca toată lumea. Varză, cartofi...

— Vă înșelați, în Berlin nu mai mănâncă toată lumea. Iar dacă lucrurile vor continua în felul acesta, pariez că foarte curând ne vom mânca unii pe alții, a remarcat Ezquerra.

Nu mi-a rămas altceva de făcut decât să-i invit la cină, în restaurantul Stoeckler, în Kurfürstendamm. Am plătit cu tichetele mele de hrană douăzeci și cinci de grame de carne, tot atâtea de cartofi și treizeci de pâine, dar am primit și trei budinci făcute din chimicale, pentru care nu a trebuit să plătim nimic. Budincile instant erau invenția casei I.G. Farben, care mai producea și ouă, unt și alte alimente vitaminizate, în urma unui proces de transformare a mineralelor. Mai târziu, am aflat că I.G. Farben era cel mai mare consorțiu producător de chimicale din lume și că în filiala sa din Leverkusen se fabrica gazul Zyklon B, cu care au fost gazați milioane de evrei, țigani și homosexuali în lagărele de exterminare.

Ezquerria a profitat de faptul că avea stomacul plin, pentru a-mi cere să-i însoțesc în duminica de dinaintea Crăciunului la clubul Humboldt, unde autoritățile germane urmau să organizeze o recepție în onoarea străinilor aflați la Berlin.

— Va fi mâncare și dans, în ciuda prohibiției. Cel puțin, anul trecut ne-au permis să cântăm și să dansăm, a completat informația Liborio.

M-am scuzat că nu puteam să particip, spunându-le că fusesem invitat la cină în aceeași seară de conducerea companiei Hochtief.

Apoi, am vorbit despre probabilitatea ca rușii să ajungă până la Berlin și despre frica cerebrală a populației față de această posibilitate.

— Ivan (așa îi numeau unii berlinezi pe ruși) nu o să pășească niciodată pe străzile Berlinului, deoarece Führerul ascunde un as în mânecă: arme secrete, arme mortale care vor schimba cursul războiului, a punctat Liborio.

Atunci, Ezquerria, exercitându-și autoritatea, l-a tras de mânecă pe tovarășul său și l-a îndemnat să se uite la un afiș lipit pe unul dintre pereții localului, afiș pe care îl puteai vedea și în mijloacele de transport, și în instituțiile publice și pe care scria:

AVEȚI GRIJĂ. INAMICUL ASCULTĂ

Când am ieșit din restaurant, orașul se cufundase într-o densă și tenebroasă obscuritate, pe care aproape că o puteai atinge, deoarece, după căderea nopții, berlinezii erau obligați să tragă perdelele de hârtie neagră care acopereau ermetic ferestrele, astfel încât lumina din interiorul caselor să nu răzbată în exterior.

Odată, în timp ce mergeam pe stradă, bombele au început să brăzdeze cerul. Proasta cunoaștere a orașului m-a împiedicat să găsesc în timp util o gură de metrou, așa că m-am refugiat într-un vestibul. Acolo am dat peste o femeie micuță, cu trăsături orientale, care se aruncase la podea și își acoperise capul cu mâinile. Lângă ea zăcea o *Luftschutzkoffer*, valijoara obligatorie, în care fiecare trebuia să își păstreze documentele personale,

tichetele de masă și ceva haine și mâncare. Era, poate, o servitoare căreia, ca și mie, îi era interzis să intre în adăposturile antiaeriene. După două minute, o bombă a lovit acoperișul clădirii, iar o ploaie de sticlă și moloz a căzut prin golul scării. Aceasta a fost urmată de o alta, de apă și nisip, provenind, poate, de la vreo baie sau de la gălețile de apă și nisip care trebuiau să existe în orice casă. Apoi, o a doua bombă a căzut la șaizeci sau șaptezeci de metri de locul în care ne aflam, la jumătatea străzii, formând un crater gigantic. Când o a treia bombă a dărâmat fațada clădirii din față, am înțeles că trebuia să ieșim cât mai repede de acolo. Dar unde să mergem? I-am făcut semn femeii să mă urmeze, însă frica o orbise. Era incapabilă să mă vadă. Era paralizată. Atunci am ridicat-o în brațe și am fugit până la crater. O nouă bombă a lovit clădirea noastră, care s-a transformat în ruine. Ne-am salvat în ultima clipă. Apoi, bubuitul bombelor și al bateriilor antiaeriene a devenit insuportabil, iar femeia mi-a căutat brațele și s-a chircit la pieptul meu ca o floare care se închide la căderea nopții. Am rămas așa timp de aproximativ o jumătate de oră, cu corpurile strâns înlănțuite, încercând să nu lăsăm niciun spațiu liber prin care s-ar fi putut strecura noaptea. Deși nu am schimbat nici măcar un cuvânt, amândoi știam ce simte celălalt în fiecare clipă, după fiecare nouă bubuitură. Este imposibil să explic ce am simțit în acele momente, însă niciodată nu am mai trăit o relație atât de intensă și de strânsă cu o altă persoană.

Când a încetat bombardamentul, am ridicat capul peste marginea craterului, să văd ce se întâmplă pe stradă. Am zărit aproape o sută de soldați germani, care alergau prin zăpadă dintr-o parte în alta, într-o aparentă dezordine, asemănătoare unei coloane de furnici, ridicând baricade din saci de nisip și amplasând ici-colo piese de armament greu. Un alt grup încerca să stingă incendiile. Singura metodă de a contracara efectele era să le acopere cu nisip. Apoi am privit spre cerul înspre care se înălțau vreo sută de coloane de fum, praf și foc. Mi-am adus aminte de fraza aceea care spune că războiul se duce în încercarea de a conserva ceea ce iubim și mi-am spus că în spatele scenei pe care tocmai o trăisem se putea ascunde doar o

mente mizerabilă, incapabilă să simtă un gram de iubire. Când am privit din nou în interiorul craterului, în căutarea femeii, aceasta dispăruse.

Bombardamentele forțelor RAF se intensificaseră, devenind și mai eficiente după ce britanicii descoperiseră faptul că bateriile antiaeriene germane dispuneau de un emițător de unde scurte care, atunci când intrau în contact cu metalul avioanelor, reușeau să indice localizarea lor exactă. Pentru a-și bate joc de acest sistem, piloții RAF lansau fâșii de staniol, care absorbau undele, astfel că, de multe ori, după un bombardament feroce, ploua cu hârtie de staniol peste capetele noastre.

Una dintre cele mai vii amintiri pe care le păstrez din Berlin a fost vizita pe care am făcut-o, în compania mai multor directori de la Hochtief, în biroul lui Albert Speer, pe atunci ministru al Armamentului și Muniției al Celui de-al Treilea Reich. Știu că Speer a fost condamnat de tribunalul de la Nüremberg la douăzeci de ani de închisoare pentru crime împotriva umanității și crime de război, însă în momentul în care mi-a fost prezentat, nu mai era altceva decât un bărbat abătut și debusolat, care tocmai primise vestea distrugerii bazei aeriene de la Peenemünde, unul dintre cele mai importante centre de experimentare a muniției ale armatei germane.

În timpul acele reuniuni, s-a vorbit despre construirea unui nou buncăr pentru Führer, pe lângă refugiul antiaerian care exista deja în grădinile Vechii Cancelarii. Încă un semn care demonstra că naziștii erau conștienți că pierdeau războiul.

Deși niciodată nu am ajuns să văd planurile complete ale acestei lucrări, am avut ocazia să arunc o privire peste câteva dintre ele, fiind chiar consultat în legătură cu unele aspecte tehnice ale proiectului. Am putut afla astfel că era vorba de un buncăr ce urma să fie construit la cincisprezece metri adâncime, pe două nivele, fiecare de aproximativ douăzeci de metri pe unsprezece, unite cu buncărul din 1936 printr-o scară, cu o ieșire de urgență și un turn conic de ventilație și protecție. În plus, pereții aveau doi metri grosime, cu un plafon de beton armat și oțel, cu o grosime cuprinsă între trei și cinci metri.

Însă dacă ceva mi-a atras cu adevărat atenția în biroul lui

Speer, aceasta a fost macheta „Germaniei”, care reprezenta un oraș articulat în jurul unei cruci formate din două bulevarde enorme, unul pe direcția nord-sud și altul pe direcția est-vest, din care porneau, în cercuri concentrice, străzi și bulevarde care imitau o pânză de păianjen densă, cu un diametru de cincizeci de kilometri. Amplitudinea bulevardelor, unele dintre ele având o lățime de o sută douăzeci de metri și o lungime de șapte kilometri, simbolizau *Lebensraum*-ul sau spațiul vital. Inima acestui oraș imaginar era reprezentată de Marea Sală, clădirea cea mai mare pe care o văzusem proiectată vreodată, având o înălțime de două sute nouăzeci de metri, o greutate de nouă milioane de tone și o capacitate interioară care permitea găzduirea unui număr de persoane cuprins între o sută cincizeci și o sută optzeci de mii.

În prezent, oricine dorește să studieze evoluția războiului trebuie doar să arunce o privire asupra lucrării arhitectonice a lui Speer, care a început prin a proiecta un oraș utopic, la o scară anormală, și care a sfârșit construind fortărețe precum cea de la Riese, un refugiu subteran gigantic, pentru construirea căruia s-au folosit două sute cincizeci și șapte de mii de metri cubi de ciment și oțel și o sută de kilometri de țevă. Într-adevăr, în 1944, Cel de-al Treilea Reich era îngropat, condamnat să se dezvolte în galerii din ce în ce mai adânci. Într-un fel, visul lui Himmler de a găsi o lume subterană se transformase în realitate și, dacă războiul s-ar mai fi prelungit, sunt sigur că naștii ar fi continuat să excaveze măruntaiele pământului, până când ar fi ajuns în infern.

Să părăsești Berlinul nu era o sarcină ușoară, deoarece aveai nevoie de o autorizație de la poliție, iar aceasta se acorda de obicei doar așa-numiților *Ausgebombte*, adică victimelor bombardamentelor. Din acest motiv, a trebuit să apelez la Junio, iar acesta, la colonelul Eugen Dollmann.

În clipa în care avionul a decolat și a descris o parabolă pe cerul Berlinului, am privit orașul îngropat în propriile ruine. De-a lungul celor patru luni lungi, cât a durat șederea mea acolo, am avut de multe ori ocazia să văd fețele pe care le iau distrugerile; însă acum, din aer, vedeam pentru prima dată în

viață un oraș în agonie, înconjurat de câmpuri albite de nea, care păreau asemenea unui giulgiu.

9

M-am întors la Roma la jumătatea lui februarie 1944, când, deși orașul era încă în picioare, speranțele populației se prăbușiseră. Pe de-o parte, Armata a Paisprezecea Germană coborâse din nordul Italiei în ajutorul lui Kesselring, iar acest lucru stopase debarcarea trupelor aliate pe plajele din Anzio și Nettuno. Decepția provocată locuitorilor Romei de întârzierea aliaților în eliberarea orașului, deși se aflau atât de aproape, se putea rezuma printr-un slogan anonim inscripționat pe Trastevere, care spunea: „Americani, rezistați! Vom sosi curând să vă eliberăm!” și, culmea, bombardamentele trupelor aliate deveniseră din ce în ce mai frecvente, se înmulțiseră în asemenea măsură, încât zilele senine și fără vânt erau cunoscute sub numele de una *giornata da B-17*, adică numele fortărețelor zburătoare ale nord-americanilor. Foamea făcea ravagii în rândul populației sau, cel puțin, în rândul celor care nu acceptaseră să fie „germanizați” și care reprezentau imensa majoritate, bolile infecțioase începuseră să se răspândească, iar apa potabilă exista doar în cartierele în care locuiau germani. Parașutiștii trupelor Wehrmacht făceau de pază zi și noapte de cealaltă parte a liniei albe care separa Vaticanul de Roma ocupată de nemți. S-au înmulțit raziile pentru capturarea muncitorilor care să lucreze pe șantierul Reichului și s-au intensificat operațiunile menite să înăbușe rezistența. Legăturile telefonice erau foarte des întrerupte, iar apelurile pe care le inițiau cei care dispuneau de un telefon propriu erau ascultate de autorități. Să vorbești la telefon în limba engleză era considerat un delict. Acordarea de sprijin „evadaților” sau „refugiaților” se pedepsea cu moartea. Aceeași pedeapsă era aplicată și oricui îndrăzneala să meargă cu bicicleta, situație în care germanii aveau ordin să tragă fără somație. În concluzie, Roma se transformase într-un oraș de frontieră, după cum scria Ezio Bacino, un pământ al nimănui, situat între liniile de front

ale unor armate inamice și între două lumi aflate în conflict. Viețile noastre au stat sub semnul neîncrederii, contrabandei, terorii, intimidării și lingușelii pe toată durata ocupației naziste. Herbert Kappler și secundul său, căpitanul Erich Priebke, au luat frâiele interogării insurecților, iar cartierul general al Gestapoului de pe Via Tasso s-a transformat în centrul celor mai rafinate și mai crude metode de tortură. Conform zvonurilor care circulau prin oraș, Kappler și Priebke foloseau lanțuri de bronz, bâte acoperite cu țepi, biciuri, lămpi de sudură, ace înfipite în carne, sub unghii și chiar injecții cu substanțe chimice, toate acestea fiind folosite pentru a obține informații de la deținuți. Însă, ca și cum nemții nu ar fi fost de ajuns, fasciștii au creat o unitate specială a poliției, cunoscută sub numele de Banda lui Koch. Liderul său, Pietro Koch, care se dădea drept „doctor”, un italian al cărui tată era de origine germană, se specializase în vânarea partizanilor. Șeful poliției, Tamburini, îi oferise ca sediu o pensiune numită Oltremare, situată pe Via Prințul Amadeo, în apropierea stației Termini. Metodele de tortură ale Bandei lui Koch erau încă și mai rafinate decât cele ale naziștilor, incluzând un arsenal din care nu lipseau răngi de fier, bâte de lemn, prese folosite pentru a zdrobi oasele, obiecte ascuțite pe care le înfingeau în măruntaiele deținuților, ustensile pentru smuls unghii și dinți, ca să nu mai amintim de umplerea gurilor cu cenușă sau cu păr pubian. Mai târziu, la sfârșitul lui aprilie, confrunțați cu nevoia de a dispune de un spațiu mai mare pentru a-și pune în practică activitățile (deoarece pensiunea Oltremare avea doar un etaj, iar vecinii se plângeau din pricina zgomotului), Koch și oamenii lui au rechiziționat pensiunea Jaccarino, un frumos palat în stil toscan, situat pe Via Romagna, care s-a transformat în reședința centrului de torturi, sechestrări și interogatorii. Printre multele anecdote macabre care circulau pe seama Bandei lui Koch, era și una care spunea că în rândul membrilor săi era și un călugăr benedictin cunoscut sub numele de „Epaminonda”, a cărui sarcină era aceea de a cânta la pian piese de Schubert în timp ce deținuții erau torturați, ca țipetele să nu răzbată dincolo de zidurile clădirii. De cealaltă parte operau o duzină de organizații

clandestine, comuniști, socialiști, monarhiști, la care se adăugau serviciile secrete ale puterilor aflate în conflict. Dacă mai înainte am spus că, drept consecință a bombardamentelor aliate, Roma se transformase din *città aperta* în *città colpita*, acum devenise *città esplosiva*, pe punctul de a răbufni.

Eu însumi am fost reținut de două ori de către membrii SS, în timp ce mă duceam cu tramvaiul la muncă. În ambele cazuri am reușit să scap de munca silnică datorită serviciilor pe care le făcusem în slujba Celui de-al Treilea Reich, atât în sudul Italiei, cât și la Berlin. Ceea ce nu bănuiam însă era că norocul meu avea să se schimbe în curând.

Într-o seară, pe când mă întorceam de la birou, l-am găsit pe Junio la mine acasă. Atitudinea lui era gravă și severă, iar faptul că îmbrăcase uniforma fascistă îi dădea vizitei un caracter formal. Montse era așezată lângă el, însă părea supărată, iar când am intrat în salon, s-a ridicat repede. Atunci, Junio a spus:

— L-au arestat pe conducătorul unei organizații ilegale numite „Smith”. Printre documentele găsite în casa acestuia s-au descoperit și niște planuri ale liniilor defensive germane. S-a demonstrat că scrisul de pe acele hârtii coincide cu al tău. Kappler va semna chiar în seara aceasta un ordin de arestare pe numele tău. I-am spus lui Montse că cel mai bine ar fi să te ascunzi pentru o vreme.

Era doar o chestiune de timp până când aveam să abordăm acea problemă, așa că nici măcar nu am încercat să mă apăr.

— Presupun că mai devreme sau mai târziu trebuia să se întâmple, am spus resemnat.

— Este tot mai greu să păstrezi un secret în Roma. Nemții iau foarte în serios problema organizațiilor clandestine. Vor să pună capăt mișcărilor de rezistență cu orice preț, a remarcat Junio.

— Ce s-a întâmplat cu Smith? am întrebat eu.

— Nu a supraviețuit interogatoriilor Gestapoului. Însă nu a menționat numele tău. După cum ți-am spus, germanii au ajuns la tine pe alte căi.

Faptul că Smith nu pomenise numele lui Montse m-a liniștit.

— Unde vrei să mă ascund?

— Mai ții minte apartamentul de pe Via dei Coronari? Acolo

vei fi în siguranță până când lucrurile vor reveni la normal.

— Lucrurile nu se vor calma până când germanii nu vor părăsi Roma, știi acest lucru la fel de bine ca mine, am spus eu.

— Va trebui să ai răbdare.

— Sunt răbdător, însă nu vreau nici să fiu luat drept naiv. Răspunde-mi acum la o întrebare: de ce vrei să mă ajuți?

— Fiindcă nu mă interesează ceea ce ai făcut. Nimic nu mai are importanță. Cu toții ne-am înșelat într-o măsură mai mare sau mai mică. În plus, mai este și Montse, a recunoscut Junio.

— Într-adevăr, mai este și Montse. Nu vreau să o las singură. Dacă germanii nu mă găsesc, este posibil ca ea să sufere represaliile.

— O voi proteja eu. Cu mine va fi în siguranță.

Acest lucru era tocmai ceea ce încercam să evit cu orice preț. Nu voiam să o las în mâinile lui. Nu voiam să fiu nevoit a-i fi recunoscător pentru că ne salvase viețile amândurora. Locul de muncă pe care îl aveam acum, i-l datoram tot lui Junio; dacă aveam nevoie de carne sau de medicamente, el ne făcea rost... Dominația lui Junio asupra vieților noastre dura deja de prea mult timp...

— Cred că nu înțelegi, de multă vreme vreau să fiu eu acela care o protejează, am spus.

Vorbeam despre Montse ca și cum ar fi fost absentă, când, de fapt, ea asculta discuția noastră cu maximă atenție.

— Mă tem că acest lucru nu este posibil în situația în care te afli, a obiectat Junio.

— Poți să ne lași singuri câteva minute? Trebuie să vorbesc cu José María, a intervenit Montse, adresându-i-se lui Junio.

— De acord. Am venit singur, fără Gábor. Te aștept jos, în mașină.

— Îți mulțumesc.

Când Junio a închis ușa după el, am adăugat:

— Nu vreau să te pun în pericol. Nu vreau să mă despart din nou de tine.

— Mă tem că este deja prea târziu pentru asta, a spus pe un ton sec.

În clipa aceea mi-am dat seama că, la un moment dat, în

timp ce fusesem plecat, magia căsniciei noastre se destrămase.

— Ce vrei să spui?

Montse s-a apropiat de una dintre etajerele din salon, a căutat printre paginile unei cărți și mi-a întins o pagină tipărită, pe a cărei parte superioară scria: *REGULILE LUPTEI PARTIZANE*. Am citit apoi la întâmplare un paragraf, prin care se recomanda începerea cu acțiuni mai simple, cum ar fi presăratul de cuie pe străzile cele mai frecventate de traficul inamic sau întinderea de cabluri dintr-o parte în alta a șoselelor, pentru a „secera” capetele conducătorilor și pasagerilor motocicletelor inamice.

— Ce naiba e asta? am întrebat-o.

— Am cunoscut niște persoane... a spus ezitând.

— Ce fel de persoane? am insistat eu.

— Membri ai rezistenței, ai Grupurilor de Acțiune Patriotică, a recunoscut Montse.

— Vrei să spui asasini. Ceea ce propun aceștia nu este foarte diferit de ceea ce fac naziștii.

— Ba nu, sigur că este! a spus ea revoltată. Luptă pentru o cauză dreaptă.

— Tăind capete?

Am accentuat cuvintele, agitând pamfletul pe care mi-l dăduse.

— Este un lucru necesar, a răspuns ea.

— Încă îmi aduc aminte cum ai reacționat când tatăl tău și secretarul Olarra au justificat asasinarea evreilor germani în Noaptea de Cristal.

— Circumstanțele sunt diferite, s-a justificat ea. Le-am promis sprijinul meu și nimic nu mă va face să mă răzgândesc.

— Și mie mi-ai promis că vei rămâne lângă mine, la bine și la greu, i-am amintit eu.

Știu că poate părea că relația noastră se deteriorase considerabil, însă eu nu aș merge atât de departe. După cum am spus, mă obișnuisem să conviețuiesc cu defectele lui Montse, iar ea, cu ale mele. Și, fără îndoială, cel mai grav dintre defectele mele era gelozia. Un sentiment puternic, care îmi sufoca inima și mă transforma într-o ființă posesivă, frustrată.

— Decizia mea nu are nimic de-a face cu mariajul nostru, a răspuns ea.

— Atunci, cu ce are de-a face?

— Cu mine, José María, are legătură cu conștiința mea.

Am început să mă simt ca un șantajist care dorea să escrocheze o persoană cinstită, încercând să îi câștige încrederea.

— Iar acum conștiința te îndeamnă să mă abandonezi, pentru a te dedica asasinării naziștilor.

— Ești extrem de nedrept. Pur și simplu, nu cred că este momentul cel mai potrivit pentru a-mi cere să joc rolul soției model.

Adevărul era că, după lungile luni pe care le petrecusem mai întâi pe linia Gustav, iar apoi în Berlin, dorința mea era tocmai aceasta, ca ea să-și joace rolul de soție. Însă pe atunci Montse, la fel ca o mare parte a locuitorilor Romei, era victima unui fel de frenezie belicoasă, care se traducea printr-un inepuizabil spirit de rezistență și care nu avea nimic de-a face cu liniștita viață matrimonială. Era adevărat că trăiam într-un oraș ocupat, însă tocmai din acest motiv nu ar fi fost de prisos o doză în plus de afecțiune. Sunt conștient că atunci când cad bombe din cer dragostea este un refugiu mult prea vulnerabil. Știu că iubirea este prea fragilă pentru a nu suferi daune ireparabile într-un război, însă Montse mersese mult prea departe. Nu eram dispus să admit că viziunea mea despre căsătorie este mai umilă și mai modestă decât a ei.

— Pot să știu unde anume i-ai cunoscut pe oamenii ăștia? am continuat interogatoriul.

— Chiar vrei să știi?

Am dat din cap în semn că da.

— Au venit să te caute.

— Să mă caute? Pe mine?

— Voiau să te omoare. Credeau că ești colaboraționist, că suntem niște trădători. A trebuit să le spun adevărul. Le-am povestit despre Smith și despre planurile tale. Acum luptăm cu toții împotriva aceluiași dușman.

Am fost tentat s-o întreb cine erau „toți”, însă am preferat să

las retorica de-o parte și să o fac să înțeleagă că lupta de care vorbea implica numeroase pericole.

— L-ai auzit deja pe Junio, Smith a murit în temnițele Gestapoului. Dumnezeu mi-e martor că nu mi-aș ierta-o dacă ai sfârși ca el.

Așa cum mi-era teamă că se va întâmpla, cuvintele mele nu au avut niciun efect asupra ei.

— Dacă m-aș ascunde, ar trebui să trăiesc toată viața cu sentimentul că nu am făcut destule.

— Am făcut deja destule. Dacă nu ar fi așa, nu i-aș avea pe germani pe urmele mele.

— Războiul se duce pe străzile Romei și nu am de gând să mă ascund cu niciun chip, s-a menținut ea ferm pe poziție.

Era ceva obișnuit ca la finalul unei discuții dintre noi Montse să fie cea care își impune punctul de vedere. Motivul era foarte simplu: majoritatea disputelor noastre avea la bază o obiecție de-a mea.

— Ți-au încredințat vreo misiune? m-am interesat eu.

— Măine trebuie să mă duc să iau o cutie de cuie în patru colțuri de la o fierărie de pe Trastévere, iar apoi, probabil că va trebui să distribui material clandestin.

Puține lucruri îi deranjau pe germani mai mult decât acele cuie în patru colțuri, o invenție care data de pe vremea Romei cezarilor, recuperată de partizani și care se dovedise extrem de eficace când venea vorba de înțeparea pneurilor vehiculelor motorizate ale armatei naziste.

— Ți-au spus prietenii tăi că dacă vei fi prinsă cu aceste cuie asupra ta, vei fi împușcată?

— Știu. Este un risc pe care trebuie să mi-l asum. Să înmânez cuie și să împart pamflete care incită la revoltă reprezintă activități care fac parte din programul meu de pregătire. Mi s-a încredințat o misiune mult mai importantă după ce trec de aceste etape, a recunoscut Montse.

— Ce fel de misiune?

Montse s-a recules timp de câteva secunde, înainte de a spune:

— Trebuie să-l omor pe Junio.

Pentru o clipă am crezut că glumește, însă expresia schimonosită a chipului ei m-a convins că vorbește serios.

— Și ai de gând să o faci? am întrebat-o.

— Tocmai despre asta vorbeam cu el când ai sosit tu. I-am spus să plece din Roma, fiindcă dacă nu voi fi eu, un alt tovarăș de-al meu îi va pune capăt vieții.

Se părea că Montse adoptase deja retorica partizanilor, al căror discurs era de multe ori mai grandilocvent decât acțiunile propriu-zise de sabotaj pe care le puneau în practică. Deși trebuie să recunosc că, odată cu trecerea săptămânilor, loviturile rezistenței deveneau din ce în ce mai îndrăznețe.

— Și ce a spus Junio?

— Să nu-mi fac griji pentru siguranța lui, fiindcă știe cum să aibă grijă de el și că dacă îi promit că nu voi complota împotriva lui, se angajează să-ți salveze viața.

— Și evident că ai acceptat.

— Așa este.

— Așa că i-ai cruțat viața, pentru ca el s-o salveze pe a mea.

— Mai mult sau mai puțin.

— Mă duc să-mi fac bagajul.

— Hainele care lipsesc le-am donat, a adăugat ea.

— Mi-ai donat hainele?

— Doar pe cele de care nu aveai nevoie.

— Și pot să știu cui?

— Refugiaților, evreilor care au fost nevoiți să se ascundă în casele prietenilor lor, soldaților care au dezertat din armata italiană și care refuză să îndeplinească ordinele autorităților militare germane. Tuturor celor care au nevoie.

— Nu te recunosc, Montse.

— Credeai că voi rămâne cu brațele în sân, în timp ce tu îți riscai viața la Berlin? Nu aveam nicio garanție că te voi revedea. Simțeam nevoia să dau un sens vieții mele.

— Viața ta avea deja un sens, am încercat eu să îi deschid ochii.

— Nicio viață nu are sens atunci când trebuie să trăiești sub cea mai crudă dictatură pe care a cunoscut-o umanitatea, m-a contrazis ea.

Ce mai puteam spune? Nimeni nu poate combate fanatismul, iar Montse se transformase dintr-o idealistă, într-o fanatică. Acum era o femeie mult mai rece și mai calculată în privința crezurilor sale. Poate că aceasta este diferența dintre idealism și fanatism. Idealistul este o persoană pasionată și dispusă să-și apere ideile cu entuziasm; în schimb, fanaticul este rece și implacabil și încearcă să-și impună ideile cu orice preț, sacrificându-și până și viața. Mai rămânea să aflu dacă Montse era dispusă să meargă atât de departe.

10

Am urcat în mașina lui Junio, decis să nu-mi pierd demnitatea, ca și cum discuția pe care tocmai o avusesem cu Montse nu ar fi avut loc. Nu voiam compasiunea lui și, evident, nu eram dispus să apreciez ceea ce era pe punctul de a face pentru mine. Însă, o secundă mai târziu, când m-am văzut singur cu el după atâta timp, m-am răzgândit. Aveam prea multe să-i spun, iar el trebuia să-mi lămurească multe îndoieli.

— Ați rezolvat tot? m-a întrebat.

— Mai mult sau mai puțin. Pot să te întreb ceva?

— Desigur.

— Te-ai fi oferit să mă ajuți și dacă nu ar fi fost Montse?

Junio s-a uitat atent în ochii mei, apoi mi-a zâmbit enigmatic.

— Bineînțeles că da. Crede-mă, întotdeauna te-am apreciat.

În acea clipă mi-am dat seama că șofează ca un începător, de parcă nu ar fi știut cum să folosească pedalele, volanul și schimbătorul de viteze în același timp.

— Și Gábor?

— I-am dat liber azi. Să spunem că este mai bine să nu știe anumite chestiuni.

— Cum ar fi faptul că ai trădat Reichul?

— Nu este vorba de o trădare.

— Atunci, despre ce este vorba?

— Despre un pic de umanitate. Despre încercarea de a strecura puțin bun-simț în toată nebunia asta colectivă. Fiindcă respectul pentru viața oamenilor ar trebui să se afle deasupra

tuturor ideologiilor, nu ești de acord?

Am fost tentat să-l întreb din ce motiv își schimbase convingerile.

— În plus, dacă l-aș lăsa pe Kappler să te tortureze și să te împuște, aș avea pe conștiință moartea ta pentru tot restul vieții, a continuat el.

— Ai putea, în schimb, să te „împovărezi” cu văduva, am răspuns eu.

Junio a primit această nouă lovitură ca de obicei, ca un cavaler. La urma urmei, poate că exact asta era, oricât de mult s-ar fi deghizat în fascist sau nazist.

— Montse este o femeie puternică, întotdeauna a fost. Niciun bărbat nu va trebui să se „împovăreze” cu ea, în cazul în care ar rămâne văduvă. În schimb, tu... E suficient doar să te uiți la tine.

— Ce e cu mine?

— Ai fi un văduv groaznic. Ai cădea în patima băuturii sau mai știi eu ce altceva.

— Mai există și posibilitatea suicidului, am punctat eu.

— Nu, sinuciderea nu este pentru tine.

— De ce ești atât de sigur?

— Fiindcă dacă te-ai sinucide, ai pierde plăcerea de a te simți vinovat. Ar fi același lucru cu a pune punct suferinței, iar fără Montse, unicul motiv al existenței tale ar fi tocmai acesta: să-ți exacerbezi propria suferință, să te prăbușești în puțul disperării, să te ridici pentru a cădea din nou, o dată și încă o dată, la nesfârșit. Mulți oameni cunosc un singur mod de a suporta viața, anume să se complacă în propria lor suferință.

Un pluton de fasciști care se întrecea în saluturi militare exagerate l-a întâmpinat cu voci răsunătoare pe prinț în clipa în care mașina acestuia a trecut prin fața Palatului Braschi.

— Trăiască prinții Junio Valerio Cima Vivarini și Junio Valerio Borghese! a strigat cel mai tânăr din grup.

Prințul Borghese era liderul legiunii Decima Mas, un corp al armatei italiene care le rămăsese fidel lui Mussolini și germanilor, chiar și în momentele cele mai dificile.

— Lor, în schimb, le face plăcere să le provoace suferință semenilor lor, a continuat Junio, întorcându-le salutul fără

niciun pic de entuziasm.

— Te aclamă ca pe un erou și te compară cu prințul acela care se numește ca tine.

— Cine te laudă azi, mâine te poate împușca. Te asigur că în ziua în care mă voi vedea obligat să fug, voi evita s-o fac în compania unor astfel de indivizi. Nici măcar pe Gábor nu am de gând să-l las să mă însoțească.

— Credeam că sunteți prieteni.

— Nu, suntem doar camarazi de arme. Gábor este prețul pe care a trebuit să-l plătesc pentru a putea câștiga încrederea naziștilor. El mă supraveghează (deși crede că eu nu știu), iar eu, în schimb, îi încredințez toate sarcinile murdare. Lasă impresia că l-am domesticit, însă este doar o aparență. Când a fost ridicat la rangul de procreator al Reichului, am crezut că am scăpat de el pentru totdeauna. Dar sămânța lui nu a fost atât de bună precum credeau nemții și el însuși, așa că mi l-au înapoiat cu „coada între picioare”, expresie care nu a fost niciodată mai potrivită. Îmi este cât se poate de antipatic, lucru pe care l-am păstrat secret în toți acești ani. Nu, intenționez să fug singur, de asta m-am hotărât să învăț, o dată pentru totdeauna, să conduc.

Modul ciudat de a vorbi al lui Junio era la fel de straniu ca discursul în sine. Era ca și cum ar fi repetat cu voce tare o strategie pregătită pentru clipa în care lucrurile aveau să se înrăutățească.

— Și unde ai de gând să fugi?

— Încă nu știu, însă este posibil să mă hotărâsc pentru vreo țară îndepărtată din Africa sau Asia. Important este să găsesc un loc unde să nu-i înțeleg pe băștinași, și nici ei pe mine. Iar atât cât voi rămâne acolo, nu intenționez nici să le învăț limba, nici să mă adaptez obiceiurilor locului, fiindcă eu caut tocmai izolarea. Disprețuiesc lumea pe care am creat-o, chiar și acum, când am distrus-o.

Un nou grup de fasciști ne-a salutat la vederea mașinii.

— *Porci, carogne fasciste!*^[40] am exclamat eu.

— Dacă te ajută faptul că țiți, fă-o, însă ai grijă să nu te audă, fiindcă, în cazul acesta, nici măcar eu nu i-aș putea împiedica să te spânzure de vreun felinar. Și dacă ți s-ar întâmpla ceva, sunt

sigur că Montse și-ar pune amenințarea în practică.

— La ce te-ai gândit când ți-a zis că are ordin să te omoare?

— La nimic, însă am simțit o mare dezamăgire. După ce a trecut șocul, m-am gândit, într-adevăr, la câteva lucruri.

— La ce?

— M-am gândit că dacă este să fiu omorât, ea este cea mai potrivită persoană să o facă. Nu este același lucru să primești un glonț de la un înger sau de la un demon, nu ești de acord? Apoi, m-am gândit că nu am cunoscut pe nimeni atât de curajos ca ea. Și, în ultimul rând, m-am gândit la tine... și am simțit o invidie fără margini, fiindcă soția ta îmi cruța viața dacă eu o salvam pe a ta; cred că aceasta este dovada iubirii pe care o simte pentru tine.

— Atunci de ce nu vrea să se ascundă cu mine până trece toată nebunia?

— Tocmai pentru că este o femeie curajoasă.

În clipa aceea m-am gândit să-i cer o favoare mai puțin obișnuită.

— Vreau să-mi promiți ceva, am spus.

— Ce anume?

— Dacă Montse va fi arestată... Mi-ar plăcea să nu sufere, să aibă parte de o moarte ușoară...

De data aceasta, Junio m-a privit fără să-și ascundă uimirea.

— Adică îmi ceri s-o omor în cazul în care ar cădea în mâinile naziștilor?

— Ești singura persoană apropiată mie, care ar avea acces la ea în cazul în care ar fi arestată. Nu vreau ca bestia de Kappler să pună mâna pe ea. Nu aș suporta să știu că ultima imagine pe care ar vedea-o ar fi cea a unui arzător care îi pârzolește tălpile picioarelor.

— Ți dai seama ce faci? Iar pui răul înainte. De fapt, nu te îngrijorează ceea ce i s-ar putea întâmpla, ci suferința pe care ți-ar provoca-o ție chinurile ei, m-a admonestat.

— Lucrurile nu sunt chiar atât de complicate, am răspuns eu.

— A, nu? Să revedem situația în care ne aflăm. Montse îmi cruță viața, iar eu o salvez, în schimb, pe a ta, iar acum, când suntem amândoi în siguranță, îmi propui să fiu eu cel care o

omoară pe nevastă-ta. Mă tem că sună destul de complicat.

— Las-o baltă.

— Bineînțeles că voi uita discuția aceasta și, pentru binele tău, sper că o să faci și tu același lucru. Va trebui să stai un timp închis într-o casă, singur, dar să nu crezi că o să rezisti prea mult dacă păstrezi această atitudine.

— Voi putea primi vizite?

— Cineva îți va aduce mâncare o dată pe săptămână.

— Trebuie să fie cineva anume?

— Da, este obligatoriu să fie o anumită persoană. Trebuie să respectăm niște reguli de securitate.

— Și nu ar putea fi Montse această persoană? Am petrecut patru luni departe unul de celălalt și este posibil să mai treacă încă atâtea înainte ca aliații să elibereze, în sfârșit, orașul.

— Adevărul este că și pe mine mă surprinde faptul că nu au făcut-o deja, a recunoscut el. De acord, voi aranja lucrurile în așa fel încât Montse să fie cea care îți aduce mâncarea.

— Ți mulțumesc.

— Nu trebuie să-mi mulțumești pentru nimic, o fac gândindu-mă la viitorul meu. Ordinul de arestare pe numele tău, semnat de Kappler, îți va deschide multe uși atunci când orașul își va schimba stăpânul; același lucru se va întâmpla și cu Montse, acum, că „lucrează” pentru rezistență. Dacă voi fi prins încercând să fug, mă bazez pe faptul că veți interveni pentru mine.

— Mai este ceva ce ar trebui să știu?

— În casă vei găsi un radio și câteva cărți. Citește și relaxează-te. Lasă obloanele trase și dacă, dintr-un motiv oarecare, vei fi obligat să le deschizi, încearcă să nu te arăți la fereastră. Și, desigur, nu deschide ușa nimănui care să nu fie de încredere. Dacă sună la ușă un necunoscut, uită-te cu atenție prin vizor și așteaptă să spună parola: *casalinga*^[4]. Imediat ce o să am vești, o să te anunț. Era să uit, în torpedou găsești niște chei. Ia-le.

Restul drumului l-am făcut în liniște.

Când am ajuns la destinație, ne-am despărțit cu o fermă și îndelungă strângere de mână. Atunci nu-mi imaginam că nu o

să ne mai vedem.

În momentul în care am coborât din mașină, mi-am dat seama că modul de a conduce al lui Junio îmi provocase amețeală. Am vomitat chiar la intrarea în holul casei cu numărul 23, de pe Via dei Coronari. Apoi am urcat treptele două câte două, ca să nu mă vadă nimeni.

11

Dacă ar trebui să descriu în câteva cuvinte perioada pe care am petrecut-o izolat de lume, aş spune că luna martie a fost una agitată, plină de evenimente dramatice, în timp ce lipsa alimentelor şi inaniţia au caracterizat lunile aprilie şi mai. Până la un anumit punct, situaţia la care s-a ajuns a fost o consecinţă a stării generale, fiindcă, în cele din urmă, Roma nu mai reprezenta altceva decât un trofeu de război, pe care aliaţii voiau să-l smulgă cu orice preţ, în timp ce naziştii încercau să-l păstreze. Ca întotdeauna, principala victimă a fost poporul, care a privit neputincios cum bombardamentele aliaţilor distrugeau unul după altul convoaiele cu ajutoare, fie că erau trimise de Crucea Roşie sau de Vatican. Dacă Roma era înfometată, creşteau şansele ca locuitorii ei să se răskoale împotriva forţei ocupante, gândeau aliaţii. Germanii, în schimb, credeau că foamea, asociată cu bombardamentele aliaţilor, pătează imaginea acestora din urmă. Drept pentru care, atât unii cât şi ceilalţi au strangulat oraşul, iar când lipsa alimentelor a atins cote dramatice şi cum acestea nu mai ajungeau pentru mai mult de câteva zile, naziştii au reînceput raziile pentru capturarea muncitorilor, deşi, de data aceasta, acţiunile lor aveau şi un scop ascuns: prin deportarea deţinuţilor în nordul Italiei sau în Germania, dispăreau mii de guri de hrănit.

Însă, în tot acest timp, rezistenţa continua să acţioneze, cu Montse numărându-se printre membrii săi. Presupun că faptul că eram cu adevărat îndrăgostit de soţia mea complica lucrurile, fiindcă cel mai tare mă deranja că din locul în care stăteam izolat nu ştiam unde se afla în fiecare clipă şi cu cine sau dacă viaţa îi era în pericol. Pentru ca tortura mea să fie completă,

când m-am instalat în apartamentul de pe Via dei Coronari, am constatat că aveam mâncare suficientă pentru o săptămână. Și atât a trebuit să aștept până când am primit prima vizită a lui Montse.

Mi s-a părut mai slabă, poate fiindcă era îmbrăcată cu un palton vechi de-al meu, care îi venea prea larg, și era încărcată cu un coș plin cu mâncare.

— Nemții au venit după tine chiar în noaptea în care ai plecat. Ai scăpat în ultima clipă, a spus după ce mi-a depus un sărut pe buze.

M-am gândit că dacă aș fi fost prins și torturat, având în vedere că al doilea Smith și părintele Sansovino erau morți, singurul nume pe care l-aș mai fi putut mărturisi era tocmai al ei.

— Ți-au făcut neplăceri? am întrebat-o.

— Le-am spus că nu mai știu nimic de tine de când te-ai întors din Germania și m-am prefăcut că nici nu mă mai interesează. Apoi le-am arătat că nici măcar nu mai am haine bărbătești în casă. Și fiindcă Junio era cu mine, s-au mulțumit să facă o simplă percheziție de rutină.

— Înțeleg.

— Junio mi-a spus că există un preț pus de Kappler pe capul tău și că așa-zisul doctor Koch este hotărât să te captureze cu orice preț.

— Cât valorez pentru Kappler?

— Un milion de lire.

— Deci Koch o să-și ia treaba foarte în serios. Cum ai făcut rost de toată mâncarea asta?

— Junio cunoaște un *corsaro della fame*.

Sub numele de „pirații foamei” erau cunoscuți cei care vindeau alimente pe piața neagră.

Pe fundul coșului cu mâncare am găsit un pistol și o grenadă de mână.

— Și cu armele astea ce e? am întrebat fără să-mi ascund surprinderea.

— Vreau să le păstrezi, în caz că ai nevoie, a răspuns ea.

— Nu am folosit niciodată o armă! Și evident că nu am de

gând să încep acum! am obiectat eu.

Montse mi-a ignorat protestele.

— Este foarte simplu să folosești un pistol, a început ea să mă instruiască. Mai întâi trebuie să tragi piedica, apoi să ȋntești fără să-ȋi tremure mâna și să apeși pe trăgaci. Grenada este chiar mai ușor de folosit, deși trebuie să fii mai precaut. Trebuie doar să tragi de inel și să o arunci. Dacă cineva încearcă să intre cu forța în casă, o arunci ȋnspre ușa de la intrare și apoi fugi în baie, te ȋncui cu cheia și te arunci în cadă. Ai la dispoziție cincisprezece secunde. Nimic din ceea ce se află de cealaltă parte a ușii nu va rămâne în picioare. Când se termină totul, trebuie să părăsești imediat casa, urcându-te pe acoperiș. De acolo poți sări pe clădirea vecină. Niciodată să nu fugi spre stradă, fiindcă, de obicei, rămâne cineva de pază la intrarea în clădire.

— Asta te-au ȋnvățat noii tăi amici? am ȋntrebat-o șocat.

— Este pură teorie. Până acum nu a trebuit să trag nici măcar un glonț. Sarcina mea este obținerea de informații despre trupele naziste. Iar informațiile mi le dă Junio, în mod voluntar. Le-am explicat situația camarazilor mei și aceștia au ȋnțeles că Junio ne este de mai mare folos viu, decât mort. Așa că acum participăm ȋmpreună la cinele și petrecerile organizate de germani la Hotelul Flora sau Excelsior. De exemplu, nu mai departe de ieri, am cinat la aceeași masă cu Erich Priebke. Era ȋnsoțit de actrița Laura Nucci.

Imaginea lui Montse ȋmbrăcată cu o rochie de seară, pășind pe covoarele moi ale luxuoaselor hoteluri de pe Via Veneto la brațul lui Junio mi-a produs un gust amăru și un gol în stomac.

— Și Priebke, nu te-a ȋntrebat de mine?

— Junio m-a prezentat drept domnișoara Fábregas.

— Așadar, ai revenit la statutul de femeie necăsătorită.

— Doar temporar. Face parte din plan. Trebuie să pară că-mi face curte.

— Junio este foarte isteț. Încearcă să câștige puncte pentru clipa în care orașul va fi eliberat de trupele aliate. Ultima dată când ne-am văzut, mi-a mărturisit acest lucru. Însă dacă va avea nevoie de mine, nu am de gând să mișc un deget pentru el.

Am vorbit împins de ranchiună, însă ce altceva îmi mai rămânea de făcut?

— Evident că Junio va trebui să plătească pentru crimele pe care le-a comis, însă asta nu înseamnă că tribunalul care îl va judeca nu trebuie să țină cont de activitățile pe care le desfășoară în cadrul rezistenței. Poate voi reuși să-i determin să îi reducă pedeapsa, a remarcat Montse.

— Oare așa se va termina povestea? „Asasinul a reușit să scape de pedeapsă și au trăit cu toții fericiți până la adânci bătrâneți.”

— De ce te încăpățânezi să rămâi atât de suspicios? Poate că ar trebui să încerc să te scot din Roma, să te duc în munți. Acolo ai fi mult mai liniștit.

— Nu vreau să mă tratezi ca pe un bolnav de tuberculoză. Sunt doar un biet prizonier.

— Ești un „fugar”, ceea ce este același lucru cu a fi un privilegiat. Deținuții se află în închisoarea de pe Regina Coeli, în beciurile Villei Tasso sau în pensiunea Oltremare. Iar majoritatea sunt torturați înainte de a fi executați.

— Atunci, dacă tot sunt un privilegiat, mi-ar plăcea ca în noaptea aceasta să mă bucur de privilegiul companiei tale, am răspuns eu.

— Îmi pare rău, însă am instrucțiuni să nu rămân aici mai mult decât este necesar.

— Și cât timp înseamnă necesar? Un minut, o oră, două, trei? Cât?

— Evident că nu o noapte întreagă. Regula de bază este să nu atragi atenția vecinilor. Naziștii au oameni infiltrați peste tot.

— Ai întâlnire cu Junio?

— Avem programată o cină cu germanii la Excelsior. Va participa și generalul Mältzer.

— Ei, ca să vezi, regele Romei! am exclamat cinic.

Locotenent-generalul Kurt Mältzer, după ce îl succedase pe generalul Stahel în funcția de autoritate militară supremă a capitalei, se instalase într-un apartament luxos al hotelului Excelsior și se autoprocلمase „regele Romei”. Deși, în realitate, nu era altceva decât un alcoolic și un arogant.

— Mă întorc săptămâna viitoare să-ți aduc de mâncare. Ai grijă de tine.

Când ne-am îmbrățișat pentru a ne lua la revedere, am simțit un obiect mare și rigid într-unul dintre buzunarele paltonului.

— Ce ai acolo? am întrebat-o.

— Un pistol ca al tău, a răspuns fără să dea importanță chestiunii. Pentru apărare, în cazul în care voi avea nevoie.

— Să nu uiți să-l lași acasă diseară. Nu mi-ar plăcea să-l descopere și să te execute în zori alături de prinț. Nu aș suporta atâta dulceașă romantică, am zis într-o încercare stângace de a detensiona momentul.

— Nu-ți face griji, dacă într-o zi o să fiu împușcată, voi face tot posibilul ca acest lucru să se întâmple lângă tine, mi-a răspuns ea.

•

În noaptea aceea am visat că am fost arestat de membrii bandei lui Koch, care mă duseseră la pensiunea Jaccarino. Acolo se făcea că mă aștepta „doctorul” Koch, un tânăr de-abia trecut de douăzeci și cinci de ani, care semăna destul de bine cu Junio.

— Așadar, tu ești tipul care valorează un milion de lire, a spus. Kappler este foarte, repet, foarte dezamăgit de comportamentul tău. Eu, în schimb, i-am spus că sunt convins că te căiești și că ești dispus să mărturisești tot ceea ce știi despre organizația pentru care lucrezi. Și am dreptate, nu-i așa?

Dar înainte de a avea timp să răspund, mi-a înfipt o rangă de fier în rinichi, ceea ce m-a făcut să mă chircesc de durere. Apoi a început să mă lovească în pulpe cu o forță însutită, până când picioarele mi-au cedat.

— Știi de ce am nevoie ca să te fac să vorbești? a continuat. Să descopăr care este punctul tău slab, atâta tot, iar ca să fac asta, am la dispoziție tot timpul din lume. Așa că de tine depind durata și intensitatea spectacolului. Ce părere ai?

Dintr-un motiv straniu, ceva mă împiedica să vorbesc, deși eram dispus să o fac. Voiam să-i strig ticălosului ăluia să se ducă dracului. Însă corzile vocale nu mă ascultau. Era ca și cum mi s-ar fi închis brusc gâtul. Tăcerea mea a risipit repede puțină răbdare a lui Koch, care a dat ordin unor zbiri să mă lege de

mâini și de picioare de un scaun de lemn. Apoi mi-a aplicat mai multe șocuri electrice în zona organelor genitale, în timp ce dinspre pian se auzeau notele unei compoziții a lui Schubert. Electroșocurilor le-a urmat o suită de lovituri. Atunci mi-am pierdut cunoștința.

Când mi-am revenit în simțiri, unul dintre călăi îmi ținea gura deschisă cu un clește, în timp ce Koch însuși îmi îndesa în gură smocuri de păr pubian, pe care le apuca cu o pensetă de pe un platou de porțelan. Făcea acest lucru cu grijă, conștiincios.

Am icnit.

— Ți-e greață? Nu ar trebui, fiindcă este păr de la pizda neveste-tii. I l-am smuls smoc cu smoc, înainte să o fut. Nu mă crezi, nu-i așa? Nu crezi că aș fi capabil de așa ceva...

Atunci Koch a deschis ușa care comunica cu încăperea alăturată și, acolo, agățată de o grindă, era Montse. Părea moartă sau inconștientă și, într-adevăr, părul pubian îi fusese jumulit, sexul ei fiind un boț de carne vie.

Imaginea aceea terifiantă m-a ajutat să-mi recapăt vocea.

Am izbucnit într-un puternic și sfâșietor țipăt de furie și de durere, apoi m-am trezit.

.

Din cauza faptului că nu puteam deschide obloanele, am sfârșit prin a pierde noțiunea timpului, rupându-mă complet de realitate. În lipsa coordonatelor temporale și spațiale, plictiseala și disperarea au pus stăpânire pe mine. Uneori aveam senzația că hibernez, că trăiesc într-o lume subterană, unde singura activitate permisă era tocmai inactivitatea. La fel ca locuința aceea, toate drumurile păreau închise.

Pentru a evita să-mi fac și mai multe griji ascultând la radio ceea ce se întâmpla afară, am preferat să nu-l pun în funcțiune și să mă dedic în întregime lecturii. Cărțile despre care îmi vorbise Junio erau opera completă a lui Emilio Salgari. Așa că m-am trezit citindu-l pe sinucigașul Salgari cu un pistol într-o mână și cu o grenadă în cealaltă. Presupun că am supraviețuit tocmai grație stilului său simplu și dinamic, care nu avea nimic de-a face cu imaginea pe care mi-o creasem eu despre el. Această descoperire mi-a umplut mai multe zile, ca și cum viața și opera

autorului nu ar fi aparținut aceleași persoane, ca și cum ar fi existat o scindare între cele două, și m-a ajutat, de asemenea, să o înțeleg mai bine pe Montse. Uneori, oamenii, ca răspuns la cererile epocii în care trăiesc (și, fără nicio îndoială, se poate afirma că trăiam niște vremuri extraordinare), se văd nevoiți să facă lucruri extraordinare, lucruri ieșite din comun, care nu au nimic de-a face cu viețile lor cotidiene. Însă asta nu însemna că acele persoane s-au schimbat în rău, nici că și-au șters cu buretele existența anterioară pentru totdeauna. Într-adevăr, un individ este capabil să se poarte și să trăiască în mod diferit pentru un timp, pentru ca apoi să se întoarcă la normalitate; totul depinde de împrejurări. Desigur, astăzi cred că aceste idei nu sunt prea clare și, în consecință, nu au niciun sens, însă atunci căzusem pradă unei depresii profunde. Sau poate ar fi mai bine să spun că eram pe punctul de a o lua razna, fiindcă nu este ușor să trăiești neștiind dacă afară este zi sau noapte. Era un lucru foarte straniu și, evident, dăunător sănătății mentale.

Uneori acompaniam aceste gânduri cu un fel de activitate fizică, fiindcă îmi era teamă că sedentarismul prelungit va duce la atrofierea mușchilor. Chiar și deținuții au la dispoziție o curte în care își pot dezmoți picioarele. Eu, în schimb, trebuia să trăiesc încercând să nu fac prea mult zgomot, fiind astfel transformat într-o ființă aproape eterică.

Însă când am terminat de citit toate cărțile, nu am mai avut altă alternativă decât să deschid radioul, ca să mai aud și altă voce decât cea a conștiinței mele.

Era după-amiaza zilei de 25 martie, când aproape că se împlineau trei săptămâni de când trăiam în izolare. Atunci, reușind să prind Radio Roma, am putut asculta următorul discurs ținut cu o noapte în urmă de un înalt oficial german:

În după-amiaza zilei de 23 martie 1944, elemente criminale au înfăptuit un atac cu bombe îndreptat împotriva unei coloane de polițiști germani, care trecea pe Via Rasella. În urma acestei ambuscade, și-au pierdut viața treizeci și doi de membri ai poliției germane și mai mulți au fost răniți.

Ambuscada mârșavă a fost pusă la cale de comunisti-badogliani. O anchetă în curs de desfășurare investighează gradul de implicare anglo-americană în plănuirea acestui act criminal.

Oficialitățile germane sunt decise să pună punct activității acestor bandiți turbați. Nimeni nu poate sabota cooperarea italo-germană reafirmată și să scape nepedepsit. Așadar, conducerea germană a ordonat ca pentru fiecare german asasinat să fie executați zece comunisti-badogliani. Acest ordin a fost pus deja în aplicare.

Asta însemna că naziștii executaseră trei sute douăzeci de comunisti-badogliani, adică partizani comuniști și monarhiști, numele provenind de la Badoglio, care fusese șeful ultimului guvern monarhic, înainte ca regele și el însuși să părăsească Roma într-o noapte, lăsând-o pe mâna germanilor. Dacă împărțezi numărul de victime între cele două facțiuni menționate, rezulta că fiecareia îi reveneau o sută șazeci. Și fiindcă Montse se înscrisese în GAP, care, la rândul său, era afiliată Partidului Comunist clandestin, probabilitatea ca ea să fi fost împușcată mi s-a părut foarte ridicată.

Și cum mă aflu în cea mai cumplită izolare, nu știam cât de adevărate sunt informațiile furnizate de naziști. Atât de mare era disperarea mea, încât am fost la un pas de a-mi abandona refugiul și a pleca în căutare de vești. Însă am ajuns la concluzia că dacă i s-ar fi întâmplat ceva lui Montse, Junio ar fi găsit o cale de a mă informa.

După cum mi-a povestit Montse însăși o zi mai târziu, atacul de pe Via Rasella fusese înfăptuit de o duzină de gapiști, care amplasaseră o bombă de mare putere într-o mașină de gunoi furată, parcată undeva pe traseul companiei a 11-a din Batalionul al Treisprezecelea Bozen al SS. Soldații își aveau cartierul general în Viminal, într-una dintre clădirile care le fuseseră puse la dispoziție de Ministerul Italian de Interne, însă în fiecare zi traversau *centro storico* al Romei pentru a se antrena în împrejurimile Podului Milvio. Culmea era că făceau acest lucru

în formație, timp în care cei peste o sută cincizeci de membri interpretau în cor un cântec ridicol intitulat *Hupf, mein mädel*, care însemna: „Sari, fetița mea!” Numărul mare de soldați, vacarmul cu care își acompaniau deplasările prin oraș, ca și punctualitatea orarului lor au făcut din compania a 11-a o țintă ușoară.

Problema a fost că, de data aceea, având în vedere amploarea atacului, naziștii nu au mai ales să treacă cu vederea acest episod, așa cum se pare că mai făcuseră, ci au ales să dea o lecție exemplară. Iar lucrurile ar fi putut sta chiar mai rău.

În avalanșa de știri care a succedat atacul de pe Via Rasella și consecințele lui, am citit că Hitler ar fi cerut capul a treizeci și cinci de italieni pentru fiecare german căzut victimă brutalului atentat. Kesselring a fost cel care a reușit să scadă numărul la zece, fiindcă se temea de o eventuală revoltă populară în cazul care i-ar fi îndeplinit dorința Führerului. Operațiunea *Todeskandidaten* – candidați la moarte –, a fost condusă și îndeplinită în întregime de Kappler, iar intenția lui a fost aceea de a-i executa rapid pe toți prizonierii care urmau să fie sau fuseseră deja condamnați la pedeapsa capitală, însă curând și-a dat seama că numărul acestora este insuficient, așa că a cerut ajutorul bandei lui Koch și unui arivist numit Pietro Caruso, *questore della polizia*. În cele din urmă, au reușit să întocmească împreună o listă care includea membri ai rezistenței, evrei, muncitori, prizonieri de tot felul, ba chiar și un preot. Drept loc al execuției au fost alese așa-numitele Arene Ardeatinas, situate între Catacombele din San Calisto și Domitilla. Eu cunoșteam foarte bine locul, deoarece de acolo se extrăgea nisipul cu care se fabrica cimentul. În realitate, acel loc era o grotă gigantică, brăzdată de numeroase galerii și coridoare. După cum spuneam, s-a lăsat să se creadă că numărul victimelor fusese cel anunțat de presă, însă după ce Roma a fost eliberată și grottele (astăzi cunoscute ca Fosele Ardeatinas) au fost redeschise, s-au găsit trei sute treizeci și cinci de cadavre. Se pare că un alt soldat german din compania a 11-a a murit în timp ce se organiza operațiunea de pedepsire, drept pentru care Kappler nu a ezitat să mai adauge încă zece nume pe listă, în ideea îndeplinirii

ordinelor primite. Alți cinci au fost executați din greșeală. Pur și simplu, cineva, Koch, Caruso sau Kappler însuși, a numărat greșit. Dar cum deveniseră martori involuntari ai masacrului, au hotărât să-i execute și pe ei. Cele trei sute treizeci și cinci de victime au fost conduse în interiorul grotei în grupuri de câte cinci, iar acolo au primit câte un glonț în ceafa. Sau, cel puțin, aceasta a fost ideea inițială, însă cum orgia a durat foarte mult timp, o mare parte dintre soldații care primiseră ordin să execute victimele s-a îmbătat, pentru a-și face curaj. În consecință, multe dintre victime au fost decapitate de focurile de armă, având în vedere ținta proastă a călăilor. La sfârșit, Kappler a ordonat să se sigileze intrarea cu dinamită. Dar s-a întâmplat ceva ce nici măcar Kappler nu a putut controla: din grotă a început să se degaje un miros greu după numai câteva zile, iar vecinii au început să protesteze și să pună întrebări incomode. Soluția găsită de Kappler a fost să transforme intrarea în Fosele Ardeatinas într-o groapă de gunoi, astfel încât mirosul urât al deșeurilor menajere să acopere duhoarea provocată de cadavrele îngropate înăuntru.

Dar viața în Roma și-a urmat cursul firesc și după acele evenimente teribile. Primele măsuri adoptate de naziști după atentatul de pe Via Rasella au fost reducerea rației zilnice de pâine la o sută de grame și intensificarea luptei împotriva rezistenței. Montse ar putea aduce mai multă lumină asupra acestui aspect, însă, dacă îmi aduc bine aminte, infiltrarea unui trădător în rândul gapiștilor a provocat decapitarea organizației, iar mulți dintre membrii săi au fost nevoiți să se ascundă timp de mai multe săptămâni.

Lui Montse nu i-a mai rămas atunci altă opțiune decât să caute refugiu în casa în care mă adăposteam și eu.

Când a intrat în casă, avea obrajii îmbujorați, părul desfăcut, ochii arzători și respirația întretăiată. Am presupus că fusese victima vreunui incident petrecut în timp ce se îndrepta spre locul în care ne aflam. Atunci, fără să-mi lase timp să o întreb ce se întâmplase, mi-a spus:

— Vreau să-ți cer iertare.

— Pentru ce? am întrebat surprins.

— Pentru că nu am fost soția pe care o meritai.

— De ce spui asta?

Montse a căutat refugiu în brațele mele, înainte de a mărturisi:

— Am distrus totul. Tocmai am omorât un bărbat.

Am îmbrățișat-o cu toată puterea. Corpul meu s-a lipit de al ei și am simțit astfel pistolul pe care îl păstra undeva în dreptul coastelor, a cărui țeavă era încă fierbinte.

— Liniștește-te. Sunt sigur că a fost autoapărare, am anticipat eu orice explicație venită din partea ei, în încercarea de a o consola. Totul se va lămuri.

Dintr-odată, însă, cea care încerca să găsească prima o explicație era ea.

— Totul s-a întâmplat atât de repede... a adăugat. Veneam încoace când, în dreptul Palatului Braschi, m-a abordat un tânăr fascist. Eu mergeam îngândurată, încercând să trec neobservată, iar el vorbea într-un dialect, poate în siciliană. Așa că m-am prefăcut că nu-l văd. Atunci, bărbatul a început să mă urmărească, continuând să vorbească în spatele meu. La început, cuvintele lui mi s-au părut amabile, însă, după ce s-a convins că încercările lui de a-mi atrage atenția nu au succes, și-a schimbat atitudinea, a început să-și exprime nemulțumirea, iar tonul vocii lui a devenit dezagreabil. Apoi mi-a cerut să mă opresc și să-i arăt documentele. Nu știu dacă voia doar să mă impresioneze sau dacă era supărat cu adevărat, însă m-am impacientat. M-am gândit că dacă o să îi arăt documentele, o să vrea pe urmă să mă percheziționeze, fiindcă ceva îmi spunea că singurul lucru pe care îl voia era să mă atingă. Așa că am apucat pistolul cu toată puterea, m-am întors și, fără să spun nimic, l-am împușcat de două ori. Zgomotul armei l-a făcut să se trezească la realitate și, când a conștientizat ceea ce tocmai i se întâmplase, cu două gloanțe înfipite în stomac, a țipat: „*La puttana mi ha sparato! La puttana mi ha ucciso!*” Imediat după aceea am luat-o la fugă.

Era clar că Montse îl ucisese pe acel tânăr împinsă de frică. Însă, impunând o stare de teroare, naștiții transformaseră frica într-un motiv care oferea legitimitate crimei.

— Poate că va supraviețui. Poate că este doar rănit, am sugerat eu.

— Crezi?

— Mulți oameni reușesc să supraviețuiască după două împușcături în stomac.

Eu nu știam nimic despre rănilor cauzate de împușcături, însă eram sigur că după ce avea să depășească șocul momentului, Montse se va prăbuși. Și pentru că, din fericire, avusesem inspirația să pun o sticlă de coniac în bagajul meu, am obligat-o să bea câteva pahare unul după altul. După jumătate de oră, vocea i-a devenit păstoasă, a început să vorbească fără noimă, iar masca severă în care i se transformase chipul a cedat mai întâi în fața oboselii și apoi, a somnului.

Am fost nevoit să fac și eu același lucru, nu fiindcă îi împărtășeam suferința, ci fiindcă mă gândeam că se salvase în ultimul moment, că mergând înarmată pe stradă, lucrurile nu aveau cum să se termine altfel decât într-o tragedie, și, gândindu-mă la Montse în felul acesta, mă simțeam ca un trădător față de căsnicia noastră. În plus, mă temeam pentru consecințele psihologice pe care le putea avea acel episod regretabil, așa că am preferat să-mi înec gândurile în alcool.

În dimineața următoare, Montse s-a purtat ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Trebuie să recunosc, acest comportament m-a decepționat profund, deoarece îmi confirma bănuielile că schimbarea petrecută înăuntrul lui Montse era mult mai serioasă decât îmi putusem imagina. Cred că m-aș fi așteptat să aud vreun cuvânt de regret sau poate o părere de rău, însă Montse nu a spus nimic, s-a limitat doar la a-și duce mâna la gât, ca și cum acel gest ar fi fost suficient pentru a îndepărta teama. Apoi, în timp ce ascultam știrile prezentate de colonelul Stevens, locutorul BBC-ului, care relatau noi atacuri ale rezistenței în districtul Quadraro, lângă Via Tuscolana, Montse s-a îmbujorat de mândrie și a spus:

— Camarazii din zona a VIII-a au dat o nouă lovitură. Poate că ar fi trebuit să mă alătur lor. Am auzit că germanii nici nu îndrăznesc să intre în Quadraro. A fost o greșeală să mă ascund aici, fiindcă mă aflu la un pas de Palatul Braschi, unde, mai mult

ca sigur, fasciștii au dublat efectivele de pază.

— Este posibil, m-am mulțumit să răspund.

Cu aceste cuvinte s-a încheiat acel episod care, dacă m-ar fi avut pe mine drept protagonist, m-ar fi marcat pentru tot restul vieții. Totuși, sunt convins că Montse purta acea povară într-un colț al conștiinței, chiar dacă nu o arăta. În sutele de conversații pe care le-am avut după terminarea războiului, niciodată nu a mai adus vorba despre acel incident. Nici măcar în prezența celor care făcuseră parte din GAP și care îi fuseseră camarazi. Însă un amănunt mi-a confirmat bănuielile. Din câte mi-a spus Montse, l-a împușcat pe acel tânăr în Piazza di Pasquino, pe unde nu a mai călcat niciodată de atunci. Nu s-a mai apropiat nici măcar de Piazza di San Pantaleo, unde se află Palazzo Braschi.

Pe 1 aprilie a început „războiul pâinii”, care a culminat câteva zile mai târziu, când o mulțime formată din femei și copii înfometați a luat cu asalt o brutărie care producea pâine pentru SS, în cartierul Ostiense. Naziștii au înhățat zece femei, le-au dus până la Ponte di Ferro, le-au întors cu fața spre râu și le-au mitraliat.

Deși după doar două luni orașul a fost eliberat definitiv, nu am o amintire foarte clară (sau măcar emoțională) despre cum s-au desfășurat evenimentele. În schimb, am păstrat în minte fresce ale atrocităților comise de germani înainte de a pleca. Poate că mi le amintesc tocmai pentru că au fost lipsite de sens, din moment ce acei *goumiers* ai mareșalului francez Juin rupseseră definitiv linia Gustav. Acela a fost începutul sfârșitului. În ziua aceea, legenda care îl prezenta pe mareșalul Kesselring ca pe un militar invincibil s-a destrămat, în timpul acelei nopți, pe culmile provinciei Frosinone, visul roman al germanilor a fost spulberat. Încă mai sunt mulți oameni care se întreabă de ce naziștii nu au dinamitat orașul în retragerea lor, așa cum făcuseră cu Napoli. Unii sunt convinși că nu au făcut-o, gândindu-se la patrimoniul cultural universal. Din punctul meu de vedere, acest lucru ar fi însemnat asasinarea oricărei posibilități de recucerire a Romei, cu toate consecințele care derivau de aici.

Când, după atât de mult timp, am putut deschide obloanele, lumina mi-a rănit ochii.

Am găsit în cutia poștală a casei un bilet de la prințul Cima Vivarini. Spunea:

Fug împreună cu barbarii spre nord. Adio.

Junio

Este curios cum funcționează mintea omenească, însă, după trei luni de izolare, când am făcut primul pas în orașul eliberat, am observat un singur lucru: pisicile care altădată inundau străzile dispăruseră. „Nicio pisică, niciun prinț”, m-am gândit.

12

În anii care au urmat, mi-am deschis un birou de arhitectură, am proiectat zeci de case pe ruinele lăsate de bombele aliaților, iar guvernul mi-a acordat cetățenia italiană, drept recompensă pentru curajul demonstrat în timpul ocupației naziste. Exact cum a prezis Junio, ordinul de arestare semnat de Kappler mi-a deschis multe uși. Hărțile făcute de mine, care reprezentau liniile defensive germane, au fost descoperite printre documentele păstrate la cartierul general al Gestapoului de pe Via Tasso și au fost făcute publice după terminarea războiului, împreună cu alte „suveniruri”, într-o expoziție temporară pe tema „armelor folosite de rezistență”.

Cazul lui Montse a fost însă unul cu totul special. Numele ei a apărut în presă, împreună cu numele ei de cod: „Liberty”. După șapte ani, continuă să fie tratată ca o eroină la coaforul pe care îl frecventează și în magazinele din cartier. Imediat după terminarea războiului, s-a înscris în Partidul Comunist Italian, a primit, la fel ca mine, cetățenia italiană și s-a întors la munca de bibliotecară.

Pe 18 septembrie 1944, a fost fixat procesul fostului *questore* Pietro Caruso, acuzat că i-a predat lui Kappler cincizeci de deținuți din pușcăria Regina Coeli pentru a completa lista

victimelor din Fosele Ardeatinas. O mulțime furibundă a pătruns în sala de judecată cerând răzbunare, însă cum Pietro Caruso nu sosise încă, s-au năpustit asupra lui Donato Carreta, gardian la Regina Coeli în timpul ocupației și principalul martor al acuzării, care a fost linșat. Două zile mai târziu, a putut avea loc și procesul lui Caruso. A fost condamnat la moarte prin împușcare în ziua următoare, la Forte Bravetta.

Pe 20 aprilie 1945, Mussolini a dizolvat guvernul său marionetă și a încercat să fugă în Elveția. A fost arestat de partizani după o săptămână, în Masso, și executat în ziua următoare în Giulino di Mezzegra. Câteva ore mai târziu, trupurile lui și al amantei sale, Clara Petacci, au fost atârinate cu capul în jos într-o benzinărie din Piazza Loreto din Milano, căzând în mâinile populației furioase.

În clipa aceea, Hitler se hotărâse deja să-și ia viața în buncărul lui din Berlin și lăsase instrucțiuni să fie incinerat. Văzuse fotografiile lui Mussolini atârnat ca o vită și îl teroriza ideea de a sfârși ca el.

În timp ce Hitler își lua viața, locotenentul William Horn pătrundea în camera în care naziștii depozitaseră tezaurul Habsburgilor, în orașul Nürnberg și punea stăpânire pe Lancea Destinului, în numele Statelor Unite ale Americii.

Pe 4 iunie 1945, dată ce coincidea cu prima aniversare a eliberării Romei, a fost judecat Pietro Koch, considerat responsabil pentru numeroase acte de tortură și crime împotriva poporului italian. A fost găsit vinovat și condamnat la moarte. Înainte de a fi executat, purtând pe cap un rozariu trimis de Pius al XII-lea – pe care nu a vrut să-l atingă cu mâinile mânjite de sângele victimelor sale – i-a cerut iertare lui Dumnezeu pentru toate suferințele pe care le provocase atâtor oameni:

— Patria mă blestemă și foarte bine face; justiția mă trimite la moarte și foarte bine face; Papa mă iartă și încă și mai bine face. Dacă eu nu aș fi părăsit niciodată această școală a iertării, care este școala carității, atunci dumneavoastră, stimați domni, nu ați mai fi fost aici, pierzându-vă timpul, și mai ales eu nu aș fi aici, așteptându-mi moartea – a spus cu câteva clipe înainte de a fi executat.

În noiembrie 1946, a avut loc la Roma procesul generalilor Eberhard von Mackensen și Kurt Mältzer, care nu au fost judecați de un tribunal italian, ci de unul britanic, deoarece erau prizonieri de război și trebuiau respectate anumite protocoale internaționale. Ambii au fost condamnați la moarte prin împușcare. Sentințele, în schimb, nu au fost executate niciodată.

Următorul pe banca acuzaților a fost mareșalul Kesselring, care, la fel ca predecesorii săi, a fost condamnat la moarte. Dar mai târziu pedeapsa a fost comutată și, de curând, a fost pus în libertate. Această decizie a dat naștere la numeroase manifestații publice.

În fine, Herbert Kappler a fost judecat de un tribunal italian în mai 1948. A fost găsit vinovat de masacrul de la Fosele Ardeatinas și condamnat la *ergastolo*, pedeapsa maximă prevăzută de noua Constituție italiană. În prezent, își execută pedeapsa în închisoarea Gaeta.

Cât despre Eugen Dollmann, după ce a fost arestat, a mărturisit că fusese spion al agenției OSS nord-americane în timpul războiului, iar în 1949 a publicat o carte intitulată *Roma nazistă*, la Editura Longanesi din Milano. Eu încă nu am citit-o. La urma urmei, ce ar putea povesti Dollmann și eu să nu știu?

Puțin câte puțin, rănila lăsate deschise de război au început să se cicatrizeze. Orașul și-a recăpătat vitalitatea tumultoasă de altădată, iar locuitorii Romei au început să se trezească din coșmar și să privească spre viitor. Atunci a revenit și ideea realizării cartierului EUR, acțiune la care particip și eu în mod activ.

În martie 1950, Montse a participat la un congres pe tema catalogării cărților, organizat în orașul Como. Evident că programul includea și o vizită la Triangolo Lariano, alcătuit din orașele Como, Lecco și Bellagio. După ce s-a plimbat prin pitorescul *borgo* al micului orașel, grupul de bibliotecare s-a îndreptat spre terasa hotelului Serbelloni pentru a se răcori cu o băutură rece, iar acolo, așezat la o masă cu vedere spre lac, Montse l-a recunoscut pe Junio.

După cum mi-a povestit la întoarcere, era foarte schimbat. Purta un costum foarte elegant, se îngrășase câteva kilograme și

avea un început de calviție. Se prezenta drept domnul Warburg, care era, se pare, numele mamei lui. I-a zis că locuiește în orașul elvețian Lugano și se ocupă cu tranzacții imobiliare. A asigurat-o că își aduce foarte des aminte de mine, fiindcă se simte lipsa arhitecților capabili să ridice din nou orașele din Germania și din alte țări ale Europei și că nu se îndoiește că într-o zi o să lucrăm împreună. Deși Junio părea personificarea prosperității – zâmbea neîncetat –, în mijlocul conversației a făcut un comentariu insolit. „În ciuda aparențelor, viața mea este în pericol”, a spus. Iar când Montse l-a întrebat la ce se referă, Junio i-a răspuns: „Viața ta ar fi compromisă dacă ți-aș povesti. Deși este posibil să am nevoie de ajutorul vostru mai târziu, când voi fi mort. Atunci va trebui să preiei tu povara mea. Nu a mai rămas nimeni.” Ziua era însorită, temperatura era ideală pentru acea perioadă a anului, iar frumusețea peisajului era inegalabilă, așa că Montse a crezut că Junio glumește, într-o încercare de reînviere a vremurilor trecute. În plus, nici măcar nu avea de plătit vreo poliță guvernului italian, lucru care ar fi putut să îl îngrijoreze. Datorită relațiilor lui, reușise să scape de banca acuzaților (în mod misterios, justiția italiană nu reușise să refacă traiectoria pe care o urmărea în timpul războiului și, cu atât mai puțin, să găsească dovezi care să-l incrimineze pentru vreun delict) dar, în schimb, a trebuit să se retragă. Așa că își putea permite să ducă o viață liniștită. „Toate lucrurile astea despre care vorbești au trecut, Junio”, i-a spus Montse. „Maximilian. Spune-mi Maximilian. Și dacă ai impresia că lucrurile au revenit la normal, așa cum erau înainte de război, te înșeli. Sau, mai bine spus, tocmai asta este problema. Nu s-a schimbat nimic. Totul este la fel ca înainte de invazia Poloniei și asta ne va conduce din nou la dezastru”, a răspuns Junio. Montse a crezut că bătea câmpii, însă, fiind presată de timp, nu a putut aprofunda subiectul. Apoi a sosit clipa despărțirii, grupul având prevăzută o vizită la grădina de azalee și rododendroni de la Villa Melzi D’Eril, din vecinătate. Atunci Junio, după ce a sărutat-o pe Montse pe obraz, i-a șoptit la ureche: „Dacă mi se întâmplă ceva, este posibil să primești niște documente. În acest caz, te rog să le citești și să acționezi în consecință.”

Fără îndoială că acea conversație a fost dintre cele mai stranii. Am ajuns chiar să cred că Junio își pierduse mințile, că nu reușise să facă trecerea psihologică de la război la pace, la fel cum mulți adolescenți refuză să accepte vârsta adultă. Imaginându-mi-l transformat în burghez, aproape că îmi stârnea mila, deoarece acesta era un semnal clar că lumea lui se prăbușise. Europa marilor familii îi făcuse loc Europei marilor întreprinderi și, ca să faci parte din această nouă elită, trebuia să îți deschei nasturii cămășii și să îți sufleci mânecile până la coate. Războiul nu distrusese numai orașe, sate, popoare și terenuri agricole, ci însemnase și sfârșitul unui mod de viață. Iar pe această nouă scenă Junio nu mai era un fiu al timpului său.

PARTEA A TREIA

1

Dragă José María,

Când vei citi această scrisoare, eu voi fi mort. Îmi cer scuze dacă vorbele mele îți vor părea prea impersonale sau practice, însă dispun de puțin timp și îți datorez multe explicații. Cred că cel mai bine este să trec direct la subiect.

Totul a început în anul 1922, când contele Richard Coudenhove-Kalergi a încercat să susțină ideea Uniunii Paneuropene în cadrul unui congres la care au participat două mii de delegați (este posibil ca numărul să nu fie exact, însă nu asta este important). Aristocratul austriac a cerut disoluția tuturor statelor naționale ale Europei Occidentale și, în același timp, i-a avertizat pe cei prezenți cu privire la amenințarea bolșevică. Lansarea acestui demers al Uniunii Paneuropene a fost finanțată de familia venețiano-germană Warburg, din care făcea parte și mama mea. Max Warburg, moștenitorul ramurei germane a familiei, i-a dat lui Coudenhove-Kalergi cele șaiszeci de mii de mărci de aur necesare pentru demararea proiectului. Simbolurile intelectuale ale mișcării erau Immanuel Kant, Napoleon Bonaparte, Giuseppe Manzini și Friedrich Nietzsche. Însă adevăratul scop al paneuropenismului lui Coudenhove-Kalergi nu era altul decât punerea pe picioare a unei dictaturi care să stăpânească lumea finanțelor și, implicit, lumea politică. Grava criză economică din 1929, urmată de ascensiunea lui Mussolini, mai întâi, și apoi a lui Hitler au transformat mișcarea într-un proiect fascist universal, al cărui scop era crearea unui stat feudal european.

Tatăl meu nu a întârziat să i se opună acestei mișcări, deși a trebuit să o facă într-un mod foarte prudent. Să

spunem că a intrat în contact cu persoane influente din Anglia și Franța, care erau împotriva paneuropenismului, mai ales după ascensiunea la putere a lui Mussolini și Hitler. Desigur, să fii împotriva paneuropenismului, rezultat al crizei economice din 1929, era același lucru cu a te opune fascismului și național-socialismului. Așa se face că tatăl meu s-a trezit implicat în activitățile unei organizații secrete botezate cu numele „Smith”. Eu eram doar un adolescent pe atunci și a durat câțiva ani până când am început să înțeleg ce se întâmplă în jurul meu, că mama mea, ca o bună Warburg ce era, se lăsase deja hipnotizată de cântecul de sirenă al nazismului. Germania Mare ar fi fost epicentrul acestei noi Europe, a cărei putere și determinare ar fi servit și pentru a împiedica avansarea hoardelor bolșevice înspre restul continentului. Tatăl meu, dimpotrivă, a fost întotdeauna convins că cel mai bun lucru care i se putea întâmpla Europei era ca Germania să nu-și mai ridice capul după ceea ce se întâmplase în timpul Primului Război Mondial.

Astfel stând lucrurile, saloanele palazzo-ului nostru s-au umplut de invitați iluștri, membri ai partidului nazist, pe care mama îi adula, iar tatăl meu îi trăgea de limbă și îi spiona. S-au perindat pe acolo naziști de talia lui Alfred Rosenberg, Karl Haushoffer, Rudolf Hess, Eckart Dietrich sau Rudolf von Sebottendorff (numele lui adevărat era Adam Gauer). Acesta vorbea mereu despre Cairo, oraș în care trăise o lungă perioadă de timp și unde intrase în contact cu misticismul islamic și cu învățăturile dervişului Mevlevi. Fusesse inclusiv membru al unei loje a Riturului lui Menfis, unde auzise vorbindu-se pentru prima dată despre Harta Creatorului. Îndoctrinat de aceste credințe ezoterice, în august 1918, a fondat societatea „Thule”.

În acea perioadă, tatăl meu avea o moșie situată la șaptezeci de kilometri depărtare de Veneția, care, fiind o proprietate lacustră, era ideală pentru vânătoria de rațe. Crede-mă când îți spun că simpla evocare a acestui loc mă face să-mi amintesc de momentele cele mai fericite din

copilăria mea (sunetul pe care îl scotea stuful când era lovit de barcă, emoția vânătorii, apa strălucitoare, orbitoare și hipnotizatoare în același timp, mirosul de primăvară, liniștea blândă a verii, zumzăitul insectelor etc.), fiindcă tatăl meu obișnuia să mă ia cu el. Acolo ne întâlneam cu alți vânători, prieteni de-ai tatălui meu, care erau, de fapt, membri ai organizației secrete despre care ți-am vorbit mai înainte. În acest mod inocent i-am cunoscut pe acei bărbați și am auzit vorbindu-se pentru prima oară despre Von Sebottendorff și harta lui.

Fiindcă am ajuns în acest punct, aș vrea să menționez în apărarea tatălui meu și a mea că oamenii aflați pe cele mai înalte trepte ale societății, cum eram și noi, nu privesc cu ochi buni munca, deoarece lumea afacerilor este considerată a fi dominată de ariviști lipsiți de scrupule. În compensație, persoanele ca noi trebuie să desfășoare anumite activități care să fie de folos societății și care, în consecință, să justifice privilegiile de care ne bucurăm. De aici provine ideea că adevărata meserie a multora dintre membrii clasei noastre este filantropia; fie prin colecționarea de opere de artă, care mai târziu parvin comunității; fie prin finanțarea unei universități sau a unui sanatoriu. Ideea este că atunci când a sosit momentul ca tatăl meu să se decidă căreia dintre aceste activități să îi consacre viața, a hotărât ca spionajul să fie modalitatea prin care să-și achite datoria față de lume. Cred că îți poți imagina cât de importantă este moștenirea într-o familie ca a noastră, așa că nu am avut altă soluție decât să îi iau locul tatălui meu și să îndeplinesc angajamentele pe care și le luase. Având în vedere originea mea, relațiile și cunoașterea mai multor limbi străine, ar fi fost un lucru de neiertat să nu-mi pun „talentele” în slujba spionajului. Dar cred că discursul meu a căpătat un ton prea cinic și mai am încă multe confesiuni de făcut.

Odată ce am preluat locul tatălui meu în această organizație secretă, nu mi-a fost greu să mă prefac a fi cel mai fervent fascist și cel mai entuziast susținător al lui

Hitler. Grație bunelor relații pe care mama mea le întreținea cu cei mai notabili conducători naziști, am avut ocazia să-l cunosc pe Heinrich Himmler. Problema era că acesta, fiind o persoană extrem de rezervată, își deschidea sufletul doar în cercurile cele mai intime, câtorva oficiali SS, cu care împărțea reședința din castelul Wewelsburg. Fără îndoială, punctul slab al Reichsführemlui era reprezentat de convingerile sale ezoterice, care, ca să fiu sincer, mi s-a părut întotdeauna că frizau absurdul. Însă tocmai fiindcă erau absurde permiteau un câmp nelimitat de acțiune, pentru cei care erau dispuși să profite de ele. La urma urmei, ce este superstiția, dacă nu o ramură a credinței? Da, în felul lui, Himmler nu era altceva decât un credincios, un om credul, un om care spera într-un miracol, așa că exact asta i-am dat, în schimbul oportunității de a pătrunde până în inima Celui de-al Treilea Reich.

După cum spuneam, eu îl auzisem pe tatăl meu vorbind despre legenda Hărții Creatorului și, începând din acel moment, eforturile noastre s-au canalizat spre elaborarea unui plan care să culmineze cu descoperirea propriu-zisă a acestui document, pe care, evident, eu aveam să i-l ofer lui Himmler pe tavă, câștigându-i astfel încrederea.

Punerea în practică a unui proiect de o asemenea anvergură necesita o țesătură foarte fină, dacă îmi permiți să mă exprim astfel, deoarece era nevoie de implicarea unui număr foarte mare de persoane, precum și de o anumită specializare în domenii atât de puțin accesibile, precum paleografia, biblioteconomia, restaurarea obiectelor de cult sau falsificarea. Din acest motiv, am contactat Occult Bureau al serviciului britanic de spionaj MI5, care fusese creat tocmai pentru urmărirea laturii „oculte” a nazismului și al cărui consilier tehnico-ezoteric era domnul Aleister Crowley. Să descrii un personaj ca Aleister Crowley nu este deloc ușor. Este suficient să spui că mama lui îl numea „Bestia”, din cauza asemănării cu monștrii descriși în Apocalipsă. Niciodată în viață nu am cunoscut pe cineva la fel de șiret și cu atât de puțin respect față de semenii, ca

domnul Crowley. Cu toate acestea, sfaturile lui ne-au fost de mare ajutor. A convins autoritățile britanice să folosească simbolul victoriei, pe care Churchill l-a popularizat mai târziu și care se pare că este un vechi semn magic al distrugerii, provenit din cultura egipteană. A sugerat ideea de a distribui pe teritoriul german pamflete care conțineau informații oculte false, mergând până la a imprima catrenele lui Nostradamus care preziceau înfrângerea Germaniei în război, toate acestea având ca scop demoralizarea inamicului.

Nu a fost deloc ușor să găsesc pe piața internațională de cărți vechi un exemplar din opera lui Pierus Valerianus, Hieroglifele sau un comentariu despre scrierea sacră a egiptenilor și a altor popoare. Apoi am trimis exemplarul în Anglia, unde un expert falsificator a inclus în lucrare un mic appendice care făcea referire la Harta Creatorului. Evident că a trebuit și să fabricăm o hartă „reală”, cu caracteristicile celei menționate în opera lui Pierus Valerianus. O misiune care, la fel ca cea anterioară, a implicat participarea a numeroși specialiști, de la experți în geomanție, până la erudiți cunoscători ai scrierii cuneiforme. Pasul următor a constat în a-i crea Hărții un trecut verosimil. Știi deja, Persia, Egipt, Germanicus, piramida lui Caio Cestio și John Keats. Mai lipsea doar să găsim un loc în care să „depozităm” Harta, astfel încât nici Von Sebottendorff, nici Himmler să nu se îndoiască de autenticitatea ei. Evident că nu exista niciun loc mai potrivit decât Biblioteca Vaticanului.

Grație faptului că sunt cetățean al Ordinului Militar Suveran de Malta, am putut urma cursuri de paleografie la Școala Vaticană, unde, după cum știi deja, l-am cunoscut pe părintele Giordano Sansovino. De asemenea, știi, fiindcă ți-am spus cu altă ocazie, că Sansovino era membru al Sfintei Alianțe, serviciul secret al statului Vatican. Însă atitudinea rezervată pe care o aborda papa Pius al XII-lea față de nazism nu era pe placul părintelui Sansovino, așa că nu a fost greu să-l convingem să adere la organizația

noastră. Așa am reușit să introducem Harta Creatorului în Biblioteca Vaticanului, așteptând momentul oportun ca să i-o dăm lui Himmler.

Mă tem că acum trebuie să fac un nou salt în timp, fiindcă în 1934 lumea întreagă era cu ochii pe Spania, al cărei guvern părea că pierde controlul asupra situației interne. Posibilitatea declanșării unui conflict armat creștea de la o zi la alta, așa că ne-am văzut obligați să ne îndreptăm atenția asupra țării tale. Cum a scris cineva: „Spania era problema și Europa, soluția.”

Așa se face că, la începutul aceluia an, am sosit la Barcelona. Acolo mă aștepta o persoană care fusese recrutată de organizație. Numele acelei persoane era Jaime Fábregas. Da, prin intermediul domnului Fábregas am cunoscut-o pe nepoata lui, Montserrat, o frumoasă tânără de șaptesprezece ani recent împliniți, al cărei idealism o determina să acționeze contra familiei, în procesul de contencios declanșat împotriva dragului ei unchi. Crede-mă când îți spun că încă roșesc atunci când trebuie să mărturisesc că m-am îndrăgostit de Montse din prima clipă și că același lucru s-a întâmplat și cu ea. Cele ce au avut loc pe parcursul acelor luni în Barcelona nu fac obiectul discuției noastre. Voi spune doar că, drept consecință a acelei relații, Montse a căpătat comportamentul și responsabilitățile unei femei adulte, capabile să discearnă între bine și rău. Cred că dacă mă pot lăuda cu ceva, este tocmai faptul că am învățat-o pe Montse să respecte valoarea unui angajament. Adică să fie conștientă de faptul că acesta este mai presus de orice, inclusiv de sentimentele personale. Vreau să spun că Montse a înțeles atunci că puterea dragostei noastre se baza pe fermitatea convingerilor pe care le aveam și pe respectarea obligațiilor și că dacă ar fi trădat aceste principii, ar fi îngropat dragostea noastră pentru totdeauna. Așa se face că relația noastră a luat sfârșit, mai întâi din cauza distanței, iar mai târziu, din cauza angajamentelor politice pe care ni le asumaserăm amândoi față de anumite cauze politice.

Dar să ne întoarcem din nou la Roma, în iarna anului 1937. Destinul a făcut ca familia Fábregas să fie obligată să se refugieze la Academia Spaniolă de Arte Frumoase, iar cu Montse responsabilă cu organizarea bibliotecii instituției, am întrezărit posibilitatea de a pune în mișcare o dată pentru totdeauna planul „Harta Creatorului”. Așadar, aveam harta, cartea și bibliotecara care trebuia să o descopere pe rafturile unei vechi instituții cu grave probleme economice din cauza războiului din Spania. Mai lipsea doar să găsim un anticar care să fie de acord să ne ajute pentru a pune în practică prima parte a planului, ceea ce s-a și întâmplat.

Opera lui Pierus Valerianus a sărit din Academie direct în mâinile mele, prin intermediul domnului Tasso, iar odată aflată în posesia mea, cartea, împreună cu referirile la existența Hărții Creatorului, a ajuns, exact cum prevăzusem, la Himmler.

Pentru a face următorul pas, era imperios necesar să activăm un mecanism sigur de comunicare între diferiții membri ai organizației. Aveam nevoie ca informațiile obținute de mine să ajungă la „Smith” fără să trezească bănuieli, iar atunci ne-am gândit la tine. Îmi imaginez stupefacția și furia pe care o simți în acest moment, însă crede-mă când îți spun că motivul pentru care ți-am ascuns acest lucru până acum a fost securitatea. Să spunem că orice organizație cum este a noastră trebuie să funcționeze, în limita posibilului, ca un submarin, ale cărui compartimente sunt închise etanș, astfel încât, în cazul în care unul dintre ele este inundat, nava să nu se scufunde. Ecuația este foarte simplă: dacă tu nu știai că eu făceam parte din „Smith”, riscul de a mă da în vileag era nul. În plus, era absolut necesar ca tu să crezi în existența hărții, să fi auzit vorbindu-se despre ea și chiar să participi la discuții pe tema autenticității ei. Ideea era că dacă ai fi fost capturat de germani și torturat, mărturisirile tale ar fi fost verosimile.

Deși ne-am luat toate măsurile de precauție posibile, am

suferit un număr considerabil de pierderi, ca de exemplu Smith, părintele Sansovino sau scriptorul Bibliotecii Vaticanului, care se presupunea că-mi vânduse Harta Creatorului și pe care aş fi dat ordin să fie executat. Gábor s-a ocupat de munca murdară, Dumnezeu să mă ierte. Să spunem că a fost un „sacrificiu” necesar, deşi să califici moartea unui om printr-un eufemism este un lucru respingător din toate punctele de vedere. Vreau să subliniez că scriptorul a ştiut de la bun început ce fel de soartă îl aştepta. Cred că ți-am povestit cu altă ocazie despre organizațiile secrete care operează în interiorul Bisericii, deşi undeva la periferia ei. Părintele Sansovino a fost cel care a stabilit contacte cu ele. Astfel au apărut în scenă organizațiile Assassini și Círculo Octogonus, a căror colaborare a fost crucială. Autentici și curajoși soldați și martiri, ghidați de credința absolută în religie. Te asigur că, de multe ori, credința este cel mai puternic aliat al unei organizații cum este a noastră.

Dar să continuăm. Deoarece era evident faptul că Harta Creatorului este un fals, a trebuit să născocim un plan prin care să ne asigurăm că, odată ajunsă în mâinile naziștilor, aceștia nu ar putea să o deschidă fără a o deteriora definitiv. Așa ne-a venit ideea să supunem harta unui proces chimic, în urma căruia să se dezintegreze la contactul cu aerul și să impregnăm coperta în care era păstrată cu bacilul de antrax.

Ideea era să atentăm la viața lui Hitler sau a lui Himmler, în cazul în care aceștia s-ar fi aflat în raza de acțiune a antraxului, însă când m-am văzut înconjurat de stafful nazist în carrozza Führerului, nu am avut curaj să despăturesc documentul. Poate că răspunsul la întrebarea de ce nu am îndrăznit să o fac este tocmai faptul că nu am fost capabil să evaluez consecințele. M-am gândit la viața mea, nu la cele pe care le-aș fi putut salva. Puțin mai înainte am amintit de curajoșii agenți ai organizațiilor secrete ale Vaticanului. Aceștia nu ar fi ezitat nicio clipă să-și sacrifice viețile în schimbul eliberării lumii de Hitler, de

Himmler sau de oricare alt lider nazist. Da, José María, mi-a fost frică, și astăzi încă mă întreb dacă nu cumva am avut în mâinile mele șansa de a schimba cursul Istoriei. Însă, din nefericire, nu i-am avut alături de mine pe Nicolás Estorzi sau pe oricare alt membru al mișcării Assassini. Îți amintești că ți-am pomenit mai demult de un oarecare Estorzi, un spion pe care germanii îl cunoșteau sub numele de Mesagerul? Ne-am cunoscut la Veneția și datorită intervenției lui în cazul „Taras Borodajkewycz” am reușit să punem mâna pe lingouri de aur în valoare de trei milioane de mărci, cu care naziștii intenționau să măsluiască alegerea noului papă, după moartea lui Pius al XI-lea. Acești bani ne-au permis să cumpărăm o serie de imobile, printre care faimosul apartament de pe Via dei Coronari numărul 23 și să colaborăm cu Delegazione Assistenza Emigranti Ebrei, o organizație care ajuta emigranții evrei care reușiseră să scape de regimul nazist. Și înainte făcuserăm acest lucru, pe cheltuiala noastră. Presupun că nu ai uitat prima misiune pe care ți-am încredințat-o. Substanța pe care ai transportat-o de la farmacia lui don Oreste, până la apartamentul de pe Via dei Coronari era morfină, iar destinatarul, un rabin bătrân din Hamburg, care suferea de o boală gravă de stomac. Într-adevăr, sunt convins că îndrăzneala și curajul lui Estorzi nu au avut egal. Mă întreb ce s-o fi întâmplat cu el. Însă mă tem că am prea multe să-ți povestesc și prea puțin timp la dispoziție.

Pe măsură ce balanța războiului a început să încline de partea aliaților, planul „Harta Creatorului” a trebuit adaptat la cerințele noii situații. Nu mai era de ajuns doar să descoperi care era strategia de război, ci trebuia să le afli planurile pentru viitor. Iar însărcinatul cu „programarea viitorului” Celui de-al Treilea Reich a fost, cine altul decât Heinrich Himmler.

După înfrângerea suferită de trupele germane pe frontul rus, războiul a luat o turnură decisivă. Replica Reichsführerului a fost crearea unei organizații secrete, al cărei scop era să protejeze toți înalții demnitari naziști,

împreună cu comorile lor. Prin urmare, s-au stabilit rute de retragere și au fost constituite numeroase societăți comerciale în țări ca Spania (unde opera deja consorțiul Sofindus), Argentina (unde numărul de firme oscila între trei sute și patru sute), Chile sau Paraguay. În 1944, Himmler a trimis agenți secreți la Madrid, cu sarcina de a pregăti o rută care să permită punerea la adăpost a naziștilor învinși. Prima rută stabilită a fost între Berlin și Barcelona, printr-un zbor regulat al companiei Lufthansa, care făcea legătura între cele două orașe. Un an mai târziu, în martie 1945, un agent al Serviciului Secret Extern al SS, pe nume Carlos Fuldner (argentinian prin naștere, ai cărui părinți erau emigranți germani), a aterizat la Madrid cu un avion plin de picturi valoroase și cu o mare sumă de bani gheață. Aparent, voia să pună bazele unei afaceri cu obiecte de artă la mâna a doua, însă sub această fațadă se ascundea o organizație al cărei scop era acela de a facilita introducerea obiectelor de proveniență nazistă în Spania.

Odată înfrânt Cel de-al Treilea Reich, aliații au pus în aplicare Operațiunea Safehaven (Port Sigur), al cărei scop era acela de a garanta că bogățiile adunate de naziști aveau să servească la reconstrucția Europei și la plata compensațiilor către aliați, la restituirea bunurilor confiscate de către germani proprietarilor de drept și la împiedicarea naziștilor de marcă să caute refugiu în țări neutre. Prin aceste măsuri se intenționa anihilarea oricărei posibilități ca naziștii să acumuleze resurse în exterior, pentru a pune bazele Celui de-al Patrulea Reich. Pe parcursul primelor luni care s-au scurs de la încheierea războiului, Operațiunea Safehaven a dat câteva rezultate, însă, spre sfârșitul anului 1946, controalele vamale s-au relaxat. În acea perioadă a fost posibil ca un număr însemnat de lideri naziști, care stătuseră până atunci ascunși sub identități false, să poată ieși din ascunzătorile lor și să caute un refugiu sigur în America de Sud. Așa a luat naștere, printre multe altele, „Ruta șobolanilor”, care unea Germania de America de Sud, prin Italia; ruta „B-B”,

dintre orașul german Bremen și orașul port italian Bari; „culoarul Vaticanului”, care controla Sfântul Scaun prin intermediul părintelui Krunoslav Draganovic (nu se spune că toate drumurile duc la Roma?); sau „Ruta nordică”, de la Copenhaga la Bilbao sau San Sebastián.

În 1947, guvernul lui Peron, prin intermediul Delegației Argentinienne de Emigrare din Europa, a conceput un plan pentru salvarea naziștilor care, datorită valorii lor intelectuale sau științifice, puteau fi utili dezvoltării țării. Însărcinații cu punerea în aplicare a acestui plan au fost spionul Reinhard Koops și episcopul austriac Alois Hudel, rectorul bisericii Santa Maria dell'Anima și liderul spiritual al coloniei germane din Roma. Koops conta pe ajutorul consulatului argentinian din Genova, iar Hudel, pe cel al numeroaselor asociații catolice (unul dintre cele mai mari centre de adăpostire a germanilor în Roma a fost mănăstirea franciscană de pe Via Sicilia). Permisele erau acordate de către Direcția de Emigrare din Buenos Aires, iar pașapoartele, de Crucea Roșie Internațională (a cărei misiune era să asiste „cu documente” refugiații care își pierduseră actele de identitate în timpul războiului). Aceasta a fost ruta pe care a urmat-o, de exemplu, Klaus Barbie „Măcelarul din Lyon”: s-a îmbarcat la Genova, cu direcția Buenos Aires și, odată ajuns pe teritoriu sigur, și-a continuat călătoria până în Bolivia. Am aflat că și Martin Bormann, atotputernicul secretar personal al lui Hitler, condamnat la moarte „în absență” de tribunalul de la Nüremberg, a reușit să ajungă în Spania, folosind documente false pe care le pusese la dispoziție Vaticanul, și că, de acolo, un spion spaniol al Gestapoului pe nume Alcázar de Velasco l-a transportat cu un submarin până în Argentina. La fel s-a întâmplat și cu Josef Mengele, îngerul morții din lagărele de concentrare Auschwitz- Birkenau. După ce a stat ascuns timp de trei ani într-o fermă din Baviera, unde trecea drept veterinar, a trecut frontiera austriaco-italiană, a călătorit până la Bolzano, unde Vaticanul i-a făcut rost de documente false, la adăpostul

cărora, după o escală în Spania, s-a imbarcat cu direcția America de Sud. Același lucru se poate spune și despre Adolf Eichmann, unul dintre autorii „soluției finale” aplicate poporului evreu și care, după ce și-a făcut o operație estetică, trăiește în Argentina din anul 1950, sub numele Ricardo Klement. Însă lista nu se încheie aici. Erich Priebke, unul dintre responsabilii masacrului de la Fosele Ardeatinas, a evadat din tabăra de prizonieri de la Rimini și s-a refugiat în Bariloche. Pentru a-și atinge obiectivul, s-a bazat pe ajutorul unei asociații catolice din Roma, la intervenția căreia autoritățile argentinienne i-au acceptat pașaportul pe care i-l dăduse Crucea Roșie Internațională. Priebke și familia lui s-au imbarcat în portul din Genova la bordul transatlanticului „San Giorgio” și, după ce a lucrat o vreme ca ospătar, a devenit proprietarul unui magazin care vinde cârnați. Reinhard Spitzzy, asistentul ministrului Afacerilor Externe Von Ribbentrop, trăiește în Argentina din anul 1948. În același an a ajuns acolo și generalul trupelor SS, Ludolf von Avensleben. Crede-mă, sunt zeci de mii de naziști care au reușit să fugă din calea justiției grație „Culoarului Vaticanului” și a altor rute asemănătoare. Dar lucrurile nu se opresc aici.

La sfârșitul războiului, aliații s-au confruntat cu două probleme stringente. Prima era prinderea naziștilor care se făceau vinovați de toate acele atrocități. A doua era expansiunea comunismului în Europa, care se transformase într-un pericol la fel de mare ca amenințarea Celui de-al Treilea Reich. Sau cel puțin așa a considerat guvernul Statelor Unite. Din acest motiv, departamentul X2 al OSS (care, începând cu 1947, a luat numele CIA) a primit sarcina de a localiza agenții naziști împrăștiati după înfrângerea Germaniei. Acești agenți, care sunt cunoscuți ca stay-behind, adică cei ce au rămas în spatele liniilor inamice, nu au fost localizați pentru a fi arestați sau împușcați, ci pentru a fi folosiți în cazul declanșării unui alt război, de data aceasta împotriva comuniștilor. Primul care a beneficiat de pe urma acestei măsuri a fost prințul Junio

Valerio Borghese, comandamentul companiei Decima MAS, escadrila morții a lui Mussolini. Următorul a fost Rene Bourguet, secretar general al poliției franceze și colaboraționist al germanilor, care i-a identificat pe ceilalți agenți stay-behind francezi. Iar după capitulare, a fost „recuperat” pentru serviciul activ și generalul Reinhard Gehlen, șeful serviciilor secrete germane care acționau pe frontul rus. Organizația lui Gehlen număra membri și demnitari ai serviciului de spionaj al SS, precum Alfred Seis, Emil Ausburg, Klaus Barbie, Otto von Bolschwing și Otto Skorzeny, militarul care l-a eliberat pe Mussolini. Ideea este că mulți dintre acești agenți au fost trimiși în America de Sud, așteptând să fie „refolosiți”. Iar infiltrarea lor a fost posibilă datorită ajutorului primit de la Sfântul Scaun.

Acestei prime măsuri, i-au urmat altele, nu mai puțin îngrijorătoare, cum ar fi Operațiunea Paperclip, care a constat în recrutarea oamenilor de știință naziști specializați în aeronautică, în metode specifice războiului biologic și chimic și în cercetare nucleară, ca să lucreze pentru Statele Unite. În multe cazuri, acestora li s-au falsificat livretele militare, astfel încât să fie absolviți de orice vină în procesele judecate de tribunalele internaționale pe teritoriu german, după război.

Așa că, după ce mi-am dedicat câțiva ani din viață ca să îi localizez pe naziștii cei mai periculoși, am descoperit că aceștia lucrau tocmai pentru aceia care îi urmăreau și că trăiau la adăpostul acelor guverne care îi combătuseră. Există oare vreo dovadă mai clară de cinism? Mă întreb ce s-a întâmplat cu declarația de la Moscova din 1943, prin care Roosevelt, Churchill și Stalin au promis în mod solemn că niciun criminal de război nu va scăpa de mâna justiției, fiindcă vor fi urmăriți până la capătul lumii și apoi înapoiți în locurile în care au înfăptuit crimele, pentru a fi judecați de persoanele împotriva cărora acționaseră. Toate acestea nu au fost, până la urmă, decât o mare minciună. Europa a aruncat vina pe Germania pentru ceea ce s-a întâmplat, iar germanii au dat, la rândul lor, vina pe naziști, aceștia pe

Hitler, care este mort...

Problema este că în prezent nu mai contez nici măcar pe sprijinul organizației „Smith”, ai cărei membri sunt de acord cu această perspectivă nouă din care sunt „privite relațiile internaționale”. Așa că am rămas singur. Da, José María, mă aflu într-o situație fără ieșire. Am mers mult prea departe și mă tem că acest lucru mă va costa viața. Ieri, un bărbat a întrebat de mine la recepția hotelului, în timp ce eram plecat. După cum mi-a spus proprietarul, un maghiar care trăiește aici de cincisprezece ani, persoana care m-a căutat vorbea limba germană cu un puternic accent unguresc. Evident, m-am gândit la Gábor, pe care nu l-am mai văzut de când am fugit din Roma. Mă tem că este unul dintre acei asasini care lucrează pentru forțele aliate. De aceea, vreau să-ți cer o ultimă favoare. Vreau să-i dai această scrisoare lui Montse. Este singura persoană în care pot avea încredere. Ea va ști cum să folosească aceste informații.

Cred că a venit momentul să-mi iau la revedere.

Vreau să-mi cer încă o dată iertare.

Te îmbrățișez cu drag.

Innsbruck, 18 octombrie 1952

Smith

2

Nu știu cât timp mi-a luat să citesc scrisoarea aceea, însă trebuie să fi fost un răstimp la fel de lung și chinuitor ca o încercare de traversare a oceanului pe timp de furtună. Oricât de mult încercam să înfrunt zbuciumul, fiecare cuvânt nou mă trăgea la fund cu forța unui val violent, o dată și încă o dată, silabă după silabă, cuvânt după cuvânt, frază după frază, rând după rând, pagină după pagină, până când m-am lăsat purtat în derivă. Când, în sfârșit, am reușit să-mi recapăt echilibrul, eram la un pas de o comoție cerebrală, obrajii îmi ardeau din pricina

umilinței, genunchii îmi tremurau, iar lumea încetase să mai aibă forme și culori distincte. Reușeam să mai disting doar mici sclipiri de lumină, care îmi aduceau în minte imagini din trecut, ce veneau să-mi confirme cuvintele lui Junio. De exemplu, scena cu Montse și Junio prefăcându-se că nu se cunoșteau în anticariatul domnului Tasso. Primul Smith, botezând-o pe Montse cu numele de cod „Liberty”, în timp ce mie îmi cerea să-mi aleg singur un pseudonim; adică Smith a numit-o pe Montse „Liberty”, fiindcă ea făcea parte din organizație încă dinainte de acea întâlnire. Montse, spunându-mi trista poveste a unchiului ei Jaime, povestindu-mi despre abort sau vorbindu-mi despre relația pasională pe care o avusese cu un „tânăr străin” care era, de fapt, Junio. Părintele Sansovino, cerându-mi să aflu informații despre activitățile prințului, și Smith, sfătuindu-mă să fac același lucru cu preotul, când, în realitate, ei nu făcuseră altceva decât să mă folosească drept curier. Am re trăit inclusiv spasmele de durere ale lui Montse din clipa în care a citit în ziar vestea morții lui Junio. Înțelegeam acum disperarea ei, un plânset profund și persistent, dintre acelea care sfâșie sufletul, pe care eu, în naivitatea mea, l-am interpretat ca pe un plâns de ușurare.

După toate astea, m-am rugat ca un val mare să mă ștergă de pe fața pământului pentru totdeauna. Dar s-a întâmplat exact contrariul. Furtuna s-a potolit și m-am trezit contemplând orizontul, care se îndepărta încet, încet, până ce a devenit o linie intangibilă. Dintr-odată mi-am dat seama că mă așteaptă în față ani întregi de traversat, în care nu aveam să-mi mai regăsesc pacea. Când totul a revenit la normal, eram epuizat, golit și simțeam nevoia să vomit.

Atunci mi-am dat seama că așteptam de mult timp acea furtună. În realitate, acea scrisoare îmi spunea ceea ce subconștientul meu bănuise întotdeauna, iar partea conștientă din mine refuzase să accepte. O metodă de negare eminamente practică, fiindcă, până la urmă, ceea ce mă interesa era faptul că reușisem să-mi ating scopul, adică să mă însor cu femeia pe care o iubeam, chiar dacă iubirea mea era împărțită sau nu.

Cu zece ani în urmă, scrisoarea lui Junio m-ar fi distrus, însă

lucrurile erau diferite acum. Învățasem că sacrificiul se naște din dragoste. Iar eu eram dispus să mă sacrific pentru a salva relația noastră. La fel ca Junio și Montse, și eu aveam dreptul să mă gândesc la propriul meu interes.

Timp de câteva secunde m-am tot gândit ce să fac cu scrisoarea aceea și am decis să nu i-o dau lui Montse. Evident că nu am luat această hotărâre fiindcă nu aș fi considerat informațiile transmise de Junio importante, ci din dragoste. Acum eram sigur că relația mea cu Montse era fondată pe o mare minciună și că, în consecință, adevărul ar fi putut-o distruge. Sau cel puțin nu credeam că este o idee bună să o implic pe Montse în acea cruciadă. Mă temeam să nu se simtă liberă să mă părăsească, din moment ce eram la curent cu înșelătoriile lor. Așa că am considerat că era mai bine să las lucrurile așa cum erau, să mă prefac că nu știu nimic și să aștept ca rana din inima mea să se cicatrizeze fără alt ajutor decât resemnarea.

După ce m-am hotărât să distrug scrisoarea, am ieșit pe terasă, am căutat un coș gol, am pus hârtiile înăuntru și le-am dat foc cu un chibrit. Două minute mai târziu, scrisoarea lui Junio se transformase într-o grămăjoară de hârtie carbonizată, atât de lipsită de consistență, încât o simplă adiere ar fi fost de ajuns pentru a o dezintegra. Când am terminat, am simțit o sudoare rece pe piept și pe picioare, ca și cum tocmai aș fi depus un mare efort.

Apoi m-am așezat în așteptarea lui Montse, prefăcându-mă că totul revenise la normal. Am dat drumul la radio și mi-am îndreptat întreaga atenție asupra știrilor de la miezul zilei, care vorbeau despre o țară în reconstrucție și despre o toamnă mai rece decât era normal.

Îmi imaginam că dezamăgirea lăsase vreo urmă vizibilă pe chipul meu, însă rănilor trebuie să fi fost mult mai profunde, fiindcă, atunci când a sosit, Montse mi-a spus:

— Arăți rău.

— Micul dejun mi-a căzut prost. Am vomitat acum o jumătate de oră, am mințit eu.

— Vrei să-ți fierb puțin orez? Să-ți curăț un măr? S-a oferit ea.

— Nu, mulțumesc, nu vreau nimic.

— Ai și pleoapele umflate, ca și cum ai fi plâns, a continuat.

Era posibil să fi plâns, dar nu-mi dădusem seama. Deși iritarea ochilor putea fi consecința faptului că îi ținusem deschiși mult timp, fără să clilesc, paralizat de supărare și uimire.

— Niciodată nu am știut cum să vomit, așa că a trebuit să fac un mare efort ca să reușesc. Însă mă simt mai bine.

Am fost la baie să mă răcoresc și când m-am privit în oglindă, am constatat că fața mea reflecta mai mult tensiune decât nefericire.

— Nu-ți miroase a ars? m-a întrebat când am revenit în salon.

O clipă, am avut impresia că încerca să închidă cercul, ca și cum s-ar fi îndoit de adevărul explicațiilor mele. M-am gândit chiar că aștepta acea scrisoare, al cărei conținut îi era cunoscut.

— Am ars niște hârtii pe terasă, am recunoscut.

— Ai ars niște hârtii? Ce fel de hârtii?

— Hârtii vechi.

— Cel puțin, sunt sigură că nu erau scrisorile pe care ți le-am trimis din Barcelona, a glumit ea.

Am profitat de acea ocazie pentru a schimba subiectul conversației. Scopul meu era să îi dau de înțeles că știam mai multe decât lăsam să se vadă, însă fără să mă dau de gol.

— Nu, erau scrisorile pe care ți le-am scris și pe care nu le-am trimis niciodată, fiindcă nu-ți știam adresa.

— Nu cred niciun cuvânt. Nu mi-ai vorbit niciodată despre ele. În plus, lăsasem adresa noastră la Academie.

— Să spunem că erau scrisori pentru tine, dar destinatarul lor eram eu însumi. Nu erau scrisori scrise pentru a fi trimise.

— Și ce spuneau? s-a interesat ea.

— Lucruri cu care îmi este rușine acum. Acesta este motivul pentru care le-am ars.

— Ție nu ți-a fost niciodată rușine să-ți manifesti iubirea, nici în public, nici în intimitate. Este unul dintre lucrurile care mi-au plăcut întotdeauna la tine.

— Nu mi-e rușine de sentimentele mele, ci de trecut, i-am

răspuns eu.

— Te rușinezi cu trecutul tău?

— Așa este. După ce am recitat acele scrisori, mi-am dat seama cât de slab am fost. Întotdeauna m-am limitat la a consemna faptele, însă niciodată nu am știut să interpretez latura lor exagerată, surprinzătoare sau chiar metafizică. Trecutul meu a fost prea corect, dacă se poate spune așa.

— Și asta te supără?

— Având în vedere că lumea este incorectă, da. Mulți oameni au profitat de mine.

— Este un reproș voalat?

Nu era. Pur și simplu, voiam să-i ofer puțină satisfacție orgoliului meu rănit.

— Am senzația că te porți ciudat astăzi, a adăugat ea.

— Sunt doar obosit.

Și era adevărat. Durerea mă extenuase, eram incapabil să mă gândesc la un plan care să meargă dincolo de acea conversație.

•

Pe 6 ianuarie ne-am hotărât să sărbătorim Epifania, care în Italia adoptase figura unei vrăjitoare bune, numite Befana. Befana se îmbrăca cu haine zdrențuite, purta pantofi uzați și se deplasa călare pe o mătură, cu ajutorul căreia putea zbura cu viteză mare prin aer, putea ateriza pe acoperișurile caselor și putea aluneca pe hornuri, pentru a le lăsa cadouri copiilor. În Roma, Befana avea centrul de operațiuni în Piazza Navona, unde își dădeau întâlnire de la vânzători, până la muzicanți ambulanți.

Ploaia, care căzuse cu insistență în timpul nopții, se opri odată cu primele raze de lumină ale zilei și acum umezeala pătrundea în oase mai rău decât frigul. De pe colina Gianicolo răzbătea mirosul pătrunzător al frunzelor căzute pe pământul umed. Apele Tibrului se scurgeau învolburate, provocând un sunet asurzitor atunci când se ciocneau de stăvilarele insulei Tiberina, care părea o barcă plutind în derivă. Străzile erau pustii, amplificând senzația de singurătate. Montse și cu mine ne plimbam în liniște, ținându-ne de braț, încercând să privim amprente iernii, ca și cum ar fi fost ceva necunoscut nouă. De exemplu, un *sanpietrino* prea strălucitor sau o cornișă de care

atârnau țurțuri cu aspect amenințător. Am traversat Piazza Farnese, Campo dei fiori, iar în dreptul Palatului Braschi, Montse, după cum îi era obiceiul, a făcut un ocol, pentru a ajunge în Piazza Navona.

Odată ajunși în piață, totul s-a schimbat brusc: frigul s-a transformat în căldură umană; singurătatea s-a transformat într-o mulțime care palpita ca o inimă la fiecare pas; și liniștea, în sunete de flaut și trompete.

Am fost repede absorbiți de mulțimea care ne-a târât până la un grup de păstori din Abruzzo, a căror muzică îi servea drept acompaniament unei Befane care amenința copiii:

— *Se qualcuno è stato disubbidiente, troverà carbone, cenere, cipolle e aglio!*⁽⁴²⁾ exclama cu voce tare.

Însă toți copiii fuseseră ascultători și primeau, în schimb, ciocolată și caramele. Acel moment era apogeul petrecerii și se repeta cu fiecare nou grup de copii. De mult timp nu mai simțisem fericirea atât de aproape și asta m-a întristat.

Adevărul era că dezastrul părea iminent. De când îmi căzuse în mâini scrisoarea lui Junio, relația noastră începuse să se deterioreze, iar de data aceasta nici măcar eu nu mai făceam eforturi pentru a îndrepta lucrurile. Avaria părea ireparabilă și era doar o chestiune de timp până când aveam să fim nevoiți să părăsim corabia. Iar după ce vom fi făcut primul pas, marea, acel abis lichid, controlat de curenți invizibili, avea să aibă grijă să ne despartă. Bine, poate că exista o modalitate de a ne salva, punând cărțile pe masă, ca să spun așa. Însă nu am făcut-o. Sau mai bine spus, eu nu am făcut-o. Am preferat să ridic un zid de tăcere între noi.

Deși nu mă dădusem de gol prin nimic, starea mea de spirit nu mă asculta. Îmi petreceam zilele abătut și orice conversație mai lungă cu Montse îmi alimenta într-atât ranchiuna, încât îmi pierdeam până și pofta de mâncare. Faptul că refuzam să mănânc și că dispoziția mi se schimbase a pus-o în gardă pe Montse, care a început să adopte o atitudine defensivă. Așa încât se poate spune că amândoi păstram o poziție pasivă, fiind, în același timp, în stare permanentă de alertă.

De multe ori am fost tentat să-i mărturisesc adevărul, fiindcă

păstrarea aceluia secret nu făcea altceva decât să îmi intensifice senzația că trecutul este mai viu ca niciodată, însă nu găseam curajul necesar să fac acest pas. Când sosea momentul, inima începea să-mi bată cu putere, plămânii mi se închideau, iar cuvintele nu reușeau să-mi iasă din gură.

Apoi ne-am croit drum prin mulțimea care se mișca încontinuu dintr-o parte într-alta și am căutat un chioșc unde se vindeau castane coapte. Am cumpărat un cornet și ne-am refugiat într-un colț, ca să le mâncăm la adăpost de frig și de mulțime. Fiindcă ne plimbaserăm până atunci, abia dacă schimbaserăm câteva cuvinte. Însă acum, înconjuțați de atâta zgomot, creștea senzația că între noi există lucruri nespuse. Atunci, ca și cum subconștientul meu ar fi căpătat o voce proprie și ar fi luat asupra lui responsabilitatea de a începe procesul de eliberare, m-am auzit spunând următoarele cuvinte:

— Hârțiile căroră ți-am spus că le-am dat foc erau, de fapt, o scrisoare de la Junio. Știi tot.

Cred că până și eu eram uimit.

Montse m-a privit cu un profund dispreț înainte de a spune:

— Nu știi nimic.

Și în clipa următoare a plecat în trombă.

Am urmat-o prin mulțime, îndepărtând cu mâinile obstacolele umane.

— Poate că nu știu tot, însă știu suficient, am adăugat.

— Asta crezi? Nici măcar dacă ți-aș explica totul, de la bun început, tot nu m-ai înțelege.

— Se prea poate, însă cel puțin aș reuși să înțeleg care a fost sau care continuă să fie rolul meu în această farsă. Poate că niște explicații m-ar ajuta să mă simt mai bine.

— Chiar crezi că asta a fost, o farsă? Desigur, am comis multe păcate, chiar am omorât un om, însă cea mai mare greșală a vieții mele a fost faptul că am iubit doi bărbați în același timp. Oare asta nu explică totul?

Părea că dansăm fără nicio direcție, fără muzică și, evident, fără lirism, un fel de mișcare care oglindea tristețea circumstanțelor în care se născuse relația noastră: o dragoste divizată și o viață dezbinată.

Numărul de trecători creștea o dată cu trecerea orelor, iar chipurile celor din mulțime încetaseră să mai aibă trăsături definite. Pentru câteva clipe, m-am temut să nu o pierd, deoarece continua să meargă hotărâtă prin acel labirint uman, așa că mi-am pus palmele pe umerii ei și am încercat să o conduc spre un loc mai puțin aglomerat.

— Să ieșim de aici. Să mergem să stăm de vorbă într-un loc mai liniștit, i-am propus.

— Nu mă atinge.

— Un singur lucru mă intrigă. Dacă scopul scrisorii era ca tu să primești toate acele informații despre naziști, atunci de ce îmi era adresată?

— Nu știi! Însă te asigur că planul era altul. Când scrisoarea urma să ajungă în mâinile mele, trebuia să o predau Partidului Comunist Italian. Junio mi-a promis că nu te va amesteca, mi-a răspuns ea.

— Așadar, întâlnirea voastră de la Bellagio nu a fost întâmplătoare.

— Să spunem că am profitat de organizarea unui congres al bibliotecarilor la Como pentru a ne reîntâlni. Junio voia să mă pună la curent cu ultimele descoperiri. De fapt, nu te-am mințit când am spus că intenționa să-mi transmită anumite informații, în cazul în care viața i-ar fi fost în pericol.

— Cu toate acestea, când a sosit clipa, mi-a trimis mie scrisoarea. Este ca și cum ar fi vrut să-și spele păcatele în ultima clipă, am spus eu.

— În Bellagio mi-a spus că este posibil să nu ne mai vedem niciodată, că „Smith” strânge cercul în jurul lui. M-am gândit atunci că avea dreptul să știe ce se întâmplase la Barcelona.

— Te referi la avortul tău?

Montse nu a răspuns. A continuat să meargă prin mulțime, fără direcție.

— Asta explică reacția lui Junio, nu crezi? Trimițându-mi mie scrisoarea, a vrut să se răzbune pe tine, am zis eu.

— Nu ar fi trebuit să arzi scrisoarea aceea. Ai stricat totul. Ați stricat totul, mi-a reproșat ea.

Mă pregăteam să mă apăr în fața acuzațiilor ei, când am auzit

o bubuitură chiar în fața mea, ceva ca o detonare, care a făcut mulțimea să se îndepărteze, în clipa următoare, Montse s-a întors brusc spre mine, căzându-mi în brațe. Mișcarea ei neașteptată m-a făcut să cred că era vorba de un gest de reconciliere, însă imediat mi-am dat seama că trupul ei nu opune niciun fel de rezistență și că, învins de gravitație, caută solul.

— Ce se întâmplă cu tine? Te simți rău? am întrebat-o în timp ce încercam să o susțin.

Atunci, în confuzia care se crease, a exclamat cu stupoare:

— Gábor! M-a împușcat!

Simțeam cum i se zbate pieptul, din el curgând în șiroaie sângele. Am încercat să tamponez rana cu degetele și am simțit cum inima își rărește bătăile.

În timp ce îngenuncheam pentru a nu-i lăsa corpul să se prăbușească violent pe caldarâm, mi-am întors privirea spre cei care ne înconjurau. Am zărit deodată un chip familiar, chipul unui bărbat cu ochi albaștri și reci, care avea capul acoperit cu o căciulă de vânător. Mi-a zâmbit preț de câteva secunde, a întins brațul și a tras din nou.

3

Medicii nu au putut face nimic pentru a-i salva viața lui Montse; cu mine, în schimb, nu au avut prea multe probleme. Glonțul îmi traversase gâtul și deși provocase numeroase traumatisme ale mușchilor și ale țesuturilor, în mod miraculos nu atinsese nicio arteră. Într-adevăr, am avut corzile vocale afectate și nu am putut vorbi timp de două sau trei luni. Tăcerea forțată a reprezentat un serios inconvenient pentru poliție, care a trebuit să se mulțumească cu o declarație scrisă referitoare la ceea ce se întâmplase. Le-am povestit tot ceea ce știam despre Gábor și despre legăturile lui cu prințul Cima Vivarini. Am menționat și scrisoarea lui Junio, deși nu cred că a servit la ceva. La urma urmei, nu-mi mai aminteam multe dintre numele menționate în ea, nici detaliile. Sau, mai bine spus, singurele detalii pe care mi le mai aduceam aminte cu claritate erau cele

legate de relația mea cu Montse.

Când l-am întrebat pe medic unde se odihnește trupul neînsuflețit al soției mele, mi-a spus că după ce a rămas două zile la morgă, unde i s-a făcut autopsia, nu au mai avut altă soluție decât să o înmormânteze în conformitate cu legile italiene. Ținând cont de gravitatea stării mele de sănătate în primele patruzeci și opt de ore, perioadă în care fusesem sedat, decizia alegerii locului înmormântării lui Montse a căzut în sarcina camarazilor ei din Partidul Comunist Italian. Aceștia au ales să o îngroape în cimitirul protestant din Roma, într-un mormânt apropiat de cel al lui Antonio Gramsci⁽⁴³⁾. Alegerea mi s-a părut potrivită.

Astăzi am reușit, în sfârșit, să vizitez mormântul lui Montse. Am făcut-o stăpânit de un sentiment care oscila între vină și rușine. În schimb, mi-a fost imposibil să vărs vreo lacrimă. Lespedea, fără niciun fel de decorațiuni (deși acoperită de numeroase coroane de flori trimise de mai multe instituții publice și private), îi dădea mormântului un aspect anonim și lipsit de farmec. După ce m-am gândit la asta un timp, am cerut ca pe ea să fie gravată următoarea inscripție:

Liberty
1917-1953

Apoi m-am așezat pe banca din fața mormintelor lui John Keats și al bunului său prieten, pictorul Severn. Din arbori atârnav turturi în formă de lacrimi, iar pământul era acoperit de un strat fin de nea. După un timp, am simțit cum frigul de ianuarie începe să-mi intre în corp și mi-am concentrat privirea asupra moviștelor de zăpadă care acopereau anumite morminte, dându-le un aer romantic. Tristețea care mă stăpânea i-a cedat brusc locul unei ciudate senzații de pace. Acum nu mai am nicio îndoială că moartea are un rol eliberator. Fără ea, viața ar fi lipsită de simetrie, de echilibru. Apoi, m-am gândit că Gábor ar putea să încerce din nou să mă omoare. Era chiar posibil să mă fi urmărit și să apară în orice moment. Dacă s-ar fi întâmplat acest lucru, nu aveam nici cea mai mică intenție de a mă

ascunde pentru a-i îngreuna misiunea. Așa că nu îmi mai rămânea altceva de făcut, decât să aștept. Însă oare nu asta făcusem în tot acest timp? Privirea mi s-a întors la mormântul lui Keats. Atunci, înăuntrul meu, a răsunat ecoul vocii lui Montse citind, într-o zi îndepărtată, epitaful de pe piatra de mormânt a poetului:

*Aici odihnește cel al cărui nume
a fost scris în apă.*

NOTA AUTORULUI

Harta Creatorului este o operă de ficțiune. În realitate, titlul romanului provine de la o misterioasă tăbliță de piatră de o vechime nedeterminată descoperită în Dasha, în regiunea rusă Bachkire și care a primit acest nume fiindcă conținea urmele unei hărți a munților Urali. De asemenea, m-am jucat cu timpul și cu spațiul, situând acțiunea romanului în Roma, în timpul guvernării lui Mussolini. Așadar, *Harta Creatorului* nu a existat niciodată.

Cu toate acestea, multe dintre personajele descrise în paginile acestui roman sunt reale. Este cazul lui don José Olarra, a cărui personalitate am schițat-o folosindu-mă de documente aflate în posesia Ministerului Afacerilor Externe din Spania și de lucrarea lui Juan María Montijano, *Academia Spaniolă din Roma*, care narează istoria instituției încă de la crearea ei. În sprijinul acuzației că ar fi fost informator, vin documentele mai-sus menționate. De asemenea, am încercat să urmez cât mai fidel linia evenimentelor istorice prezentate pe parcursul narațiunii, reproducând situații și dialoguri reale. Desigur, nu este ușor să vorbești despre etape ale istoriei atât de complexe precum Războiul Civil Spaniol, mai întâi, și apoi, al Doilea Război Mondial. M-am bazat pe sprijinul a numeroase tratate, cronici politice sau eseuri istorice. Dintre acestea, aș dori să amintesc lucrarea intitulată *Ultimele o sută de zile ale Berlinului* de Antonio Ansuâtegui, student al Universității Tehnice din Charlottenburg, viitor inginer constructor. Meritul domnului Ansuâtegui a fost acela de a fi sosit la Berlin în 1943, când al Doilea Război Mondial era la apogeu. Grație mărturiei lui, am putut să-mi fac o idee mai clară despre viața în capitala germană în toamna anului 1943 și în iarna anului 1944, când s-au intensificat atacurile aeriene ale aviației aliate. Din păcate, cartea sa a fost decatalogată în 1973 (când a fost publicată pentru ultima oară, în Mexic) și, din câte știu eu, mai există doar trei exemplare, aflate la Biblioteca Națională din Madrid. O altă

lucrare care mi-a servit drept ghid a fost cea a lui Robert Katz, *Bătălia pentru Roma: naziștii, aliații, partizanii și Papa (septembrie 1943 – iunie 1944)*. O carte riguroasă și fidelă realității, care analizează perioada de ocupație nazistă a capitalei italiene și tentativele aliaților de a o elibera. Personaje precum colonelul SS Eugen Dollmann și paramilitarul fascist Pietro Koch, ambele reale, nu ar fi putut fi conturate așa cum apar în acest roman, fără notițele și comentariile pe care le face despre ei domnul Katz, în cartea sa. Aș dori să menționez și extraordinarul studiu al lui Eric Frattini, intitulat *Sfânta Alianță: cinci secole de spionaj al Vaticanului*. Fără lectura lui, mi-ar fi fost imposibil să înțeleg rolul jucat de Pius al XII-lea în relația cu naziștii și în „chestiunea” evreiască, precum și intervenția Sfintei Alianțe, adică a Serviciilor Secrete ale statului Vatican, în evenimentele care au avut loc înainte de război, în timpul și după încheierea acestuia. Datorită acestei lucrări am putut include în romanul meu personaje controversate și enigmatice precum Nicolás Estorzi și Taras Borodajkewycz, spioni faimoși, care au avut legături cu Sfântul Scaun și care au acționat în Roma de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial, într-un roman de spionaj era nevoie de personaje misterioase, cu un comportament ambiguu.

Începând cu jumătatea anilor șaptezeci ai secolului trecut, se știe că Martin Bormann, secretarul personal al lui Adolf Hitler, a murit în timp ce Führerul încerca să fugă din buncăr. Cel puțin așa au demonstrat analizele efectuate pe un craniu anonim, despre care se credea că i-ar aparține unui înalt demnitar fascist. În roman, pe de altă parte, se spune că Bormann a reușit să fugă și să se refugieze în America de Sud. Eroarea îi aparține în exclusivitate subsemnatului. Greșeala nu anulează însă ajutorul decisiv oferit de Sfântul Scaun unor naziști celebri (nu doar germani, ci și croați, unguri și de alte naționalități), facilitându-le plecarea în țări ca Spania, Argentina, Paraguay sau Bolivia.

În încheiere, aș dori să mulțumesc Academiei Spaniole din Roma, care m-a primit ca bursier în anul 2004, deoarece între zidurile ei vechi a luat naștere și a crescut această poveste.

SFÂRȘIT

- [1] Palatul Quirinal, reședința oficială a conducerii statului italian.
- [2] Ramon Maria del Valle-Inclán (1866-1936), dramaturg, poet și romancier spaniol, reprezentant de marcă al curentului modernist în Spania.
- [3] Adept al „hoardelor roșii” (comuniștii și anarhiștii), una dintre părțile beligerante în timpul Războiului Civil Spaniol (1936-1939).
- [4] Giovanni Battista Piranesi (1720-1778), celebru gravor italian.
- [5] (*În lat., în orig.*) Odată cu teroarea, crește curajul.
- [6] Prelat de la curtea papală, însărcinat cu înregistrarea și expedierea actelor pontificale.
- [7] Mișcarea de reformă care s-a produs în secolul al XVI-lea în interiorul Bisericii Catolice ca reacție la Reforma Protestantă, fiind cunoscută sub numele de Reforma Catolică sau Contrareforma.
- [8] (*În it., în orig.*) Răsturnare radicală de situație.
- [9] (*În it., în orig.*) Măruntaie.
- [10] (*În engl., în orig.*) Aici se odihnește cel al cărui nume a fost scris în apă.
- [11] Arta de a prezice viitorul prin diverse metode, în special cu ajutorul unor urme trasate pe pământ sau prin analiza unor grămăjoare de pământ.
- [12] Joc de cuvinte: în spaniolă, „Trinidad” înseamnă „Sfânta Treime”.
- [13] Nume dat unui grup format din trei artiști italieni: Antonio Circignani (1570-1630), Niccolo Circignani (1520-1597) și Cristoforo Roncalli (1552-1626).
- [14] (*În it., în orig.*) Ah! Cât de frumos este să fii îndrăgostit!
- [15] (*În it., în orig.*) Sub crucea sudului.
- [16] (*În it., în orig.*) Orificiu.
- [17] Anne Boleyn s-a născut în 1500 sau 1501. A fost a doua soție a regelui Henric al VIII-lea al Angliei, cu care s-a căsătorit în ianuarie 1533, la numai patru luni după ce acesta a divorțat de Catherine de Aragon. În mai 1536, a fost acuzată de trădare, arestată și închisă în Turnul Londrei. Crima de care a fost acuzată se referea la presupuse legături amoroase cu cinci bărbați, dintre care unul era chiar fratele ei, George. Deși nu au existat dovezi, toți șase au fost găsiți vinovați atât de adulter, cât și de complot pentru a-l ucide pe Henric al VIII-lea. A fost executată la 19 mai 1536.
- [18] (*În it., în orig.*) Supă de legume.
- [19] (*În it., în orig.*) Fel de mâncare preparat dintr-un fel de tăiței lați, unt și parmezan.
- [20] (*În fr., în orig.*) Glumă, păcăleală.
- [21] (*În it., în orig.*) Vagon de tren.
- [22] Acțiunile naziste antisemite au culminat cu pogromul din noaptea de 9 spre 10 noiembrie 1938; numele de „Noaptea de Cristal” a fost folosit ulterior, pentru că numeroasele geamuri și vitrine sparte au făcut ca, în lumina torțelor, trotuarele să pară pavate cu cristal.
- [23] (*În it., în orig.*) Ce doriți?
- [24] (*În it., în orig.*) Un moment.

{25} (*În germ., în orig.*) Dumnezeuule!

{26} (*În it., în orig.*) Capodoperă.

{27} (*În it., în orig.*) Asfințit.

{28} (*În span., în orig.*) Mesagerul.

{29} Emilio Salgari (1862-1911), popular romancier și ziarist italian. Celebru în special pentru romanele sale de aventuri ale căror acțiuni se petrec în locuri exotice (Malaysia, India, Caraibe etc.), personajul său cel mai cunoscut fiind piratul Sandokan.

{30} Pumnal tradițional malaysian fabricat artizanal.

{31} (*În it., în orig.*) Mozzarella de bivolită.

{32} (*În it., în orig.*) Branză de oaie cu roșii.

{33} (*În it., în orig.*) Țară.

{34} (*În it., în orig.*) Vin sec.

{35} (*În it., în orig.*) Soții promiși.

{36} (*În it., în orig.*) Vaporaș.

{37} (*În it., în orig.*) Locuință din piatră specifică insulei Pantelleria.

{38} (*În it., în orig.*) Oraș liber.

{39} (*În it., în orig.*) Oraș asediat.

{40} (*În it., în orig.*) Porci, fasciști ticăloși!

{41} (*În it., în orig.*) Casnică.

{42} (*În it., în orig.*) Cine nu a fost cuminte, va primi cărbune, cenușă, ceapă și usturoi!

{43} Antonio Gramsci (1891-1937), om politic, pedagog, filosof și teoretician marxist italian.